VITA P. IGNATIJ LOIOLAE, QUI RELIGIONEM CLERICORUM SOCIETATIS...

Pedro Ribadeneira

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
36 A
43

Digitized by Google

1905

VITA P. IGNATII LOIOLAE,

Qui religionem Clericorum Societatis IESV instituit;

autore R. P.

PETRO RIBADENEIRA

Eiusdem Societat. Sacerdote

Nunc denuo recognita & locupletata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIÆ AGRIPPINÆ

In officina Birckmannica sumptibus Arnoldi Mylij.

ANNO CIↃ.IↃ.CII.

Cum gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiest.

S. Andrea della Valle

CANDIDO LECTORI PETRVS RIBADENEIRA SALVTEM IN Christo.

LIBELLVM hunc de vita Ignatij Loiolæ Societatis nostræ parētis, ante annos quindecim, iussu patris nostri Francisci Borgiæ, præpositi tunc Generalis, Latinè conscripsi. In eo scribendo tria mihi potissimum seruanda proposui. Primùm, ne quid dubij affirmarem pro certo, nequid incerti pro explorato. Alterum, ne copia rerum, quæ in tã feraci argumento, multæ, magnæ, & variè se offerebant, lectorem onerarem: sed potius habito delectu, ex tot, tantisq; virtutũ exemplis, quædam illustriora tantùm excerperem, & vel ad permouendos animos ad pietatem, vel ad Societatis nostræ quasi cursum explicandum, aptiora. Tertium fuit, ne inani styli affectatione res propositas amplificarem, & hederã (quod aiunt) quasi vino minus vendibili suspẽderem. Hæc in libelli huius confectione tunc secutus sum: assecutus ne sim, nescio. Ex hoc certè meo consilio factum est, vt nõnulla prætermitterem, quę

incerta mihi, certa alijs videbantur: quædam etiam silentio prętereũ, quod similitudinẽ & cognationem quandam habere videbantur cũ alijs, quæ à me narrabãtur in historia. Deniq; dum breuis esse laboro, & orationis copiam fugio, in obscuritatem fortasse incidi: & res quasdam dum verbis ornare nolo, breuiter perstrinxi, & attigi potius, quàm explicaui. Quocirca, cùm P. N. Claudij Aquauiuæ iussu, ac voluntate libellum hũc recognoscere, & typis rursum mandare vellem, multa mihi necessario addẽda iudicaui. Primùm noua quædam, quæ post libellum excusum, grauissimi viri, & Ignatio valde familiares, & ante Societatem conditam intimi necessarij, quasi testes oculati de ipso Ignatio nobis retulerunt. Tum alia, quę dubia antea mihi erãt, & diligenti postea inquisitione inuestigata, certa esse comperi. Deinde etiam nonnulla dicta, factaque Ignatij adieci, quę ad sanctissimę vitę pertinent disciplinam, & ad præstantem alios gubernandi prudentiam. Vt Societatis videlicet filij (quos potissimum meus hic labor spectat) in hoc veluti speculum intueãtur: & optimi atq; sapientissimi magistri, & parentis sui expressum habeant quod imitentur, ante oculos positum omnium virtutũ exemplum. Multa tamen reliqui & pressi, ne prolixus fortè & molestus essem. Atq; hũc Latinum librum recudendi, augendiq; laborem eo libentius suscepi, quod hęc eadem Hispanicè etiam pridem scripsi, atque in vulgus emisi, & in nostrorum hominum manibus sunt, &

(quæ

(quę Dei benignitas est) cum fructu, vtau dio, voluptateq; legantur: ex quo Latinè etiam scribenda videbantur, & cum reliquis aliarum nationum Patribus cōmunicanda, quę ad omnes pertinent: quo eorum latius pateat vtilitas. Sūt enim multa (ni fallor) in hoc libello, quæ non solùm ad virtutem, suiq; profectū nostros, sed etiam ad alios prudenter instituendos, magnopere iuuare possint. Nam profectò Ignatius noster cum ceterarum omnium virtutum, tum verò spiritalis ac diuinæ prudentię laude maximè excelluit: eaq; non magis in constitutionibus, regulis, decretis, responsis, quàm in factis illius eminet. Prętereà, cur hunc laborem subirem, illa etiam causa fuit, quod viderem præclaros nonnullos nostra tempestate scriptores, multa de Ignatio nostro, & Hispanicè, & Latinè memoriæ prodidisse, eruditè quidem atq; eleganter, sed quæ ingenium autorum ac pietatem magis indicēt, quàm incredibile nostrorum desiderium expleant, & incensam res omnes Ignatij audiendi sitim restinguāt. Cuius ego viri historiam, quoniam à puero sanctissimæ ipsius vitæ spectator atq; admirator fui, pleniorem ac maiori rerum fide scribere poteto, illumq; suis coloribus exprimere. Hæc te, candide lector, in hac nostra recognitione admonitum volui: tu pro tuo candore boni consule, & vale in Christo.

CARISSIMIS IN CHRISTO FRATRIBVS SOCIETATIS IESV Petrus Ribadeneira S.

VITAM IGNATII Loiolæ, nostræ Societatis autoris, omniumq; nostrum parentis optimi, scribere instituo. Magna certè prouincia, tantum excellentium virtutum splendorem verbis non obscurare, & parem rebus scriptionem afferre: Sed in hoc tamen onere ferendo, multa me sanè consolantur. Primùm, quòd illud ego non mea sponte suscepi: sed illius voluntate adductus, cuius apud me autoritas est, sicut debet esse, grauissima. Nam R. P. Franciscus Borgia, Societatis nostræ Præpositus Generalis, hoc mihi onus imposuit, cuius ego vocem, Christi vocem putare

putare, eiusq; nutus intueri, summa religione, atq; obseruantia debeo. Deinde, quod ad Deū, qui mirabilis in Sanctis suis est, & fons atq; origo Sanctitatis omnis, ex hoc meo labore, laudis aliquid peruenturum cōfido. Ille est enim, qui religiosa omnia instituta stabiliuit: & viam arctam, et portam angustam esse ad beatitudinē docuit: & ne labore, aut perueniendi difficultate deterriti, animos desponderemus, ipsemet, qui & ostium, & via est, dux etiam noster esse dignatus est: & suo exemplo, tum compendiariam, & rectam, tum verò facilem viam, atq; expeditam nobis efficere. Ille admirabili prouidentia, omnibus propemodum seculis, atq; ætatibus, diuinos quosdā viros, quasi cæleste faces, in tetras misit: vt singulari Euangelicæ disciplinæ, & Christianæ perfectionis ardore flagrātes, ignem illū, quē mittere ipse in terrā venit, excitent: & inflāmatis vocib. atq; exēplis, extīgui nō sināt. Ille

Matth. 7.

Ioan. 10. & 14.

Ignatium donauit nobis. Quare de Ignatio quæ à nobis dicentur, à Deo profecta, in Deum omnia referantur: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, & testantur, cùm ante illius
Apoc. 4. *thronum coronas suas capitibus detractas, reuerenter deponunt. Hûc accedit cùm aliorùm, quos permultos esse intelligo, tum verò omnium vestrum, fratres, incensum quoddam hæc audiendi legendiq; studium: cui ego quidẽ tam honesto præsertim ac pio satisfacere pro mea parte, vehementer cupio. Quis enim cùm extremis ijs, calamitosissimisq; temporibus, hanc Societatem Dei Opt. Max. beneficio constitutam, & tam longè lateq; disseminatam, atque breuissimo tempore, toto propemodum terrarum orbe propagatã intelligat, non iure eius ortum, initia, progressiones requirat? Atque hæc quidem ratio fratres, cum ceteris*

nobis

nobis communis est: illa præcipua, vt quem ducem sequimur, eius quoq; virtutem imitemur. Vt enim illustrium familiarum alumni, suos quiq; duces sibi ante oculos ponunt, vt ad eorum normam, vitam omnè suam, & actiones dirigant: sic nos Ignatium, ducem nobis diuinitus datum, & sacræ militiæ nostræ anteſignanum, & principem proponere nobis debemus: & eminentem illius omnium virtutū formā, moribus si minus exprimere, certè quoad possumus adumbrare. Erit etiam fortasse noster hic vobis non solùm vtilis, sed etiam non iniucundus labor. Nam qui alicuius vestigia persequi cupiunt, vitæ quoq; illius explicatione delectantur: & cum voluptate audimus, quæ cum fructu imitamur. Quid illa, quæ extremo loco à me posita, non extrema apud me debet esse, grati videlicet animi pietas, & iucunda quædam eius viri recordatio, qui me in Christo genuit, aluit, educauit? cuius ego pijs la-

erymis ac precibus meam vitam & salutem acceptam ferre planè debeo? Quamobrem illius vitæ memoriam, iam prope senescẽtem, eo etiam ab obliuione hominũ vindicare conabor: vt quoniam parem beneficij gratiam referre nequeo, referam certè, quantam maximam possum. Erit igitur meus hic scribendi labor, Deo, vt spero, non ingratus: Ignatio ipsi debitus: vobis, fratres, forsitan fructuosus: alienis minimè, vt opinor, molestus: mihi quidem, etsi propter corporis imbecillitatẽ grauis, propter officium tamen pietatis iucundus: quem spero equidem hac tantarum rerum compensatione leuiorem futurum. Et quoniam historiæ primæ lex veritas est, hoc in primis profiteor, me nihil inexplorati scripturum: sed res mihi notas, certas, testatasq; literis proditurum. Ea enim in medium afferemus, quæ nos ipsi aut in Ignatio vidimus, aut ex ipso aliquando audiuimus. Siquidem tanta erga me Pater misericordia

ricordiarū benignitate vſus eſt, vt me puerum, ac vix quatuordecim annos natum, nullo meo merito (nondum Societate noſtra à Paulo III. Pont. Max. confirmata) ad cognitionem Ignatij, atq; ad eam familiaritatem adduceret, vt ab eius latere non diſcederem, ſed domi, foris, omnibus in rebus illi præſto eſſem, eiuſq; dicta, facta, vultum, motus obſeruarem, magno certè cum animi fructu, magna cum admiratione. Quæ quidem tanto in me quotidie magis augebatur, quanto & Ignatij virtus in ſingulos dies magis enitebat, & mihi eius ſplendorem, ætate progrediente, perſpicere magis licebat. Propter hanc igitur diuturnam conſuetudinem & familiaritatem, non ſolùm exteriora et apertacum multis, verùm etiam interiora & recondita quædam Ignatij cum paucis, ex ipſo ſæpe cognouimus. Deinde ea dicemus, quæ aſſidua multorum annorum flagitatione victus, & omnium ferè patrum contentione,

ipsemet Pater, de vita à se antè acta, P. Ludouico Gonzali aperuit: idq; eo anno, qui eius mortem antecessit, meditatô, magnoq; consilio fecit. Nam ex quo nostra primùm Societas est instituta, & clarissimi omnium virtutum radij, quibus Deus animam serui sui Ignatij collustrauerat, erumpere, atque splendere cæperunt: magno desiderio omnes eius filij affecti sumus, ea cognoscendi, quæ ad vitam patris nostri moresq; pertinebant. Quibus videlicet eum rationibus Deus euocasset, quibus initijs, medijs, profectibus purgasset, illuminasset, perfecisset. Aequum enim, & rationi consentaneū videbatur, eos qui spiritualis huius ædificij lapides essent, scire atq; omnino intelligere, quibus fundamentis hoc ipsum ædificium niteretur: & eius potissimū Patris vestigijs insistere, quem cælestis doctrina magistrū, atq; huius viæ ducem à Deo accepisset. Neq; verò fieri poterat, vt probè immutaremur, quæ plenè nobis

nè nobis cognita non essent. Quamobrem, summa diligentia res omnes Ignatij inuestigauimus, et ex eo ipso præteritæ vitæ rationes tantopere audire cupiuimus, postulauimus, efflagitauimus: ipse verò continuis precibus, & ardenti nostrorum studio cessit tandem, & se vinci passus est. Neque enim quæ seruis suis Deus confert beneficia, ipsis solis confert, sed ad multorum etiam vtilitatem: & quamuis illi ipsi qui accipiūt, occultent sæpè quæ accipiunt, & silentij & humilitatis velo tegant: Deus tamen illos interdū mouet, & ad proferendum impellit. Ex quo cùm beatus Franciscus sacra stigmata, quibus mirabiliter fuerat insignitus, occultare primùm quidem vellet, postea tamen dubitare cœpit, ea ne prodere Deo gratius futurum esset? quod cum in consultationem sanctus Pater adduxisset, & ex socijs suis quæsiuisset, num illustrationem quandam, quam à Deo acceperat, pa-

te facere deberet, an dißmulare, ac ſi-
Benau. in vita S. Franciſci c. 13 *lentio premere? quidam ex ſocijs re-*
ſpondit, quod à D. Bonauentura ijs
verbis memoriæ proditum eſt: Frater,
non ſolùm propter te, ſed etiã propter
alios, ſcias tibi oſtendi aliquando
ſacramenta diuina: timẽdum propte-
rea iure videtur, ne ſi quod pluribus
profutu ũm accepiſti, celaueris, pro ta-
lento abſcondito reprehenſibilis iudi-
ceris. Hæc igitur cauſa fuit, cur per-
multi ſanctiſsimi viri ea promerẽt, &
in hominum vtilitatem proferrent,
quæ occultè, in ſecreto cordis, atq; in-
timis animi ſenſibus à Deo acceperãt.
Immo vero plurimi hæc ipſa conſcri-
pſerunt, & liquidas puriſsimaſq; ani-
mi voluptates, ſpiritus ſuauitates, di-
uina planè, & quæ omnem ſenſum e-
xuperant ſolatia, quibus benigniſsimus
dominus eos excitabat, ſuſtentabat,
inebriabat, & in ſe (vt ita dicam)
transformabat, literis etiam cõſigna-
runt. Quæ

rãt. Quæ oĩa in tenebris certè iacerẽt, niſi illi ipſi in lucẽ protuliſſent: & niſi Deus, qui tam liberalis erga illos fuit, ſumma etiam in nos benignitate, ſanctos ſuos permouiſſet, vt quæ in tenebris acceperant, in lumine dicerent, & quæ in aure audiÿſſent, prædicarent ſuper tecta. Quamobrem, hanc Ignatio Matt. 10. etiã noſtro mẽtem iniecit, autor q3 fuit, vt de ſe ipſe ea narraret Ludouico Gonſaluo, quæ ille accuratè diligẽterqué ex Ignatij ore excepit, & totidem ferme verbis perſcripſit. Eaqué omnia, quèadmodũ tũc quidẽ ſcripta ſunt, apud me habeo. Poſtremò ea etiam narrabimus, quæ à R. P. Iacobo Layne, Societatis noſtræ Præpoſito Generali, vel ſermone, vel ſcripto accepimus: qui propter arctiſſimã cõiunctionẽ, & sũmam cũ Ignatio ſocietatẽ, in perferẽdis pro Chriſto & eius Eccleſia immẽſis prope laboribus, ipſis illis primis initijs, cùm eſſet tẽpore ex ſocijs ferè prim9 ex decem, amore omniũ cariſſimus filius, multa vidit, multa notauit,

eáq.

eaq; in quotidiano sermone optanti mihi sæpe narrauit. Ex ijs igitur fontibus hæc nostra manarunt. Quæ verò incertis autoribus, aut non satis locupletibus dici poterant, ea ne scribenda quidem putauimus. Est enim persuasum nobis, cùm in omni re mentiri turpe esse, tum verò, in Sanctorum vita referenda, turpissimum. Nam neque Deus, ad gloriam suam illustrandam, mendacijs nostris indiget: neque primam & summam veritatem, falsis narrationibus & commentitijs honorare velle fas est. Atque hoc etiam spe aggredior maiore ad scribẽdum, quia non de antiquissimi alicuius viri sanctitate mihi agendum est, in quo veritati quicquam affingere liceat, nemine propter vetustatem iam refellẽte: sed hæc ijs cognoscenda proferimus, quorum permulti coniunctissimè cum eo ipso, de quo loquimur, familiarissimeq; vixerunt: vt summum virum ijs, qui illum non viderunt, eorum qui-

bus il-

bus ille notissimus fuit, viuorum, & præsentium testimonio commendemus. De instituto autē nostro & omni scribendi ratione, paucis accipite. Ego cū initio proposuissem, Ignatij tantummodo vitam conscribere, & præclara illius exempla hominum memoriæ cōmendare, postea tamen animo plus etiam aliquanto suscepi. Nam quod viderem, ab optimis viris nostriq; amantissimis desiderari, & Societatis nostræ ortus, atque progressus cognitionem requiri, illud etiam attingere decreui, breuiterq; explicare, Societatem quam longè Ignatius, lateq; propagauerit, nonnullaq; complecti eorum, quæ in vniuersa Societate, dum ille viueret, scriptione digna mihi visa sunt. Quæ quidem, quoniam illo vel duce gesta, vel defensore propulsata, vel moderatore constituta sunt, implicata mihi cum eius vita, connexáque ita videbantur, vt seiungi commodè, secernique non possent. Neque mihi tamen

hoc

hoc propositū est, omnia vt persequar: sed vt pauca quædam deligam, quæ vel illustriora sūt, vel Societatis quasi cursum declarant: & quæ, nisi nunc recenti memoria, literis consignata sint, obliuione forsitan obruantur. De eorum Patrum vita, qui primi Ignatij filij, ac socij fuerunt, & viuo Ignatio, mortui sunt; de nōnullis præterea, qui pro Christi fide amplificanda, sanguinem profuderunt, singulatim mentionē faciemus: de illis, quia nos genuerūt in Christo: de his, quia mortem naturæ debitam, pro Christo potißimū reddiderūt. De ijs, qui adhuc viuunt parcè loquemur, de mortuis paulò plenius. Ante mortē, ait Sapiens, ne laudaueris hominem quēquā: quasi dicat, laudā post vitam, magnifica post cōsummationē. Reliquum est, fratres, vt Deum precemur, nostris vt cœptis adspiret, & hos libros quinque quasi minuta quinque, piè à nobis ad Ecclesiæ Sanctæ ædificationem, in eius gazophylacium oblata, beni-

ad gloriam suam, atque ad ho-
salutem, vtilitatemq; suscipi-
verò, fratres, pro fraterna &
a charitate nostra, vehementer
o, vt à Deo impetretis, vt mihi
ut summum hoc beneficium, vt I-
morum sanctitatẽ aliqua saltẽ
rte possim imitari. Cuius quidẽ,
ẽ deprimendo, constantia; in casti-
, seueritas; in periculis, fortitudo;
rbulentis rebus, tranquillitas; in
, moderatio; in omnib. pax & gau-
m in Spiritu sancto : si denique le-
imus virtutum eiꝰ omnium comi-
us assiduè nobis ante oculos versa-
ur, rectissimam habebimus regulã
q; certissimam, ad quam non solùm
res nostros, vitamq; conformare,
etiam verum germanumq; nostra
ocationis spiritum examinare pos-
simus: cuius solida effigies, &
expressa, in illius vita
planè conspici-
tur.

VITAE

VITÆ IGNATII LOIOLAE

LIBER PRIMVS.

ORTVS IGNATII, ET VITA, *antequam à seculi vanitate conuerteretur.*

CAPVT PRIMVM.

IGNATIVS Loiola Societatis IESV auctor, atque institutor, nobili loco natus est, in ea Hispaniæ atque Cantabriæ parte, quæ Guipuzcoa, vel Prouincia vulgo dicitur, anno humanæ salutis, 1491. Innocentio VIII. Pont. Max. Federico III Cæsare Augusto, Ferdinando, atque Isabella, Catholicis Hispaniarum Regibus. Patrem habuit Beltranum Loiola Dominum, Loioleæ familiæ perãtiquæ atque illustris caput. Matrem verò Marinam Sonem æquè nobilem fœminam, quæ filias quinque genuit, filios octo: ex quibus Ignatium postremum felici partu enixa est Qui puerili ætate transacta, in curiam Ferdi-

irandi Regis à parentibus missus est. Adolescentiam autem ingressus, & bellica gloria,& fratrum æmulatione, commotus, in eo multum operæ ponebat, vt rei militaris laude esset illustris. Anno igitur Domini 1521. cùm Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent vehementiùs, (est autem Pompeiopolis ciuitas regni Nauarræ caput) ipsique duces,re desperata, deditionem cogitarent, eius potissimũ opera factum est, vt res differretur, & acrius resisteretur ab Hispanis. Sed cũ omnes ad oppugnationem machinas Galli admouissent,& tormentis continenter mœnia verberarent,ænea pila bombardæ in eam muri partẽ, qua Ignatius propugnabat,impacta, crus eius dextrum penitus confregit, atq; comminuit : sinistrum verò lapis de muro vi globi labefactato excussꝰ,graniter vulnerauit. Ignatio prostrato,reliqui omnes,qui illius virtute nitebãtur, spe defensionis abiecta, deditionem Gallis fecerunt, à quibus captus Ignatius, & in castra deductus, humaniter acceptus est, atque à medicis diligenter curatus. Post aliquot dies liberaliter etiam ad suos dimissus, lecticariorum humeris in patriam reue

ctus est. Ibi cùm vulnus, dextri præsertim cruris, in dies ingraueſceret, accerſiti ſunt denuò medici, & chirurgi, qui tibiam rurſus eſſe diſiungendam cenſuerunt : vt quæ oſſa, ſiue aliorum medicorum incuria, minus aptè coagmentata, ſiue itineris agitatione luxata fuerant, ſuis locis reſtituta, coaleſcerent. Quam excarnificationem ita pertulit, vt neque ingemiſceret, neque vultum mutaret, neque vllum infirmioris animi ſignum ederet: quod & antea, & poſteà ſemper in reliquis corporis cruciamentis, quæ paſſus eſt, fortiter præſtitit. Inualeſcebat interim morbus quotidie magis, eoque iam proceſſerat, vt ab extremo vitæ periculo non multum abeſſe videretur. Itaque admonitus, peccatorum ſuorum confeſſionem fecit, ſacramentorumque armis ſe præmuniuit pridie illius diei, qui beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo ſacer eſt. Cùm igitur res iam ad ſummum vitæ diſcrimen adducta eſſet, mortemque

immi-

imminere iudicarent medici, si ad mediam vsque noctem, nihil melius euenerit : ea ipsa hora vis morbi remitti apertè cœpit : quod non absque diuinæ prouidentiæ consilio, diuo Petro deprecatore, factum credimus, quem præcipua quadam Ignatius religione semper coluerat, quemque adesse, sanitatemque adferre, sibi videre visus est. Depulso mortis periculo, ossa solidari iam cœperant, & arctius constringi: duo tamen supererant incommoda; alterum efficiebat os sub genu relictum, quod extra prominebat fœdius, alterum tibiæ contractę brevitas, quæ & rectè illum incedere, & pedibus firmiter consistere prohibebat. Quibus incommodis vt mederetur, cùm elegantiæ esset habitusque corporis studiosissimus, atque institutum militaris vitæ curam prosequi statuisset ; ex medicis primum quæsiuit, possetne os illud quod deformiter eminebat excidi ? Posse quidem affirmarunt, sed

gra-

grauissimo tamen dolore, & omnium quos in curatione toleraſſet, maximo. Verùm ille nihilomin⁹, vt ſuę voluntati ſatisfaceret, & (quod me audiẽte narrauit) vt habiles atque elegantes vrbanas ocreas geſtare poſſet, ſecari os iuſſit; neq; à propoſito abduci potuit, ligariq́ue ſe omnino vetuit, eademque conſtantis animi firmitate cruciatum illum pertulit, qua ſuperiores vicerat. Atque hoc remedio deformitas oſſis ſublata eſt. Tibiæ contractio aliquantulum curata eſt, cùm alijs medicamentis, tum machinis quibuſdam, quibus magno multorum dierũ dolore, continẽter eius breuitas protendebatur, neque tamen vſque adeò produci potuit, quin altera breuior aliquanto relinqueretur.

QVA RATIONE A SAECVLI vanitate ad Deum conuerſus ſit

CAPVT II.

INterea cũ in lecto iacere cogeretur, eſſetque in prophanis libris legẽdis multũ rẽporis collocare ſolit⁹, aliquẽ eiuſmodi librum ſibi ad manum dari iuſſit, vt eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eiuſmodi

modi esse libros, duos, Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus ociosus esset, quorum alter Christi Saluatoris nostri, alter Sanctorum vitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione, sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodã affici videbatur. Sed quoniam anteactæ vitæ consuetudo corroborata erat, inanium rursus cogitationum concursu obruebantur, ne coalescerent illa tum primùm excepta pietatis semina. Aderat tamen militi suo diuina misericordia, & consopitam virtutem exsuscitabat interdum, ludicrisque, & fallacibus cogitationibus, veras, solidasq; cogitationes ex recenti lectione rursus obijciebat. Quibus commotus eius animus ad Christi, & Sanctorum imitationem tam vehementer accendebatur, vt nullis difficultatibus (quæ multæ occurrebant) ab eo proposito deterreretur. In hac contrariarum cogitationum vicissitudine, distrahebatur in varias sententias, & ancipiti deliberandi cura, hùc atque illhuc impellebatur: cùm mundi apud se retinere Ignatium conaretur, Christus verò ad se illum vocàret, & traheret. Erat tamẽ illud in hac cogi-

rationū varietate d ſcrimē, quòd fluxę illæ & vanæ principia habebant læta, exitus amaros. Nam præſentes cùm aderant, ſuauiter quidem ſenſibus blandiebantur, ſed recedentes, quaſi aculeo quodam infixo, mentem aridam, & ſibimet diſplicētem relinquebāt. At verò illę cogitationes de Deo, de Hieroſolymitana profectione, de vitæ aſperitate ſectanda, de virtutis dignitate complectenda, non ſolùm dū aderant, iocunditatis pleniſſimæ erāt, verùm etiam abeuntes, præclara relinquebant ſuæ lucis & ſuauitatis impreſſa veſtigia. In quod diſcrimen à ſe multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illuſtratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantum inter vtraſque cogitationes intereſſet. Quā comparationem cogitationum cum cogitationibus, & ſpiritus cum ſpiritu contentionē, primum omniū ratiocinationem fuiſſe perhibebat earum, quas plurimas poſteà de diuinis rebus Ignatius habuit. Ex qua, vſu deinceps vberiore ſpiritualiū rerū auctā, omniū, quas in exercitijs tradidit, de ſpirituū diuerſitate, præceptionum ſingulī proſluxerunt. Etenim animad-

uertit

uertit primùm duos esse spiritus, Dei & mundi, non solùm diuersos, sed penitus etiam inter sese pugnantes; tum diligenter obseruauit vtriusq; spiritus proprietates. Qua ex obseruatione, diuino munere, & lux consecuta in ratione est ad eiusmodi spiritus discernendos ac dijudicandos: & vis quædam in voluntate excellens ad ea, quę mundus suggerit, constanter repudianda, ea verò appetenda, & suscipienda, quæ Dei spiritus proponit, ac suadet. Quæ principia in omnem posteà vitam diligentissimè seruauit. In hūc igitur modum ab oculis depulsa caligine, cùm processus aliquos iã effecisset, & assidua piorum librorum lectione diuturnaque consideratione diuinarum rerum, quas animo conceperat, se aduersus omnes diaboli impetus obfirmasset; cœpit seriò & grauiter mutandæ vitæ cogitationem suscipere, in mētem reuocare peccatorū suorum maculas, ac secum expendere, quib. illas supplicijs deleret. Quod cũ pia cogitatione versaret, & sancta illa æmulandi Christū, & sanctos viros desideria animo recurrerent, ad omnes difficultates perrumpendas satis ea se cogitatione munitū esse existima-

bat: in Deo omnia potero, dat velle, dabit & perficere. Cùm igitur vitam commutare deliberatum ipsi iam esset, atque constitutum. de nocte (vt solebat) surrexit è cubili ad orationem aliquando, anxia illa, atque ancipiti deliberandi cura liberatus, vt sese perpetuum Deo atq; suauissimum sacrificiū offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ virginis Mariæ in genua procumbit, & feruentes atque humili fiducia mixtas preces benignissimo atq; dulcissimo filio per purissimam matrem offert, seque spondet vanitatis castris contemptis, in eius potestate fore, eius signa fortiter atque perseueranter sequuturum, sub illo Imperatore omnino meriturum: ecce tibi, terræ motu de repente facto domus tota contremiscit, fragor ingens exauditur, cubiculum vbi Ignatius erat à fundamentis cōcutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apostoli orabāt, diuinit⁹ contremuit & carcer, vbi Paulus & Silas vincti de nocte in oratione vigilabant, terræ motu cōcussus est, eoq; signo declarauit Domin⁹, & seruorū suorū virtutē & orationis efficacitatē: sic nunc Ignatio orante, & cubiculo contremiscēte

Act. 16.

vo

voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatij preces sibi gratas, & ad impetrādum efficaces. Vel certè, quod in alijs historijs Sanctorum legimus, Dæmon iam victus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & frendens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt. Certi tamen ab Ignatio nihil aliud cōstitutum est, nisi vt Hierosolymam, vbi conualuisset, proficisceretur, seq; prius flagellis, ieiunijs & id genus asperitatib. generosa quadam indignatione conficeret. Atque his desiderijs tam incensis, cogitationes illæ sordidę & inanes paulatim refrigescebant. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm anteà inflammauit ardentius præclara quædam atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnà cum sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquādiu permanente, mirificè recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tantum eum præteritæ vitæ tædiū cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obscœna delectatione coniun-

iunctæ sunt, vt omnium impudicarum rerũ imagines, ex animo eius effluere omnino viderentur. Et sanè verã fuisse visionem ac fructuosam, res ipsa comprobauit, cum ab ea hora ad extremum vsque spiritum, castitatis integritatem diuino beneficio conseruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater eius, reliquique domestici, sui factum esse dissimilem, non magno negocio deprehenderunt. Quamuis enim animi sui sensum nulli detegeret, vult' tamen satis, illo tacente loquebatur: Cũ præsertim accederet iugis precatio, frequensque lectio, non iam sermones ludicri cum familiaribus, sed de diuinis rebus, pietatis, grauitatisque plena colloquia, multa & diligẽs scriptio. Scribebat enim pulcherrima quæq; ac maximè insignia Christi, beatæ Virginis, aliorumq; Sanctorũ, tũ verba, tũ facta, & in librũ perpolitũ, atque elegantem, memoriæ causa, quàm optimis litterarum notis referebat: Et quidẽ aureis litteris Christi, puniceis, beatæ Virginis, varijs colorib. reliquorũ Sãctorũ exempla. Sed quanquã ex hisce occupationib. magnã ipse voluptatẽ caperet, illa tamen

erat

erat maxima, quam ex fixo cæli, ſtellarumque omnium percipiebat aſpectu, quod quidem & ſæpè, & diu faciebat, quòd ſe vehementer accendi ad Deo ſeuiendum, cæleſtium orbium contẽplatione ſentiret: quod non eo ſolùm tempore, ſed in omni poſteà vi la ſeruauit. Audiuimus enim ſæpè illum, extrema etiam ſenectute, cùm in cælum quâ liber circumſpectus erat, oculos ſuſtuliſſet, eosque aliquantiſper fixos habuiſſet, obortis præ lætitia lachrymis, dicentem: Heu quam ſordet terra, cùm cælum aſpicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, verſanti, & animũ ad maiora paranti, illa etiam cogitatio ſubijt, quidnam Hieroſolymis rediens, potiſſimum facturus eſſet. Exquirebat enim optimum vitæ ſtatum in quo totum ſe, omnibus rebus poſthabitis, collocaret: & ſumma parſimonia, atque auſteritate victus macera raret.

EX PATRIA IN MONTEM SERRATUM PROFICISCITUR.

CAPVT III.

SAnitate vtcunque recuperata, ſpecie quidem Ducis Naiarę inuiſendi (quo cũ magna erat Loiolęæ familię, vetusque coniunctio) ſed reuera vt egrederetur de domo, & cognatione ſua, profectionem parat Ignatius. Quem Martinus Garſia frater natu maximus & familæ caput, rem odoratus, ſeuocatum in interius cubiculum rogat, & obteſtatur, ne ſe ſuosque omnes perditum eat, etiam atque etiam cogitet, quàm directum ad gloriam iter ſit ingreſſus, quas res geſſerit, qua ſpe & animi & ingenij ſit. Omnia, inquit, in te magna ſunt: ingenium, iudicium, animus, nobilitas, gratia principium, ciuium beneuolentia, rei militaris vſus, prudentia: ad hæc florens ac firma ætas, magna expectatio omnium: ſiccine tot ſpes, tam ſolidas, tam florentes euertes? omnium expectationem falles? familiam noſtram tot ornamentis, quæ tibi cœptã viã inſiſtẽti ſunt propoſita, ſpoliabis? etſi ego ętate, tu tamẽ auctoritate maior es.

Gen. 12.

iores. Vide, quæso, ne quid in te admittas, quod non solùm speratum nobis, nostræque familiæ decus adimat, sed etiam ignominiæ notas inurat. Ad hæc Ignatius breuiter se sui maiorũq; suorum esse memorem, daturum operã, ne ab illis degenerasse, aut familię suę splendorẽ obscurasse videatur. Quibus verbis non tam placauit animũ fratris, quàm illum ab se excussit, atq; itineri se dedit. In hoc igitur itinere, quod ab beatę Virginis ędę, in Mõte Serrato fecit, duobus ab se famulis dimissis, singulis se noctibus verberibus grauiter afficiebat: quod quidẽ ab eo die, qui initium profectionis fuit, semper in itinere seruauit. Et vt intelligamus, quibus Deus quasi gradibus in milite suo rerum diuinarum cognitionem, animique virtutem auxerit, hoc ille tempore, minimè sanè inuestigabat, quid caritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui contemptio, quæ cuiusque virtutis vis, & natura esset, quibus finibus temperantię modum circumscriberet, quid ratio, quid spiritalis prudẽtia postularet: sed id complexus, quod optimũ tunc videbatur, & præsenti statui maximè congruebat, totus in eo erat, vt re-

via prætermissa, suũ iter sequeretur Vt omnes intelligant, quibus initijs quibusq́, progressibus, Deus militem suum ad extrema perduceret. Nam vt ait D Augustinus, animæ virtutis capaces ac fertiles præmittunt sæpè vitia, quibus hoc ipsum indicẽt, cui virtuti sint potissimum accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ. Vnde & Moyses interficiẽs Aegyptium, adhuc incultus, vitiosa quidem, sed magnæ fertilitatis signa fundebat.

Lib. 22. cont Faust. c. 70.

Exod 2.

Cùm igitur non longè à Monte Serrato abesset, in pagum quendam peruenit, vbi eum vestitum emit, quẽ Hierosolymam proficiscens gestare decreuerat, talarem videlicet, ex canabina tela aspera & aculeata, in modũ sacci tunicam. pro militari balteo, funem. calceos ex sparto contextos, baculum peregrinantis insigne, & ad aquæ vsum cucurbitulam. Quoniã verò carnis suæ imbecillitatem extimescens, sibi ipse diffidebat (quamuis & diuino viso erectior, & Deo placendi studio multo iam esset confirmatior) spes suas in beatissimæ Virginis patrocinio defigens, castitatis voto in hoc itinere sese obstrinxit, eamque perpetuã Christo, & castissimę atque

que puriſſimæ eius Matri, feruens ſpiritu conſecrauit: cuius beneficio eam prorſus integram (vt paulò antè dictũ eſt) ſemper obtinuit, tantum & deuotionis ardor, & pium ipſius Virginis patrocinium apud Deum valet.

IN SERRATO MONTE *veſtitum mutat.*

CAPVT IIII.

VT venit in Serratum Montem (is locus Dei genitrici dicatus itinere vnius diei Barcinone diſtat, eſtque peregregio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis cauſa eò confluẽtium concurſu maximè celebris) ibi optimo confeſſario totius vitæ ſuæ crimina per triduum exſcripto cõfeſſus eſt, illiq; homini omnium primo animi ſui propoſitum aperuit; iumentum reliquit, gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatiſſimæ matris Dei appendi iuſſit. Pridie verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, ſalutis initium attulit, anni 1522. noctis tenebris tectus, quàm occultiſſimè potuit, ad mendicum quendam, pannoſumque hominem adit: ſuas veſtes ſibi detractas illi

dono

rationū varietate d ſcrimē, quòd fluxę illæ & vanæ principia habebant læta, exitus amaros. Nam præſentes cùm aderant, ſuauiter quidem ſenſibus blandiebantur, ſed recedentes, quaſi aculeo quodam infixo, mentem aridam, & ſibimet diſplicētem relinquebāt. At verò illę cogitationes de Deo, de Hieroſolymitana profectione, de vitæ aſperitate ſectanda, de virtutis dignitate complectenda, non ſolùm dū aderant, iocunditatis pleniſſimæ erāt, verùm etiam abeuntes, præclara relinquebant ſuæ lucis & ſuauitatis impreſſa veſtigia. In quod diſcrimen à ſe multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illuſtratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantum inter vtraſque cogitationes intereſſet. Quā comparationem cogitationum cum cogitationibus, & ſpiritus cum ſpiritu contentionē, primam omniū ratiocinationem fuiſſe perhibebat earum, quas plurimas poſteà de diuinis rebus Ignatius habuit. Ex qua, vſu deinceps vberiore ſpiritualiū rerū au-ta, omniū, quas in exercitijs tradidit, de ſpirituū diuerſitate, præceptionum ſimuli proſluxerunt. Etenim animad-

uertit

uertit primùm duos esse spiritus, Dei & mundi, non solùm diuersos, sed penitus etiam inter sese pugnantes; tum diligenter obseruauit vtriusq; spiritus proprietates. Qua ex obseruatione, diuino munere, & lux consecuta in ratione est ad eiusmodi spiritus discernendos ac dijudicandos: & vis quædam in voluntate excellens ad ea, quę mundus suggerit, constanter repudianda, ea verò appetenda, & suscipienda, quæ Dei spiritus proponit, ac suader. Quæ principia in omnem posteà vitam diligentissimè seruauit. In hūc igitur modum ab oculis depulsa caligine, cùm processus aliquos iā effecisset, & assidua piorum librorum lectione diuturnaque consideratione diuinarum rerum, quas animo conceperat, se aduersus omnes diabolī impetus obfirmasset; cœpit seriò & grauiter mutandæ vitæ cogitationem suscipere, in mētem reuocare peccatorū suorum maculas, ac secum expendere, quib. illas supplicijs deleret. Quod cū pia cogitatione versaret, & sancta illa æmulandi Christū, & sanctos viros desideria animo recurrerent, ad omnes difficultates perrumpendas satis ea se cogitatione munitū esse existima

bat: in Deo omnia potero, dat velle, dabit & perficere. Cùm igitur vitam commutare deliberatum ipsi iam esset, atque constitutum. de nocte (vt solebat) surrexit è cubili ad orationem aliquando, anxia illa, atque ancipiti deliberandi cura liberatus, vt sese perpetuum Deo atq; suauissimum sacrificiū offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ virginis Mariæ in genua procumbit, & feruentes atque humili fiducia mixtas preces benignissimo atq; dulcissimo filio per purissimam matrem offert, seque spondet vanitatis castris contemptis, in eius potestate fore, eius signa fortiter atque perseueranter sequuturum, sub illo Imperatore omnino meriturum: ecce tibi, terræ motu de repente facto domus tota contremiscit, fragor ingens exauditur, cubiculum vbi Ignatius erat à fundamentis cōcutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apostoli orabāt, diuinit⁹ contremuit; & carcer, vbi Paulus & Silas vincti de nocte in oratione vigilabant, terræ motu cōcussus est, eoq; signo declarauit Domin⁹, & seruorū suorū virtutē, & orationis efficacitatē: sic nunc Ignatio orante, & cubiculo contremiscēte

Act. 16.

vo

voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatij preces sibi gratas, & ad impetrādum efficaces. Vel certè, quod in alijs historijs Sanctorum legimus, Dæmon iam victus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & frendens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt. Certi tamen ab Ignatio nihil aliud cōstitutum est, nisi vt Hierosolymam, vbi conualuisset, proficisceretur, seq; prius flagellis, ieiunijs &id genus asperitatib. generosa quadam indignatione conficeret. Atque his desiderijs tam incensis, cogitationes illæ sordidę & inanes paulatim refrigescebant. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm anteà inflammauit ardentius præclara quædam atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnà cum sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquādiu permanente, mirificè recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tantum eum præteritæ vitæ tædii cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obscœna delectatione coniun-

iunctæ sunt, vt omnium impudicarum rerū imagines, ex animo eius effluere omnino viderentur. Et sanè verā fuisse visionem ac fructuosam, res ipsa comprobauit, cum ab ea hora ad extremum vsque spiritum, castitatis integritatem diuino beneficio conseruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater eius, reliquique domestici, sui factum esse dissimilem, non magno negocio deprehenderunt. Quamuis enim animi sui sensum nulli detegeret, vult' tamen satis, illo tacente loquebatur: Cū præsertim accederet iugis precatio, frequensque lectio, non iam sermones ludicri cum familiaribus, sed de diuinis rebus, pietatis, grauitatisque plena colloquia, multa & diligēs scriptio. Scribebat enim pulcherrima quæq; ac maximè insignia Christi, beatæ Virginis, aliorumq; Sanctorū, tū verba, tū facta, & in librū perpolitū, atque elegantem, memoriæ causa, quàm optimis litterarum notis referebat: Et quidē aureis litteris Christi, puniceis, beatæ Virginis, varijs colorib. reliquorū Sāctorū exempla. Sed quanquā ex hisce occupationib. magnā ipse voluptatē caperet, illa tamen

erat

erat maxima, quam ex fixo cæli, ſtellarumque omnium percipiebat aſpectu, quod quidem & ſæpè, & diu faciebat, quòd ſe vehementer accendi ad Deo ſeuiendum, cæleſtium orbium contẽplatione ſentiret: quod non eo ſolùm tempore, ſed in omni poſteà vi la ſeruauit. Audiuimus enim ſæpè illum, extrema etiam ſenectute, cùm in cælum quâ liber circumſpectus erat, oculos ſuſtuliſſet, eosque aliquantiſper fixos habuiſſet, obortis præ lætitia lachrymis, dicentem: Heu quam ſordet terra, cùm cælum aſpicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, verſanti, & animũ ad maiora paranti, illa etiam cogitatio ſubijt, quidnam Hieroſolymis rediens, potiſſimum facturus eſſet. Exquirebat enim optimum vitæ ſtatum in quo totum ſe, omnibus rebus poſthabitis, collocaret: & ſumma parſimonia, atque auſteritate victus macera raret.

EX PATRIA IN MONTEM *Serratum profi. iscitur.*

CAPVT III.

SAnitate vtcunque recuperata, ſpecie quidem Ducis Naiarę inuiſendi (quo cũ magna erat Loiolęæ familię, vetusque coniunctio) ſed reuera vt egrederetur de domo, & cognatione ſua, profectionem parat *Ignatius*. Quem Martinus Garſia frater natu maximus & familæ caput, rem odoratus, ſeuocatum in interius cubiculum rogat, & obteſtatur, ne ſe ſuosque omnes perditum eat, etiam atque etiam cogitet, quàm directum ad gloriam iter ſit ingreſſus, quas res geſſerit, qua ſpe & animi & ingenij ſit. Omnia, inquit, in te magna ſunt: ingenium, iudicium, animus, nobilitas, gratia principium, ciuium beneuolentia, rei militaris vſus, prudentia: ad hæc florens ac firma ætas, magna expectatio omnium: ſiccine tot ſpes, tam ſolidas, tam florentes euertes? omnium expectationem falles? familiam noſtram tot ornamentis, quæ tibi cœptã viã inſiſtẽti ſunt propoſita, ſpoliabis? etſi ego ętate, tu tamẽ auctoritate ma-

Gen. 12.

ior es.

ior es. Vide, quæso, ne quid in te admittas, quod non solùm speratum nobis, nostræque familiæ decus adimat, sed etiam ignominiæ notas inurat. Ad hæc Ignatius breuiter se sui maiorũq; suorum esse memorem, daturum operã, ne ab illis degeneraſſe, aut familię suę splendorẽ obscuraſſe videatur. Quibus verbis non tam placauit animũ fratris, quàm illum ab se excussit, atq; itineri se dedit. In hoc igitur itinere, quod ab beatę Virginis ędẽ, in Mõte Serrato fecit, duobus ab se famulis dimissis, singulis se noctibus verberibus grauiter afficiebat: quod quidẽ ab eo die, qui initium profectionis fuit, semper in itinere seruauit. Et vt intelligamus, quibus Deus quasi gradibus in milite suo rerum diuinarum cognitionem, animique virtutem auxerit, hoc ille tempore, minimè sanè inuestigabat, quid caritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui contemptio, quæ cuiusque virtutis vis, & natura esset, quibus finibus temperantię modum circumscriberet, quid ratio, quid spiritalis prudẽtia postularet: sed id complexus, quod optimũ tunc videbatur, & præsenti statui maximè congruebat, totus in eo erat, vt res maxi-

maximas,& maximè arduas, quæ positæ sunt in corporis afflictatione,perficeret: idque hac ratione ductus decernebat,quod ad hãc normam sancti viri (quos sibi ad imitandum proposuerat)se cõformassent. Nã iam tũ ita Deus regebat Ignatium, vt id semper spectaret,id quæreret, quod ad maximam Dei gloriam fore iudicaret, idque antiquissimum semper habuit. Illæ tamen accessio iam facta erat,vt in ijs corporis acerbitatibus consectandis, non tam peccatorum suorum, quàm Deo placendi rationem duceret. Itaque, detestabatur ille quidem præteritiæ vitæ crimina, in ijs tamen pœnis, quas ad illa diluẽda sponte subibat,tã erat accensus,& Deo gratificãdi studio quodam inflammatus, vt illas cùm susciperet,non tã peccata quã Dei honorem atque gloriã sibi ponderetante oculos.

Pergentẽ cœpto itinere Ignatium, & recta Montem Serratum versus progredientem,Sarracenus quidam, siue Maurus assecutus est (Erant per id tẽpus in Hispania Tarraconensi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquijs)Cùm vnà irent, incidi (vt fit) illis sermo de virginitate beatæ Virginis

ginis Mariæ, quam cùm in conceptu filij concederet Maurus, à partu negaret, ad eamq; rē naturales rationes aliquot adferret, neque ad veritatē flecti posset ab Ignatio, celeriter præcessit, solumque Ignatium reliquit, hærentem diu, multumque dubitantem, vtrùm ab se pietas Christiana exigeret, vt Maurum consequeretur, & pugione confoderet, quòd de beatissima & immaculata Virgine coram se ignominosè locutus fuisset. Homo quippe militaris, & fallaci veri honoris imitatione olim delusus, dedecori sibi esse ducebat, si quid à religionis Christianæ inimico, se audiente, de inuiolata sacrosanctæ Virginis integritate impunè detraheretur. Quæ quidem cogitatio in speciem pia, diu, multumque rudem tunc Christi militem torsit, in eamque deliberationē tādē induxit, vt vbi ad biuium (vnde è via publica ad oppidū vicinū Mauri declinarat) cōstitisset, habenas mulæ, qua vehebatur, permitteret, & si ad locum, vbi Maurus erat, diuerteret, quæsitum illum, atque inuēnum interficeret, sin rectà pergeret, omitteret. Atque ita diuina prouidētia actum est, vt iumentum lata, faciliq;

via prætermissa, sub iter sequeretur Vt omnes intelligant, quibus initijs quibusq; progressibus, Deus militem suum ad extrema perduceret. Nam vt ait D. Augustinus, animæ virtutis capaces ac fertiles præmittunt sæpè vitia, quibus hoc ipsum indicēt, cui virtuti sint potissimum accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ. Vnde & Moyses interficiēs Aegyptium, adhuc incultus, vitiosa quidem, sed magnæ fertilitatis signa fundebat.

Lib. 22. cont. Faust. c. 70.

Exod 2.

Cùm igitur non longè à Monte Serrato abesset, in pagum quendam peruenit, vbi eum vestitum emit, quē Hierosolymam proficiscens gestare decreuerat, talarem videlicet, ex canabina tela aspera & aculeata, in modū sacci tunicam. pro militari balteo, funem. calceos ex sparto contextos, baculum peregrinantis insigne, & ad aquæ vsum cucurbitulam. Quoniā verò carnis suæ imbecillitatem extimescens, sibi ipse diffidebat (quamuis & diuino viso erectior, & Deo placendi studio multo iam esset confirmatior) spes suas in beatissimæ Virginis patrocinio defigens, castitatis voto in hoc itinere sese obstrinxit, eamque perpetuā Christo, & castissimę atque

que

que puriſſimæ eius Matri, feruens ſpiritu conſecrauit: cuius beneficio eam prorſus integram (vt paulò antè dictũ eſt) ſemper obtinuit, tantum & deuotionis ardor, & pium ipſius Virginis patrocinium apud Deum valet.

IN SERRATO MONTE *veſtitum mutat.*

CAPVT IIII.

VT venit in Serratum Montem (is locus Dei genitrici dicatus itinere vnius diei Barcinone diſtat, eſtque peregregio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis cauſa eò confluẽtium concurſu maximè celebris) ibi optimo confeſſario totius vitæ ſuæ crimina per triduum ex ſcripto cõfeſſus eſt, illiq; homini omnium primo animi ſui propoſitum aperuit; iumentum reliquit, gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatiſſimæ matris Dei appendi iuſſit. Pridie verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, ſalutis initium attulit, anni 1522. noctis tenebris tectus, quàm occultiſſimè potuit, ad mendicum quendam, pannoſumque hominem adit: ſuas veſtes ſibi detractas illi

dono

dono dat: ipse verò optato illo suo vestimento induitur, & ad sacram diuinæ matris aram consistit. Cùm autem in prophanis libris legisset ritum, quo noui milites olim inaugurabantur, vt eius ritus imaginem quandam spiritualiter in se repræsentaret, nouis contra diabolum armis accinctus, partim stans, partim in genua procumbens, totam noctem illam coram sacratissimæ Dei genetricis imagine insomnem duxit, se illi commẽdans, sua flagitia deflens, meliora animo concipiens, ac ne à quopiam agnosci posset, mane ante lucem (non quidem recto itinere, quod Barcinonẽ ducit, sed deflexo) in oppidum Minoressam, quæ hodie Manresa dicitur, & à Monte Serrato nouem passuum millibus distat, festinus diuertit, vili tegumẽto ex tela (vt diximus) tectus, baculo armatus, fune præcinctus, nudo capite, & pede altero. Nam alterum, quod ex recẽti vulnere infirmum haberet adhuc, & crus fasciis conuolutum, singulis noctibus intumescceret, calceo aduersus cæli, solique iniuriam muniendum sibi existimauit. Vix à Mõte Serrato tria passuum millia processerat, cùm illum inusitato gaudio expletũ,

& no-

& noui habitus lętitia gestientem homo quidam curriculo consecutus, percontari cœpit, dedisse tne dono vestes suas egeno cuidam, quem hoc ipsum affirmantem, Prætor in vincula coniecisset, furto ab eo sublatas arbitratus? His auditis, Ignatius vultum, vocemq; mutauit, & lachrymas etiam profudit, illud apud se etiam atque etiam cogitans, ne potuisse quidem se sine damno alterius & iniuria benefacere. Ex quo periculo, vt immetentem hominem eriperet, vestes se dedisse confessus est: neque tamen quisnam, vnde, cuias esset, interrogatus, aliud respondit: cùm hęc ad miseri hominis liberationem nihil pertinerent.

DE VITA AB EO *Manresę instituta.*

CAPVT V.

MAnresam vbi peruenit, in Xenodochio mendicorum hominum pedem primò fixit, ibi sese ad strenuè secum, & cum diabolo decertandum comparauit: nihilque prius habuit, quàm vt genus suum, præteritæq; vitę rationem occultaret, & omnib. ignotus de-

tus deliteſceret, Veſtitus is erat, quem ſuprà diximus: ſed quòd in capillo curando, comendoq;, & reliquo corpore exornando curioſior in ſęculo fuerat. vt nimium cultum diligenti neglectu compenſaret, cæſariem, quam pro illius ſęculi more elegantem habebat, ſolutam, & impexam reliquit: caput diu noctuque ſemper nudum habuit: vngues, & barbarā excreſcere per incuriam ſiuit: ter ſe præterea diebus ſingulis acriter verberabat, ſeptem horas in oratione, fixis humi genibus ponebat: idque magno ſtudio & ardenti. Miſſæ ſacrificio, Veſperarumq; & Cōpletorij precationibus intererat, ex eaque re magnam capiebat animo voluptatem. Cogebat quotidie ſtipem, aqua & pane vitam tolerabat, carnibus, vinoque ſemper abſtinens, omnibus diebus, præterquam Dominico, ieiunans, humi cubitās, noctis maximam partem vigilās, ſingulis diebus Dominicis peccata ſua confeſſione eluēs, & ſacræ Synaxis præſidio ſeſe confirmans: tā ingēſè corpus ſuum in ſeruitutem redigēs, vt quicquid oblectationem vllam corpori poſſet adferre, ſtudiosè refugeret. Quocirca cùm eſſet maximis viribus, & corporis firmitate

præſtans,

præſtãs, breui vigor omnis eius emarcuit, & hac vitæ acerbitate nõ mediocriter debilitatus eſt. His rebus fiebat, vt hominum animos in ſe cõuerteret, & alliceret, qui plurimi cum ad eum venirent, in illiuſq; ſe familiaritatem inſinuare cuperent, multò etiam magis eius ſermonibus inflammabantur. Nam etſi rerum adhuc erat ſpiritaliũ rudis, & parum in virtutum exercitacitatione verſatus: ijs tamen erat facibus diuini amoris incenſus, vt facilè, quod intus continebat, ſe foras efferret. Itaq; eius ardens de diuinis rebus ſermo, ac vehemens ad virtutum cohortatio, cum ſanctæ vitæ exẽplo cõiuncta animos hominum & Deo conciliare, & ſibi ipſi beneuolentia deuincire, atque etiam admiratione ſuſpendere, ſpiritu ſancto iuuante, facile poterat. Cũ eò præſertim accederet peruulgata iam eius nobilitatis opinio, quæ rumoribus aucta, ſupra veritatem etiam (vt mos eſt) multorum ſermone celebrabatur. Permanârat enim rumore nuntio, quod in Serrato Monte remotis arbitris, Ignatius fecerat, & quãuis ipſe lucernam ſub modio abſcõderet, Dominus tamen eã ſuper cãdelabrum ponebat, vt luceret omnib. *Matth. 5.*

SCRV-

SCRVPVLIS ANGITVR, *& probatur à Deo.*

CAPVT VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnãdo traxerat, calliditatem dæmonis, quicum pugnam iniçrat, cogitationesque prorsus ignorans. Tenebat enim eundem tenorem vitæ, & inæquabili conscientiæ trãquillitate perstabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat Satanas, nondum terrores, minasque suas tyroni Christi intentauerat: nõdum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nõdum deniq; commutationes rerum, & spiritalis hominis afflicti & læti, iacentis, & exultantis vicissitudines, conuersionesque perspexerat; cùm illum die quodam, situ squaloreq; confectũ, & in Xenodochio versantem aggressus est: Et quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedôre iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus incedis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatem obscuras? Sed Ignatius cõfestim se mẽdicis socium propiorẽ adiunxit, & familia-

rius etiam versari inter eos cœpit, atq; hoc eius facto diabolus repulsus est. Alio item die, cùm fessus valde esset, illam etiam cogitationem permolestā passus est: Qui (inquit) fieri potest, vt duram hāc, & feram agrestium hominum vitam septuaginta annos, ad quos victurus es, perferas? cui ille: Nūquid tu mihi vnius horæ spacium certum præstabis? vitæ enim momenta non in tua, sed in Domini sunt potestate & 70. anni laborum ac pœnitentiæ, quid sunt cùm æternitate collati? Atque his duobus tantùm telis apertè intentatis, per vniuersam viram appetitus eius animæ est, vt à cœpto viuendi cursu pedem referret. Quòd cùm eius omnis vita laborū, periculorum, molestiarum, vexationū plenissima fuerit, (vt ex ijs quæ fecit, passusque est, facilè apparet) perspicuum est diuinæ erga Ignatium benignitatis argumentum, quâ illum Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quòd magnas interdum permutationes, contrariosque quasi spirituum impulsus sentire cœpit. Nam oranti aliquando illi, & in pijs exercitationibus religio-

sè

sè versanti, exarescebat repentè nonnunquam animus, & in eas angustias incidebat, vt se explicare vix posset: sibiq; displiceret, & diuini spiritꝰ suauitatem minimè sentiret. Rursus tanta, tam copiosa diuinæ consolationis vis affluebat, vt in eius luce, præcedentis mœstitiæ caligione appareret quidē. Quod ille discrimen, varietatemque attendens, admirabundus, & rei nouitate perculsus, Quid hoc, inquit, rei? quam nos viam ingrediuur: quod militiæ genus arripimus? Sed interim ita scrupulorum stimulis pungi, & peccatorum suorum conscientia torqueri cœpit, vt lachrymans dies cum noctibus iungeret, semper anxius, semperq; sollicitus. Etsi enim quàm accuratissimè omnia præteritæ vitæ crimina fuerat confessus: illa tamen semper cura extimulabatur, nū hoc confessus sum? num illud bene explicaui? num satis apertè quæ ad rem pertinebant adieci? num aliquid vel affinxi, vel omisi? quibus quidem aculeis adcò vexabatur, vt nusquam acquiesceret, nullis oratio-
bus, vigilijs, ieiunijs, flagellis deniq;
retur: sed mœrore prostratus, &
dam acerbissimi doloris carnifici-
exanimatus, & confectus iaceret.

Ad

Ad ſacratiſſimam Euchariſtiam de more, quaſi ad ſacram anchoram confugiebat: ſed cùm ori iam admoueretur panis viuificus, ſcrupulorum vi, & ſubito quaſi ventorum cõcurſu abreptus, ſurgebat, & lacrymis ſe gemitibusq; penitus dabat, & ad Dominũ clamabat, Domine vim patior, reſpõde pro me: &, infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Occurrebat quidem vnum illi remedium, idq; præſentiſſimũ, ſi ſpiritalis pater, cui cõſcientiam ſuam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo ſe, pacatoq; animo eſſe iuberet, & Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine mandaret, ne exactę vitę peccata amplius confiteretur. Sed tamen, ne à ſe profecta medicina ſanitatem non faceret, ſed dolorem augeret, ſpiritali hoc patri dicere non audebat. Cùm igitur aliquandiu hanc mentis vexationem pertuliſſet, quodam die tam grauiter, dolenſq; ab ijs ſcrupuloruin tormentis eſt habitus, vt omni ſolatio deſtitutus, ſe totum orationi traderet, & fidei feruore ſuccẽſus, clara magnaque etiam voce clamaret: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Domi- *Isa.38.* *Rom.7.* *Rom.7.* *Pſal.143.*

nc

ne vim patior, respõde pro me Sue-
currere Domine, subueni Domine: E-
mitte manum tuam de alto Domine,
misericordia mea, refugium meum,
Psal. 17. liberator meus: Protector meus in te
spero, quia nullam ab hominibus, nul
lam à creata vlla natura pacem aut re-
Psal. 118. quiem inuenio. Attende, & fac: illu-
mina faciem tuam super seruum tu-
um: ostende mihi viam, in qua ambu-
lem, quia Deus meus es tu. Quòd si vel
catulum præceptorem mihi, & per-
turbatæ mentis pacificatorem dede-
ris, ego verò non recuso: libenter il-
lum ducem, illum vitæ magistrum te
auctore sequar. Inter hæc rursus vehe-
mẽtissima hominem cogitatio inua-
debat, vt ex cellula, vbi erat (nam ex
hospitali pauperũ domo in Domini-
canorum cœnob um emigrarat) sese
præcipitem daret. Sed ille: Non faci-
am, non te offendam Domine: quia tu
Psal. 42. es Deus me⁹, fortitudo mea: quare me
repulisti, & quare tristis incedo, dum
affligit me inimicus, dum dicitur mihi
quotidie, vbi est Deus tuus? In has vo-
ces erumpenti, & præ dolore gemen-
ti venit in mentem cuiusdam san-
cti viri, qui, vt nescio quid à Deo im-
petraret, tam diu cibo abstinuit, donec

illud

illud consequeretur. Ad cuius imitationem, statuit non prius cibum vllū, aut potum capere (nisi fortè mors illi immineret) quàm optatam mentis tranquillitatem inueniret. Quocirca septem integros dies ita ieiunus fuit, nihil vt omninò gustaret, cùm tamen interea, vel de quotidiana precatione (cui septenas flexis genibus horas vacabat) vel de verberationib. quas ternas in dies singulos vsurpabat, vel de alijs vsitatis instituti ipsius officijs, nihil iccirco remitteret. Et cùm se viribus adhuc integris, minimeque debilitatum videret, & progredi longiùs vellet, prohibitus à Confessario est, ac vehementer deterritus, iussusque cibum capere, cùm die Dominico suo more illi peccata sua, & quid etiam fecisset, indicasset. Paruit cōfessario neganti absolutionem se daturum, ni cibū sumeret, & hortanti vt peccata sua, de Dei benignitate cōfisus ab illo sibi remissa piè crederet, ne repugnare Deo velle videretur, coq; se die, & proximo liberum sensit: tertio verò pòst die oppugnatus iterum est, sed oppugnationis is finis fuit, vt disiectis tenebris, quas rebus clarissimis diabolus obducere conabatur, & reddita di-

uina

uina luce, quasi apertis oculis, è somno excitatus, magna animi claritate constantiaq; anteactæ vitæ memoriam obliuione obruere, & obducta peccatorum vulnera amplius in confessione non refricare decerneret: tantamque mentis tranquillitatem, & spirituum discretionem, atque scrupulosarum mentium curādarum gratiam à Deo est cōsecutus, vt nemo ferè hac ægritudine affectus, sanitatem ab Ignatio non inueniret. Neq; enim sibi soli̇m probabatur, sed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cùm omnes milites suos, tum eos maximè, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos consolatur, vt possint & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt.

2. Cor. 2.

POST TENTATIONES *Illustratur.*

CAPVT VII.

CVm igitur Dei misericordia ex tentationum angustijs emersisset, & tamen iccirco de summa animi contentione ad virtutum omnium veram in se imaginem exprimendam

nihil

nihil omnino remitteret : placuit remuneratori bonorum omnium Deo, seruum suum diuinis consolationibus mulcere, & mentem illius cælestium mysteriorum cognitionibus illustrare, vt secundum multitudinem dolorum, quos in corde suo pertulerat, cōsolationes Domini lętificarent animā eius. Ergo quamuis iam inde à principio tractaret Deus Ignatiū (vt ipse dicere solitus est) præceptoris more tenerum pueri animū informantis: post prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudiuit. Ex quo cùm magna erga tres sanctissimæ Trinitatis personas deuotione teneretur, singulisq; suas preces, statasq; quotidie persolueret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorū consistens & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deum intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam visibili id significante exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea diuinæ consolationis magnitudine & copia, vt sibi à supiris, fletuque etiam inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosequutus est, ad prandium vsque temperare nequiuerit, aut verò à pran- *Psal. 93.*

dio aliud omnino vel cogitare, vel loqui, quã de sanctissima Trinitate, tanta, tamque varia rationum, similitudinum, atque exemplorum copia, vt admirationi omnibus audientibus esset. Quæres ita in eius mente hoc ineffabile mysterium inscripsit, ac veluti impressit, vt illo ipso tempore, homo legendi scribendique tantùm sciens, de eo librum scribere sit aggressus, & ad totam vitam insculptę illius veritatis vestigia extarent. Semper enim cũ ad sanctissimam Trinitatem orationem funderet, (quod frequenter, & diu faciebat) eximiam diuinæ consolationis suauitatem percipiebat, & aliquando quidem singularem quãdam in Deum Patrem totius diuinitatis fõtem, & reliquarum personarum originem, atque principium, deuotionem sensit: deinceps etiam in Filium: postremò in Spiritum Sanctum, singillatim se singulis personis commendans & tradens & simul ex omnibus, quasi ex vno atq; eodem gratiarum omniũ pleniſſimo fonte, virtutes omnes abundanter hauriens.

Alio item tempore, magna cũ spiritus alacritate modus eius menti obiectus est, quo mundum Deus condidit

quem

quem longo post interuallo, cùm hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In templo etiam eiusdem monasterij, cùm rei diuinæ venerabūdus interesset, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, meatis oculis quodā die clarè vidit augusto illo, atq; tremendo Sacramento Dominum Iesum Christum, verum Deum, atq; hominem veriſſimè contineri.

Sæpiſſimè orationi intentus, & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatē interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatiſſimam etiam Virginem Mariam: neque id Mantuæ tantum, sed pòst etiam Hierosolymis, & non longè ab vrbe Patauio, & aliàs sæpè. Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus, & cœlesti lumine completus est, vt sæpè hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusque infixa, vt ex illis tantùm, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorū defēsione

SCRVPVLIS ANGITVR, *& probatur à Deo.*

CAPVT VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnãdo traxerat, calliditatem dæmonis, quicum pugnam iniçrat, cogitationesque prorsus ignorans. Tenebat enim eundem tenorem vitæ, & inæquabili conscientiæ trãquillitate perstabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat Satanas, nondum terrores, minasque suas tyroni Christi intentauerat: nõdum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nõdum deniq; commutationes rerum, & spiritalis hominis afflicti & læti, iacentis, & exultantis vicissitudines, conuersionesque perspexerat; cùm illum die quodam, situ squaloreq; confectũ, & in Xenodochio versantem aggressus est: Et quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedôre iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus incedis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatem obscuras? Sed Ignatius cõfestim se mẽdicis socium propiorẽ adiunxit, & familia-

rius

rius etiam versari inter eos cœpit, atq; hoc eius facto diabolus repulsus est. Alio item die, cùm fessus valde esset, illam etiam cogitationem permolestā passus est: Qui (inquit) fieri potest, vt duram hāc, & feram agrestium hominum vitam septuaginta annos, ad quos victurus es, perferas? cui ille: Nūquid tu mihi vnius horæ spacium certum præstabis? vitæ enim momenta non in tua, sed in Domini sunt potestate & 70. anni laborum ac pœnitentiæ, quid sunt cùm æternitate collati? Atque his duobus tantùm telis apertè intentatis, per vniuersam vitam appetitus eius animæ est, vt à cœpto viuendi cursu pedem referret. Quòd cùm eius omnis vita laborū, periculorum, molestiarum, vexationū plenissima fuerit, (vt ex ijs quæ fecit, passusque est, facilè apparet) perspicuum est diuinæ erga Ignatium benignitatis argumentum, quâ illum Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quòd magnas interdum permutationes, contrariosque quasi spirituum impulsus sentire cœpit. Nam oranti aliquando illi, & in pijs exercitationibus religio-

sè

sè versanti, exarescebat repentè nonnunquam animus, & in eas angustias incidebat, vt se explicare vix posset: sibiq; displiceret, & diuini spiritꝰ suauitatem minimè sentiret. Rursus tanta, tam copiosa diuinæ consolationis vis affluebat, vt in eius luce, præcedentis mœstitiæ caligione appareret quidē. Quod ille discrimen, varietatemque attendens, admirabundus, & rei nouitate perculsus, Quid hoc, inquit, rei? quam nos viam ingredimur? quod militiæ genus arripimus? Sed interim ita scrupulorum stimulis pungi, & peccatorum suorum conscientia torqueri cœpit, vt lachrymans dies cum noctibus iungeret, semper anxius, semperq; sollicitus. Etsi enim quàm accuratissimè omnia præteritæ vitæ crimina fuerat confessus: illa tamen semper cura extimulabatur, nū hoc confessus sum? num illud bene explicaui? num satis apertè quæ ad rem pertinebant adieci? num aliquid vel affinxi, vel omisi? quibus quidem aculeis adeò vexabatur, vt nusquam acquiesceret, nullis orationibus, vigilijs, ieiunijs, flagellis deniq; leuaretur: sed mœrore prostratus, & quadam acerbissimi doloris carnificina exanimatus, & confectus iaceret.

Ad

Ad ſacratiſſimam Euchariſtiam de more, quaſi ad ſacram anchoram confugiebat: ſed cùm ori iam admoueretur panis viuificus, ſcrupulorum vi, & ſubito quaſi ventorum cõcurſu abreptus, ſurgebat, & lacrymis ſe gemitibusq; penitus dabat, & ad Dominũ clamabat, Domine vim patior, reſpõde pro me: &, infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Occurrebat quidem vnum illi remedium, idq; præſentiſſimũ, ſi ſpiritalis pater, cui cõſcientiam ſuam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo ſe, pacatoq; animo eſſe iuberet, & Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine mandaret, ne exactę vitę peccata amplius confiteretur. Sed tamen, ne à ſe profecta medicina ſanitatem non faceret, ſed dolorem augeret, ſpirituali hoc patri dicere non audebat. Cùm igitur aliquandiu hanc mentis vexationem pertuliſſet, quodam die tam grauiter, dolenſq; ab iis ſcrupuloruin tormentis eſt habitus, vt omni ſolatio deſtitutus, ſe totum orationi traderet, & fidei feruore ſuccẽſus, clara magnaque etiam voce clamaret: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Domi- *Iſa.38. Rom.7. Rom.7. Pſal.143.*

ne

ne vim patior, respõde pro me Succurrere Domine, subueni Domine: Emitte manum tuam de alto Domine, misericordia mea, refugium meum, liberator meus: Protector meus in te spero, quia nullam ab hominibus, nullam à creata vlla natura pacem aut requiem inuenio. Attende, & fac: illumina faciem tuam super seruum tuum: ostende mihi viam, in qua ambulem, quia Deus meus es tu. Quòd si vel catulum præceptorem mihi, & perturbatæ mentis pacificatorem dederis, ego verò non recuso: libenter illum ducem, illum vitæ magistrum te auctore sequar. Inter hæc rursus vehemẽtissima hominem cogitatio inuadebat, vt ex cellula, vbi erat (nam ex hospitali pauperũ domo in Dominicanorum cœnobium emigrarat) sese præcipitem daret. Sed ille: Non faciam, non te offendam Domine: quia tu es Deus meus, fortitudo mea: quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? In has voces erumpenti, & præ dolore gementi venit in mentem cuiusdam sancti viri, qui, vt nescio quid à Deo impetraret, tam diu cibo abstinuit, donec

Psal. 17.

Psal. 118.

Psal. 42.

illud

illud consequeretur. Ad cuius imitationem, statuit non prius cibum vllū, aut potum capere (nisi fortè mors illi imminueret) quàm optatam mentis tranquillitatem inueniret. Quocirca septem integros dies ita ieiunus fuit, nihil vt omninò gustaret, cùm tamen interea, vel de quotidiana precatione (cui septenas flexis genibus horas vacabat) vel de verberationib. quas ternas in dies singulos vsurpabat, vel de alijs vsitatis instituti ipsius officijs, nihil iccirco remitteret. Et cùm se viribus adhuc integris, minimeque debilitatum videret, & progredi longiùs vellet, prohibitus à Confessario est, ac vehementer deterritus, iussusque cibum capere, cùm die Dominico suo more illi peccata sua, & quid etiam fecisset, indicasset. Paruit cōfessario neganti absolutionem se daturum, ni cibū sumeret, & hortanti vt peccata sua, de Dei benignitate cōfisus ab illo sibi remissa piè crederet, ne repugnare Deo velle videretur, coq; se die, & proximo liberum sensit: tertio verò pòst die oppugnatus iterum est, sed oppugnationis is finis fuit, vt dissectis tenebris, quas rebus clarissimis diabolus obducere conabatur, & reddita di-

uina

uina luce, quasi apertis oculis, è somno excitatus, magna animi claritate constantiaq; ante actæ vitæ memoriam obliuione obruere, & obducta peccatorum vulnera amplius in confessione non refricare decerneret: tantamque mentis tranquillitatem, & spirituum discretionem, atque scrupulosarum mentium curādarum gratiam à Deo est cōsecutus, vt nemo ferè hac ægritudine affectus, sanitatem ab Ignatio non inuenerit. Neq; enim sibi solùm probabatur, sed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cùm omnes milites suos, tum eos maximè, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos consolatur, vt possint & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt.

2. Cor. 2.

POST TENTATIONES *Illustratur.*

CAPVT VII.

CVm igitur Dei misericordia ex tentationum angustijs emersisset, & tamen iccirco de summa animi contentione ad virtutum omnium veram in se imaginem exprimendam

nihil

nihil omnino remitteret : placuit remuneratori bonorum omnium Deo, seruum suum diuinis consolationibus mulcere, & mentem illius cælestium mysteriorum cognitionibus illustrare, vt secundum multitudinem dolorum, quos in corde suo pertulerat, cõsolationes Domini lęrificarent animã eius. Ergo quamuis iam inde à principio tractaret Deus Ignatiũ (vt ipse dicere solitus est) præceptoris more tenerum pueri animũ informantis: post prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudiuit. Ex quo cùm magna erga tres sanctissimæ Trinitatis personas deuotione teneretur, singulisq; suas preces, statasq; quotidie persolueret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorũ consistens & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deum intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam visibili id significante exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea diuinæ consolationis magnitudine & copia, vt sibi à supiris, fletuque etiam inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosequutus est, ad prandium vsque temperare nequiuerit, aut verò à pran- *Psal. 93.*

dio aliud omnino vel cogitare, vel loqui, quã de sanctissima Trinitate, tanta, tamque varia rationum, similitudinum, atque exemplorum copia, vt admirationi omnibus audientibus esset. Quæ res ita in eius mente hoc ineffabile mysterium inscripsit, ac veluti impressit, vt illo ipso tempore, homo legendi scribendique tantùm sciens, de eo librum scribere sit aggressus, & ad totam vitam insculptę illius veritatis vestigia extarent. Semper enim cũ ad sanctissimam Trinitatem orationem funderet, (quod frequenter, & diu faciebat) eximiam diuinæ consolationis suauitatem percipiebat, & aliquando quidem singularem quãdam in Deum Patrem totius diuinitatis fõtem, & reliquarum personarum originem, atque principium, deuotionem sensit: deinceps etiam in Filium: postremò in Spiritum Sanctum, singillatim se singulis personis commendans & tradens & simul ex omnibus, quasi ex vno atq; eodem gratiarum omniũ pleniſſimo fonte, virtutes omnes abundanter hauriens.

Alio item tempore, magna cũ spiritus alacritate modus eius menti obiectus est, quo mundum Deus condidit:

quem

quem longo post interuallo, cùm hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In templo etiam eiusdem monasterij, cùm rei diuinæ venerabūdus interesset, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, meatis oculis quodā die clarè vidit augusto illo, atq; tremendo Sacramento Dominum Iesum Christum, verum Deum, atq; hominem verissimè contineri.

Sæpissimè orationi intentus, & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatē interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantum, sed pòst etiam Hierosolymis, & non longè ab vrbe Patauio, & aliàs sæpè. Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus, & cœlesti lumine completus est, vt sæpè hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusque infixa, vt ex illis tantùm, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorū defēsione

etiam mortem oppetere.

Egressus die quodam Manresa ad templum, quod ab oppido mille passibus abest, diuinarum rerum contemplatione suspensus, paululùm consedit in via, quam fluuius præterlabitur, faciemque conuertit ad flumen: ibi mentis ei oculi aperti, atque illuminati sunt, non ita quidem, vt speciem aliquam, aut in sensus cadentem imaginem videret, sed vt permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent, tum quæ ad scientiarum cognitionem, optimè intelligeret; tanta, tamque clara luce, vt ab eo res ipsæ nouo quodam lumine cernerentur.

[Potrò hæc mentis illustratio, vsq; adeò copiosa fuit, atq; excellens, vt ipsemet Ignatius negaret, reliquas omnes illuminationes atque diuina adiumenta, quæ per totam vitam ad annum 62. ætatis suæ à Deo accepisset, in vnum coaceruata, cùm hac vna posse conferri: seque quidquid aliâs, vel studio, vel labore, vel supernaturali lumine didicisset, minus esse, quam quantum tunc quidem accepit.] Quę res, cùm fixum hominem, hęrentemque diu tenuisset, ad crucem quæ iuxta erat, genu flexo procubuit, vt

Deo

Deo Opt. Max. pro hoc tãto beneficio gratias agret. Antè verò quàm huiusmodi visis illuminaretur, cùm in hospitali domo adhuc ageret, & aliâs frequẽter, sese illi clara luce pulchra quędam species obiecerat, quam non satis discernere poterat, aut quid esset, ex quo esset, ex quove constaret, internoscere: nisi quod serpẽtis nõnullã formã præ se ferre videbatur, multis quasi oculis resplendens, cuius præsentis quantũ aspectu recreari videbatur, tantũdem ex discessu doloris, ac mœstitiæ sentiebat. Hoc igitur visum læpissimè ipsi ante oculos versatum, nunquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam iacenti, rursus obiecit: sed diuino iam lumine plenus, & ante crucem procumbens, facilè perspexit, rem illam non ea esse pulchritudine, atq; splendore, quo se illi antea offerebat, aperteq; cognouit illũ esse dęmonem. Ex quo, longo etiã post tempore sæpius illi apparuit, non in via tãtummodò, sed Lutetiæ etiam Parisiorum, & Romæ, non iam luce coruscus, sed aspectu deformis, & abiectus, ita vt baculo, quem gestare manu solitus erat, facilè illum ab se abigeret.

Porrò Manresæ cum adhuc versare-

tur, ijs, quas diximus, occupationibus tam ardenter deditus, accidit vt die quodam sabbathi, sub horam Completorij, à sensibus sic destitueretur, vt à pijs quibusdam viris & mulieribus repertus, pro mortuo haberetur; & nisi cordis tenuem palpitationem quidam deprehendissent, sepulturæ procul dubiò mandauissent. Māsit autem in hac extasi siue abstractione à sensibus, ad alterum vsque diem sabbathi sequentis hebdomadæ: quo die hora Completorij quasi è somno excitatus, multis, qui eum obseruabant, præsentibus, oculos aperuit, sacratissimum Iesu nomen ingeminans. Atq; huius quidem rei qui testes fuerunt, ijdem illi auctores sunt, nam ipse Ignatius hoc tam insigne Domini beneficium mirificè occultauit, & (quod ego quidem sciam) aperuit nemini.

Incredibilia cuipiam fortasse hæc videbūtur, & supra ordinem rationis atque cursum, in eo potissimum viro, qui tyro & rudis omninò miles Christi adhuc erat, qui vix nomen dederat, vix militari sacramento se obstrinxerat, vix ab hostium castris ad Christi domini nostri signa trāsfugerat. Sed vt hæc magna profecto, præclara, admirabilia

bilia Dei dona esse in confesso apud omnes sapientes est: ita incredibilia videri nō debent, nisi ijs fortè qui dona Spiritus sancti, & inçstimabiles benignitatis diuinæ thesauros, ne per somnium quidem audiuerunt. Qui neque lumen cæli viderunt vnquàm, neque diuinarum illustrationum participes facti sunt, qui nullam vnquam voluptatem liquidam & solidam animorum esse putant: sed omnes voluptates corporis sensu definiunt, easq; vndequaque conquirunt & captant, & nouas semper veteribus addūt, turpissimas illas quidem, & honestati cōtrarias, & homine ipso indignas. Qui hac quidē in re audiendi nō sunt. Animalis homo (inquit Apostolus) non percipit ea quæ Dei, sunt, neque enim potest: cæcus enim de coloribus non iudicat. Alij sunt tamen viri eruditi, & monimētis Sanctorum versati, qui sciunt huiusmodi illustrationes Dei, extraordinarias quidem esse, sed concedi tamen solitas nonnunquam ijs, qui eximio & præcipuo quodam iure à Deo eliguntur & tractantur. In quibus magna in primis cautio adhibenda est, ne fallamur. Aliqui enī sunt quit falsa persuasione decepti, existiman-

Dei esse dona, quæ satanæ transfigurantis se in Angelum lucis præstigiæ sunt. Alij quorum animus est mobilis, & facilis leuitate, vel occulta superbia, cordis, vel atra bili, vel capitis imbecillitate obscuratus, putant se ea videre atque audire, quæ reuera neque audiunt, neque vident. Quæ quamuis ita sint, tamen negare non possumus, in Dei Ecclesia veras esse atque diuinas reuelationes, quibus amicos suos & familiares, aliquãdo Deus benignè suauiterque permulcet. Quod si in illorum seruorum numero, cum quibus Deus se ita communicat, & pleniori manu tanta bona largitur, Ignatius fuit, nemini sanè mirum videri debet. Nam quanquam tyro, multum tamen iam tũc virtute processerat, & erat ab ipsomet, & erat ab ipsomet Deo electus, vt innumerabilium filiorum pater, & sacræ huius militiæ antesignanus & princeps esset, vt exercitum ductaret, acies instrueret, & signa cum humani generis hoste strenuè fortiterque conferret. Quod absq; dubio præstabilius est, maiusque Dei donum, quàm rerum abditarum intelligentias accipere. Certè quidem si attentè consideremus, quis fuerit Ignatius, & quid effece-

effecerit, facilè intelligemus illum neque viribus naturæ, neque propriæ industriæ artibus rem tantam aggredi ac perficere potuisse, sed cælesti quodam ac peculiari Dei dono indiguisse, vt quod videm⁹ opus efficeret. Nã qui fieri potest, vt homo militaris, illiterat⁹, vanitatis vile mancipium, delectũ haberet, milites cõscriberet, Societatem cogeret, Religionem hanc institueret, & breuissimo tempore per vniuersum terrarum orbem propagaret, ac summa prudentia regeret, & aduersariorum impetus propulsaret, tantosque fructus ad Dei gloriã, suis ex laborib. colligeret, nisi Deus ipse suo illum ornasset spiritu, prudentia instruxisset, virtute armasset? Quam Idæam, quodve exẽplar habuit propositum, ex quo huius Societatis exemplum duceret? Quo in libro legit illius regulas, constitutiones, documenta? Vnde speciem formamque Societatis accepit? quæ quidem vt in ijs quę religionẽ continent, vna eademq; cum reliquis religionibus est, ita ab illis desuncta atque distincta in multis, quæ nostris temporibus congruentia, & præsenti Ecclesiæ statui sunt necessaria. Accepit nimirum ab eo, qui hæc so-

lus dare potuit, qui ex lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ, vocatque ea quæ nō ſunt, tanquam ea quæ ſunt. Qui ad ſubijciendam & proſternendam ſæculi huius vanitatem, duodecim piſcatores elegit, vt patefacta Euangelij luce, tenebræ errorum, vitiorumq; omniū, ab animis hominum depulſæ, penitus euaneſcerent. Hac enim ratione, ſe rerum omnium Dominum veriſſimè oſtendit, & vt rebus omnibus vim ſuam largitur atque naturam, ita nomē cuique atque prerium imponit, vt tanti quæque res ſit, quāti eam Deus æſtimat. Neque enim Deus, principibus huius ſæculi eſt ſimilis, qui miniſtros quidem eligunt, ſed bonos miniſtros efficere non poſſunt: Ipſe verò eligit miniſtros noui teſtamenti, & ſua electione idoneos facit, & ad omnia quæ vult, habiles atque inſtructos. Quapropter cum effectus diuinæ virtutis, & tam multas admirabiles videamus in Ignatio eaque apertæ, expoſitæ, oculisque omnium ita ſubiectæ ſint, vt negari non poſſint (niſi ab eo qui neget ſolem meridie lucere) & maiora Ignatio dare coganur: demus etiam illi hæc quæ minoris ſunt, intelligamusque omnes illos perfectæ vitæ radios, ex

dios, ex hac diuinarum illustrationum, luce, & quasi ex copiosissimo cęlestis gratiæ, fonte, tot riuulos profluxisse. Quas quidem illustrationes partim narrauimus, partim deinceps narraturi sumus.

DE EXERCITIORVM *spiritualium libro.*

CAPVT VIII.

HOc eodem tempore, Exercitiorum spiritualium librum (quem appellant) exactissima eorum, quæ sibi corrigerãt, obseruatione conscripsit. Quorum exercitiorum vsus, quantum adiumenti Christianæ Reip in omnem partem attulerit, satis constat. Nam vt pauca ex multis de illorũ vsu, atque vtilitate dicamus, primò illis ipsis Societatis nostræ institutionem acceptã ferre debemus. Omnes enim fermè primos illos patres, quos instituędæ Societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundiq; despicientiã excitauit Qui posteà consecuti sunt, & in Societatem iam stabilitam ingressi, viri vel doctrinã, vel ingenio, vel nobilitate, vel alijs naturæ fortu-

næque ornamentis insignes, maxima ex parte, exercitijs huiusmodi, ad hoc vitæ genus complectendum, adducti sunt. Neque verò tantùm hoc beneficium Religionis nostrę solummodo proprium est: sed etiam commune cũ cæteris. Meditandi enim huiusmodi ratio, Cœnobia multa refersit: multos religiosos viros labantes, in suscepto vitæ consilio confirmauit: solutos, vagosque vinculis disciplinę seueriοris adstrinxit. Nõ tamen Religionũ spatijs eorum fructus circumscribitur: omne enim hominum genus, statum, officium, ætatem, vitæque rationem comprehendunt. Nam & viri tum Ecclesiæ, tum sæculi principes, & infimi homines; docti, indocti; mariti, cœlibes; iuuenes ætate, ac senes; Deo iam dicati, & omninò liberi; in hanc exercitiorum meditationem ingressi, multum vel in perditæ vitæ emendatione, vel in bonæ incremento progressionis fecerunt. Et quod dignum magis admiratione est, multi viri eruditione florentes, & sapientia omnium consensione principes, post tot doctrinæ suæ laudes, docendo ac disceptando partas, discipuli Ignatij facti sũt: & ab ea quæ inflat scientia, ad salutarẽ sapiẽtiam

tiam cæleſtemq; traducti. Nam quod in hac ſpiritali propriæ cognitionis ſchola diſcimus, nō ſolùm ad excolēdū intellectū pertinet, ſed ad inflammandam etiam voluntatem: itaque non tam cognitione, quàm actione perficitur: ac finem habet, non ipſam ſcientiam, ſed operationem. Ex quo, hæc cognitio non ſubtiles, & argutos, atq; acres diſputatores efficit; ſed fortes, efficaces, atque ardentes effectores: eosque vehementer permouet, atque ad benè beateque viuendum impellit. Hæc enim cæleſtis eſt ſapientia, quæ ædificat, vngit, inflammat: illa alia ſæpenumero inflat, exſiccat, hominem vētoſum reddit, atq; inanem. Sed cùm eorum vtilitas quàm latiſſimè pateat, tum in ijs ſolet elucere potiſſimùm, qui de vitæ genere deligendo conſultant, idque cōſtituere ex diuina voluntate cupiunt; ne (quod plęriſque contingit) certo aliquo curſu viuēdi implicentur, priuſquàm quid rectiſſimum ſibique maximè conducibile ſit, iudicare potuerint. Neq; enim omnia omnibus conueniunt: neque idem vitæ gen⁹ in omnes quadrat, ſed alia aliis congruunt, atque apta ſunt magis. Quid autem cuique magis expedia

pediat, ille solus nouit, qui nos immeritos in gloriā suā creauit, & sanguine suo, immortali & sempiterna beatitudine dignos effecit. Quāobrē vitæ genus cuiq; sincerè, cōsideratè, attenteq; eligendū est, magnisq; & assiduis precib. Dominus est inuocādus, vt auctore illo ac duce, illud genus viuēdi quisque eligat, quod optimū sit cuique atque aptissimum. Nūc autem secus fit. Plerique enim mortales, vel libidine quadam obcæcati, vel vtilitatis specie decepti, vel parētū, amicorūve exēplo inducti, vel alijs denique rationib. minus idoneis impulsi, ætate imbecilla, cùm neque vis animi, neq; consilium adhuc viget, præcipitanter ac temerè sese proijciunt, genereque vitæ eo implicantur, cuius statim eos sera capit pœnitētia: erroris enim sui pœnas, per totam vitam, incredibilibus quidem sed inutilibus lachrymis pendunt. Et meritò quidem. Nam cum reliqua negotia diligentissimè inquirant, discutiant, & in vtramque partem dispiciant, & conferant: summum sui ipsorum negotium, quod in vitæ genere eligendo positum, & negotiorū omniū est maximum, supinè atq; oscitanter tractāt, imprudenterque, & vt fors,

aut

aut libidó tulit, cursum quendam viuendi arripiunt. quem neq; tenere iucūdè, neq; deserere honestè possūt. Quod certè non euenirer, si in genere vitæ eligendo, Dei voluntatem ante oculos propositam haberent, finem suum vltimum spectarent, eoque consilia dirigerent, vnde omnis certa, rectaque pendet deliberatio. Denique si rerum naturam non peruerterent, sed sequerentur potius, fine, vt fine vtentes, medijs tanquam ijs quæ ad finem referuntur. Ad quod quidē Dei in primis gratia nobis opus est, quam oratione, meditatione, solitudine etiam, & à reliquis negotijs vacatione facilius consequemur. Animus enim liber, & ab alienis curis vacuus, vacabit sibi liberius, dabitque operam vt siquid insidet affectus, quod syncerum de rebus iudicium possit corrumpere, id totum rescindat, & amputet, præstetque se dignum Deo, quo præeunte & prælucente menti nostræ, nihil erit non rectum, vtile nobis atque salutare, sine Deo autem omnia nostra cōsilia, cæca, præpostera, & peruersa sint, necesse est. Quæ cùm ita sint, non tamen iccirco defuerunt aduersarij, quâ hanc rē tū ratione, tū perpetua experi-

cntia

entia comprobatam eleuare conati sint. Sed in nihilum eorum conatus re ciderunt, simul atque Apostolica sedes, post diligentem inuestigationem exercitijs seriò examinatis, aduersarijs sese opposuit, & sua auctoritate eorũ vsum non modò permisit, verum etiã collaudauit, ac suasit. Quod ex literis Apostolicis Pauli tertij Pontificis Maximi cõstat, quas anno 1548. scribi iussit, quibus communitus Exercitiorũ liber, postea typis excusus, in lucem editus est.

In Gravem Morbvm Incidit.

Caput IX.

CVm in ea vitę ratione, quam supra diximus, versaretur, accedebat illi sæpissimè, vbi se noctu quieti dederat, vt illustrationes per magnæ, & spiritales consolationes mirificæ quædam eius animo imitterẽtur. Quæ cum de exiguo, & somno destinato tempore multum eriperent, & noctes hominem cogerẽt ferè insomnes traducere, diligentius id animadvertens, dubitare apud se cœpit, quo ex fõte caderent. Rebus omnibus prudenter

denter discussis, statuit tandem reiectis illis, satius omnino esse, constitutũ temp⁹ somno tribuere. Ex magnis tamen laboribus, & perpetua animi contentione in morbum grauem incidit. Aegrotanti suppeditabat omnia perliberaliter Mantesæ magistratus, & matronæ honestissimæ officiosè ministrabant. Vsq; adeò verò vis morbi inualuit, vt mors instare ipsi videretur. Paranti se ad mortẽ ea cogitatio subijt, se iustum esse; cui cum summa vi repugnare conaretur, peccata præteritæ vitæ in memoriam vsq; reuocans, & nihil tamen proficeret, cruciabatur miris modis, sic vt vim morbi intimis viscéribus grassantem, leuẽ præ ea molestia duceret, quam ex conatu ad resistendum adhibito sentiebat. Cùm meliusculè pa[illegible]lò habuisset, & abextremo illo vitæ periculo nonnihil recessisse videretur, vociferari palàm cœpit, & nonnullos, qui officij gratia eò venerant, compellare, contestariq;, vt cùm se rursus in extremis laborantem cernerent, magnis vocib. clamarent; O miser peccator, ô infelix, etiam atque etiam cogita, quibus te sceleribus obstrinxeris, quibus vitijs Dei in te iram prouocaueris. Vbi

ali-

aliquantulum cõualuit, statim ad cõsuetas pœnitentias, & eandem vitæ asperitatem reddijt, in morbumq; dein tegro incidit, quod & tertiò fecit, cũ indefesso studio, & obstinato animo seipsum peruincere, & labores viribus maiores repetere, perferreq; adniteretur. Sed tamen experientia doctus, & stomachi grauissimo eoq; frequenti dolore exagitatus, & rigidi cæli hyemali asperitate commotus, piorũ hominum consilijs obtemperare coactus est, & ex panno admodum crasso, coloris cœsij exiguas duas vestes, & quasi semipileum eiusdem panni, ad se contegendum, accipere.

NAVIGAT HIEROSOLYMAM.

CAPVT. X.

ANnum vnum pius minus Manresæ trãsegit, in ea quam diximus vitæ asperitate, quo elapso tempus interim appetebat, quo profectionem Hierosolymitanã aggredi statuerat. Ergo Barcinonem versus Manresa discessit, & quidem solus; sic enim peregrinari decreuerat. Quãuis enim esset, qui se illi vltrò comites offerrent, quique

que illum hortarentur, ac vrgerent ve-
ementius, vt aliquem vel Latinè, vel
talicè scientem, quasi viæ ducem, ac
ermonis interpretē, sibi adscisceret:
ullū tamē admisit, ea maximè ratio-
e adductus, quòd spes omnes suas in
)eo positas habere cuperet. Quòd si
iæ sociū secum haberet, verebatur
e præstans illa in Deum fiducia, in
ocium deriuata, minueretur. Neq; ve-
ò sociorum auxilium excludebat tā-
ūm, sed etiam sollicitam viatici om-
is curam: nequid esse videretur, quod
pem suam infringeret, & animum
d cælestia properantem in suo cursu
edderet tardiorem. Erat Barcinone
myoparo, erat & nauis oneraria in Ita
ā parata; voluit igitur in myoparo-
ē conscendere, quia breuiorem fore
raiectum sperabat: sed quo minus id
aceret, hæc causa fuit: Primaria quæ-
ā atq; honestissima matrona Isabella
ossella, in templo quodā eruditum
irum de superiore loco ad populum
erba facientem, attentè aliquādo au-
iebat. Quæ oculos in reliquam con-
ionem fortè intendens, Ignatiū in i-
sis altaris gradibus cum pueris consi-
entem aspexit: eumque rei nouitate,
hominis aspectu commota attētius

cœpit

cœpit intueri. Vidit enim (sicut ipsamet Romæ mihi narrauit) caput Ignatij circumquaque fulgere, & clarissimos quasi radios emittere, seque interius admoneri, ac veluti stimulis quibusdam vrgeri vehementius hominẽ vt accerseret, atque alloqueretur. Dissimulauit tunc quidem Isabella, pro loco & tempore, sed concione expedita, simul atq; domum redijt, viro suo æquè atque ipsa nobili, sed cæco, rem quæ sibi in templo euenisset totã narrauit, rogauitque maritum, vt hominem è vestigio conquiri iuberet, & ad se adduci. Adductus Ignatius apud illos pransus est remota mẽsa, de Deo, de virtutibus, de beata vita sermonẽ instituit; omnesque qui adstabant mirabiliter ad pietatem inflammauit. Ex Ignatio tunc rescitum est, ipsum commodam in Italiam nauigandi tempestatem præstolari. Quò etiam Episcopus, sanguine cum nobilissimo illo viro coniunctus, nauigabat. Itaq; sanctitatis Ignatij admiratione capti, ipsum rogant, cum Episcopo vti nauem cõscendat, myoparonem relinquat, in quem libellos etiam coniecerat. Quod ita factum est. Porrò, in ipso Barcinonis conspectu, myoparo naufragio perijt,

ijt, fluctibusque hauſtus eſt. A nauis
autem nauarcho, ea lege admiſs⁹ eſt,
i panis nautici, quantum ſibi ad victū
ea in nauigatione opus eſſet, in nauim
nferret: aliter admitti poſſe negabat.
Cœpit igitur de pane illo quærendo I-
gnatius agere ſed cùm hoc eius pro-
poſito repugnare videretur, ſimul gra
iter angi cœpit, & ſecum: Hęccine eſt
illa tam ſtabilis, tam ſecura fiducia, ni-
hil à Deo tibi defuturum? numquid il-
e panem non poterit dare, & parare
mēſam peregrino ſuo? Ex quibus ſpi-
noſis cogitationibus cum exire ipſe
per ſe non poſſet, ad confeſſarium, vt
n eiuſmodi ſolebat rebus, cauſſas de-
ert in vtranque partē dubitandi: quā-
o, quàm incenſo perfectionis ardeat
deſiderio, exponit, idque pro viribus,
quod Deo gratiſſimum ſit, amplecten
i: illi deinde rem totam permittit, e-
usq; iudicium ſecut⁹, panes in nauim
mpoſuit. Sed cum pauculi oboli ex
s, quos oſtiatim emendicarat, ipſi na-
im aſcenſuro ſupereſſent, illos in pu-
lico iuxta nauium ſtationē reliquit,
e quid amplius viatici, quàm quod
eceſſarium omnino videbatur, ſecū
erret. Tantum in eo inerat perfectio
is ſtudium, & tam incenſus pauper-

tatis

tatis amor. Hoc tempore inanis glo riæ aculeis plurimũ extimulabatur, ſic vt neque patriam neque genus ſuum retegere auderet, multo verò minus, quò iter ſuum dirigeret, ne fortè bona hominũ de ſe opinione intumeſceret. Sed redeo ad nauigationem in Italiam, qua nauigatione, magna fœdaque tempeſtate iactatus, quinque dierum ſpatio Barcinone Caietam applicuit. Grauis ille, & peſtilens annus Italiæ fuit. Sæuiebat enim multis locis peſtilentia: quapropter ſumma cautio adhibebatur a cuſtodibus oppidorũ, ne quis aduena admitteretur. Ex quo Romam proficiſcens, multa in itinere paſſus eſt grauia & permoleſta. Nam oppidorum ingreſſu ſæpe arcebatur; & ita erat fame, macieque debilitatus, vt ſubſiſteret aliquando, & longius progredi præ corporis imbecillitate non poſſet. Romam tamen ad diem Dominicum Palmarum anni 1523. venit, ſacra vrbis loca piè obiuit: benedictionemque ſummi Pontificis Adriani ſexti reuerenter accepit. Cùm autem plurimi illũ à profectionis Hieroſolymitanæ cõſilio deterretent; fieriqué poſſe negarent, vt abſque pecunia cò peruenire

niret, neq; tamē infra ctū eius animū, & in Deo defixū, longa periculorum enumeratione à sententia dimouere potuissent, sex septemve aureis coronatis octauo pòst Dominicæ resurrectionis die abeūtem donauerūt, quos Ignatius, eorum quæ audierat metu victus, accepit, vt nautis soluendo esset. Sed paulò pòst, cùm à diffidentia, & humano timore id profectum agnosceret, & conscientia morderetur, non quasi culpa esset pecuniam accipere, sed quasi desidetio id suo repugnaret, & de proposito, perfectissimā paupertatem omnibus in rebus sequendi, remittere aliquid videretur, se incusans & damnans, & de proijcienda pecunia secum ipse cogitans, decreuit tandem in obuios pauperes & mendicos, illam conferre, quod quidem cumulatè perfecit. In hoc itinere, quod Roma Venetias habuit, multa aspera & acerba pertulit. Propter grassantis enim pestis metum, vel in porticibus excubare, vel pernoctare sub dio cogebatur. Et viatores exanguem illum, ac lūridum intuiti, summaq; mac e cōfectū, se in fugā aliquando dabāt. Alij verò, qui se in via illi socios adiūxerāt, lentius præ virtū tenui-

tenuitate ambulantem sub noctem deseruerunt. Sed qui dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ille desertum inuisit Ignatium, abiectum suscepit, & complexus est. Namq; obtulit se illi nocte, postquam relictus est, proxima, Christus in latissimo quodam campo, à Fossa Clodia pergenti Patauium: plurimumq; aspectu suo recreauit eius animum: & ad grauiora perferenda roborauit, & ita eius iter direxit, vt Patauinæ vrbis custodiæ ingredientem egredientemve illum nihil omnino remorarentur, aut interpellarent, & aditum Venetias perfacilem haberet. Publicis quippe exploratoribus omnia excutientibus, intactus ipse solus prætermissus est: cum tamen desertores illi socij laboris multũ subierint, vt liberum in eam vrbem ingressum inuenirent. Legatum Caroli V. Imperatoris, ac Hispaniarum Regis conuenire numquam voluit. De pecunia, qua Hierosolymam nauigaret, minimè laborabat, certissima spe nixus, Deum expeditam sibi nauigationem daturum, vt sanctorum locorum conspectu aliquando frueretur. Atque cùm multi multa contrà adferrent, & peregrinorum bona pars, recce-

centi

centi miserabiliq; Rhodi expugnatione exterrita, retrocessisset, eius tamen sensib. insitū erat, etiam si vna tantùm nauicula eò cursum dirigeret, se illo anno Hierosolymam peruenturum. Venetijs dum moraretur, vetere suo instituto stipem cogebat: in platea Diui Marci noctes agebat. Sed ex Senatorio ordine quidā noctu domi suæ cùm esset, excitari se repentè huiusmodi vocibus sensit: Túne, inquit, vt mollibus vestitus domi tuæ sis, seruus meus seminudus in porticu iaceat? tu in lecto pretioso molliter dormias, ille dura cubet humo? quib. stimulis concitatus Senator, surgit confestim, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubantē offendit Ignatium, domū ea nocte perducit, & liberaliter tractat. Deinde ne in honore haberetur, ab eo Ignatius discessit, & ad hominem Hispanum, eius rogatu, diuertit. Ducem Venetiarum Andream Gritū Hispanicè allocutus, facilè impetrauit, vt in Prætoria naui, qua eius insulæ Præfectus transmittebat, in Cyprum vsque gratuitò transportaretur. Prætoria porrò nauis idoneam nauigandi tempestatē expectabat, cū altera, qua peregrini vehebantur, è portu

prius soluisset. Operientem nauim,& conscendere parantem, grauissima subito febris illum corripuit: & cũ dies aliquot afflixisset, tandem discessit: sed illud incõmodè cecidit, vt soluendi rẽ primum cum diem incurreret, quo pharmacum à medico præscriptũ sumpserat, qui eo quidem die citra magnum vitæ discrimen Ignatium nauim posse ascendere negabat. Sed ille sapientioris, diuinique medici cõsilio ductus, eo ipso die, hausto conscendit. Atque ita accidit, vt cũ multum maris iactatione euomuisset, magnam is dies principio morbi leuationẽ, deinde etiam sanitatem integram adferret. Cùm autem quorũdam flagitia grauiter ferret, & magna spiritus & orationis libertate acriùs insectaretur: neq; ab alijs vectoribus aliquod ei exitium timentibus, reprimi vllo modo posset: consilium ceperunt nautæ, vt illum in insula quadam deserta, & vasta exponerent. Sed cum nauis ad destinatum locum penè esset appulsa, subito vehementique vento repulsi, perpetrare meditatum facinus nequiuere. Itaque breui Cyprum attigit: nactusque peregrinorum nauim, in eam trãscendit: nihilo plus viatici secum inferens

tēs, quàm in priorem intulerat, veriſ-
ſimam nimirum ſpem in Deum : qui
ſępè Ignatio toto nauigationis tēpore
ſeſe oſtendit, illumq; incredibili cōſo-
latione permulſit, ac ſuſtentauit, & in
portum à ſe toties tam vehementer o-
ptatum tandem inuexit.

HIEROSOLYMIS LOCA SANCTA perluſtrat.

CAPVT XI.

DEcimaquarta die mēſis Iulij, an
ni Domini 1523 (ſicut in cōmē-
tariolo quodā eius, ipſi⁹ manu
cripto, inuenio) Venetijs ſoluit. Quod
iuius menſis reliquum erat, & totum
nenſem Auguſti in nauigatione con-
umpſit. Itaque pridie Kal. Septemb.
oppem nauis appulſa eſt. Quarto ve-
o die Septembris ſub meridiem in ſā
tam ciuitatem ingreſſus eſt. Nam vel
x hac tam diligenti dierum obſeruа-
ione, & curioſa annotatione tēporis
acilè conijci poteſt, quanta Ignatij iā
um eſſet in Deum pietas, quanta in
ōſilijs factisque omnibus meditatio.
Hieroſolymā igitur cùm primùm ve-
it, admirabilem in ipſo ſanctæ ci-
itatis aſpectu conſolationem per-

cepit, quam constantem, quandiu in ea vrbe fuit, perpetuamq; semper habuit. Deliberatum erat Ignatio Hierosolymis remanere, & sacris locis, qui ex impressis Christi Domini nostri vestigijs, miram redolent pietatem, religiosè colendis visendisq; reliquū vitæ traducere, proximorūq; saluti pro sua virili deseruire. Cuius propositi alteram de mansione partem (nam alteram de salute animarum curanda, nulli hominum aperiebat) Diui Francisci Hierosolymitani Cœnobij præfecto indicauit, & in eam rē cōmendatitias litteras, quas adferebat, reddidit: ac ne ipsis inopia fortè laborantibus, oneri esset, nihil se aliud velle dixit, quàm vt suorum peccatorum confessionem audirent. A quo bene sperare iussus est, re tamen in aduentū Ministri prouincialis reiecta. Qui cū paulò pòst redijsset, hortatus est Ignatium, in Italiam vt reuerteretur, ne pio quidem, sed præcipiti consilio deceptus, in ea mortis vel seruitutis pericula incideret, in quæ permulti alij, simili pietatis specie adducti, incurrissent. Sed cùm Ignatij animus periculorum magnitudine ab incœpto deterreri haud posset, seque (nisi conscientia fortè

au

aut religione aliqua impediretur) in sententia permansurū omnino præseferret. Prouincialis minister ab Apostolica sede potestatē se habere dixit, amandandi aut retinēdi, quos amandādos aut retinendos existimaret: sacris præterea interdicendi eis, qui sibi nō obtemperarēt. Discederet proinde bono ac libenti animo, quandoquidem facilè poterat in animum inducere, Dei hanc esse volūtatem, quam ipse loci, rerumq; naturæ gnarus, amicè, fraterneque declarabat, ne tradita sibi potestate contra volūtatem suam vti cogeretur. Quibus verbis fidem habuit, consiliumq; Dei, aliò ipsum vocātis, secutus, se dicto audientem fore dixit. Cùm de reditu cogitaret, magno reuisendi montem Oliueti desiderio incensus (in cuius lapide quodam Christi Saluatoris nostri ascendentis in cælum, pedum vestigia cernuntur impressa) clanculum se à socijs subduxit, solusque nullo duce, nullo comite, nullo Turca custode (quæ res periculosissima est) in montem aduolauit. Et cùm ei aliud nihil suppeteret, gladiolū scriptorium, vt admitteretur, custodi pro mercede dedit: atq; eximia lætitia perfusus, in Bethphage properauit:

rauit: sed statim in Oliueti montem recurrit, vt qua in parte pedis dextri vestigium, qua sinistri esset diligenti animaduerteret, forficesque ex theca detractas, vt rursus admitteretur, custodi dedit. Sed redeuntem gaudioq; maximè exultantem Christianus quidam à Franciscanis ad eum perquirendū missus, Ignatium inuasit, multa minitans, ac truci vultu frendens, quòd se in tātum discrimen obiecisset, brachioque apprehenso ad Cœnobium vsque pertraxit. Ipse verò facilè duci se passus est, magnamque in eo itinere, atque singularem à Domino consolationem accepit, cùm ita correptus brachio, & impulsus, Christum, semper supra se astantem, atque incedentē, & in Cœnobium vsque sibi veluti præeuntem aspiceret.

REVERTITVR IN HISPANIAM.

CAPVT XII.

POsteaquam intellexit, diuinā nō esse volūtatem, vt Hierosolymis remaneret, ad reditū se accinxit, quo in reditu nonnulla illi memoratu digna acciderunt. Erat hiems maxima, rigidum, ac niuosum cælum, neq; ille-

ille veſtimenti plus habebat, quàm femoralia ex craſſa quadam tela ad genua vſq; demiſſa, & thoracem ex nigra tela multis à tergo locis inciſum, perexiguā veſtē, eamq; attritā & vilē. In inſula Cypro tres naues reperit, quarum prima Turcarum erat, altera locupletis potentisq; hominis Veneti ingens ac valida, & aduerſus maris, vētorumq; impetus ſatis, vt videbatur, armata atq; inſtructa: in quá, vt Ignatium admitteret, cùm peregrini rogarent nauarchum, hominemq; collaudarent: Si sāctus eſt, inquit ille, naui nō indiget, ſuper vndas feratur. Itaque in tertiam conſcēdit, paruam, & iunctu-ris malè coagmentatā. Eodē die, ſecundo vento tres ſimul è portu ſolnerunt: ſed exorta grauiſſima tempeſtate, nauis ea, quæ Turcas vehebat, vnà cum vectoribus perijt. Veneta ſcopulo illiſa, naufragium, ſaluis hominibus, fecit. Exigua illa & minimè ſtabilis, in qua Ignatius erat, ægre quidem, ſed tamen portum quendam Apuliæ tenuit. Inde Venetias ſalua peruenit, duobus, & eò amplius menſibus in ea nauigatione conſumptis. In ea vrbe nonnihil recreatur. Quindecim ſexdecimve nummos argēteos hoſpi-

tis cuiusdam sui liberalitate, & ad fouēdum stomachum frigoris vi debilitatum, pāni aliquantulum accipit: inde Hispaniam versus discedit Ferrariq; dum orat in templo, ab illo (vt fit) etiam mendicus quidam eleëmosynam petijt: Ignatius benignè dat: eius qui acceperat admonitu, reliqui egeni qui pro templi foribus astabant, certatim ad Ignatium confluunt: quibus ille quotquot habuit nummos, ad vnum elargitur: atque è templo exiens (mendicis omnibus magnis illū vocib. sanctum inclamantibus) mendicare ipse è vestigio incipit panē, quo eo ipso die vesceretur. Ferraria Genuam profectus est: sed cum bello atroci inter Hispaniarum Galliarumque Reges Gallia Cisalpina omnis arderet, admonitus est, vt de via deflecteret, ne à militibus exceptus pœnas acerbissimas daret, quas multi anteà dederant. Ipse verò qui Dominum habebat ducem, firma in eum fiducia septus, ire perrexit. Aliquantulum progressus, in militum Hispanorum potestatem venit. Qui exploratorem ex habitu & specie rati, primo quidem verbis hominē mulcent: deinde diligenter excutiunt, omnesque partes corporis petulantius

tiùs etiam perſcrutantur. Cùm eorum nihil, quæ ſuſpicabantur, inueniſſent, veſte ſpoliatum ad Præfectum adducunt. Atq; ante id tempus quidem, vt ruſticanus & agreſtis haberetur, omnes quos alloquebatur viros etiã principes inurbanè erat ſolitus, & contra communẽ aliorum morem compellare. Sed dũ ducitur ad Præfectum, noua quadã formidine correptus, dubitare cœpit, nũ expediret ſuam illam cõſuetudinem intermittere, & aliũ loquẽdi vibaniorẽ modum, & communi vſui propiorem vſurpare, ac Ducẽ illum alloqui, quàm alios ſolebat, honorificentiùs; ne ille fortè contemptũ ſe putans, acerba in ipſum ſupplicia conſtitueret. Hanc tamen cogitationem ab humano metu profectã intelligens, ira repulit, vt eam ipſam ob cauſam, nullũ planè honorem Duci habere decerneret: quod & fecit. Namq; ex illo Dux, cuias ſit, quærit? ille verò tacet: vnde veniat? ſilet: nomen ſciſcitatur: nihil reſpondet: deniq; ad interrogationes varias multiplicesq; fixis in terrã oculis, animo in cœlũ, tacitus perſeuerat, ad vnã illam, Et ne exploratorem quidẽ inquit, Nõ ſum: nec iuſtã iniuriæ cauſam dediſſe videretur. Tunc

Dux ita percitus, milites grauissimis verbis corripere, stultitiam accusare, quod insanum hominem ad se adduxissent; & simul præcipere, vt eum amoueant, & abire permittant. Hic milites Ducis increpatione irritati, pugnis hominē & calcib. tūdūt, varijsq; cōtumelijs indignū in modū afficiunt. Narrabat ipsemet postea mirabilem quandā se id tēporis consolationē accepisse, cùm eius ignominię veniret in mentē, qua Christus Redēptor noster ab Herode, & ab eius militib. affectus est. Post hāc derisionē, & per ora hominū traductionē, non defuit militi suo Deus. Nā Hispan⁹ quidā cōmuni humanitate duct⁹, ieiunū adhuc fatigatūq; Ignatiū, ac pessimè acceptū refecit. Qui postridie iter suū prosequens, à Gallis speculatorib. ex turri excubias agētibus, captus iterū est, ad Ducēque perductus: à quo perhumaniter acceptus, ac dimissus est: Genuāq; peruenit. & inde opera Roderici Portundi, hominis Cantabri, Hispanicarū triremiū præfecti, sibi quondam in Catholici regis Ferdinandi curia noti, in nauim ascēdit; & Barcinonem, non absque periculo, renauigauit.

STVDIA

STVDIA LITTERARVM aggreditur.

CAPVT XIII.

IN Hispaniam eo consilio redijt, vt operā studijs litterarū daret, ad eāque re Barcinonē, cōmodam sedē sibi & maximè opportunam delegerat. Nā sacris Hierosolymę locis exclusus, sese in omnes partes versare cœpit, & quid ageret, potissimùm quærere, quod Deo esset quàm gratissimum. Cum omnia secum diligentius reputasset, denique statuit, quo proximis eius operis vtilior esset, ad spiritus diuini vnctionem, litterarū quoq; cognitionē adiungere. Quamobrē cū fœmina quadā primaria, & de ipso optimè merita, & cū ludimagistro quodam, nomine Arcobalo, viro probo. & ad omnē pietatem propēso, suū hoc consiliū communicauit, quo vtrique probato, altera sumptus, operā suā alter, & industria est pollicitus. Cœpit igitur anno nostræ salutis 1524. grandis iam natu (annum enim agebat 33) studia non ętati, sed spiritui suo conuenientia exercere, primaque Grammatices rudimenta deuorare. Sed cùm neque exilium,

liū, ſpinoſarumq; rerū ſubtilitas, neq; inuſitati ſtudij labor vlla eius animū moleſtia afficeret: perturbabat tamen illuſtrationū, quas inter ea ipſa ſtudia percipiebat, tum magnitudo, tum crebritas. Nā cùm nominum, & verborū memoriæ mandare inflexione vellet, tanto ſplendore animus illuſtrabatur ad res diuinas intelligēdas, vt noui ediſcere nihil poſſet: & ſi quid anteà eſſet memoriæ traditum, id totum facilè efflueret. Neque omni ſtudio, animique contentione poterat aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere. Cuius rei nouitate perculſus, Quid hoc, inquit, rei? cū oramus, cùm confitemur, & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cùm vigilamus, cùm nos verberibus cędimus, cū ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementes ſe nobis illuſtrationes offeruut: cū puerilia agimus, & de Deo propter Deum non cogitamus, tum ſpecioſæ noſtrę mentiimagines, & cęleſtes illuſtrationes occurrunt. Agnoſco, agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem: agnoſco veteratoris dolos, & aſtutiam. Cuius conatibus vt

occur-

occurreret,& cõsilium diaboli se à studijs malitiosè auocantis eluderet,præceptorem suum,in templum, cui sanctæ Mariæ à mari cognomen est, vt veniat,rogat. Illi dæmonis tentamenta narrat: suam in duos proximos annos assiduitatem pollicetur, se à lectionib. non abfuturum (panis modo sibi & aqua ad victum suppetat) fidem suã obstringit. Et simul sese ad pedes abijcit, ab eo etiam atq; etiam petit, vt se pro puero habeat, verberibus grauiter accipiat,si cubi minus attentum, aut diligentem esse deprehenderit:Atque hæc tam vehementi eius animi contentione,diaboli fraus repulsa est,& pax tum illi diuinitus reddita. In hac studiorũ palæstra versanti,pij quidam, ac docti viri consilium dederũt, vt Erasmi Roterodami, qui eo tempore bonus Latinitatis auctor habebatur,libellum de milite Christiano legeret,vt sermonis scilicet elegantiam cum pietate coniungeret. Cuius consilij Confessarius etiã ad reliquos auctor accessit. Quod cũ Ignatius simpliciter fecisset, obseruauit illius libelli lectione refrigescere in se spiritum Dei,& deuotionis sensim ardorem restringui Quare animaduersa, librum de manibus omnino

abiecit,& ita est auersatus, vt nec ipse amplius legerit illius auctoris libros, & passim in Societate nostra legi vetuerit. Thomæ de Kempis de imitatione Christi libello plurimum tũ vtebatur, illiusq; lectionem valde semper probauit. atque ita illius libri spiritum & doctrinam hausit, tã auidè arripuit, tã perfectè in se expressit, vt (vt multorum iudicio) Ignatij vita solida quædam, eminens, ac viua esset imago, eorum præceptorum omniũ, quæ in eo illo libello continentur. Barcinonem postquã reuertit, valentiori stomacho fuit, quàm Manresæ fuerat: quocirca actiores pœnitentias, propter stomachi imbecillitatẽ, ac itineris difficultates intermissas, repetere statuit: cœpitque calceorũ soleas perforare, & paulatim magis magisq; discindere; sic, vt ineũte hyeme dissolutis iam ac fractis soleis, plantis omninò nudis, pedibus supernè tantùm tectis, ad vitandam ostentationem, incederet. Barcinone duos annos operam Ardebalo diligẽter dedit; tantumque in Latinæ linguæ cognitione profecerat, vt præceptori aptus iam ad grauiora studia videretur. Cuius iudicio cum alij nonnulli eruditi viri assentirentur, illumque omnes

mnes ad philosophiæ studium capes-
sendum hortarentur: ipse tamen, qui
ad reliquas disciplinas optima iacere
Latinitatis fundamenta cupiebat, nō
prius illorum consilio paruit, quàm
Doctor quidam, præstansque Theo-
logus, cognito quantum in litteris
profecisset, cæterorum sententiam
probauit, & vt commodius philoso-
phiæ studijs vacaret, ad Complutен-
sem Academiam vt proficisceretur,
suasit, quod & fecit anno Domini
1526.

COMPLVTI IN CARCEREM conijcitur & absoluitur.

CAPVT XIV.

COmplutum ingrediēti Martinus
Olauius puer occurrit, eleemosy
namq; primus omnium est im-
partitus, is qui lōgo post tempore, ęta-
te iam confirmata, excellēti doctrina,
magnaq; auctoritate præstans, Socie-
tatem nostrā est ingressus. In eo oppi-
do ad hospitalē pauperū domū diuer-
tit, ostiatim ex more panem in victum
mendicat. Id dum aliquando facit, à
sacerdote quodam irridetur: ab alijs
etiam ocioſis hominibus præteriēs cō-

tume-

tumelijs afficitur. Sed noui Altozanæ nosodochij moderator id grauiter ferens, Ignatium ad se vocatū, in nosodochium suum perduxit. Ibi cōmodo re loco habitus animum cùm ad logices, ac philosophiæ studiū contulit, tū verò ad pietatem religiosè colendam, & proximorum salutem studiosè procurandam. Nā & egenos, fameq; pressos, conquisitis vndiq; eleëmosynis alere, & exercitationibus spiritalibus ad pietatē informare multos, & Christianæ doctrinæ rudimenta populo rudi explicare aggressus est tanto tamq; insigni fructu, vt vniuersa illa ciuitas cōmota post ei⁹ ingressum videretur. Quam rem humani generis hostis nō ferens, cōceptum in ipsum odium decreuit effundere. Erant id temporis Ignatio socij tres, qui hominis vita permoti, sese illi eius vitæ sectatores adiunxerant, eodē panno vestiti, quibus quidam Gallus adolescens comes accesserat. Quos propterea à panni similitudine ensayalados, vulgo Hispanico vocabulo appellabant. Itaque tum horum Societate, tum hominum ad audiendum Ignatium concursu, tum verò consecuta eximia vtilitate excitati multi, multa, vt fit, pro sua quisque opinio-

opinione loquebantur, variaque, & supra veritatem etiam aucta in vtramq; partem spargebantur in vulgus. Rem ad Inquisitores fidei Toletum rumor pertulit, rei nouitate commoti, vt nascenti malo (si quod esset) occurrant, Complutum veniunt : quid doceat, quid agat Ignatius, quemadmodum viuat, diligentissimè inquirunt. Cùm autem omnia ex ordine, tum illius verba, tum factarectæ fidei, pietatiq; consentanea reperissent, ne appellato quidem illo, rem integram Archiepiscopi Vicario, qui tum Ioannes Figueroa erat, relinquunt, ipsi Toletum reuertuntur. Interiectis aliquot diebus, Vicarius Ignatio, sociisque ad se vocatis dixit, inquisitum esse diligenter in eorum vitam atque mores, totamque inquisitionem, & causam accuratè esse descriptam : nullum tamen errorem in doctrina, nullum in vitæ ratione vitium inueniri. Quocirca posse illos pro suo arbitrio agere, citraq; impedimentum vllum in proximorum salutem incumbere. Illud tamen sibi haud placere, quòd vno omnes vestitu, cum regiosi non essent, vterentur, satius fore, idque se velle, atque etiam præcipere, vt socij duo nigris vestibus, duo alij ruffis.

ruffis induerentur, Gallus adoleſcens ſuum habitum retineret. Ignatius, facturos ſe quæ iubebantur, reſpondit: quod & fecerunt. Poſt paucos item dies Vicarius Ignatium nudis pedibus vetat incedere: ipſe verò calceamenta induit, vt erat in huiuſmodi rebus, cū præciperentur, facilè obſequens. Aliquot menſes effluxerant, cùm denuò in eius vitam inquiritur: ſed poſt magnam inquiſitionem, tum etiam intactus relinquitur. Neque tamen iccirco quieto eſſe illi in poſterum licuit. Etenim in eorum numero, qui multum in pietate Ignatij conſilijs profecerāt, duæ fœminæ erant viduæ, mater & filia, nobiles & honeſtæ, filia etiam ætate florens, & forma. Quæ pio quidem, ſed non ſecundum ſcientiam deſiderio permotæ, primùm quidem Ignatio improbante, poſteà verò etiam neſciente, ſolę ſuis pedibus, & in ſpeciem mendicæ, longam peregrinationem religionis cauſa ſuſceperant. Quæ res Ignatio magnam immeritò conflauit inuidiam. Nam ad eum iam extra Xenodochium habitantem, ac nihil tale ſuſpicantem apparitor Vicarij venit, facilè ſequentem, in carcerem ducit. Aeſtiuum tempus tunc erat, carcereq; li-

iberiori vtebatur, quocirca frequẽtes ad eũ auditores confluebant, quibus christianas ipse institutiones enucleabat, spiritalesq; exercitationes nihilo quã antea remissius tradebat. Illustrib. nonnullis viris atq; fœminis (in iis Teresæ de Cardenas, genere & pietate præstanti, & Leonorę Mascarenç, Philippi Hispaniarũ Principis posteà moderatrici) sua ad illũ liberandũ studia profitentib. remisit, neq; illorũ auctoritatem interponi, neq; vllũ omninò patronũ aut aduocatũ adesse sibi apud iudicem passus est. Nam cũ nullius sibi conscius esset culpæ, defensionem necessariam non putabat, & simul optabat multa pro Christo subire incõmoda, & ab Ecclesiasticis magistratibus dirigi, quibus obedientem semper se, ac facilem præbuit. Vnus ex socijs Segouiæ id temporis erat, nõdum plánè ex graui morbo cõfirmatus. Qui cum in vincula coniectum Ignatium accepisset, properè Complutum venit: in eũdem se carcerẽ vltrò includit: Ignatij monitu Vicario se sistit: illius iussu in carcerem reducitur. Sed paulò post Ignatij cura eximitur, de imbecilla illius valetudine magis, quàm de sua incolumitate soliciti. Septimum decimum

cimum iam diem in carcere Ignatius agebat, cū nihil ipse vel sciret, vel cōiectura assequi posset, quam ob rem esset in custodiam à iudicibus traditus. Tunc Figueroa in carcerem ad eum venit, multa de homine scisciatur, inter alia, eásne, quas dixi, matrem, ac filiam nosset? annuit Ignatius. Tum Vicari⁹. Ecquid illis profectionis auctor aut conscius, antequam abirent, fuisti? Nihil certè minus: immò hoc tibi affirmo, percursationes eiusmodi in vniuersum illis dissuasisse me, ne filia ea ætate ac forma in cuiusquam petulantiam incurreret. Posse illas intra domesticos parietes, non minus pietati vacare, quam foris, & quidem tutiùs, ac liberiùs. Cui iudex arridens: Atqui isthæc ipsa, inquit, est causa, cur comprehensus sis. Duo & quadraginta dies abierant ab eo die, quo in carcerē primùm missus est: tum reuersis iam mulieribus, & interrogatis, publicus Vicarij scriba Ignatium conuenit: iudicis sententiam legit. Ea sententia tria cōtinebantur. Primùm, Ignatium, sociosque prorsus integros, atq; innocentes videri. Alterum, vt idem habitus illis, qui reliquis scholasticis, idemq; vestitus esset. Postremum, vt quoniam

essent

essent in sacris litteris rudes (quod cōsulto ipsemet non obscurè præ se ferebat Ignatius) ne ad populum de sacrosanctis Christianæ religionis arcanis, ad quatuor proximos annos, loquantur, quibus quidem cognitionem rerū maiorem sibi parauissent. Ea sententia audita, respōdit iudici de ea parte, quæ ad vestitum pertinebat, Ignatius: Cùm nos iussistis vestes nostras inficere, nō grauatè obtemperauimus: quia facilè erat eidem panno alium colorem inducere: nunc verò, cùm pretiosum habitum, & minimè egenis conuenientem imperatis, obedire nō possumus: neque enim id præstare in nostra est potestate. Itaque iudex vestes illis, pileos, cæteraque scholasticorum more omi à se iussit. Sed Ignatius post sentētiam nonnihil hæsitauit, quòd cursum suum impediri, aditumque sibi ad salutem proximorum intercludi cerneret. Itaque statuit ad Toletanum Archiepiscopum Alfonsum Fōsecam, Pintiæ commorantem, se conferre; eiusque iudicio stare: ad quem eum in modū, quem diximus, indutus cum socijs discessit. Illum benignè exceptum Archiepiscopus fouit, & sua spōte ad Salmāticensem Academiam propensum viatico

tico iuuit, suamque & suorum operam atque omne genus officij humanissimè detulit.

SALMANTICAE RVRSVS comprehenditur, & liberatur.

CAPVT XV.

SAlmanticæ cœpit (vt cõsueuerat) populi animos ad Christi imitationem acuere. Ex more sæpius confitebatur pio cuidam, & religioso ex Dominicana familia viro, qui in doctissimo illo Diui Stephani conuentu cõmorabatur. Haud ita multò post quã Salmanticam venit, Cõfessarius Ignatio significat, sui Cœnobij fratres, magno ipsum alloquendi audiendique desiderio teneri. Cùm se præsto esse respondisset, ad prandiũ in diem Dominicum inuitat, simulque vt se præmuniret, prænonet, velle illos multa de ipso scisciari, multa cognoscere. Ad conditum diem Ignatius cum socio venit; pransi, in sacellum ipsi, Confessarius, fratres præterea duo cõueniũt, quorum alter Cœnobium pro Priore gubernabat. Is blandè Ignatium intuitus, ac benenolè · Gaudeo, inquit, cùm tam multa de tua virtute

ac

c moribus passim prædicari audio, eque eum esse, qui non tibi solum, sed liorum etiam salati seruias, & Apo- tolicū in morem circumiēs, populos loceas. Neq; hoc precipuum mihi, sed commune etiam cū reliquis nostris gaudium est. Quod quo solidius gau- deamus, cupimus his de rebus sigilla- tim aliqua ex te sanè audire, impri- misq; in quo studij genere euigilaue- ris, cuibus in litteris versatus sis. Cum simpliciter candideq; id quod erat, I- gnatius respōdisset; Quid est ergo, in- quit, quod tam tenui doctrina prediti, ac primis vix litteris imbuti, concio- namini? Nos verò, Ignatius inquit, non concionamur, sed interdum cum res fert, de diuinis rebus familiariter loquimur. Et ille, De quibusnā, inquit, diuinis rebus? hoc enim est, quod ma- xime scire auemus. Tunc Ignatius: Nos aliquādo, Pater, de virtutis digni- tate, ac turpitudine vitiorum loqui- mur: eos, qui nos audiunt, ad virtutes hortamur, à vitijs abducim⁹. Vos, Prio- ris Vicarius inquit, indocti estis, vt vos ipsi profremini, de virtutibus tamen, & vitijs sermonem habetis, atqui de his quidem verba rectè facere ne- mo sanè potest, nisi aut doctrina labore

labore parta, aut diuinitus infusa : id vobis doctrina non præstat, Spiritus ergo sanctus. Atque hoc est de Spiritu sancto, quod scire cupimus. Hic aliquantisper Ignatius hæsit, nouo illo genere argumentādi commotus. Post aliquantulum verò silentium, cùm se collegisset, Sit, inquit, satis, nihil enim est opus, vt vltra progrediamur. Cùm verbo de Spiritu sancto Vicarius premeret, & vehementer ad respondendum, Ignatium vrgeret, elicere ab ipso illud tantùm potuit: Ego, pater, nihil quidem amplius dicam, nisi id forte iubeant, qui superiores sint, & mecum agere suo iure possint. Cùm tot mundum, Vicarius inquit, errores infestēt, tot nouæ pestes quotidie existant; quæ doceas explicare non vis? atqui facile efficiemus, omnia vt dicas. Hic, inquit, manetote. Remanent Ignatius & socius in Sacello. Illi festinanter abeunt. Omnes Cœnobij fores occludi iubēt, in cubiculum homines abducunt: tres ipsos dies eos retinent in Cœnobio; qui quidem dies Ignatio fuere lætissimi. Cùm monachis cibum vnà capiebāt: vbi Ignatius erat, eò multi ex ipsis ad illum audiendum ventitabant: cubiculum ferè semper erat auditoribus

refer

refertum, quib. ipſe audacter, palamq; de diuinis rebus ex more loquebatur, multisq; ſuũ inſtitutũ, ac docẽdi rationẽ probabat. Quocirca diſſeſio quodãmodo inter illos facta eſt, cũ alij probarẽt, alij verò improbarẽt eius doctrinam. Interea religioſi partes, temporũ calamitatibus admoniti, & Ignatij de diuinis rebus loquendi vi ac libertate, hominum ad eum concurſu, rumore denique ipſo (qui aliquid veritati ſemper affingit) commoti, ne quid fortè mali ſubeſſet, rem deferunt ad Epiſcopi Vicarium. Vicarij apparitor poſt triduum in Cœnobium venit: Ignatium, ſociumque comprehendit: in carcerem contrudit, nõ quidem in inferiorem cum facinoroſis hominibus, ſed in ſuperiorem quendam à communi habitatione ſeiunctum, malè materiatum, peruetuſtum, repletum ſordibus, fœtore tetrum, atque eadem cahena duodecim, tredecimve palmorum longitudine, altero vtrumque pede colligat, atque ita conſtringit, vt alter alteri ſemper adeſſe cogeretur. In hunc modum noctem illam peruigiles, orantesque traducunt. Poſtridie, vbi reſcitum eſt eos in cuſtodia eſſe, lectorum ſtragula, cibos, reliqua

vitæ necessaria abundè suppedirârunt pij viri, quorum magnus numerus, audiendi causa, ad Ignatium cõcurrebat. Ille verò morem suum illum retinebat, virtutes ornandi, accusandi vitia, excitandi omnes ad humanarum rerum despicientiam. Baccalaureus quidam Frias, Episcopi Vicarius, ad eos in carcerem venit: vtrumque separatim interrogat: illi Ignatius scripta sua, hoc est, Exercitationum spiritalium librum ad examinandum tradit: duos (præter eũ qui secum erat) socios sibi esse monet: locũ, vbi sint, indicat. Socij illi, Vicarij iussu, in inferiorẽ carcerẽ detrudũtur, vbi reliquæ custodiæ asseruabãtur, quo ab Ignatio, parietib. disiuncti essent. In hac item iactatione, & oblata sibi tempestate, nullum innocentiæ suæ defensorem adhibuit. Præterierant aliquot iam dies, cum ad iudices quatuor, viros eruditos, & graues, Ignatius adducitur. In ijs tres Doctores fuerũt, Isidorus, Parauigna, Frias; quartus, is qui est à me nominatus Baccalaureus Frias, quem pro Episcopo fuisse iam diximus. Hi omnes traditum Exercitationum librum legerant, & curiosius etiam expenderant. Productum ad se Ignatium mul-

ta

ta rogant, multa non modò de libro illo, sed de abstrusis, reconditisque Theologiæ quæstionibus, de inexplicabilibus sanctissimæ Trinitatis, incarnationis, atque Eucharistiæ mysterijs, & id genus alia percontantur. Ad quæ Ignatius (se inerudituum modestè præfatus) tam doctè grauiterque respondit, vt magis admirationi esset, quàm reprehensioni locus. Deinde Episcopi Vicarius quæstionem ex iure canon co enodandam Ignatio proposuit: quam ille (cum se prius ignorare Doctorum de ea re sententias dixisset) ita dissoluit, vt scopum ipsum attingeret. Deniq; iussu est, primùm Decalogi præceptum, vt populis solebat, exponere. Ille verò tam multa, tam exquisita in eam rem disseruit, vt omnē illi vltra interrogādi cupiditatē abijcerent. Vnū erat, quod iudices nō satis probare videbantur: quod initio ferè Exercitationum spiritalium positum, eam doctrinam continet, qua docemur, cogitationem, quæ peccatum veniale sit, ab ea cogitatione, quæ sit mortifera, verè secernere. Id vitio propterea vertebant Ignatio, non quod falsum esset, sed quod cū minus esset doctrina cultus, ea constitueret, quę

discerni absque magna doctrina non possunt. Ad quod Ignatius tãtùm, Vera ne sint an falsa, quæ scripsi, vestri iudicij est (ego enim meum non interpono) si vera sunt, probate; si falsa, reijcite. Illi tamen nullo modo improbare ausi sunt. Multi, vt suprà diximus, ad Ignatium, visendi audiendiq; gratia, conueniebãt; ex quorum numero Franciscus Mendotius (is qui Burgensis Episcopus, & S.R.E. Cardinalis postcà excessit è vita) vicem illius dolens ab eo familiariter aliquando quęsiuit, dolenter ne ferret carcerem illum, ac vincula? cui Ignatius: An tantũ malum tibi videtur carcer esse? at verò nõ tam multæ Salmanticę compedes sunt, nõ tot cathenę, quin ego plures pro Christo cupiam. Atq; etiam sacratæ quædã fœminæ, sanctitatis Ignatij opinione cõmotæ & priuatis eius colloquijs ad pietatem aliquando incensę, ad ipsum in carcere inclusum epistolam scripserunt; in qua & eius iniurias dolebant, & eos qui Ignatium in periculum illud discrimenq; coniecerant, grauiter accusabant: ad quas Ignatius rescripsit, oppido se mirari, illas quib. crucis Christi mysterium notum ac pernotatum esse oportebat, immensos glo-

ria

riæ thesauros in cruce inclusos penitus ignorare: se quidē gaudio exultare, & maiora & grauiora propter Dominum ſatum patiendi, perferendique cupiditate vehementer ardere. Idque grauissimis verbis atq; ardentibus scripsit, prorsus vt illias & puderet sui, & Ignatium imitandi patiendique propter Christum inflammatū quoddam desiderium incesseret. Dum in custodia Ignatij, socij tenerentur, accidit vt reliqui vincti, præterquam illi, aperto carcere fuga omnes euaderent. Itaque socij postero die manè, soli patentibus foribus reperti sunt. Idq; tum apud iudices, tum apud populum multum admirationis habuit, quocirca è carcere emissi sunt, & in amplam domum traducti. Secundò & vicesimo die, ex quo capti fuerāt; accersiti sunt à Iudicibus, vt sententiam, quæ in eos ferebatur, audirent. Huius sententiæ summa erat, vitam atq; doctrinam Ignatij, sociorūque integram, nullaque omninò labe aspersam videri: liberum illis esse, pro sua cōsuetudine, populum docere, deque omnib. rebus diuinis colloqui: illud vnum cauerent, ne, quid mortale peccatum, quid veniale esset, definirent, nisi quatuor adhuc annos in lit-

terarum studio posuissent. Quã sentẽtiam tamdiu seruaturum se dixit Ignatius, quamdiu in illorum iurisdictione, ac potestate esset. Neq; enim esse æquum, vt nullo vitio in vita deprehenso, nullo errore in doctrina, iannũ sibi ad animarum vtilitatem obstruerent, ac loquendi liberè facultatẽ eriperẽt: se sui iuris esse, suæq; vitæ rationibus consulturum.

IN PARISIENSEM ACADEMIAM studiorum causa contendit.

CAPVT XVI.

EX quo primum Ignatius animũ ad studia contulit, magna deliberatione solicitari cœpit, vtrúm ne, decurso studiorum curriculo Religionem aliquã ingredi, an liber atque expeditus ad salutem animarum vagari, aliosq; sibi eiusdem propositi socios deberet adiungere. Quæ sanè cõsultatio valdè eius animũ sollicitũ habuit. Quòd si religio cõplectẽda esset, eademùm sequenda videbatur, quę labefactata esset, ac planè dissoluta, in qua videlicet multa pati, multa ab hominib. seueriorem disciplinam recusantibus, perferre cogeretur. Sed in hac

delibe-

deliberatione multò in eã partem ei⁹ animus erat propensior, vt socios cogeret, quo liberius, pleniusq; omnes suas curas cõmodis proximorũ consecraret. Quæ sententia, quia melior, vicit. Itaq; hunc animũ etiam tunc habuit, cũ ferrea illa cathena deuinct⁹ erat; ex qua simul atq; expedit⁹ fuit, Salmãticæq; tantũ impedimentũ obijci suis cõsilijs vidit, alò sibi emigrandũ existimauit. Quod & fecit, multis optimis atq; clarissimis viris repugnantib. molesteq, eius discessum ferentibus. Re igitur cũ socijs cõmunicata, & cõposita, solus asellũ libris onustũ agens, in viã se Barcinonem versus dedit, vt Lutetiam Parisiorũ studiorũ gratia se se conferret. Barcinonẽ vbi peruenit, omnes ei⁹ necessarij ac familiares, cognito eius animo, vehementer profectionem illi Parisiensem dissuaserunt. Erat summa hyems, bellum inter Hispanos Gallosq; ingens & sguũ, iter infestũ ac periculosum multa crudelitatis exempla, eaq; recens, ac hostiliter à militibus in viatores exprõpta, proferebantur. Hæc omnia tamen constantem Ignatij animũ, ac diuino concitatũ impulsu, retardare non potuerunt. Quapropter viç se cõmisit, Deoq; duce

ita pedibus iter illud confecit, vt mense Februario ineunte, anni millesimi quingentesimi vigesimi octaui, Lutetiam Parisiorum sanus incolumisque peruenerit.

VITÆ IGNATII LOIOLAE.

LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS labor & fructus.

CAPVT PRIMVM.

INGRESSVS Lutetiam Ignatius, cogitationes suas cò potissimum contulit, vt ratione aliquâ inueniret, quò corũ, quę ad vitã necessaria sunt, cura liberatus, in studijs ingenuarum artium sedulò versaretur. Quę res secus longè accidit: magnam enim in illa studiorum tractatione molestiam & difficultatem sustinuit. Principio, quandam pecuniæ summam dono sibi ex Hispania missam, accepit, eam-

eamque contubernali cuidam suo seruandam tradidit: in vsus ille suos commodumq; cōuertit: soluēdo posteà nō fuit; itaq; Ignatio perijt, qui in eas angustias adductus est, vt in hospitalē diui Iacobi domū diuertere, & ostiatim quæritare victum quotidie cogeretur. Quod tametsi vsitatū ipsi erat, & per se iucundum: multū tamen impedimēti studiorū progressibus adferebat. Iā illud permolestū, quod à gymnasio, vbi discebat, tā procul aberat. Nā cùm explicationes à præceptorib. hyeme ante lucem haberentur, in noctē producerentur vespertinę, ipse cū sole domo exire (vt xenodochij leges seruaret) cū sole redire cogebatur. Cùm igitur inchoata studia minimè sibi ex sentētia procederent, magnoq; labore exiguū fructū caperet, eam tandem rationem excogitauit, vt herū sibi aliquē quæreret, eruditū in primis virū, cui ipse deseruiret, vt quod à domesticis ministerijs daretur temporis, id totum in litterarū meditatione consumeret. Quem si inuenisset, statuerat illū Christi loco habere, in condiscipulis verò Apostolos ipsos cernere, & Christū ipsum sibi, sanctissimūq; discipulorū illius cœtum, pia cogitatione repræsentare.

Quæ eius cælestis veluti pictura quędā & conformatio in cōmuni vitę cōsuetudine, & religiosa fratrum inter se cōmunicatione, magnopere à patre nostro cōmendabatur, vtpotè quæ ad retinendam in superiores obseruantiā, fraternam erga pares charitatem, valeret plurimum. Herū, magna diligentia multorum conquisitum, inuenire non potuit. Quare vbi hęc non successit, aliam viam commodiorē iniuit. Re Domino in oratione diligenter commendata, cōsilium religiosi cuiusdam viri sequutus, in Belgas annis singulis ire constituit, vt ab Hispanis mercatoribus, hominibus copiosis, qui in illa prouincia negociabātur, aliquid pecuniæ in sumptus corrogaret, & paucorum dierum iactura, studiorum omnium perturbationē redimeret. Hac via, tantum quotannis mercatorum liberalitate pecuniæ referebat, quātum ad vitam sufficeret frugaliter sustentandam. Primò & altero anno in Belgicam Galliam profectus est, tertio etiam in Angliam excurrit. Post triennium verò, eundi ac redeundi cura liberatus est. Nam mercatores ipsi suapte sponte, pecuniam mittebant Ignatio in annos singulos, quæ ad eam addita,

dita, quæ ex Hiſpania ſubminiſtrabatur, neq; tenuis omninò erat, neq; vſque adeò anguſta, vt ad illũ parcè modiceq; viuentem, atq; ad alterum etiã ſocium alendũ non ſufficeret. Atque hunc in modum Ignatius vitam tolerabat. Sed non inopiæ ſolùm incommodis illius affecta ſtudia ſunt, alia etiam extiterũt impedimenta. Nam diabolus, qui ſibi ab Ignatio timebat vehementer, incitatum illius in litterarũ ſtudia curſum auertere molliebatur. Quamobrẽ Philoſophiæ curriculum ingredienti, eadem illi impedimenta ex cogitationum ſpiritalium importuna copia intulit, quę Barcinone obiecerat in rudimentis Grammatices verſanti. Sed fallaces illas imagines facilè depulit, & callidi hoſtis impetũ, eadem ratione qua ſuperiorem illum, refutauit ac fregit. Morbis etiam ſub ſtudiorũ finem, grauiſſimè eſt conflictatus. Nam etſi initio aliquãto melius illi à ſtomacho fuit; poſtea tamen voluntaria corporis vexatio, & pœnæ (quas aliqua ex parte vel remiſſas auxit, vel interdum etiã intermiſſas Lutetiæ reuocauit) ſtudiorũ labor, animi grauis ac perpetua contentio, cælum ipſum Pariſienſe ipſi inſalubre & ad-

uersum, ita Ignatium afflixerunt, vt quò perditæ valetudini parceret, studiorum cursum interrumpere cogeretur. Atq; his tamen tot incõmodis oppressus, tantùm in litteris profecit, vt fructus minimè pœnitẽdus videretur. In Hispania, quorundam consilio inductus, & animas citiùs iuuandi desiderio quodam incitatus, minùs explicatas studiorum suorum rationes habuit. Nã & Logicę, Philosophiæ, Theologiæq; studia vno tempore complexus est: quæ præpropera festinatio magnam illi moram intulit. Quapropter vt tarditate cursum corrigeret, Lutetiæ primùm in mõtis Acuti gymnasio, se bonis Latinitatis præceptoribus reformandum tradidit, in eoque studio biennium ferè cõsumpsit: deinde satis iam Latina lingua promptus, Philosophiæ cursum, anno 1529. est ingressus; quem feliciter sanè confecit. Quare lauream magistralem est adeptus, cùm seuerè de eius scientia periculum esset factum, lapideo (vt vulgo vocant) examine, quod omnium in illa academia solet esse grauissimum. Id, magistro suo auctore, non ad futilem ostentationem Ignatius, sed ad eruditionis testimonium fieri permisit:

cum

cũ animo versaret multa ob inopiã doctrinæ Compluti & Salmãticæ ad proximorum salutẽ sibi obiecta fuisse impedimenta. Spacio Philosophiæ emẽso, reliquum tempus, ad annum trigesimum quintum exeũtem, sacræ Theologiæ tribuit, parq; suscepto labori fructus, Dei benignitate, respondit. Illud sanè quoniam res admonet, silentio non præteribo. Ex his tot tantisque difficultatibus, quibus Ignatij studia implicata fuere, eam curam natam esse, quam de nobis prouidus pater suscipiebat. Pressus est magna ipse inopia: at verò cupiebat, diligenterq; curabat, vt dum in studijs literarũ versarentur, ita nostris ad vsus vitæ necessarios esset prouisum, vt absque vlla victus quærendi solicitudine viuerent. Aiebat enim, in summa mendicitate, sapientiæ studium haud facilè posse consistere, atque animi cultum anxia illa cura alendi corporis impediri. Ex quo his nostram Societatem institutis temperauit, vt Collegijs nostris cõmuniter habere ea bona liceret, quæ paupertati nullo detrimento, scientiæ cõparandæ magno essent adiumento. Vexatus est ille cęlestium rerum haud opportunis imaginibus. Ne verò isti-

usmodi rebus ab exercitijs auocarentur litterarijs, voluit studiorũ tẽpore, & meditationes, & ipsas proximũ iuuãdi occupationes nostris esse moderatas. Debilitatũr eũ morbi, & idcirco filiorũ suorũ valetudini diligẽtissimè, dum vixit, per se consuluit, & vt idem semper fieret, essentq; scholasticorum nostrorũ conatus ex intermissione diuturni, in constitutionibus prouidit. Perturbatè initio disciplinas mutat s vno tẽpore cõplex' est. Quod ne nobis eueniret, sapienter cauit, vt nostrorum studia nihil haberent aut prepostерũ, aut mutilum & cõcisum: sed rectè omnia, atque ordine fierent: in eo enim, in quo passus est ipse & tẽtatus, didicit eis, qui tentantur, auxiliari. Itaque hac ipsa de re loquens Ignatius, percupere se dicebat aliquẽ ex studiosorũ numero nancisci, qui tot tantisq; difficultatib', incõmodisq; constrict', atq; ipse, fuisset, tãta contentione, parem annorum numerũ in studijs litterarũ posuisset. Et meritò quidem id dicebat, ipse enim studuit magna in primis paupertate pressus, eaque voluntaria, atq; spontanea omninò, & nullo modo ab obedientia profecta, tum multis morbis diuturnisq; confectus: deinde neque honores neq; dignitates

spectans, neq; vllum omninò præmium humanũ, quod attrahere homines solet, atque ad labores perferendos animare. Nulla præterea voluptatis, quã ex studijs caperet, inuitatus illecebra, quæ magnum inuitamentum mortalibus est laborum. Imò verò & suapte natura, & propter ætatem iam maturam, & ad disciplinas addiscendas minus idoneam, & propter degustatam spiritus suauitatem, à studijs litterarũ abhorrebat. Habuit denique toto studiorum tempore occupationes multas, persecutiones permolestas, magnas atque innumerabiles curas, quæ studiorũ illius cursum vel impedirent, vel retardarent. Et tamen tot rebus aduersis, tantis implicatus molestijs, duodecim annos litteris nauauit operam, assiduè atq; strenuè, se ipsum frangens, diuinæ volũtati per omnia obsequẽs, suamque subijciens. Atque vt id faceret contentius, omnia quę impedimẽto ipsi esse poterant, studiosè summouebat. Quocirca Lutetiæ inter Ignatium Philosophiæ cursum ingressum, Fabrumque conuenerat, vt pio studẽdi tempore de rebus spiritualibus ne loquerentur, propterea quod in eiusmodi rerum colloquiũ si fortè incidissent,

sent, ita Ignatij diuini amoris quasi æstu quodam atque impetu abripiebatur, vt cætera oblitus, lõgius sermocinando proueheretur, tempusque cõsumeret, atque id totum de studendi ratione atque vtilitate detraheretur. Eadem de causa, ab exercitationibus spiritualibus tradendis alijsque pijs occupationibus; hoc ipso Philosophici studij tẽpore abstinuit, ne alienis distractus negotijs, remissior in studendi proposito, atque segnior esset. Quo tẽpore cũ magna trãquillitate vteretur, nemine ipsum tunc persequente, quidam ipsius familiaris ad Ignatiũ: nonne (inquit) vides, quanta rerum vicissitudo, quanta voluntatum commutatio facta sit? qui te paulò antea deprimebant, extinctumque cupiebant, ij nunc extollunt, & laudibus in cælum ferunt: quid hoc rei est? Ad quem Ignatius. Ex istis (ait) vinculis sine me expediam, expecta dum cursum Philosophiæ conficiam, & tunc causam huius tranquillitatis intelliges. Me enim tacente, tacent; quiescente, quiescunt: vbi me commoueo, inuidia continuò tempestas exoritur, eiusque quasi fluctibus exagitor. Euenit quod cuẽturũ prædixit, & decurso Philosophiæ spa-

cio, vbi sese ad homines iuuādos trā
tulit, & contentiùs agere cœpit, odij
& inuidiæ aculei qui excussi videban-
tur, denuò in ipsũ emissi sũt, sicut pau-
lò pòst explicabo. Quæ dicta sint, vt
robur Ignatij, & animi in studijs, con-
tentio magis eluceat.

EX CHARITATIS OFFICI-
is in inuidiam vocatur.
CAPVT II.

STudiorum tempore, non studijs
solùm dabat operam, sed etiam
commouẽdis vitæ exemplo scho-
lasticorum animis, & consilio moni-
isque ad Christum adducendis. Nam
& antequã ad Philosophiæ studiũ ag-
grederetur, nonnullos honestos iuue-
nes, ingenio & doctrina præstantes, i-
ta inflammauit, vt continuo rebus o-
mnibus se abdicarent. In ipso autem
Philosophię cursu, ab hac (vt diximus)
uuandi alios occupatione, quasi mi-
hus propria & studijs apta ferè abstine
bat. Cursu vero peracto, optimos
quosque, & ad cultum cælestis doctri-
næ appositissimos adolescentes, ita ad
hanc perfectionis disciplinam incita-
uit, vt in eius ex Lutetia discessu, pluri-

mi

mi eius familiares, rebus omnib. nō
cium remitterent, & in sacræ Religio-
nis portum sese conferrent. Nempe
vsque cò diuini amoris ardore incen-
sus erat Ignatij animus, vt quocunque
accederet, quo ipse ardebat igne, ho-
minum mētes facilè accenderet. Sem-
per tamen virtutis illius comes erat
inuidia. Ex quo magnę Lutetiæ tempe
states in illum sunt concitatæ. Nam cū
Ignatij opera, Hispani quidam eam
morum vitæq; mutationem fecissent,
vt omnia bona sua pauperibus largi-
rentur, stipem ipsi ostiatim rogarent,
& suis domibus relictis, in diui Iacobi
hospitali domo diuersarentur: eius rei
fama sēsim spargi primùm cœpta est,
deinde hominū sermonibus ita per-
crebuit, vt omnem academiam Pari-
siensem peruaderet, & varijs in vtram-
que partem opinionibus oppleret. His-
pani quidē certè nonnulli, homines
nobiles, & cum hisce Ignatij iam tum
discipulis amicitia necessitudine q; cō-
iuncti, hoc factum illorum molestissi-
mè tulerūt. Quamobrem ad eos cele-
riter veniunt; homines, domū suam vt
redeant, hortantur; contendunt preci-
bus, vrgent minis, omnia miscent; per
suadere tamen nō possunt. Tū verò ira
perciti,

perciti, armati multi, homines vi abstrahūt; in eā oppidi partē, in qua Academia est, pertrahunt; id tandem extorquent, suis vt studijs finē imponāt, animo suo deinceps obsequātur. Cùm autem eiusmodi consiliorum auctor Ignatius haberetur, in summa offensione apud multos erat. In ijs Petrus Ortizius, eruditionis laude florens, rei nouitate fortasse permotus est, vt eius doctrinam, de qua tam multa in vtrāque partem iactari audiebat, examinandā, interiusque etiam perspiciendā curaret. Itaq; accusatus est apud fidei Inquisitorē Ignatius. Quod simulatq; ille intellexit, nulla mora interposita, vltrò ipsi iudici se sistit. Is tū erat eruditus quidam grauisq; Doctor, Mattheus Ori, ex Dominicana familia Theolog⁹. Huic Ignatius, quid audierit, narrat; se, siue verū id sit, siue quid ipse aliud velit, præsto esse, vt sui rationē reddat. Iudex tranquillo animo hominē esse iubet; eius quidem nomen ad se delatum, nihil tamen sibi videri cur timeat. Aliàs item, cùm studijs iā confectis, iter ille instaret in Hispaniam necessarium, renunciatum est Ignatio, inquisitum criminosè in eius vitam esse, rem ad fidei Inquisitorē de-

delatam Quod ille audiens, nihil sibi cunctandum ratus, iudicem ipsum cō uenit: illud etiam atque etiam orat, causam vt cognoscat, proque veritate sententiam ferat. Se quidem nō ei se iam solū, sed habere socios, de quorum fama, atque existimatione labo ret: non esse integrū sibi, rem tantam negligere, & proficiscentem in Hispaniam, falsos inanesque rumores de se se dissipatos relinquere. Negat iudex enim ē vllum in accusatione esse, quod Ignatio sit extimescendum; vana quędam, atq; inania, hominum vel errore vel improbitate iactata, contineri ait, quæ quòd falsa ipsemet intelligeret, se ne Ignatium quidem appellasse cupere tamen se Exercitationum spiritalium eius librum legere. Quem cū legisset, ita probauit, vt eius describēdi peteret sibi fieri potestatem. De causa tamen iudicanda, cùm aut procrastinare Ignatio, aut dissimulare videretur, ne veritas mendacij tenebris demersa iaceret, publicum scribam adiudicem adducit: testes vocari iubet: postulat suæ innocentiæ testimonium. Quod iudex veritati dedit: in tabulas scriba retulit: Ignatius scriptum accepit, vt cōtra falsi criminis infamiam,

si quan-

quando opus esset, hac videlicet te-
tificatione vteretur. Autores habeo
ex nostra Societate idoneos atque gra-
ues, qui Ignatij factum quoddam re-
ferunt, ad rem qua de agimus maximè
pertinens; quod quidem ego, tametsi
in alia libelli huius editione præterij,
propterea quòd Ignatius ipse in nar-
ratione de vita sua illud prætermisit,
tamen scribendum nunc putaui. Est e-
nim Ignatij moribus consonum, eius-
que animi fortitudini, atque prudẽtiæ
valde consentaneum. Narrant igitur
ij patres, eo ipso tempore, quo Ignati-
us nudis pedibus, ieiunus, tanto chari-
tatis ardore incensus, Rhotomagum
profectus est, vt eum hominem, qui
pecunia ipsum fraudauerat, iacẽtem
in lecto erigeret, atque afflictum re-
creare: (quemadmodum lib. 5. dicam) *lib. 5 c 2.*
apud fidei quæsitorem tunc accusatũ,
aliosque rumores per totam Acade-
miam Parisiensem dissipatos, nul: ũq;
de illius bona existimatione apud im-
peritos fuisse detractum. Alij enim i-
psum ex conscientia fugisse affirma-
ant; alij vanam illam hominis sancti
tatis speciem atque ostentationem e-
upisse tandem, & in nihilũ recidisse,
itaque omnia atque extrema tum

suspicio-

suspicioſa eſſe, tum periculoſa: alij alit pro ſuo quiſque ſenſu atque affectu loquebantur. Ea amicus quidam ad Ignatium ſcripſit, & ipſum de omnibus quæ vulgo iactabantur, peramanter certiorem fecit. Accepit amici litteras Ignatius Rhotomagi, in platea forè conſiliens, atque è veſtigio publico Scribæ coram teſtibus accito, litteras quas à rebellatore acceperat oſtendit, doctique hominem, ſimul atque eas legiſſet, neque in hoſpitium reuerſum, neq; cum vllo mortalium locutum, ſeſe in viam dare, & Lutetiam Pariſiorum regredi ſtatuiſſe. Atque huiuſce rei teſtimonium à Scriba petit, quo ipſo, & teſtibus proſequentibus, Rhotomago egreſſus eſt. Lutetiam ingreſſus, nihil prius habuit, quam recta ad fidei inquiſitorem pergere: illi fideliter ſimpliciterque exponit, quid Rhotomagi amicorum litteris cognouiſſet, quid ad falſam illam depellendam ſuſpicionem feciſſet; ſeque (ait) totum in eius poteſtate fore.

FIRGA

VIRGARIVM PERICVLO
liberatur.

CAPVT III.

EX suorũ condiscipulorũ numero Ignatius multis persuasit, vt familiaritates voluptatũ potius illecebra, quã eõiunctione studiorũ atq; virtutis cõciliatas dirimerent; diebus festis, pietati sedulò ac religioni vacarent, & Confessionis atque Eucharistiæ sacramenta, ritè susciperent. Quapropter accidebat, vt à constitutis literarum scholis, interdum per illos dies abessent. Quod Ignatij præceptor aliquandiù ferens, & discipulos dilabi, & deficere, aliter quam parerat interpretatus, Ignatiũ monuit, sua vt curaret, disciplina relinqueret, discipulos suos in nullam fraudem deduceret, nisi sibi fraudi esse, ac vim suam experiri vellet. Ignatius verò, ne tertiò quidem admonitus, à proposito desistit. Magister igitur, cùm Iacobo Goueano (qui Gymnasio præsidebat) re cõmunicata, minas illius nomine iactare cœpit, ac verberum terrorem intentare: sed nihil minus Ignatius cõmotus est. Quare Goueano moderatori magister, vnã

Igna-

Ignatium esse dicit, qui inani nescio qua simulatione sanctitatis, optimum illius gymnasij statum ac disciplinam peruertat: se non semel atque iterum cõmonuisse hominem, minas precibus miscuisse; vsque adeò tamen aduersus omnia obduruisse, vt neque illius, neque suam auctoritatem verit', tantillum de pertinaci sententia decederet. His dictis, irritatum iam tum Goueanum propter Hispanum quendam Amatorẽ nomine, qui suo gymnasio relicto, nudus nudum Christum fuerat auctore Ignatio secutus, & sua sponte satis incensum, ardẽtius etiam Ignatij magister inflammauit, vt de illo, quasi de communis ocij perturbatore, pœnas sumere decerneret. Iubet igitur, vbi primùm Ignatius venerit, obserari gymnasij fores, signum dari, hominẽ corripi, virgas expediri. Quæ res cùm emanasset, & ad amicorum Ignatij aures esset perlata, admonitus ab illis est, sibi vt caueret. Ipse verò expletus gaudio, præclaram occasionem de se triumphandi, prætermittendam non putauit. In illud ipsum gymnasium, vbi cruciatus sibi, atque ignominia parabatur, pedes conuertit. Hic caro Ignatij metu exalbescere, trepidare, detre-

detrectare imperiũ, Sed ille, Ita ne aduersus stimulũ calces? Ego te, inquit, asine, literas docebo: & simul properè gymnasium ingreditur. Occluduntur ianuę, ad verberandum signum datur, virgis præceptores armantur, in cœnationem discipuli omnes conueniunt. Tum verò duę res inter se quidē cõtrariæ, eodem tamen spectantes, agitare Ignatij animum cœperunt, & varias in partes distrahere. Nam Dei charitas, summum pro Christo patiendi ferendique ignominiam desiderium, in eam partem illũ impellebat, vt sese verberibus, & paratæ infamiæ vltrò obijceret. Ex altera porrò parte, proximorum amor vrgebat, & inclinatum iam animum suo pondere illa reuocabant. Quid illis fiet, qui nunc primùm Dei viam sunt ingressi? Quã multi ab instituta vita desciscent? iliorumne ego iacturam in meo lucro ponam? Quàm turpe præterea est atque nomine Christiano indignum, Christianum hominẽ in Christianorũ cõuentu virgis cædi, quòd Christũ sequatur? quod alios ad Christum adducat? Haud ita: sed Dei amor Dei amorem vincat, quo victus ille, vincat, atq; exardescat magis: mea vtilitas

fratrum vtilitati cedat: desiderio nunc quidem aduersa patiendi, & voluntate, re, vbi sine detrimento alicuius fiat, Deo seruiamus. Hæc secum; & simul ad Goueanum moderatorem in cubiculo adhuc commorantem, adit: facti sui consilium exponit: sibi quidem, nihil accidere in vita posse iucundius, quàm verbera pro Christo experiri, qui carcerem etiam & vincula expertus esset: se tamē pusillorum imbecillitati timere; illorum, non sui rationem ducere. Quid multa? prehensa manu Goueanus, ad cœnationem Ignatium adducit, hic repentè se, omnibus inspectantibus, illi ad pedes abijcit: lachrymis veniam petit: se nimis credulum, illum virum sanctum clamat, qui non intentati cruciatus terrore, sed Dei tantùm honore tangatur. Hoc facto, & improbi perculsi atque afflicti, & probi erecti, & ad virtutem ardentiùs inflāmati sunt: & Ignatij verborum vis, & animi robur magis enituit, & omnes didicerunt, quàm opportunè liberet Dominus sperantes in se. Quanta autem ex intentato hoc supplicio emolumenta in Dei Ecclesiam redundarint, alio loco huius historiæ dicam.

Lib. 2. cap. 16.

QVO

QVOS SOCIOS SIBI *asciuerit.*

CAPVT IIII.

CVM primùm ad ſtudia literarum animum adiecit, eò ſemper inclinauit Ignatius, vt aliquos cõmilitones, conſiliorumq; ſuorum ſocios ſibi aggregaret. Ex quo iam inde ab eo tẽpore, quo in Hiſpania tã variè eſt grauiterq; exagitatus, comites illos habuit, qui ſe in illius ſocietatẽ dederant. Quæ tamen recens conglutinata Ignatij diſiunctione, & ab Hiſpania diſceſſu facilè diuulſa eſt. Nam cùm Ignatius Lutetiæ tot anguſtijs premeretur, eos de rerum ſuarum ſtatu certiores fecit, ex quo facilè intelligerẽt, quàm exigua ſpes Lutetiæ ipſos alendi oſtenderetur. Quamobrem alius aliò dilapſi ſunt. Cùm igitur ad Philoſophiæ ſtudia Lutetiæ animũ Ignatius appulit, Petrus Faber Franciſcuſque Xauier, in collegio diuæ Barbaræ, nõ modò ſtudiorum, verumetiam eiuſdem cubiculi ſocij erant, curſumq; Philoſophiæ iam ferè peregerant. In idem cõtubernium, vitæque ſocietatem admiſſus Ignatij eſt, qui iuuenes illos indole ac doctrina excellẽtes, deuincire

paulatim sibi officijs cœpit. Fabrum in primis sibi maximè obstrinxit, cuius opera in auditis lectionibus repetendis multum vtebatur. Ex quo factus est eius in Aristotelica atque naturali doctrina discipulus: in spirituali ac diuina, magister: breuique hominem ita vitæ admiratione permouit, vt sua studia cum Ignatij studijs, volũtatem cùm voluntate coniungeret. Neq; tamen subito in illo demerendo, vim omnem suam Ignatius profudit: sed paulatim, pedetentimque progressus est. Namq; illum docuit, primùm conscientiam suam quotidie examinare: tum, totius vitæ crimina, generali cõfessione eluere: deinde octauo quoque die, sacratissimam Eucharistiam percipere. Denique cũ quatuor iam annos in hac viuendi ratione consumpsisset, eiusq; rei maturitas esse videretur, magno Deo seruiẽdi desiderio flagrantem Fabrum, exercitationibus spiritalibus perpoliuit. Qui tantũ ex illis fructus cœpit, vt tum demũ se respirasse, atque ex magna anteactæ vitæ iactatione, conquieuisse diceret. Ante exercitationes enim illas, ipsemet Faber scribit, nullam sibi securitatem fuisse. Quibus adductus, ad Ignatium

sess

sese totum contulit. Franciscus Xauier etsi consuetudine familiaris, animo tamen in principio alienior fuit, sed ipse tandem vim spiritus loquentis in Ignatio sustinere minimè potuit. Iacobus Laines adolescēs, confecto Philosophiæ cursu, Lutetiam ex Complutensi Academia, cum Alfonso Salmerone, item adolescentulo, veneratiū studendi, rū etiam Ignatij inquirendi videndiq; causa. Quem vitæ integritate ac parsimonia plurimum iam tum Compluti, hominū sermone celebrari audierat: in eumque ipsum primū omnium Lutetiæ incidit, estq; illi haud multò pòst familiaritate adiunctus; & eodem tempore, quo Petrus Faber, vnà etiam cum Salmerone, exercitationibus spiritalibus eruditus. Atque in hunc modum additi etiam Ignatio sunt Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla. Qui omnes numero septem, confecto Philosophiæ cursu laureaque magistrali insigniti, anno 1534. die Assumptioni beatę Marię Virginis sacro, ad ædem beatæ Mariæ, quæ Mons Martyrum vulgo dicitur, & ab vrbe Lutetia non procul abest, vnà omnes conuenerunt. Ibi ritè, confessione facta, atque sacra synaxi percepta,

cepta, voto se obstrinxerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad condictã diem renunciandi, procurandæ proximorum salutis, Hierosolymam nauigandi; idque præstituto tempore, atq; ea conditione, vt si intra præscriptum anni tempus eò nauigare, aut in sacris locis posteà viuere non liceret, Romam reuerterentur. Romano, summoq; Pontifici sese ad pedes abijcerẽt, vt ad suum arbitrium, ipsis in salutem animarum vteretur. Atque hoc votum duobus sequentibus annis, eadem ipsa die ceremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij, Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paschasius Broetus, eiusdem propositi socij, ad septem iam primos accesserant. Ex quibus quidem rebus à nostris Patrib' tunc gestis, quartum votum solemne, quod professi nostri edunt, de obedientia P. Max. in missionibus præstanda, & renouatio item votorum simplicium, quæ à nostris ante professionem vsurpatur, ortum habuerunt. Interea, ne collectus spiritus paulatim dilaberetur, illos sic Ignatius instruxerat & cõmunierat, vt eorum studia, neque concideren, neq; langueſcerent, oratione in primis meditationeq; rerum diuina-

diuinarum, crebra peccatorum cõfessione, atque sacratissimi Domini nostri Iesu Christi corporis sumptione, tractatione ipsa litterarum, quæ quoniam sacrę erant, & in Deum iam tum referebãtur, magnũ pietati etiã adimentũ adferebant: ardenti se Deo consecrandi desiderio, paupertatis voto iam edito, & in annos singulos renouato, frequenti ac penè quotidiano cõgressu, concordissimæ vitæ consuetudine, rerumq; omniũ, atque animorũ communicatione. Solebant etiam, veteri sanctorum more, alij apud alios cænitare, & spiritalibus colloquijs sese ad sæculi contẽptum, rerumq; diuinarum studium incitare. Quibus rebus factum est, vt toto illo tempore, quo Lutetiæ, vt instituta studia absoluerẽt, remanserunt, non modò nulla de illorum ardenti volũtate decessio, verum etiam magna in dies accessio fieret.

LVTETIA IN HISPANIAM inde in Italiam discedit.

CAPVT V.

INterim Ignatius grauissimis stomachi doloribus conficiebatur: quare cũ reb. omnibus tentatis, nullum morbo remediũ inueniret, medicorũ

consilio, sociorumque cohortatione, in Hispaniā est redire coactus, atq; experiri, num loci mutatio, natiuiq; soli salubritas, vel sanitatem posset, vel morbi certè leuationem aliquam adferre. Quod Ignatius eò libētius fecit, quod ex socijs nonnulli ea negotia habebant in Hispania, quę si ipse expediuisset, magna illos cura ac molestia liberasset. Itaque anno 1535. Ignatius socijque res ita inter se componunt, vt ipse in patriam reuertatur, ex morbo confirmatus, sociorum negocia diligenter agat; Venetias tū proficiscatur: socij verò, vsque ad diem octauū ante Kalendas Februarias. 1537. Lutetiæ in studio literarum sint, eoq; ipso die Venetias versus decedant, vt sese cū Ignatio coniungant. Ignatius igitur, iumēto propter summam illius imbecillitatem à socijs coëmpto, iter in Hispaniam ingreditur: in patriamque firmior paulò, quàm Lutetia discesserat, venit; vbi obuiam illi sacerdotes omnes processerunt. Vt verò ad fratrem suum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, sed in publica hospitalique domo diuersatus est, stipemq; colligere ostiatī cœpit (multū fratre repugnā

te)

te) & Christianę fidei rudimẽta pueros docere. A cuius quidem explicatione, frater natu maior vt Ignatiũ auerteret, futurã auditorũ paucitatẽ obtẽdit. Sed Ignatius vel vnũ modò puerũ sibi inuiat omniũ fore dixit: nihilq; veli volumtatẽ fratris, vel prudentiã veritus, eã ipsã institutionem fidei tradere aggressus est, ad quã deinde frater etiã ipse ventitabat, magnaq; hominũ copia cõfluebat. Ad cõciones verò, quas singulis dieb. Dominicis, feriisq; nonnullis, magno audientiũ fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius prouinciæ locis fiebat cõcursus, vt præ multitudine, ipse in agris concionari, & auditores arbores cõplere cogerẽtur. In prima eũt concione, quã Azpetiæ habuit, magna totius nobilitatis ac populi multitudine audiente, dixisse fertur Ignatius, quiddam, quod hic subijciam, tũ vt quanto studio, & suæ mortificationi atque contemptui, & alienæ famæ, atq; existimationi consuleret: tum verò vt intelligamus, quantum inter Dei vias & sæculi intersit, & quàm diuersum atque omninò contrariũ iter sequantur illi, qui Deo Duce atq; authore viuunt, ab alijs qui carni & sanguini seruiunt, & per o-

ne genus flagitij volutantur. Quod videre etiam est in beatissimi Patris Au-
Lib. 2. cõf. cap. 4. gustini Confessionũ libro, in quo amarissimè deflet adolescentię suæ errata; & pro magno atq; grauissimo scelere enumerat, quod puer fecit; huic exemplo simile quod Ignatius de se narrauit, suntque sanctorum historię similibus exẽplis passim refertæ. Dixit itaq; Ignatius in concione, se quidem in patriã redijsse, cùm alias ob causas, tum verò potissimum, vt quos populos deprauatis moribus olim grauiter adolescẽs offenderat, aliqua melioris vitę commutatione, si posset ædificaret, & præteritæ vitæ maculas lacrymis tergeret, culpasq; contractas, bene factis palàm expiaret, quo pœnitentiæ suæ ijdem testes essent, qui solutę atq; profligatæ vitæ antea fuissent. Præcipuè verò se diu multumq; in magno dolore atq; mœrore fuisse aiebat, & acerbissimis conscientiæ stimulis exagitatũ, quòd adolescens vnà cum alijs adolescentibus in hortũ cuiusdam ciuis simul intrasset, & fructuum aliquantulã copiam furtim abstulisset, magno domini damno. Qui quòd furti autorem nesciret, falsa suspicione deceptus, hominem quendam in custodiam tra-

di-

tradi curasset, ac pecuniæ certa summa mulctari: itaq; nulla sua culpa, nullo merito, & fama & bonis illum miserũ spoliatũ fuisse. Ego, inquit, sum reus, ille innocens est: ego deliqui, ego erraui, ille pœnas haud debitas luit; hominemque ipsum, qui in cõcione fortè aderat, proprio nomine appellans, etiã atq; etiam rogat, sibi vti ignoscat: Se quidẽ publicè voluisse bonæ illius existimationi (vt par erat) satisfacere: & vt iacturam bonorum, quam sua causa fecerat, etiam resarciret, & quantũ posset compensaret, habere se dixit possessiones duas, quas illi dono omnibus audientibus dedit. Quibus quidem operibus, & vitæ exemplo, prudentiaque tantum apud illos homines profecit, vt errores multos corrigeret; vitia, quæ in sacerdotum etiam mores irrepserant, & longa iam consuetudine honestatis nomẽ obsederant, emẽdare non destitit: multaque constituit, quæ ad hominum mores conformandos, pietatemq; augendam pertinerent. In his scueræ leges fuerunt eius operæ latæ à magistratib', de alea, de concubinatu sacerdotum. Nam cũ patrio more Virgines, quoad viro traderentur, capite aperto essent, pessi-

mo exemplo multæ, cùm apud clericos turpiter viuerent; perinde caput obnubebant, ac si legitimo eis matrimonio iũctæ fuissent: quibus fidem, quasi maritis, præstabant. Quod nefarium institutũ, ac sacrilegum, funditus tollendum curauit: & vt egenis, mendicisq; hominib. sumptus ad vitam tolerandam suppeditaretur, prouidit: atque etiã vt ter in die, mane, meridie, vesperi, populus ad orandum, campanæ pulsu admoneretur, Deoq; maximè pro illis supplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obstricti tenerentur. Quibus rebus, alijsq; id genus constitutis, releuat' morbo, quo in patria etiam impeditus est, ad negocia sociorum gerenda decessit. Sed cùm pedibus, & absque vlla prorsus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renouatur. Ille enim, qui sibi esse ignominiæ duxerat, fratrem suum ad pauperes potius, quàm ad se diuertisse, abiectum despectumq; summa sui contemptione, medicato etiam in oculis suis vixisse, vt huic dedecori mederetur, & obscurati honoris (vt min' prudentibus rerũ æstimatoribus videri poterat) damnũ resarciret; illud vehementissimè pugnabat, vt eques, ac

bene-

bene nummatus, comitatusque discederet. Quem vt leniret Ignatius, quominus se proficiscentem frater reliquiq; necessarij, prosequerentur, haud multum laborauit. Cùm digressi comites essent, finesque illius prouinciæ ipse excessisset, equum reliquit, pedibus, pecuniaque vacuus, Pompeiopolim primùm venit: tum Almezanum, Seguntum, Toletum peragrauit, vt negocia sibi data ab socijs ageret. Quibus cum illorum parentibus ita transactis, vt ne obolum quidem ab illis, vltrò etiam pecuniam liberaliter offerentibus, acciperet: deniq; Valentiam venit. Ibi amicis cõtradicentibus atq; dissuadentibus, nauigationem (quod Aenobarbus, nobilis Turcarum archipyrata, valida classe Tyrrhenum mare tum fortè obsidere diceretur), nihil periculi magnitudine commotus, nauim conscendit. Ea nauigatio grauis fuit ac periculosa: malo enim nauis disiecto, multisque armamentis vi tempestatis vel amissis vel labefactatis, spei nihil esse ad salutem videbatur: ex quo ad mortem se omnes parant. Ex quibus Ignatius se diligenter excutiens, animumq; suum pertentans atq; explorãs, timere nullo modo po-

terat. Pungebatur tamen acri doloris morsu, quod non satis diuinis donis hactenus respondisset: quòd tot beneficijs tam plena manu à Deo in se collatis, minus strenuè gnauiterque vsus esset, vel in suam, vel in proximorũ vtilitatẽ. Perfunctus eo periculo, placatisq; fluctibus, Genuam venit; inde Bononiam maximo grauissimoq; vitę discrimine. Cùm enim solus per alpium radices iter faceret, à via aberrauit, in easque angustias aliquando incidit, vt edito præruptoq; loco, amne depresso, rapidissimoque subterlabente, neq; progredi, neque regredi posset, cùm, quacunq; se verteret, miràdę altitudinis precipitium, atq; horribilis imminentis casus formido vbiq; occurreret. Sed bene longum vię spatium manibus, pedibusq; reptans confecit, & Dei misericordia tandem euasit. In ipso Bononiæ vrbis ingressu, ex ponticulo ligneo in fossam cecidit, ex qua cùm cœno oblitus, sordibusq; fœdatus emersisset, risum spectantibus mouit: atq; ita vrbem ingressus, totamq; obambulans, eleemosynam petens, quæ teruncių aut panis frustulum sibi daret, inuenit neminem. Quod in tam opulenta, tamq; celebri ac benigna ciui-

tate

tate permirum est: sed probat suos interdum Dominus. Illic tamen morbū contraxit, quem paulò post depulit, seque eo quo venerat modo, Venetias contulit. Ibi venturos socios, vt inter ipsos conuenerat, opperitur.

VENETIIS ACCVSATVR, & innocens declaratur.

CAPVT VI.

NEque tamē hoc tempore ocios⁹ fuit: nam solita vigilantia & charitate in salutem proximorum incumbebat. Quapropter nōnullos ad Christi Domini nostri sequenda cōsilia permouit. In hoc numero ponuntur fratres Germani duo, Iacobus, Stephanusque Guia, homines honesti, ætateque prouecti, qui Hierosolymis redeūtes, in Ignatium, cuius familiares Compluti fuerant, Venetijs inciderunt, & sanctissimè in Societate posteà mortui sūt. In his etiam numeratur quidem Hozius Hispanus, vir eruditus ac probus, qui multū quidem Ignatij virtute atq; doctrina capiebatur; haud tamē audebat totum se illi penitusque committere, quòd multa de eo audiuisset, vel malitiosè ab

ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita? Sed hæsitantem hominem Ignatius denique perpulit, vt ad exercitationes spiritales faciendas, se inclinaret, dubitanter quidem primò ac timidè, postea verò vltrò etiam ac fidenter. Nam cùm initio, ne quid sibi ab Ignatio veneni instillaretur, multos secum libros, in cubiculo comportauisset, ad quorum normam, dictorum illius veritatem exigeret; & si quid erroris esset infusum, hac veluti præsenti medicina sanaret: postea tamen societatem cum illo, animumque coniunxit, & ad reliquos socios adnumeratus est. Venetijs etiam cum Ioanne Petro Caraffa, qui postea Paulus IIII. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinem habuit. Qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caietanum Vicentinum, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles ac pios se socium adiunxerat. A quibus originē eorū hominū ordo traxit, qui Theatini vulgo dicti sunt: q; Theatinus (vt diximus) Episcopus, illius vitæ institutū complexus esset, à quibus, vulgi errore falsa Theatinorum in nos est appellatio, cognomenque transfusum.

Nam

Nam cùm ordo vterque, noſter & illorum, clericorum Regularium ſint, eodemque fermè tempore nati, neq; habitu valdè diſſimiles, populus rudis externa ſpecie deceptus; alienum nomen noſtris impoſuit, Romę primùm, vnde in alias deinde vrbes influxit, & in remotas etiam prouincias penetrauit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patritiosq; viros exercitationibus ſpiritalibus excoluit, & multum conſilio ad virtutem perſequendam iuuit. Sed quidam vel maleuolentia ſuffuſi, vel falſa perſuaſione decepti, ſparſerunt, fugitiuum illum eſſe, in Hiſpania non ſemel vinctum in cuſtodia fuiſſe: ignitaq; ipſius ſtatua, proiecta combuſtaq; fugiſſe: ne Pariſijs quidem licuiſſe homini viuere: ex qua etiam vrbe fugiēs, ſuæ ſaluti cōſuluiſſet. Demum eò proceſſum eſt, vt res in iudiciū ſit adducta: diligenterque in eius vitam atq; mores inquiſitum. Et quoniam mendacium tota nitebatur, facilè cōcidit. Nam Ignatius non iam ſuæ, verùm ſociorū fęmę proſpiciens, ne indefenſa veritas opprimeretur, ab Hieronymo Vetallo, qui apud Venetos legati ſummi Pōtificis munere fungebatur, vt rem totam diligenter perueſtigatā & cognitam

tam ſua ſententia declararet, omni ſtudio contendit, atq; impetrauit. Sentẽtiæ autem, qua Ignatij integritas à legato per iudicem ſuum ordinariũ patefacta eſt, apud nos extat exemplar.

SOCII LVTETIA IN ITAliam ad Ignatium veniunt.

CAPVT VII.

DVm Ignatius Venetijs ſocios præſtolatur, graue bellũ in Gallia ſubitò exarſit. Namq; Carolus V. Romanorũ Imperator, magno exercitu, per Inſubrum fines Galliã inuaſit. Quamobrem noſtri, qui profectioni ſuæ eum diem, qui dies Cõuerſioni diui Pauli eſt conſecratus, anni 1537. conſtituerant: bellico tumultu cũ prçuenire ſunt coacti, & decima quinta die menſis Nouembris 1536. Lutetia excedere. Iter autem in hunc ferè modum inſtituerunt. Omnes ſcriptorum ſuorum quiſque ſarcinula onuſti, veſtitu vili abiectoque pedibus iter faciebant. Qui Sacerdotes erant (erant autem tres, Petrus Faber, Claudius Iaius, Paſchaſius Broetus) rem diuinam quotidie faciebant: ſex reliqui aduerſus graues longæ moleſtæque viæ difficul-

cultates, panis cæleſtis virtute ſeſe communiebant. Ingredientibus diuerſorium, egredientibusq; orationis prima erat cura. In ipſa via orationi meditatio, meditationi ſermo de diuinis rebus ſuccedebat: cibus frugalis, ſobriuſque. In rebus decernendis, plurium ſententijs ſtabatur, idq; ſumma concordia. Quotidianas pluuias per Galliam pertulerunt, hyemalem aſperitatem per Germaniam Læti tamen, atque alacres inſuetum durumque laborem obibant: & Deo duce, multis (quod in tam lõgis itineribus aduenis præſertim, ignotis, atque egenis hominibus vſu ferè venire ſolet) maximisq; periculis liberati ſunt. Porrò, eo ipſo die, quo Lutetia exierunt, nonnulli habitum, inceſſum, numerum noſtrorum Patrum admirantes, de ruſtico quodam, qui prætereuntes illos curioſius fortè intuebatur, familiariter quæſierunt, qui nam illi homines eſſent? & ille, neſcio quo afflatu, Gallicè; Aliquam, inquit, prouinciam reformaturi diſcedunt. Venetias ad octauum diem Ianuarij, anni 1537. peruenerunt, vbi cum Ignatio ipſos (vt inter ſe conuenerat) expectante, & cum alio Sacerdote, quem ad Ignatium ſeſe adiunxiſſe

xisse iam diximus, peralacriter se coniunxerunt. Et quoniam Romam eundi, benedictionemque ad profectionem Hierosolymitanam à Pontifice Maximo petendi, nondũ tempus maturum videbatur: interea rebus omnibus intermissis, quinque, ex illis Xenodochium Diuorum Ioannis & Pauli in Xenodochium quod vocant Incurabilium, totidem, ad pauperum ęgrotantium curam, concedunt. Vbi dum singulari charitate ac diligentia, vilissima quæque munera obeunt, dum afflictos recreãr, quibuscunque possunt rebus, magnam probitatis ac religionis existimationem adepti sunt. Sed cum reliquorum omnium, tum verò magistri Francisci Xauier incensa charitas, & plena sui, perfectaque victoria maximè tum quidem enituit; qui non contentus ea sedulò præstare, quæ sordidissima erant, vt horrorẽ, quem sentiebat, perfectius vinceret, saniosa etiam vlcera interdum lingebat. Tale illius principium, nec progressus dissimilis, aut finis fuit. Ab illis tum Patribus, probationum Societatis fundamenta iaciebantur. Ad mediam Quadragesimam Romam proficiscuntur: Ignatius tamen Venetijs de industria

reman-

remansit. Profectionis autem is modus erat. Terni simul ibant, Sacerdos vnus, Laici duo, Galli, Hispaniique semper mixti. Sacerdotes Missam faciebant quotidie, alij communicabant. Ieiunabant (quòd Quadragesimæ tempus esset) diebus singulis; idque tantùm in cibum sumebãt, quod ex eleemosyna suppeditabatur; quæ vsq; adeo tenuis erat, vt non rarò panis tantùm cibus, aqua illis potus esset. Quapropter multis magnisque laboribus ac molestijs perfunctâ in hoc itinere Patres posteriunt: accidit q; vt die quodam Dominico, cum frustulum tantùm panis manè sumpsissent, nudis pedibus, maximis & perpetuis imbribus, octo & viginti passuum millia confecerent, tanta aquarum inundantium copia, vt interdum etiam tantùm pectore exirent. Pergebant tamen alacres, summaque lætitia animi gestientes, Dauidis Psalmos cantillabant. Atque etiam magister Ioannes Coduri. us, qui pedes habebat scabie aspersos, eo ipso die sanatus est. Multa Patres eo itinere diuinæ erga se prouidentiæ argumenta senserunt; & tam solidis atque eximijs voluptatibus à Deo affecti sunt, vt laborum magnitudinem exæ-

exæquarent, vel etiam vincerent. Romæ tum erat doctor Petrus Orrizius, à Carolo Cæsare in vrbem missus, vt Catharinæ Angliæ Reginę, Imperatoris amitæ, aduersus Henricum VIII. qui, illa, legitima viuente vxore, aliam duxerat; apud summum Pontificem, matrimonij violati causam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulsu, Patres vrbem ingressos, summa beneuolentia complexus est, ad summumq; Pontificem adduxit. Nostrorum aspectu plurimū Pontifex exhilaratus est, voluitque vt ea ipsa die, qua ad se primùm adierant, corā se de proposita quæstione Theologica disputarent. Præterea ad sexaginta nummos aureos, in viaticum illorum contulit: suamq; benedictionē, ac Hierosolymam abeundi facultatem benignissimè est impertitus. Illis etiam, qui sacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntarię, & sufficientis litteraturę, liberaliter facta est, sacros ordines suscipiēdi potestas. Alij etiam, Hispani præsertim, pro sua quisq; facultate, pecuniam in sumptus itineris suppeditarunt. Itaq; summa coacta decem supra ducentos ducatorum: quæ pecunia sine vecturæ peri-

periculo, Venetijs à mercatoribus est curata. Neque enim nostri, quousque in nauim ascenderēt, quicquam illius attingere voluerunt: sed mendici omnino & vacui, quoq; modo venerant, Venetias ad sua illa Xenodochia reuersi sunt. Paulò post ad pedes Hieronymi Veralli, Rossanensis tum Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ apud Venetos Legati, posteà verò etiam S.R.E. Cardinalis, paupertatis, castitatisque votis piè susceptis, sacris sunt initiati, sacerdotiiq; dignitatem ipso die diui Ioannis Baptistæ, Ignatius, & reliqui sex, ab Episcopo Arbensi sunt consecuti. Quo quidem die in ipsa consecratione, per magnam, atque adeò singularem tum Episcopus, tum ipsi animi senserunt iucunditatem.

IN VENETA DITIONE passim operantur.

CAPVT VIII.

DVm se Patres ad nauigationem parant, nauigandi spes omnis sublata est. Nam cū eo ipso tempore, Veneti contra Turcarum tyrannū, cū summo Pōtifice & Carolo Cæsare conspirassent, strato classib. mari, Hiero-

Hierosolymitana peregrinorum nauigatio conquieuerat. Quod quidem multis antè annis nunquam acciderat: neque ex illo tempore vsq; ad annum Domini 1570. postea accidit. Deus enim qui omnia sapientissimè moderatur ac regit, aliquid maius, atque amplius quàm quod nostri Patres moliebantur, ipsis neque cogitantibus, neq; scientibus, cogitabat. Quocirca admirabili planè, ac diuina prouidentia, institutum Hierosolymam nostrorum cursum interrupit, alioque deflexit. Ergo nostri, postquam nauigandi eo anno nihil spei ostendi vident, ad præstandam voti religionem, & fidem suam liberandam, integrum annum nihilominùs expectare constituunt: sed vt liberiore animo, & ab alijs occupationibus vacuo, ad sacra Missæ peragenda se compararent, aliò sibi secedendum existimarũt. Quamobrem Ignatius, Faber, Laines, Vicetiam; Franciscus Xauier, & Salmeron in Mõtem Celesium: Ioannes Codurius, & Hozius (quem nostris iam adnumeratum diximus) Taruisium: Claudius Iaius, & Simon Bassanum: Paschasius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditione Venetorum omnes versantur, neq;

ex

ex illorum finibus vsquam excedũt. Ignatius igitur, socijq; extra oppidum Vicetiam, ædiculã humilem ac ruinosam reperiunt, foribus reuulsis, fenestris sublatis, ventis circumflantibus peruiam. In hac, domicilium suum collocant; palearum aliquantula copia comportata, humum ad cubandum sternunt. Eis quotidie oppidum, ad victum quæritandum, ingrediuntur, quem tenuissimum referebãt: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam satis esset, habebãt; cui si olei, aut butyri paululum accessisset (quod tamen rarissimum erat) id verò in delicijs numerabant. Ex tribus, vnus domi remanebat, ad panem durũ mucidumq; aqua macerandũ, ac percoquẽdum. Is ferè Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarũ vim, grauissimè tum laborabat. Quod ab eleemosyna procuranda dabatur temporis, id totum orationi, meditationiq; diuinarũ rerum tribuebatur. In hac vitæ ratione quadraginta dies posuerunt: quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam venit: cõmuni tum consilio, ad cõcionandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademque hora in quatuor

diuersis vrbis plateis, clara primum magnaque voce clamare incipiunt: homines pilcis manu ostensis ac circumactis conuocant; & ad cōcionem audiendam inuitant. Congregata tum populi multitudine, verba faciūt, de vitiorum fœditate, de virtutis pulchritudine, de mundi contemptu, de diuini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati seruitutem declinandam, ad bonam beatamque vitam persequendam cōducunt. Sermo illorum indisertus quidem erat, atque impolitus: & quod Italici sermonis rudes tum essent, ex plurimarum linguarum commixtione cōflatus; at pius, & eruditus, & quasi malleus conterens petras. Quare ex inconditis quidem verbis magna tamen morum emendatio est consequuta.

Hier. 23.

ÆGER IGNATIVS, ADVENtu suo Simonem curat ægrotum.

CAPVT IX.

DVm in his operibus versatur Ignatius, atque omnibus animi corporisque viribus in Dei gloriam, suique ludibrium incumbit, Vicetiæ

cetiæ, fractus laboribus, in febrim incidit. Pater item Laines morbo tentatus est: eodemq; ipso tempore Simon etiam Rodericus Bassani (quod oppidum à Vicetia itinere ferè vnius diei abest) grauiter affectus erat. Cùm autem Simonis morbus ingraueſceret, lethalisque videretur, ea de re nuncium Ignatius accepit; atque è vestigio, & quidem eo ipso tempore febre laborans (Laine ęgrotante in pauperu Xenodochio relicto) pedibus se itineri, vna cum Petro Fabro Bassanum versus dedit, eo ardore animi, ea pedum celeritate, vt Faber antecedentem Ignatium, & lõgo interuallo præeuntem assequi vix posset. Cùm aliquantulum processisset, è via paululũ Ignatius deflectit: preces Deo pro Simonis salute fundit certior à Deo fit de futura hominis sanitate Ex oratione porrò surgens, Fabro dicit: Non est, Petre, quod nũc quidem de Simonis incolumitate tam anxiè laboremus: neque enim hic morbus, qui illum grauiter vexat, etiam extinguet. Ad Simonem cùm venisset, in lecto iacentem, ægritudinisque vi penè consumptum, hominem amplexus: Nihil est, inquit, Simon, quod timeas, sanabere: atq; ita

conualuit. Et hoc quidem Ignatij factū Petrus Faber illius itineris comes, vbi Vicetiam rediit, Patri Laini, Lainez mihi ita narrauit, quemadmodū à me expositum est. Pater autem Simon quamdiu vixit, & agnouit & prædicauit hoc beneficium.

Bassani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, vbi templum quoddam Sācti Viti est, & iucundissimus amœnam vallem fluminis Meduaci irrigantis prospectus, solitariam vitam colebat. Erat autem Antonius vir senex & grandæuus, priscæ seueritatis, illiteratus quidem, sed candidus, & insigni sanctitatis opinione, qui moribus, & etiam ipso aspectu magnum illum Antonium nobis, aut Hilarionem aliquem referebat. Nouī ego ipse posteà hominem. Hic Antonius, cùm Ignatium nihil eximium præ se ferentem haud magnifaceret, imò verò in corde suo imperfectum duceret: orationi aliquando impensè deditus, ipsum per speciem, Domino demonstrante, virum excelsum atq; admirabilem esse cognouit, & ad multorum salutem de cælo demissum: cœpitque illum pudere sui, seq; ac suum iudicium grauiter repre

reprehẽdere, sicut ipsemet postea fassus est. Antonij igitur vitæ admiratione captus, quidam ex patribus decem, Bassani cùm esset, & vna Ignatius, fluctuare cœpit, & addubitare, foret ne Deo gratius, ac sibi vtiliùs, incœptum vitæ cursum persequi, an ad Antonium sese transferre, & contemplationi vacantem, cælestem vitam, & ab strepitu hominum curisque vacuam traducere. Quarum cogitationum aculeis, cùm diutius pungeretur, domo egressus aliquando, ad Antonium ire constituit: vt cum illo videlicet consilia communicaret. Progredienti, vir quidam terrifico aspectu, vultu minaci armatus occurrit, districto gladio in via consistens. Hominis aspectu perculsus Pater resistit primùm; deinde vt se collegit, ire perrexit, sed ille minitabundus & ferox impetum facit, & vt erat gladio vagina educto ipsum insequitur. In pedes se noster quantum potuit coniecit, & pauens fuga suæ saluti cœpit consulere. Fugientem illum armatus homo aliquãdiu persequutus est, videntibus incolis, & mirantibus nostrum fugientem ac trepidantem: insequentem alterum non videntibus. Tandem rei noui-

tate anxius, metu exanimatus, diuturno cursu & fatigatione anhelans, domum, vbi Ignatius erat, festinus irrumpit. Ad quem statim Ignatius, Ita ne N. inquit vacillas? *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quæ diuinæ voluntatis significatio omnem dubitationem Patri sustulit, & obfusam animo caliginem dispulit. Hoc ipse qui vidit, qui passus est, sibi euenisse narrauit.

ACADEMIAS ITALIAE INter se distribuunt, & adeunt.

CAPVT X.

POst leues illos nostrorum Patrũ excursus, Vicetiam omnes ad Ignatium conuenerunt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumq; vita & doctrina fuerat permota. Quocirca, in qua ciuitate tres pane tantũ & aqua vitam initio vix tolerabant, & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur; ea demũ vndecim in vnũ congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primùm sacrum, præter vnum Ignatium. In hoc conuentu, vbi Hierosolymam nauigandi spem extrahi longius vident, illustres aliquot ac celebres Ita-

liæ

siæ Academias,& studiosorum hominum maximè refertas,obire constituunt; si quē fortè Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant,excitare,& ad idem vitæ institutum dignaretur adducere. Hyeme igitur ineūte, prouincias ita sortiti sunt, vt Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salmeron, & Paschasius Senas: Franciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio,ac Simoni Ferraria; Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtigit. Qua in prouincia, præter eam curam, quæ cuique maxima & propria erat, animum suum perpurgandi,atque ex illo,non solum amputandi cupiditatum ramos, sed etiam radicum fibras euellendi: connitebantur quantum poterant,vt proximorum etiam salutem,cum sua salute coniūgerent, & omnibus illos modis,ad diuinarum rerum studiū accenderent. Administrandi porrò prouinciam,hæc ratio erat. Alternis hebdomadis, vtrique socio in alterum potestas erat: ostiatim victū emendicabāt: in publicis plateis cōcionabantur. Ante concionem, qui parebat,scamnū ex officina aliqua commodatum, pro

ſuggeſtu, concionaturi ſocij pedibus ſubijciebat: voce, pileoque ad verbum Dei audiendum, populum euocabat. In cōcione nihil petebatur: nihil poſt à circumfuſa multitudine accipiebatur, ne vltrò quidem oblatum. Si quem nacti eſſent cæleſtis doctrinæ cupidiorem, cum verò libentiſſimè priuatim informabant, & vt res dabatur, etiam perpoliebant. Multorum confeſſiones audiebant: pueris, rudibusque hominibus tradebant Chriſtianæ fidei inſtitutiones: ægrotis, afflictisq; pauperibus in Xenodochijs decumbentibus (vbi per maiores occupationes licebat) ſedulò miniſtrabant. Denique nihil prætermittebant, quod ad augendam Chriſti gloriam faceret, & bene de hominibus merendum. Quibus rebus Chriſti bonus odor vbique fuerūt, multiq; ſingularem ex illorum conſuetudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo, exiguoque principio, Societatis noſtræ & nomen innotuit, & fama percrebuit, & fructus propagatus per Italiam, atq; amplificatus eſt. Illud non omittam: Patauij noſtri in carcerē ab Epiſcopi Vicario cōiecti ſunt, cathenisque cōſtricti. In quo quidem carcere, noctem vnam tam lærè, hi-

hilareq; traduxerunt, vt Hozius erumpentem, prægestientis animi lætitia, risum tenere vix posset. Postridie verò re perspecta melius, & cognita, ab eodem iudice liberati sunt, & deinceps semper filiorũ loco habiti. Et hæc quidem socij reliqui. Iam ad ea, quæ in sua profectione, & prouinciæ administratione Ignatius fecit, transeamus.

IGNATIO DOMINVS IESVS apparet: & vnde Societatis nomen inditum sit.

CAPVT XI.

SAcerdotio igitur iam decoratus, integrum anni spacium ad se præparandum, animumq; magis colligendum, sumpsit, vt augustissimũ Iesu Christi Domini nostri corpus, viuam veramq; pro peccatis nostris hostiam, purius Deo Patri, primũ offerret in odorem suauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum commẽdationem incumbebat, & beatissimã Virginem, Deiq; matrem, diu noctuque obsecrabat, vt ipsum apud filium suum in gratia poneret: & quæ cæli esset ianua, & singularis Dei, homi-

numq; conciliatrix, ipsa sibi aditum ad filium aperiret, vt à filio agnitus, filium ipse agnosceret, & inueniret. Itaque toto hoc tempore, mirabiles illustrationes habuit, Venetijs, Vicetiæ, alijs in vrbibus, in via: vt restitutus sibi in eum statum videretur, quē Māresæ habuisset, vbi supra modum (vt diximus) illustratus est. Etenim Lutetiæ studiorum tempore, neq; tam insignes, neq; tam multas de diuinis reb. notiones accepit. Porrò in toto itinere, quod ad prouinciam suam obeundam, vnà cum Fabro, Laineq; Romā versus instituerat, singulariter à Deo illuminabatur, & confirmabatur, quotidieq; socijs sacra facientibus corpore Dominico reficiebatur, mirificasque, & planè cælestes animi voluptates percipiebat. Accidit autem, cū ad vrbem appropinquarent, vt in templum desertum & solum ingressus, oraret ardentius. Ibi mutatum prorsus cor eius est; oculiq; mentis clarissima luce collustrati ita sunt, vt perspicuè videret, quomodo Deus pater, Deo Filio crucē gestanti Ignatium socioſque peramanter commendabat, in eiusq; dexteram inuictam, & patrociniū tradebat. Quos cū benignissimus Iesus in

se

se recepisset: blando, placidoq; vultu, vt erat cū Cruce, ad Ignatiū cōuersus, *Ego* (inquit) *vobis Romæ propitius ero.* Qua quidē admirabili, diuinaq; visione, mirū in modū recreatus Ignatius & confirmatus est: Fabroq; post orationem, & Laini, Quid nobis, inquit, Romæ futurū sit, planè ignoro: in crucē ne Deus nos, an in rotam agi velit: hoc tamen mihi cōpertum est atq; exploratum, quicūq; nos exitus maneat, Iesum Christum nobis fore propitiū. Rem q; totam, quam viderat, socijs patefecit, vt & animum illis, & stimulos adderet. Quo etiā factum est, vt cū postea de Societate instituēda, inter Ignatium socios q; constaret: nomen tamē quæreretur, quo insignita & notata à Christi Vicario confirmaretur, Ignatius à reliquis socijs impetrauerit, vt sibi integrum esset, ad arbitrium suum, Societati quod vellet, nomen imponere. Quod omnibus probantibus & libentissimis fecit. Et tum præclaro illo viso, tum alijs diuinis illustrationibus multis magnisque, ita Dominus Iesus eius in mente sacratissimum suum nomen impressit, penitusque infixit, vt eius ex nomine Societati nomen imponeret: tā clara ac

firma luce colluſtratus, & vſque eò pro certo habens id Deum velle, vt ab hac mente ſe dimoueri nūquam poſſe diceret Quodq; volentib. ſocijs, ac cōſentientibus fecit, id repugnantib. ac diſſentientibus omninò feciſſet, propter diuini luminis claritatem. Itaque Societatem Ieſu appellari voluit: vt qui huc vocati fuerint, non ſe in Ignatij ordinem aliquem adſcriptos, ſed in
1. Cor. 1. Societatem filij Dei Ieſu Chriſti Domini noſtri vocatos agnoſcant: ſub illo ſummo Imperatore mereant: eius ſigna ſequantur: crucem ſuam cupidè tollant: & in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum aſpiciāt, qui pro-
Hebr. 12. poſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, confuſione contempta. Et ne defatigentur animis deficiētes, certum illis atq; perſuaſum ſit, ducem ſuū ſibi præſto eſſe: illum non Ignatio ſolùm, & ſocijs, vt videmus hactenus fuiſſe, ſed ſibi quoque futurum ſemper propitiū ſperent, ſi quidem ſe veros Societatis filios exhibeant, & Patrum ſuorum imitatores. Quæ de admirabili hoc vio, & ſuauiſſima atq; amabili promiſſione hactenus dixi, qua Chriſtus Redēptor noſter pollicitus eſt Ignatio, ſe illi Romę fore propitiū, Pater Iacobus

Laines,

Laines, cùm esset Societatis nostræ Præpositus Generali, & Romæ in conuentu quodam omnium nostrum (cui ego quoque interfui) verba faceret, in hunc ipsum modum narrauit, quo à me perscripta sunt. Et ipse Ignatius dū viueret, de hac ipsa cælesti illustratione quædam interrogatus, Quærite (inquit) ex Iacobo Laine; cui cùm gesta res est, verè rem totam fideliterq; narrauit. Porrò in Commentariolo quodam & diario (in quod dum constitutiones scriberet, affectus in oratione suos, & spiritales quasi gustus Ignatius manu sua quotidie referebat) scriptū reperi, Talem (inquit) hodie affectum sensi, qualem cùm æternus Pater me filio suo commendauit. Atq; hæc quidem de clarissima atq; diuina illustratione sigillatim explicare volui, & veluti digito fontes, vnde hausta sunt, ostendere, propterea quòd eximia sit, & ad spē erigendos filios Ignatij, atq; roborandos maximè accommodata. Possem equidem in similibus beneficijs, quæ Deus in Ignatium contulit, vt eum erudiret, & cælestium rerum splendore illustraret, quæ in ea hæc historia complectitur, hoc idem præstare, & quos auctores habeam, nomina-

rim referre; sed ne longior sim, facere prætermitto.

VRBEM INGREDITVR: IN CASSINATE MONTE ANIMAM SOCIJ CÆLUM INTRANTEM VIDET.

CAPVT XII.

ROmam ingressus, omnia collustrare animo attentè cœpit, omnia circūspicere: in primisq; ad omnes diaboli impet⁹ sustinēdos sese comparare. Prospexit enim, magnam sibi suisque impendere tempestatem. Quapropter socijs aliquando, Clausos omnes, inquit, adit⁹ video: magna quę dam periculosi temporis procella nobis parata est; sed Iesu nitimur; ille nobis propitius erit. Paulò pòst, explorata sociorum Ignatij doctrina, iussi à summo Pontifice sunt publicè sacras literas profiteri; In Sapientiæ igitur gymnasio Faber reconditos multiplicesque scripturæ sacræ sensus enucleabat: Laines eius Theologiæ quæstiones explicabat, quæ via ac ratione plus vtitur: vterque eruditè & grauiter suo munere fūgebatur. Ignatij cōmouēdi homines, & ad cælestia rapiendi cura erat. Quocircà D. Ortizium (cuius suprà mentionem fecimus) virum grauissi-

uissimum eruditissimumque magno consilio aggressus est. Quem à se olim alienum postrà minus abhorrentem, ita sibi deuinxit, & consuetudine obligauit, vt homo id ætatis, maximaque existimatione, negocium publicũ gerens, eruditi se ab Ignatio cuperet, exercitationumque spiritalium doctrinam, iis rebus omnibus antiquiorem duceret: quibus se omninò expoliendum dedere, ad Ignatij arbitrium constituit. Sed vt liberior esset, magisque ab interpellatoribus vacuus, Roma in Montem Casinatem, locum in primis diui Benedicti vita & sepultura nobilitatum, & ipsa loci religione ac solitudine ad diuinam contemplationem maximè appositum, aliquantisper secedendum sibi existimauit, Ibi per quadraginta dies ab Ignatio eruditus est: eosque progressus fecit in cælesti doctrina, veraque cognitione sui, vt nouam quandam Theologiam, & sibi hactenus inauditam, se profiteretur didicisse: eamque longè anteferre ei eruditioni, quam summo tot annorum studio sibi peperisset. Permultum quippe dicebat interesse, cõmentari, vt alios doceas, & meditari, vt ipse facias: & illud mẽtem illuminet, hoc etiam

tiam voluntatem inflammet. Quapropter magnum ab Ignatio beneficium se accepisse semper iudicauit, & præ se etiam tulit: & vt gratiam referret, summus postea Societatis & amicus, & defensor fuit. Dum in Monte Casinate Ignatius est, Hozius (cui Patauium vnà cum Ioanne Codurio prouinciam obtigisse diximus) excessit è vita, consumimatusque in breui, expleuit tempora multa. Qui cùm viuus, nigellus esset ac deformis, tantum decoris eius mortui ori, splendorisq; additum est, vt animum Codurius satiare illius nō posset aspectu, nullum intuendi illum finem faceret; magna animi lætitia lacrymarumque abūdantia, Huius mortem multò antè Ignatij animus diuinabat, qui etiam in Monte Casinate, vbi Diuus Benedictus vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphæra ignea ab Angelis in cælum ferri, ipse & animam illius clarissima luce circūfusam, in cælumque penetrantem vidit, & animam Hozij esse cognouit. Deinde etiam cùm rei sacræ daret operam, & in generali confessione (quæ ante Missam præmittitur) ad illa verba peruenisset (& omnibus sanctis) magnum sanctorum numerum fulgen-

Sap. 4.

D. Greg. 2. li. dial. cap. 35.

tem

tem gloria, ante oculos positum vidit inter quos & Hozius aderat, splendidiore quàm reliqui, habitu, gloriaque multo illustriore, non quòd sanctior ille cæteris, aut beatior esset: sed quòd Deus gloriam hominis, per insigniorem hanc formam, compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) testatamq; esse voluisset. Qua ex re, tanta animi lætitia completus eius animus est, vt per multos dies suauissimum ex recordatione fletum reprimere non posset.

ROMAE SIMVL OMNES DE Societate constituenda deliberant.

CAPVT XIII.

COmmotis populis, apud quos vixerant, & ciuitatibus ad pietatē incitatis, ad mediam Quadragesimam anno 1538. Romam Patres omnes ad Ignatium conueniunt: in domum, vicumque Quirini Garzonij, pij viri, quæ non procul à sanctissimæ Trinitatis Minimorum Cœnobio sita est, diuertunt: vbi magna egestate, pane in diem quæsito, viuunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hispanicè in templo beatæ Mariæ Montis Serrati

rati dicato, Faber in diui Laurentij in Damaſo, Laines in Saluatoris ad Laurũ, Salmeron in diuæ Luciæ, Claudius in diui Ludouici, Simon in diui Angeli ad forũ Piſcarium, Bobadilla in diui Celſi. His cõcionibus effectum eſt, vt populus longo interuallo ad Confeſſionis atque Euchariſtiæ Sacramenta piè frequentanda moueretur. Ex quo priſca illa, & ſanctiſſima ſæpiùs peccata confitendi & communicandi conſuetudo, tot iam ſæculis intermiſſa, tum primùm in vrbe reuocari cœpta eſt. Præterea, Hieroſolymitanæ profectionis ſpe deiecti, pecuniæ eam ſummam, quam in viaticum acceperant, ei, à quo acceperant, integram reſtituunt. Et cùm diſceſſus, ſummi Pontificis iuſſu, varias in partes nonnullis inſtaret, de Societate etiã coëũda inter ſe, vitaq; in poſterũ cõſtituenda, deliberant: decernuntq; inprimis omniũ conſenſu, in orationes, meditationes, ac Sacrificia, ſolito feruentiùs incumbere & gratiã ab illo recta & ſancta ſtatuendi efflagitare, qui nulli denegat ſpiritum bonũ petenti, ſed dat omnib⁹ affluẽter, nulli improperãs. Interdiu proximorũ ſaluti, impigrè nauabãt operam, noctu orationi &

Iacob. 1.

con-

consultationi vacabant. Prima igitur cōsultationis nocte, quæsitū est, num cùm digressi à se inuicem essent, & in varias disiunctasq; regiones à summo Pōtifice missi, ita inter se deuincti, & mutua caritate colligati, in vno corpore esse deberēt, vt alij aliorū curā gererent, & nulla quantalibet corporū seiunctio, neq; mutuæ curæ, neq; solicitudinis, nedum amoris seiunctionē efficeret? Communi omnium consensu decretum est, agnoscendum esse Dei beneficium, qui homines ex tā diuersis prouincijs, moribus, ingenijs, conditionibus in vnum corpus, summamque animorum consensionem conspirare voluisset: neque eius coniunctionem mirabiliter consentientem, disiungendam esse: aut vnitatem discindendam, cuius virtus robustior semper est ad capessenda ardua, & persequenda, & ad aduersa omnia sustinēda & propulsāda. Secūdo loco propositum est, an paupertatis & castitatis perpetuæ votis, coram sedis Apostolicæ legato, à se Venetijs iam tum nuncupatis, expediret, tertium obedientię perpetuæ addere; & aliquem eligere, qui toti Societatis caput esset, & parēs? In hoc nodo expediendo, diu multūq; labor

laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad faciliorem propositę difficultatis explicationem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandique contentione remitterent: sed in hoc vnũ toto pectore incumberent, vt gaudiũ & pacem in Spiritu sancto inuenirent in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent ad parendum, quàm ad imperandum propensiorem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuiusquam, aut persuasione, in alterutrã partem penderet. Tertium, vt cogitatione se quisque ab hac cõgregatione seuocaret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicaret non sinunt, sepositis, sincera omnis deliberatio esset. Ad extremum multis rationibus, quas enumerare lõgum esset, maximeque vt pro suo modulo similes essent capiti Christo, qui ne obedientiam perderet, perdidit vitã, factus obediens vsq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis, & eam virtutem retinerẽt, quę prę-

Phil. 2.

cipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturque omninò Spiritus sancti afflatum, ad perfectionẽ ipsos,

& om-

& omnib. numeris absolutã suiVictoriã excitantem: omnes vna mente, vno ore decreuerunt retinendam in primis in Societate obediẽtiam esse: & aliquẽ eligendum, qui vniuersę Societati prępositus esset, cui omnes iudicia, voluntatesque suas submitterent. Hac eadẽ ratione alia multa sunt per tres menses summo studio à Patribus constituta, & maxima animorum consensione definita, cuiusmodi sunt quæ sequuntur. Quicunq; profitebũtur, votũ expressum obedientiæ nũcupent, quo sese ad quascũq; prouincias fideliũ infideliumve mittantur, paratos summo Põtifici offerãt. De missione aũt nihil vel per se, vel per alium, cum eodem Pontifice agant. Pueros rudimenta fidei Christianæ doceant. Qui in Societem adscribi voluerint, exercitationibus spiritalibus, peregrinatione, xenodochijs probentur. Præpositus Generalis perpetuus esto. In consilijs, ac deliberationibus, maior sententiarũ pars esto superior: & alia id genus nonnulla. Ex quibus extitit formula instituti Societatis ea, quam posteà sibi propositam summus Põtifex comprobauit.

(*)

M 4

MAGNA ROMAE IN NOSTROS tempestas exoritur, & sedatur.

CAPVT XIIII.

DVM à Patribus hæc gerũtur, grauis illa, & multo antè ab Ignatio prouisa tẽpestas exorta est. Nam cũ frater quidã, Augustinus Pęde mõtanꝰ, ex Augustiniana familia in vrbe concionaretur, & Lutheranæ doctrinæ venenum occultè populo infũderet, agnitus à nostris Patribus, publicis concionibus refutatus est. Cuius amici quidam Hispani (quos nominare non est necesse) opibus atq; autoritate cõfisi, pro Augustiniano vicissim, accusationem aduersus Ignatium sociosque suscipiunt, ministro ad eam rẽ adhibito, Michaële quodam Hispano, in quem Lutetiæ multa Ignatij, magnaq; merita extiterant. Ergo iniquissimos rumores, cum de reliquis socijs, tum verò de Ignatio maximè dissipãt: in Hispania illum, Lutetię Parisiorum, deniq; Venetijs damnatum hæreseos fuisse: facinorosum & perditum omnino hominem esse, qui diuina, & humana omnia iura peruertat: in exercitationes præterea spiritales, & in socios ipsos crimina multa conijciunt.

ijciunt. Atq; ijs fluctibus animo è fortiterq; Ignatius restitit, & iudicio rem persequutus est, ac veritatē illustrandā patefaciēdamque curauit. Cùm enim ipsum Societatis iugulum peti animaduerteret, & id agi a communi omnium salutis hoste, vt appropinquantem iam, & prope maturum Religionis nostræ partum aut præfocaret, aut infamia aliqua pollueret, omni contentione contra eius conatum sibi enitendū putauit. Itaque retectis dolis, Michael ille à iudice damnatus, in exiliumque missus est: alij verò accusatores, autoritate principes, primùm multum de accusatione remittere, tū etiam trepidare, postremò accusationem in laudem vertere; idque coram Cardinale Neapolitano, summi Pontificis tum Legato, & coram vibis Gubernatore. Qui satis illorū confessione factum esse veritati iudicantes, cōtrorie siā silētio dirimi voluerunt. Quod quidem socijs, amicisq; probantibus, solus Ignatius minus probauit; ne quid ex oppressa veritate dedecoris aliquando in Societatem erumperet. Nempe refrigerato iudicio, reiq; gestę memoria senescēte, cū de accusatione constaret, de absolutione taceretur, facilè

cilè ſuſpicaturos homines datum hoc gratiæ, atque hominum ſtudijs, pro Ignatio ſocijsque certãtium, vt veritas lateret in tenebris, & ſilentio tegeretur. Quæ cauſa fuit, vt nullius autoritate neque potentia permotus, ne ſociorum quidem voluntate, aut amicorũ conſilio, ne minimum quidem de ſua ſententia dimoueri ſe Ignatius pateretur; ſed in eo hæreret, & maximè inſiſteret, vt in iudicium res adducta, iudicum ſentẽtia omninò declararetur. Vir ſibi ipſi inglorius, Chriſto autẽ, fratribuſq; honoratiſſimus. Qui quãdiu de ſe tantũ agebatur, nullius patrocinio vti ad ſui defenſionem voluit: vbi Dei gloriam, aliorumque ſalutem in fraudẽ adduci vidit, omnes & mentis & corporeis neruos intendit, vt depulſa caligine, lumen ſe veritatis oſtẽderet. Quocircà, cùm iudices, à ſententia ferenda, alienos animaduerteret, ad ipſum Pontificem Maximum Ignatius Tuſculum adit: rem ordine Latino ſermone exponit: quoties in vinculis, quoties in cuſtodia fuerit, & quibus de cauſis candidè, integreque aperit: quantum diuinis rebus impedimentum iniiceretur, oſtendit, ſi ea res ſilentio ſopita contemptaque iaceret:

ratio-

rationes, quibus adductus rei exitū cupiat, breuiter enumerat. Quas cùm Pō tifex probasset, iudici mandat, vti rem maturet, & pro veritate sententiā pronunciet: quod & fecit. In hoc autem iudicio illud diuinitus cecidit, quòd qui in Hispania, Lutetiæ, Venetijs vitæ Ignatij iudices fuerant, ij vno eodemque tempore ex ijs ipsis locis, alius alia de causa in vrbem conuenerant, & producti testes, omnes præclarum illius virtutis atque innocentiæ testimonium dederunt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Compluti Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani, Ignatium in carcerem conjecerat, & eius integritate cognita, liberarat: qui ad amplissimum dignitatis gradum posteà euectus, Regij consilij Præses in Hispania anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Matthæus Ori, ex Dominicana, vt diximus familia Theologus, apud quem fidei Inquisitorem Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Doctis, cui' iudicio fuerat Venetijs absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cū is ea in vrbe Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis Iudex ordinarius

essent: ij fuerūt virtutis Ignatij testes. Exemplum autem sententiæ, qua Ignatius sociiq; sunt absoluti, quoniam alias ante id tempus latas compelletur, ad verbum addendum existimauimus.

B. CONVERSIVVS, ELECTVS Britouoriensis, Vicecamerarius Almæ vrbis, eiusque districtus Generalis Gubernator.

VNiuersis, & singulis, ad quos præsentes nostræ literæ peruenerint, salutem in Domino.

CVM Reipub. Christianæ multū interfit, vt eos, qui in agro dominico, vitæ exēplo, & doctrina plurimos ædificant in salutem: & item illos, qui è conuerso potius superseminare videntur zizania, publicè notos esse: & nonnulli rumore sparsi essent, & delationes ad nos factæ de dogmatib. & cōuersatione vitę, spiritalib. exercitijs, quæ alijs conferunt, venerabiliū virorum, Dominorum Ignatij de Loiola, & sociorum, videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschasij Broet, Didaci Laines, Francisci Xauier, Alfonsi Sal-

Salmeronis, Simonis Rhoderici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla Magistrorū Parisiēsiū Presbyterorum secularium, Pāpilonēsis, Gebenensis, Seguntinēsis, Toletanēsis, Vicentis, Ebredunēsis, & Palētinēsis, respectiuè diœcesis. Quæ quidē eorū dogmata, & exercitia, a quibusdā dicebātur erronea, superstitiosa, & à Christiana doctrina nōnihil abhorrētia. Nos, pro officij nostri debito, ac speciali etiā mādato Sāctissimi Dñi Nostri Papæ, circa hęc diligēter animaduertētes, quæ visa sunt ad pleniorē causæ cognitionē opportuna, inquisiuimus, si forè de quibus prædicti culpabātur, vera esse deprehēderemus. Quocirca examinatis primò quibusdam oblocutoribus contra ipsos; & consideratis partim publicis testimonijs, partim sententijs de Hispania, Parisijs, Venetijs, Vicetia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum D. Ignatij, & sociorum fauorem, aduersus eorum criminatores prolatæ fuerūt, & ad hæc examinatis iudicialiter nonnullis testibus, & moribus, & doctrina, & dignitate omni exceptione maioribus: tandem oēm murmurationē, & oblocutionem, & rumores con-

tra eos sparsos, nulla veritate subnixos fuisse, comperimus. Quamob. ē nostrarum esse partium iudicauimus, pronūciare, & declarare, sicut pronunciamus, & declaramus, prædictum Dominum Ignatium, & socios, ex prædictis delationibus & susurris, non solū nullam infamiæ notam, siue de iure, siue de facto incurrisse; verùm potius, maiorem vitæ atq; doctrinæ sanæ claritatem retulisse, cum certè videremus, aduersarios vàna, & penitus à veritate aliena obiecisse: & contrà, optimos viros, optimū pro illis exhibuisse testimoniū. Hanc igitur sententiam & pronūciationem nostram, vt publicū eis testimonium sit contra omnes aduersarios veritatis, & in serenationem omnium, quicunq; siniſtram illam de eis suspicionem, prętextu talium delatorū & criminatorum conceperint, faciēdam duximus: monentes insuper, & exhortantes in Domino, ac rogantes vniuersos & singulos fideles, vt dictos venerabiles viros, Dominū Ignatium & socios habeāt & teneant pro talibus, quos nos esse comperim⁹, & Catholicis, omni prorsus suspicione cessante. Ita tamen, quatenus in eodem vitæ & doctrinæ tenore, Deo ad-

adiuuante (quod speramus) permanserint. DATVM Romæ, in ædibus nostris, die decimo octauo millesimi quingentesimi trigesimi octaui.

B. Gubernator, qui supra.
Rutilius Furius, Secretarius.

PORRO Augustinus ille Pedemontanus, qui huius omnis accusationis fons & origo fuit, posita larua, apertè publicèque Lutheranus posteà factus est. Accusatorum autem is fuit exitus, vt nostris tacentibus, & pro ipsis orantibus, illorum se & vita proderet, & doctrina: quæ vsque adeò retra fuit, ac detestabilis, vt alterius statua Romæ exusta sit, cum se ipse fuga ab incendio eripuisset: alter perpetuo carceri propter hæresim addictus, qui tamen sub vitæ finem resipuit, & suam vitam, errores que damnans, Romæ ita mortuus est, vt extremum hominis spiritum quidam ex nostris patribus exciperet.

IGNATIVS SOCIIQVE PARtim in vrbe, partim foris. Ecclesiæ nauant operam.

CAPVT XV.

Falsę accusationis procellã, magna tranquillitas est consecuta: & quæ à diabolo ad obscurandam veritatẽ fuerant comparata, ea (vt omnibus in rebus, quæ quidem diuino patrocinio nituntur, fieri solet) ad illam magis illustrandam valuerũt Quamobrẽ summi viri multi à Pontifice Maximo nonnullos ex nostris petunt, alios aliò: eos Pontifex libẽter concedit. Missi igitur sunt, magister Paschasius Senas, vt virginum sacratum quoddam cœnobium reformaret: quod & præstitit: & vitæ integritate, mansuetudine, & insigni Christianæ simplicitatis candore, multorum in Deum excitauit studia. Brixiam magister Claudius Iaius, qui morum suauitate, omniq́ue genere virtutis illius ciuitatis animos sibi obligauit, Christoq́ue coniunxit. Cum Ennio Philonardo Verulano, Cardinali Sancti Angeli, Parmã, Placentiamque magister Petrus Faber, & magister Iacobus Laines, qui in ijs vrbibus, per magnos ex suis laboribus fructus collegerunt, & non paucos tum viros, tum egregiæ indolis adole-

scentes ad Societatem adiunxerũt. In Calabriam verò profect' est magister Nicolaus Bobadilla, vbi populos quosdam rudes atque agrestes, plurimum ad pietatem excoluit. Neq; verò ij, qui Romæ remanserant, otiosi fuerunt: nam cùm frumenti caritas in vrbe tanta esset, vt multi aut fame interirent, aut viribus consumpti, in plateis passim iacerent: patres, vt huic malo, quoad eius fieri posset, mederentur, pecuniam vndique corrogare, panẽ cõquirere, herbas in pulmentum concidere, mendicorum hominum quantã maximã poterant turbam cogere, domum perducere, pedes abluere, inedia confectos cibo reficere, vlceroſos curare, rudes docere, nullum deniq; officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. acciditque aliquando, vt tota domus ita cõpleretur, vt conquisitos, & medijs ex plateis abreptos egenos homines vix caperet, cũ trecenti, quadringentíve, in strato humi fœno iacerent. Quæ res, magna populum admiratione affecit, & ad simile studium, aliorum pietatem excitauit. Multi enim viri clarissimi, & in his nõnulli Cardinales, hoc exẽplo permoti, stre-

nuè operam naua:ũt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaque tria millia egenorum hominum variis in locis alebant. Ad nostros pręterea nonnulli, ijsque præclari tum adolescentes, tum viri, adiuncti sunt.

MAGISTER FRANCISCVS Xauier, & Magister Simon in Indiam destinantur.

CAPVT XVI.

LVtetię Parisiorum Doctorẽ quendã Theologũ, Iacobũ Goueanum nomine, fuisse diximus, cum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniusta indignatione cõmotus, virgarum supplicium in Ignatium primo constituit; veritate deinde, hominisq; innocentia placatus, paratum supplicium in honorem ac reuerentiam vertit. Is erat vir pius, & grauis, & cum Ignatio, beneuolentia ex errore illo parta, coniunctissimus. Qui magno Dei gloriæ desiderio affectus, & Ignatijs sociorumque æquè incensam volũtatem, & sensus in hominum salutem consentientes exploratos habens; scripsit ad Ignatium, magnum ostium in Orientis India apertum esse; latissimum ipsi socijsque patere campum, si

Lib. 2 ca. 3.

qui

qui fortè regiones illas petere vellent. Cupere se scire, quid sentiat; quo animo ipse, quo socij sint. Ad hæc Ignatius, se suosq; in Pontificis Maximi potestate esse: illius se imperium illius nutum intueri: quovis terrarū à Christi Vicario mittantur, non detrectaturos imperium. Hac responsione ab Ignatio Goueanus accepta, Ioannem III. Lusitaniæ Regem suum, tota de re certiorem facit. Rex nō tam imperij propagandi, quā Christiani nominis amplificandi, & Indorum salutis percupidus, Petro Mazcharenæ suo apud summum Pontificem Oratori mandat; de hac re vti cū Ignatio agat: illius ad Goueanum, Goueani ad se epistolas mittit: à summo Pontifice, si non plures, sex minimū impetret: deniq; det operam, vt, quo rem conficiat, neq; laborī neq; sumptui parcat. Functus est Orator officio suo diligenter: Ignatium alloquitur: Regis literas ostendit. Porrò ab Ignatio illud accipit, se suosque haud sui iuris esse: summi esse Pontificis imperare: suum, sociorumque parere: duos quidē impetrare, non fore, vt sibi videbatur, laboriosum; plures autē perdifficile. Cùm autem Regis legatus instaret, & vehementi-

mentius Ignatium vrgeret, vt ex decē socijs, sex vt minimum, ex Regis voluntate eam prouinciam acciperent, Ignatius, sereno placidoque vultu, ijs ferè verbis respondit: Si ex decem, ad vnam prouinciam sex auferas, quid, Iesu bone, reliquo terrarū orbi relinques? In summa, rogatus Pontifex, iubet vt ex Patribus duo, ad arbitrium Ignatij, proficiscantur in Iudiam: electique sunt ad hanc prouinciam magister Simon Rodericus, & magister Nicolaus Bobadilla. Simō quartana tū febri laborabat, nauique in Lusitaniam vectus est. Ex Calabria Nicolaus in vrbem accersitus est, qui egestate, assiduisque laboribus confectus, ex eum re præterea grauiter laborans, eo ipso tempore venit, quo Petrus Orator discessum in Lusitaniam parabat. Qui cū neque profectionis tempus differre, neque sine altero ex nostris comite, omnino abire vellet, & magister Bobadilla morbo impeditus, consequi Legatum non posset: felici sorte magister Franciscus Xauier in eius locum hac ratione suffectus est. Iacebat Ignatius ægrotus, & Francisco ad se vocato, Non te, inquit, Francisce, clam est,

duo-

duob. ex nobis proficiscendũ, summi Põtificis iussu, in Indiã esse: Bobadillæ aũt huic muneri destinato, in præsenti per morbũ ire nõ licere, neq; Oratori, propter festinationem expectare. Tuũ hoc, Fraciscе, munus; tua hæc prouincia est. Tum ille per alacriter, Ecce ego præsiõ sum. Itaq; postridie cum Oratore discessit: cũ ad salutandos amicos, cõplectẽdos fratres, vilẽ tunicã resarciendã, paucularũ horarũ temp' habuisset. Atq; eo animo, eoq; vultu discessit, vt iam tum Dei prouidẽtiã sapientissimè suauissimeq; omnia disponentis, & Franciscum ad tam gloriosos labores vocantis, conijcere facilè posses. Atq; eo tẽpore Ignatius, Societate nondũ constituta, tametsi parentis tenebat locũ, vt qui filios illos in Christo genuerat: non tamen præpositus erat vt Dei nomine iubere posset. Ex quo virtus obedientiæ & charitatis ardor in Francisco magis enituit. Illud addam, quod de Patre Magistro Iacobo Laine aliquoties audiui. Multo antea, dum iter per Italiam peregrinãtes facerent Iacobus & Franciscus, fiebat non raro, vt Franciscus ex somno expergefactus, Iacobũ excitaret, & diceret, Quã sum, Deus bone, defatiga-

tigatus! Scis quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Aethiopemve humeris sustulisse, & aliquādiu gestasse, sed vlque adeò graue, vt suo me pondere per è opprimeret: itaq; fessus valde sum. Huic affine est, quod à magistro Hyeronymo Domenecco accepi, qui magnam cum Frā. ciſco Bononiæ consuetudinem habuit. Is affirmabat, Franciscum, iam ab eo tempore, de rebus Indicis, deque illarum gentium ad fidem conuersione, libentissimè loqui solitum esse: quasi hanc sibi prouinciam, aliquando obuenturam, animus præsagiret, eiusque rei incensam præ se tulisse cupiditatem.

SOCIETAS A PAVLO III. Pontifice Maximo confirmatur.

CAPVT XVII.

SEd quoniā suos, & sociorū labores: atq; cōsilia pro salute proximorū: suscepta, ita demum & Deo grata & proximis vtilia fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex sua autoritate atque iudicio comprobasset: Paulo III. Pont. Max. per Gasparum Contarenum Cardinalem, propositum suum & sociorum significauit: Se

suos

suosque, ipsius Pontificis, successorũque obediẽtię se penitus totosq; deuouisse : labores omnes suos proximorum saluti, curasq; consecrasse. Optare se, ac summis votis expetere, vt quibus ipsi à Deo agrum Domini colendi desiderijs accẽsi essent, ea vnà cum ipsorum vita ne extinguerentur, sed in aliorum exemplum adolescerent, si quos fortè Deus sui imitatores excitare dignaretur. Quorum quidem Religio, Clericorum Regularium esset; institutum verò, vt summo Pontifici ad nutum præsto forent, & omninò ad eam normam vitam suam dirigerent, quæ multò ante meditata, & à se esset constituta. Quod quidem Pontifex tertiò Septembris Tybure libẽter audiuit, atq; laudauit anno millesimo quingentesimo trigesimo nono. Postea verò Ignatio eiusmodi instituti confirmationem scriptam postulante, negotium à Pontifice Maximo tribus Cardinalibus datum est. Qui, ne res conficeretur, magnoperè pugnabant : præcipuè verò Bartholomæus Guidiccionus, Card. vir pius quidem atq; eruditus; sed qui tantam Religionum multitudinem, quanta nunc quidẽ in Dei Ecclesia cernitur, min' probaret;

Conc. Lat. c. 13. quod est in c. fin de reli. do. & Lugd. & habetur in ca. 1. de reli. do mi. in 6.

baret: Cōciliorū Lateranensis ac Lugdunensis decretis fortasse permotus, quibus nimirū nouarū religionū multiplicatio prohibetur: aut certè propter quarundā lapsam fluxamq́, disciplinā, quam in pristinū statū reuocandam censebat potius, quàm nouas Religiones instituēdas: atq; de ea re librū dicitur scripsisse. Quapropter cūrid sentiret, acriter nostris restitit, & Societatis confirmationi vnus omnium acerrimè repugnauit, aliiq; nonnulli conatus cum illo suos coniunxerunt: vt quo res exagitata esset vehemētius, & magis lentè probata, eo testatior, atq; illustrior Dei volūtas existeret, per Vicarium suum, hoc instituturn confirmantis. Namque victa omnis inuidia est, & intercessio omnis tublata, Ignatij continuis ad Deum lachrymis precibusque: qui etiam aliquot Missarum millia per se & suos Deo offerre constituit, ad felicem tantæ rei exitum impetrandum. Ex quo tum reliquorum cardinalium, tum verò Guidiccionij cor ita immutatum est, vt adiutor ex aduersario repentè existeret; & ille nouarum Religionum tam acer paulò ante insectator, Societatis fine percepto, summopere eius insti-

tu-

tutum laudaret. Sic enim animo commotus est, vt aliquando etiam diceret: Nouas religiones non probo: hanc tamen non probare non audeo. Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, vt quo me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet; & affectu quodammodo inuitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse Societatis institutum Pontifici commendauit. Pontifex cùm formula quadam comprehensum perlegisset, vehementer probauit, & pontificio afflatu Spiritum Dei hic esse dixit, seque non tenues fructus sperare, neque exiguas, ex tam exiguo tenuique principio, vtilitates in Dei Ecclesiam peruenturas. Confirmata est igitur Societas anno 1540. v. Kalend. Octobris: definitè tamen & cautè: ijs enim tunc finibus Professorum nostrorum numerus circumscriptus est, vt sexaginta non excederet. Quod diuinitus etiam factum esse credimus, vt media primis, extrema mediis congruerent. Nam hæc Societas nondum nata, in auctore suo Ignatio, primùm probata est in Hispania, deinde iam edita in lucem, in Italia Galliaque grauiter oppugnata, ante hanc

sum-

summi Pontificis confirmationem. Qui vt pedetentim progrederetur, & ipsa sua confirmatione Societatem etiam magis probaret, certum numerum adiecit. Ex quo haec eius confirmatio, ad annum 1543. probatio quędam fuit: quo quidem anno, vbi Domino cooperante, & sermonem nostrorum virtute sua confirmante, successus is fuit, qui sperabatur; ab eodem Pontifice numeri illa definitio sublata est. Deinde verò ab anno 1543. ad annum 1550. vegetior facta est, ac robustior, & à Iulio 3. alijsque Pontificibus confirmata, & multis magnisque priuilegijs aucta, & vehementius stabilita, vt suo loco dicam.

DE IN SOCIETATE INSTITUENDA CONSILIUM EXQUIRITUR.

CAPVT XVIII.

ET quoniam huc peruentum est, & de institutione Societatis atq; confirmatione egimus, non erit (vt arbitror), abs re, si quod Dei fuerit, in hac ipsa Societatis confirmatione consilium pro modulo nostro inuestigemus. Ille enim Ignatium Ecclesiæ suæ labanti, singulari quadam prou-

prouidentia, auxilio misit: vt & se, & filios suos murum pro domo Dei insultantium hostium furori obijceret. Atque vt hoc Dei Opt. Max. propositū magis eluceat, necessarium est, quo in statu Ecclesia sancta fuerit, quo tempore Ignatius vixit, diligēter consideremus. Ex hoc enim melius intelligemus, quanta fuerit huius auxilij necessitas: ex necessitate etiam Dei consilium magis apparebit. Qui quidē quasi Pater quidam familias vigilātissimus, nunquam non operarios conducit in vineam suam; sed tunc maximè, cum illa magis inculta videtur, atque deserta. Et tanquam Rex Regum, & Dominus dominantium omnium potentissimus atque sapientissimus, regnum Ecclesiæ suæ amplissimum munire nō cessat: & sacras religiones in eo, veluti munitissima quædam propugnacula collocare, atque fortissimorum militum præsidijs cingere: & armis, commeatu, rebusque ad defensionem necessarijs instruere: ne vitiorum, hæresum atque errorum monstra hostiliter irrumpant: bellumque virtuti atq; veritati impunè indicant: & de sanctissima religione nostra triumphare videantur. Nihil temerè facit Deus, nihil *Mat. 20.*

Matth. 10. cap. 8. hil fortitudo. Nã si folium arboris absque illius nutu non cadit; si oẽs capillos capitis nostri habet numeratos; & sua ipsius prouidentia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter; quanto magis in Religionum & sacrorum Ordinũ institutionibus (quæ longè nobiliora nimirũ atque excellentiora ipsius opera sunt) hanc suã admirabilẽ prouidentiã Deus prodere, atq; illustriùs debet proferre? Et vt certi⁹ aliquid colligere, & minus dubijs coniecturis Dei consilium assequi possimus; ponam⁹ ante oculos finem, cuius gratia Societas est instituta; qui quidem is est, quem præsens Catholicæ Ecclesiæ tempus requirebat. Est igitur Societas Iesu, vt in confirmationis Apostolicæ literis continetur, ad defensionem ac propagationem fidei potissimum instituta. Fides ab hæreticis defẽditur, apud Ethnicos propagatur. Videamus ergo, quid op⁹ nostris temporibus fuit, vel fidem Catholicam ab hæreticorum oppugnatione defendere, vel eam inter Gentes amplificare: ex ijs enim duobus capitibus, diuinę prouidentiæ consilium fortasse licebit cõijcere. Nam hoc ipso tempore, quo Ignatius lucem hãc hausit,

hauſit, innumerabiles, easq; atrociſſimas calamitates Dei Eccleſia ab infidelibus, atque ab hæreticis perpeſſa eſt, vehementerq; debilitata, atq; diminuta. Et tamen (quæ Dei in ſponſam ſuam benignitas eſt) ad reparandas has tantas ruinas, & damna reſarcienda, quæ patitur in Europa, nouũ Dominus mundum, atq; hactenus incognitũ mirabiliter patefecit, in quo ſe latius funderet lumen fidei, & innumeras atq; latiſſimas prouincias peragraret. Mitto nunc quas ſtrages ediderit, quas Chriſtianorum prouincias Ottomanicũ Imperiũ ab anno fermè 1300. quo cœpit, vſque ad annum Domini 1491. quo *Ignatius* in lucem editus eſt, occupauerit, quas nationes ſubegerit, quæ regna ſubiugauerit; in quibus ſcilicet, vel extincta, vel certè maiorem in modum afflicta & labefactata eſt Chriſti religio, & ſpurca tetraq; Mahometis ſecta inducta Ex quo primũ certè Ignatius lucis huius vſuram accepit, religionis noſtræ lumen magna ex parte obſcuratum eſt in inferiori Pannonia, occiſo eius Rege Ludouico: in Dalmatia item, & Illyrico. Amiſimus Rhodum, fidei propugnaculum, atq; hoſtium terrorẽ, Chiõ

Ioxim & Richerius de rebus Turcicis.

In-

Insulam, Cypri regnum, Coronem, Methonem, Neapolim, Maluasiam, Neupactum, Guletam, Tripolim, Bugiam, aliaque plurima loca munitissima, à Christianis olim expugnata, vt in illis Christi fides efflorescceret. Quid dicam de hęresc ̃n, atq; errorum portentis, quæ nostro infelici sæculo extiterunt? Quot prouincias euerterunt? quot regna affl xerunt? quot Catholicorum Respublicas deuastârunt? quas calamitates non importarunt? quibus malis vniuersam Ecclesiam non affecerunt? vexarunt? perdiderunt? Anno humanæ salutis 1483 natus est in Saxonia, superioris Germaniæ prouincia, humani generis pernicies, ac certissima pestis Martinus Lutherus. Anno verò 1517. in condonationes peccatorum, ac remissiones à Romano Pontifice concessas, impiè debacchari cœpit. Furijs autem illum agitantibus, anno 1521 palàm Catholicæ Ecclesiæ, per summum scelus bellum indixit. Quo ipso anno Deus in Pompeiopolitana arce Ignatium vulnerauit, vt sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret: & Luthero tanquam acrem Ecclesiæ suæ propugnatorē opponeret. Hoc diuinæ bonitatis

Cochlæus, Surius, Fontanus, & alij.

pro-

proprium est. Hæc est certissima ratio diuini consilij. Nunquam Ecclesiam suam deserit Deus; sed vbi maximè oppugnatur, fortissimos excitat defensores. Sic Simoni Mago Simonem Petrũ Apostolorum Principem, Ario Athanasium, Nestorio Cyrillum, Iouiniano, Vigilãtio, Eluidio Hieronymum, Mani & Pelagio Augustinum, alijs Hęresiarchis, atque fidei hostibus, alios clarissimos defensores opponit. Ex quo prudenter est ab Ecclesiasticæ hi- *Vvasſila.*
storiæ scriptoribus animaduersum, quo die Pelagius in Anglia natus est, vt tenebras errorum mundo offunderet: eodem ipso die, Ecclesiæ lumẽ Augustinum in Africa emicuisse, vt impij ac nefarij hominis caliginem depelleret, & vniuersam Ecclesiam luce sua collustraret. Quo tempore Albigẽses, alijque peruersæ doctrinæ magistri, importunius Ecclesiæ pacem turbabant, & succrescentes spinæ vitiorum semen à cælesti satore sparsum malignè suffocabant, duo illa mundi lumina atque ornamenta, Dominicus & Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, vt per se, & per filios suos hæreticorum frænarent impetum, errorum radices euellerent, vitia tollerent, mores com- *Ferdinandus à Castillo lib 1. Cronic.*

ponc-

ponerent, deniq; vniuersum terrarum orbem admirabili vita atque doctrina illuminarent, atq; ad Dei amorem accenderent. Quemadmodum à sanctissimis illis Patribus factum fuisse legimus, & ab optimis eorum filijs, quotidie fieri videmus. Religiones eæ quæ militares vocantur, ijs temporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia miris insidijs iam mirum in modũ diuexata, atque oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris Religionibus intelligendum, & de ea potissimum, qua de agimus Iesu Societate. Nam cùm Martinus Lutherus Monachus, vnà cùm suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorem exuisset, & sacrilegas atq; incestas nuptias cum virgine Deo sacrata impudentissimè celebrasset, signum in Ecclesiã Catholicam sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites cõscripsit, denique omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemijs ad arma cõcitauit. Sequuti Lutherum è vestigio sunt homines prophani, perditi, seipsos amantes, superbi, elati, & rerũ nouarum cupidi. In ijs, magno numero

Cochlæus, Surius, Fõtanus.

Poetæ

Poetæ leues, Oratores garruli, Grammatici fuerunt arrogantes, qui versib. cantilenis, rythmis, comœdijs, declamationibus, & magistrum suum Lutherum miris laudibus extulerunt; & in traditiones, ceremonias, dignitates Ecclesiasticas atrocissimè inuecti sunt. Magnus deinde grex sese Luthero adiunxit Sacerdotum Monachorumq;: qui quòd infirmis oculis clarissimam Religionum, in quibus viuebant, lucem ferre non potient, vt l. centius libidini frænalaxarent, & in turpissimarum voluptatum cœno voluterentur, ipsarum religionum claustra reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid eos ad tantam insaniàm impelleret, quasi clibanus igne succensus æstuarunt; & tanquam equi admissarij ad voluptatem incitati, ad Lutheri orationem adhinnierunt; vxores duxerunt; mulierculas deceptas, & virgines etiam Deo dicatas per summum scelus constuprarunt: & quidem tam impudenter, tam scelestè, vt in nuptijs cuiusdam illorum, Missam etiam compositerint (si sacratissimæ rei nomen, in tam immanem quadrare potest insaniam) execrationibus & blasphemijs refertissimam, in qua incestos & fœ-

In nuptijs Carolstadij Fontanus lib. 8.

fœdifragos, atque impuros sacerdotes collaudant, sanctos vocant, à Deo illuminatos prædicant, quòd excusso continentiæ iugo, vxorum adhærerent amplexibus; & cæteros vt idem faciant, adhortantur. Nempe hæretici, cùm vita factisque sunt detestabiles, tum verò ipsa peccādi licentia incredibili, atque impudicitia longè etiam detestabiliores. Isti itaque nefarij atque perditissimi Apostatæ, cœperūt libertatem prædicare, vt homines peccati seruos efficerent: annuntiare voce Christum crucifixum, re autem vera Antichristum: denique persuadere fidelibus, vt pœnitentiam, crucem, veram Christi imitationem abijcerent, & per omne flagitij ac turpitudinis genus agerentur præcipites. Erat hoc ipso tempore ijs vitijs contaminatus, ijs morbis confectus mundus, ac tam incurabilibus saucius vulneribus, vt multi hanc doctrinam facilè admitterent, & venenum hauirēt suauiter, & tanquam medicamentum salutare alijs etiam propinarent. Fuerunt in ijs è fæce Reipub. sutores, cerdones, tinctores, lanij, homines facinorosi, & vulgo infames, & publicè damnati, & ignominiæ notis inusti, qui noui huius

ius Euangelij, noui magistri atq; concionatores extiterũt. Quos enim alios huiusmodi doctrina haberet doctores? Imò verò cò progressa est quarundam mulierculârum garrularum atq; impudentium audacia, vt abstersa illa, quæ illis innata & propria est fœminarum verecundia, & neglecto Apostoli Pauli præcepto, mulierem domi suę in silentio discere iubentis, & in Ecclesia loqui prohibentis, in suggestum ascenderent, verbum Dei explicarent, in concione de sacra Scriptura disserent, doctissimos Theologos ad certamen prouocarent, assertiones aniles, & theses, seu potiùs deliramenta quædam publicè defendenda proponerent: vt verum sit illud D. Hieronymi: Quod medicorum est promittunt medici, tractant fabrilia fabri: sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant, scribimus indocti doctique poëmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosius, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alij adducti supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur: alij discunt, proh pudor, à fœminis, quod

1. Tim. 2.

Fontanus lib. 5.

In epistola ad Paulinum.

viros doceāt;& ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imò audacia edi.ſſerunt alijs, quod ipſi non intel ligunt. Hæc ille. Cœpit contagione ſerpere hoc venenum, & diffundere ſe quotidie latius Babylonicum hoc incendium, ac vires acquirere magnorum quorundam principum ſtudijs: qui quidem, vel propter ambitionem atque improbam cupiditatem, & ex bonis Eccleſiaſticis magnū quem ſperabant quæſtum; vel ad alendas atque ſuſtentandas quas cū alijs gerebāt inimicitias: vel alijs turbidioribus animi motibus obcæcati, perditorum concionatorum inſanias ſua potētia, atque beneuolentia auxerūt: ijſq; colore ac prætextu quodam religionis, ad ſuas ipſorum libidines facilius conſequendas, per ſummum ſcelus abuſi ſunt. Et quoniam Deus mala noſtra grauiter punire decreuerat: alijs malis maioribus & magis perniciosis nos inuolui permiſit, & omniū penè maximo, quod hæreſis. Itaq; & cruenta extiterunt hoc ipſo tempore inter Chriſtianos Principes bella, quę hęreſum atq; errorum ſunt faces, & altùm dormientib. paſtorib. & mutis canib. rapaces lupi tantam ſtragem (quātam

proh

proh dolor videmus) in Christi ouile ediderunt, consequutæque sunt innumerabiles atque grauissimę calamitates ex nouo hoc Euangelio, quæ vniuersam Christianam rempub. acerbissimè afflixerunt, atq; deformarunt. ex quibus nonnullas referam: omnes enim percensere, esset infinitum. Principio, omnes penè errores, atq; pestilentes hæreses, quæ ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio, hactenus extiterūt, iam diu sepultas ab inferis reuocarunt: vix enim ex omnium præteritorum sæculorum memoria, vlla fuit vel opinio tam absurda, vel blasphemia tam impia, vel doctrina tam pernicioſa, vel dogma tam insanum, quod infelicissimo nostro tempore non reuixerit, & à Luthero eiusque discipulis ab orco excitatū non sit. In sanctissimam Trinitatem, in Christi Domini nostri diuinitatē, in Spiritus sancti personam, in beatissimam Matrē, atq; immaculatam virginem Mariā, in purissimas angelorum mentes, in sanctos, in animas quæ purgatorij igne expiantur, impuro ore perbacchati sunt; in ipso denique inferno, quod mentirentur ac blasphemarent, inuenerūt. Nullum est in Dei Ecclesia sacramentū, quod

De ijs lege Nicolaū Sanderum lib. 7. de visibili monarchia, & Surium in historia anni 1561. & Linda-

nũ in exhortatione ad Hollandos c.12.

non peruertant : nulla sacra ceremoniá, quam non irrideãt: nulla Apostolica traditio, quam non conuellant: nulla diuinæ scripturæ pars, quam vel non excludãt, vel ineptis ac perniciosis trãslationibus, annotationibus, interpretationibus, nõ deprauent & corrumpant. Quid dicam de sacrosanctis Concilijs, Spiritu sancto autore atque inspiratore celebratis ? Quid de sanctissimorum Pontificum, decretis, publicè à Luthero igne cõsumptis? Quid de doctissimorum atq; beatissimorum Patrum monimentis, qui cælestis vitæ exemplo, atq; admirabili doctrina vniuersam Dei Ecclesiam illuminarũt, & ad Christi Seruatoris nostri imitationem inflammarunt? quæ tanquam antidota & medicamenta salutaria, & eorũ venenatis erroribus omnino cõtraria, impostores isti mutilant, lacerant, deprauant. Mitto quæ dicunt & faciunt, contra summam Romani Pontificis, Christi in terris Vicarij, ac Petri successoris potestatem. Nam veluti latrones ac teterrimi parricidæ, leges ac magistratus odio prosequuntur : sic omnes semper hæretici Romanum Pontificem iudicem pauent, ac perhorrescunt. In summa, ni-

hil

hil est tam sanctum, quod nō prophanent: nihil tam firmum, quod nō labefactare conentur: nihil tam certum, tā fixum, tam omnium sæculorum, nationum, Patrum consensione in Ecclesia Catholica receptum atq; stabilitū, quod in dubiū non vocent, quod non infirment, quod non conuellant. Et quoniam veritas vna semper est, falsitates multæ sunt, & sibi aduersantes atq; contrariæ: tot ex Luthero quasi ex Lernæa Hydria capita extiterunt, tot sectæ atque hæreses prodierunt, vt eas enumerare omnes, sit perdifficile. Nam vel ex vna Anabaptistarū secta, 12. aliæ sectæ emerserunt, tam inter se pugnantes, vt quibus in vibibus illę aliæq; similes pestes grassantur, vix domum inuenias, vbi quod maritus credit, credat vxor, & quod paterfamiliâs amplectitur, filius ac famulus sequantur, & quidem tanta inconstantia, vt in ea solùm sint constantissimi, Euripo omniq; vento mutabiliores. Gerunt præterea inter se grauissimas inimicitias, & plus quàm Vatiniano odio se inuicem prosequuntur: in eo tātum conueniunt, vt Catholicis omnib. bellum inferāt; vt Christi Ecclesiā iunctis viribus pertinaciter oppugnēt, & tāquā

Federicus Staphylus & Sanderus l. 7. de visibili Monarchia enumerant.

Iudic. 15. Samsonis vulpes, segetes Catholicorũ incendant. Neq; verò satis ijs fuit, pernicioſos errores excitauiſſe, & plus quam Cimmerias offudiſſe tenebras mortalibus, eorumq; animas peſtilẽti doctrina perdidiſſe, ſed in corpora etiã graſſati immaniter ſunt, & infinitis penè Catholicis vitã hanc mortalẽ violẽter eripuerunt, quòd ęternã auferre nõ potuiſſent, a Sanctiſſimi Epiſcopi, Monachi religioſiſſimi, Sacerdotes ſacroſancti, Virgines honeſtiſſimæ, atq; etiam Deo dicatæ, pueri innocentes, ſenes ætate & canitie venerandi ab ijs mactati ſunt: & quidem tam atrociter, tam truculenter ac dirè, vt noua atque exquiſita tormenta excogitarent, & omniũ tyrannorum, de quib. fortiſſimi atq; beatiſsimi Martyres olim triumpharunt, ſæuitiã etiam atq; immanitatem vincerẽt Legat qui volet noſtrorũ temporum hiſtorias, quas innumerabilib. reperiet refertas inauditæ crudelitatis exẽplis. Quot virgines caſtiſſimæ, quib. ab hæreticis vis eſt illata, quòd fidẽ Catholicã nollent eiurare, mãmillis deinde intra arcarũ vel torculorum ſeras compreſſis, miſerrima lentaque morte perierunt! quot ſacratum familiarum viri & Sacerdotes hæretico-

a *Hæc omnia ex Surij hiſtoria, maximè anno 1562 & 1566. ex Fontano, ex Claudio de Sãctis, l. de direptionibus templorũ: ex Sandero. l. 7. de viſibili Monarchia: ex Natali Comite. l. 18. & hiſtoriæ: ex Antonio Poſſeuino, Epiſtola ad Regem Poloniæ.*

reticorum truculentā barbariē experti sunt! alij viui in terrā defossi, alij de turribus præcipites deiecti, alij excoriati, alij elixi, aut viui assi, alij cranio clauis transfixi, alij in os iniecto puluere tormentario, atque incenso combusti, atq; in minutissima frusta discerpti? Quoties ex Catholicorum adhuc spirantiū ventrib. discissis, atq; inter gementium piorum viscera iniecto hordeo, equis ipsis insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? Quoties mulierum prægnantium & viuentium vteri secti? eorumque ob oculos palpitantes fœtus extracti, saxis illisi, aut in ignem iecti, aut verubus alligati, lento igne tosti sunt? Quis credat vsque adeo hæreticos furijs agitari, omnisque sensus, atque humanitatis experres, vt Sacerdotibus, Deique inuiolatis ministris, nares atque aures præciderint, eisque suorum equorum fræna ornarint? & quasi in publica gestarint lætitia, magna pompa, feritate, triumpho? Quis religiosissimis atque sanctissimis senibus pudenda mēbra amputasse, coxisse, in os ingessisse, manducare eos incredibili impuritate atque violentia coegisse? Hæc tamen & alia ijs peiora, à Caluinistis in Gal-

lia noſtra ætate perpetrata ſunt. Quod ſi hæc perditorum hominum feritas atq; inſania in homines tantum ſæuiret, noſtro tantũ ſanguine ſuam inſatiabilem rabiem exſaturaret: grauiter quidem, ſed minus tamen eſſet dolendũ. Sed proh nefas, Deo, Diuis, ſacris omnibus bellum infert, cælũ terrę miſcet, & gigãtum more pugnat cũ Deo. Templa in Diuorum honorem Deo dicata prophana fecerunt: calices, vaſa, veſtes ſacras, baptiſmi aquam, ſacrę vnctionis oleum, ſanctorum virorũ oſſa polluerunt, violarunt, diſſiparũt. Quis poſſit narratione complecti, aut enumerando percenſere templa incẽſa, & ſolo ęquata? monaſteria virorum & feminarum direpta atque euerſa? ſacrarum rerum omnium inſtrumenta proculcata, atq; per ſummam ignominiam irriſa? beatiſſimorum virorũ atque in cęlo cum Deo iam regnantiũ reliquias diſiectas & cõculcatas? Quo furore ac rabie, SS. Epiſcoporum corpora Irenæi, Hilarij, Martini, Aniani, Th. Cantuarienſis, Bonauenturæ, & aliorum exuſſerunt; in cineres redegerunt? in flumen præcipitarunt? Diuorum imagines demoliti ſunt; cruces etiam, & Chriſti in cruce pendentis

is simulachrum flammis tradiderūt? Sed quod omnem impietatem infinitis partibus superat, & vel dæmon ipse cogitare perhorresceret, illud est, quod angustissimam atque diuinam hostiam, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur (ô immensa bonitas, ô clementia, & patientia Dei infinita) sæpenumero indignissimè tractarunt? Quis est tam stupidus, qui hic non excitetur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? Quis qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens, non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? Neque verò existimare debemus idcirco Deum hæc pati, & ad grauissimas iniurias suas dissimulare & conniuere, quòd in sceleratissimos atq; flagitiosissimos homines animaduertere non possit. Non est hic, non est defectus potentiæ, sed bonitatis excessus: non habet Deus manus ad vindictam inualidas, sed ad ignoscendum faciles: probat fidem nostram, dat infinitæ clementiæ suæ certa argumēta, expectat vt corrigat, præstolatur peccatores, vt sanet, vt vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obstinati animi peruicacia tardius quidem,

sed grauius puniantur. Solet enim Deus tarditatem, supplicij grauitate compensare. Hic enim quem tam impiè ac nefariè ab hæreticis nostri temporis accipi atq; tractari videmus, ille idem
2. Reg 6. est Dominus, qui Ozã percussit & occidit, quòd incautè ac minus reuerenter Arcam testamenti tetigisset, quæ tamen figura tantũ erat diuini huius Sacramenti. Ille est, qui quinquaginta
1. Reg. 6. Bethsamitarũ millia interfecit, quòd eandem Arcam curiosius aspexissent. Ille est, qui omnibus sæculis atque ætatibus, & nostris etiam temporibus, clarissimis miraculis, in omnibus penè orbis terrarum prouincijs atq; regionibus verissimam corporis sui præsentiam, & diuinitatis tremendam maiestatẽ sæpenumero testatus est. Ille est, qui Iudæos, qui minus pios Christianos iustissimis grauissimisque pœnis non semel affecit, q̃ se indignè atq; irreuerẽter in sacrosancto Eucharistiæ Sacramẽto tractassent. Et q̃ in illos præstitit, præstare vtiq; posset in hæreticos, qui Iudæos perfidia, & tepidos Christianos impietate vincunt. Sed tamẽ dissimulat Deus & patienter agit, propter eas quas diximus causas, & propter alias nobis occultas, immẽsæ

ycrò,

verò illius sapiẽtiæ notissimas. Et quãquam ijs quę retulimus reliqua minora sunt, quid dicam tamen de furtis, latrocinijs, prædationibus, rapinis, incẽdijs, cladibus, quibus per summã iniuriam atque tyrannidẽ Sathanæ ministri, infinitã hominum multitudinẽ diuexarũt? Quid loquar de cõurationibus, rebellionibus, tumultibus, dissensionibus, perturbationib. ciuium discordijs, quę simul atq; hæresum pestis exorta est, pacatissimas Prouincias, & florentissima Regna peruagatæ sunt? In Germania, Luthero authore atq; impulsore, rustici cõtra dominos suos arma ceperũt; tantaq; est contentione pugnatũ, vt rusticorũ centũ millia occisione sint occisa; tãtæ strages factæ, vt in sola prouincia Franconia supra 200. castella, & religiosorũ hominũ monasteria funditus sint euersa. Heluetiorum Cantones (quos vocant) Catholici, pro auita religione, parua manu cũ Cantonibus hæreticis, collatis signis dimicarunt, eosq; & numero & militum virtute fretos, tribus prælijs fuderunt, ac profligarunt, & Zuinglium eorũ magistrum atq; erroris Ducem concremarunt. Magna pars statuum Imperij à Carolo v. Im-

Surius in historia an. 1525.

Surius an. 1531.

peratore defecit, delectū habuit, milites conscripsit, exercitum innumerabilem conflauit, vt illum opprimeret, & de vniuersa Germania deturbaret: sed vera religio, cuius causa agebatur, Deo Duce atque autore, glorioſam de potentissimis hostibus victoriam reportauit. Quid residui est in omni calamitate, quod florens quondam Franciæ regnum perpessum non sit? quàm diuturna & cruenta bella sæpè gesta? quantum sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quanta contentione est decertatum, victoria semper ad veram religionem inclinãte? Quoties homines perditissimi ac nefarij in Reges Franciæ Franciscum I. I. Carolum I X. Henricum I I I. conspirarunt? vt patriæ parentes trucidarent, nobilissimum atq; potentissimum regnum vastarẽt, Catholicam Religionẽ delerent? Quod nisi Deus piorum atq; integerrimorũ hominum (qui in Gallia adhuc sunt innumerabiles) vota, preces, lachrymas respiciens, impiorum hostiũ consilia retexisset, conatus repressisset, impetus retardasset; actum esset de regno illo Christianissimo: in quo tãta fuit, & tam aperta atque nefaria Hugonotorum

torum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiã literis prodiderint, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronasse, monetamq; auream illum impressisse, in qua hæc erat inscripto: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quę inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Frãciæ Reges iniuriosa Neque ijs contenti, vt nihil ad summam improbitatem deesset, oratores etiam suos Bizantiũ miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam solicitarent, & auxilia suâ pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, in testinis discordijs, atque tumultib⁹, illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent. Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationẽ audire contempserit, quòd diceret Hugonottos tam esse abiectos atque despicatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla

Natalis Comes lib. 18. historiæ.

Natalis Comes. lib. 19.

vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impii, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, denique communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quòd ex Valle Engronia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latiùs serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, vt illos de medio tollerent In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quòd Catholica esset, eamque Angliæ Reginæ Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderūt. Quæ Elisabetha cùm fœmina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis, callidè & astutè bellū aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate sæuit, vt omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

Natalis Comes lib. 7. Idē li. 14.

Idē lib 19, & Surius.

in lu-

in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondā & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vectigalium neruis, ærarij sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis: Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergô per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorum euersiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliationes, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecutæ? In ipso vndecim annorū spacio, apud grauem scriptorē legi, in Gallia & Flandria, quingēta, & eò amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tātūmodo anno, qui fuit salutis nostrę 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incēsa arq; euersa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, per

Antonius Possevinus in epistola ad Poloniæ regem.

Natalis Comes lib. 18.

sum-

summam crudelitatem fuisse mactata. Silentio prætereo permultas alias Prouincias graui hæreticorum motu cōquassatas atque afflictas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in regnis Catholicam religionem vel deleuerint, vel labefactauerint hæ furię atque pestes. Neque commemorabo superiorem, atque inferiorem Pānoniā Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, Daciam, Sueciam, Noruegiam, Hiberniam, aliasque innumerabiles ad Septēntionem Prouincias miserabiliter profligatas, atque conuulsas, ne modum excedat oratio. Vnum tantum rei gestæ exemplum referam, quo melius, quædicta hactenus sunt, intelligantur. Monasterium ciuitas est Prouinciæ VVestphaliæ Metropolis nobilissima: ex ea hærerici Anabaptistæ, Sacerdotes omnes, Monachos, Equites honestissimos, atque prudentissimos quosque ciues Catholicos sibi aduersantes violenter eiecerunt, domos diripuerunt, bona compilarūt. Tum sutorem quendam, hominem scilicet dispicatissimum atque contemptum Regem creant, diadema cum ea pompa, atque solēnitate omni, quæ in verorum Regum coronatione adhiberi solet, capiti il-

ti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrā appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnam præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquā Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percuti iussit, quòd muliebriter defleret ac lamentaretur miserias atq; calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidētium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormētis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę pœnas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij veberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quòd ipsam naturam corruperunt, & laudabiles atq; probatissimos quarundam nationum mo-

Surius in historia an. 1535.

mores ita peruerterunt, atque in peius cõmutarunt, vt multi, qui antea honesti erãt, temperati, ac penè frigidi, ex istorum doctrina flagitiosissimi atque profligatissimi sint, & quibusdam libidinis facibus inflammati. Qui fidelitate, ac modestia olim præstabant, infideles nunc sunt, & in fraudem semper intenti. Qui virtute atq; animi fortitudine, cum hoste manum conserere, pedem conferre, & fortissimè pugnando vel occumbere, vel vincere soliti erãt, iam hosti terga vertere, fugere & abiectis armis trepidare didicerunt. Vbi doctrinæ studiũ ac sapientiæ floruit, nũc summa literarum ignoratio. Nec; mirum sanè; temperantiam veram religionem, quasi comites quasdam, potentia & sapientia secum trahit: sublata autem illa, quæ domina & gubernatrix est; hæ quasi ancillæ dominam suam abeuntem prosequũtur. Vt igitur meipse colligam, & orationem meam cõtraham: hi sunt ex infinito penè numero aliquot fructus, qui ex hæreticorum, doctrina, quasi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus. Matt 7. bonos non facit, & ex turbido atque Iacob. 3. pestilenti fonte, salubris atque dulcis aqua non fluit. Hæreticorũ enim spiritus,

cus,licentiæ,blasphemiæ, maledicentiæ,tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur,impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris tetrior fuit,atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè superat.quod vt manifestum fiat,& sole lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitauit scribere, sibi diabolum de facie notum esse : de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios salis comediſſe,atque etiam disputasse,& Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse,cùm cõtra alia vera & solida &antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata:tum verò maximè contra veritatẽ sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Vt perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimũ atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas suprà attigimus injurias,& cõtumelias, quasi riuulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volum⁹,pestilẽtẽ hunc Lutheri spiritum, Caluinistarũ, atque Hugonottorum spiritus, impie-

Libro de Missa angulari.

Surius an. 1534.

pietate, violentia, truculentia, & omni immanitate superat: & non solum in Catholicos, veramque religionem, sed in vniuersas ipsas Prouincias, & Respublicas, Regna, in omne denique hominum genus, perniciosissimus & calamitosissimus est, dicique verè potest orbis terrarum incendium. Atque hęc tanta, quæ aliæ nationes hæreseón labe infectæ experiuntur mala, & pacis, atque integræ religionis bona quibus Hispania per Dei gratiam fruitur, vehementer nos excitare atque commouere debent, vt & magni faciamus hoc tantum Dei beneficium, & gratias pro eo maximas illi atque immortales agamus. Vtrumque facient libentius, atque expeditius, quicunque ex Hispania in alias Prouincias egressi, eas Regiones obierunt ac perlustrarūt, quas effrenatus hæreticorum furor depopulatur & affligit. Poterunt ij minori sanè negocio hæresum infinita mala pro rei atrocitate expendere: eaque cū pace nostra, & publici status tranquillitate conferre. Debemus etiam conniti quantum possumus, & dare operam, vt vitia nostra corrigamus: ne singulare donū fidei nostris peccatis perdamus, quod aliæ nationes suis peccatis

tis perdiderunt: & dies noctesque Deum nostris placare atque fatigare precibus, vt Philippum Regem Catholicū incolumem felicissimum q; quam diutissimè tueatur: qui pro sua auita atq; eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilātia, maxima inter omnes qui vnquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solum armis inuictis, & cōsilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholicæ Senatui præsunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicib⁹, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationē atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia verò, Valentia, Caralonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Vt vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestū, fidei tribunal, hostibus fidei antidotū veneno prouidentissimè opponentis.

Nam

Nam tametsi cùm primũ hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præterita, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorituros prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emersit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cõuelleret, & tertiã stellarum partem, ceu draco quidã cadẽs de cælo, in ruinam secum traheret: eodẽ ipso tempore Deus, qui Ecclesiæ suæ curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem,

peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defensorem, acerrimum hæreticorum hostem, Christi imperij amplificatorem. Quod vero Luthero eiusque filijs decretum erat, cùm reliqua omnia diuina & humana iura peruertere, tum maximè in sacras religiones impetum facere, & Apostolicos viros sanctissimè in eis viuentes euertere, si posset, atque extinguere: vtillis quasi pastoribus atque canibus emedio sublatis, ipse tanquam lupus sanguinolentus ac ferus, oues Christi raperet impunius atque dispergeret. Hæc diuina Dei prouidentia factum est, vt noua hæc Societas ad defensionem ipsius fidei potissimũ institueretur. Huius ordinis instituti erunt, alios reliquarũ religionum fortissimos duces ac milites, strenuè pro fide & Christi gloria dimicantes iuuare; & laborantibus opem atque auxilium ferre. Vbi verò aliorũ præsidia desunt, milites suos armatos mittere: qui hostem longius progredi nõ sinant, furiosum eius impetum frangant, & prædam ex cruentis faucibus eripiãt. Hoc præstat Societas ijs in Regionibus atque Prouincijs potissimũ, quæ hæreticorum armis & æstu periculosius infestantur: in quibus videli-

peratore defecit, delectũ habuit, milites conscripsit, exercitum innumerabilem constauit, vt illum opprimeret, & de vniuersa Germania deturbaret: sed vera religio, cuius causa agebatur, Deo Duce atque autore, glorioſam de potentissimis hostibus victoriam reportauit. Quid residui est in omni calamitate, quod florens quondam Franciæ regnum perpessum non sit? quàm diuturna & cruenta bella sæpè gesta? quantum sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quanta contentione est decertatum, victoria semper ad veram religionem inclinãte? Quoties homines perditissimi ac nefarij in Reges Franciæ Franciscum I. I. Carolum I X. Henricum I I I. conspirarunt? vt patriæ parentes trucidarent, nobilissimum atq; potentissimum regnum vastarẽt, Catholicam Religionẽ delerent? Quod nisi Deus piorum atq; integerrimorũ hominum (qui in Gallia adhuc sunt innumerabiles) vota, preces, lachrymas respiciens, impiorum hostiũ consilia retexisset, conatus repressisset, impetus retardasset; actum esset de regno illo Christianissimo: in quo tãta fuit, & tam aperta atque nefaria Hugonotorum

torum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiā literis prodiderint, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronasse, monetamq; auream illum impressisse, in qua hæc erat inscripto: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quę inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Frāciæ Reges iniuriosa Neque ijs contenti, vt nihil ad summam improbitatem deesset, oratores etiam suos Bizantiū miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam solicitarent, & auxilia suá pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, in testinis discordijs, atque tumultib⁹, illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent. Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationē audire contempserit, quòd diceret Hugonottos tam esse abiectos atque despicatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla

Natalis Comes lib. 18. historiæ.

Natalis Comes. lib. 19.

vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impii, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, denique communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quòd ex Valle Engronia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latiùs serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, vt illos de medio tollerent In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quòd Catholica esset, eamque Angliæ Reginæ Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderūt. Quæ Elisabetha cùm fœmina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus submini strandis, callidè & astutè bellū aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate sæuit, vt omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo in lu-

Natalis Comes lib. 7. Idē li. 14.

Idē lib 19. & Surius.

in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondā & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiam alia longè posita perueniant; quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vectigalium neruis, ærarij sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis: Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergô per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorum euersiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliationes, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecutæ? In ipso vndecim annorū spacio, apud grauem scriptorē legi, in Gallia & Flandria, quingēta, & eò amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tātūmodo anno, qui fuit salutis nostrę 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incēsa atq; euersa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, per

Antonius Possevinus in epistola ad Poloniæ regem.

Natalis Comes lib. 18.

sumi-

summam crudelitatem fuisse mactata. Silentio prætereo permultas alias Prouincias graui hæreticorum motu cõquassatas atque afflictas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in regnis Catholicam religionem vel deleuerint, vel labefactauerint hæ furię atque pestes. Neque commemorabo superiorem, atque inferiorem Pānoniā Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, Daciam, Sueciam, Noruegiam, Hiberniam, aliasque innumerabiles ad Septẽtionem Prouincias miserabiliter profligatas, atque conuulsas, ne modum excedat oratio. Vnum tantum rei gestæ exemplum referam, quo melius, quædicta hactenus sunt, intelligantur. Monasterium ciuitas est Prouinciæ VVestphaliæ Metropolis nobilissima: ex ea hærerici Anabaptistæ, Sacerdotes omnes, Monachos, Equites honestissimos, atque prudentissimos quosque ciues Catholicos sibi aduersantes violenter eiecerunt, domos diripuerunt, bona compilarũt. Tum sutorem quendam, hominem scilicet dispicatissimum atque contemptum Regem creant, diadema cum ea pompa, atque solẽnitate omni, quæ in verorum Regum coronatione adhiberi solet, capiti il-

ti il-

ti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrā appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnam præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquā Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percuti iussit, quòd muliebriter defleret ac lamentaretur miserias atq; calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidētium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormētis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę pœnas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quòd ipsam naturàm corruperunt, & laudabiles atq; probatissimos quarundam nationum mo-

Surius in historia an. 1535.

mores ita peruerterunt, atque in peius cõmutarunt, vt multi, qui antea honesti erãt, temperati, ac penè frigidi, ex istorum doctrina flagitiosissimi atque profligatissimi sint, & quibusdam libidinis facibus inflammati. Qui fidelitate, ac modestia olim præstabant, infideles nunc sunt, & in fraudem semper intenti. Qui virtute atq; animi fortitudine, cum hoste manum conserere, pedem conferre, & fortissimè pugnando vel occumbere, vel vincere soliti erãt, iam hosti terga vertere, fugere & abiectis armis trepidare didicerunt. Vbi doctrinæ studiũ ac sapientiæ floruit, nũc summa literarum ignoratio. Nec; mirum sanè; semper enim veram religionem, quasi comitem quandam, potentia & sapientia sequuntur: sublata autem illa, quæ domina & gubernatrix est; hæ quasi ancillæ dominam suam abeuntem prosequũtur. Vt igitur me ipse colligam, & orationem meam cõtraham: hi sunt ex infinito penè numero aliquot fructus, qui ex hæreticorum, doctrina, quasi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus. *Matt 7.* bonos non facit, & ex turbido atque *Iacob.3.* pestilenti fonte, salubris atque dulcis aqua non fluit. Hæreticorũ enim spiritus,

tus,licentiæ,blaſphemiæ, maledicentiæ,tyrannidis, crudelitatis, ſuperbiæ ſpiritus eſt. Eſt enim Sathanæ ſpiritus, à quo inſtigantur,impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris terrior fuit,atq; deteſtabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè ſuperat. quod vt manifeſtum fiat,& ſole lucidius conſtet, ipſemet Lutherus non dubitauit ſcribere, ſibi diabolum de facie notum eſſe : de nocte ſæpè apparuiſſe, cum eo modios ſalis comediſſe,atque etiam diſputaſſe,& Sophiſticas, atque in ſpeciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuiſſe,cùm cõtra alia vera & ſolida &antiqua ſanctiſſimæ noſtræ fidei dogmata:tum verò maximè contra veritatẽ ſacroſanctæ Euchariſtiæ, eiusque cultum atque venerationem. Vt perſpicuè nimirum & certò intelligamus, diſcipulorum Lutheri in auguſtiſſimũ atque omnium excellentiſſimum Sacramentum, quas ſuprà attigimus iniurias,& cõtumelias, quaſi riuulos ex Lutheri fonte fluxiſſe. Quanquam ſi quod res eſt proferre volum⁹;peſtilẽtẽ hunc Lutheri ſpiritum, Caluiniſtarũ, atque Hugonottorum ſpiritus, impie-

Libro de Miſſa angulari.

Surius an. 1534.

tis perdiderunt: & dies noctesque Deum nostris placare atque fatigare precibus, vt Philippum Regem Catholicū incolumem felicissimum q; quam diutissimè tueatur: qui pro sua auita atq; eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilātia, maxima inter omnes qui vnquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solum armis inuictis, & cōsilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholicæ Senatui præsunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicib', & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationē atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia verò, Valentia, Catalonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Vt vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestū, fidei tribunal, hostibus fidei antidotū veneno prouidentissimè opponentis.

Nam

Nam tametsi cùm primũ hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præter ta, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorituros prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione Inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quędam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emersit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cõuelleret, & tertiã stellarum partem, ceu draco quidã cadẽs de cælo, in ruinam secum traheret: eodẽ ipso tempore Deus, qui Ecclesię suę curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem, peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defensorem, acerrimum hæreticorum hostem, Christi imperij amplificatorem. Quod vero Luthero eiusque filijs decretum erat, cùm reliqua omnia diuina & humana iura peruertere, tum maximè in sacras religiones impetum facere, & Apostolicos viros sanctissimè in eis viuentes euertere, si posset, atque extinguere: vt illis quasi pastoribus atque canibus e medio sublatis, ipse tanquam lupus sanguinolentus acer, oues Christi raperet impunius atque dispergeret. Incredibili Dei prouidentia factum est, vt noua hæc Societas ad defensionem ipsius fidei potissimũ institueretur. Huius ordinis instituturum est, alios reliquarũ religionum fortissimos duces ac milites, strenuè pro fide & Christi gloria dimicantes iuuare, & laborantibus opem atque auxilium ferre. Vbi verò aliorũ præsidia desunt, milites suos armatos mittere: qui hostem longius progredi nõ sinant, furiosum eius impetum frangant, & prædam ex cruentis faucibus eripiãt. Hoc præstat Societas ijs in Regionibus atque Prouincijs potissimũ, quæ hæreticorum armis & æstu periculosius infestantur: in quibus videli-

vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impij, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, denique communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quòd ex Valle Engronia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latiùs serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, vt illos de medio tollerent In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quòd Catholica esset, eamque Angliæ Reginæ Elisabethæ, ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderũt. Quæ Elisabetha cùm fœmina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & serendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis; callidè & astutè bellũ aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate sæuit, vt omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

Natalis Comes lib. 7. Idẽ li. 14.

Idẽ lib 19. & Surius.

in lu-

in luctu iacerat, quanto in mœrore sit, quibus & quam diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondā & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vectigalium neruis, ærarij sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis? Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergô per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorum euersiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliationes, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecutæ? In ipso vndecim annorū spacio, apud grauem scriptorē legi, in Gallia & Flandria, quingēta, & eò amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tātūmodo anno, qui fuit salutis nostrę 1567. in sola Gallia supra 600. monasteria incēsa arq; euersa, & quinque Sacerdotum, ministrorumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, per

Antonius Possevinus in epistola ad Poloniæ regem.

Natalis Comes lib. 18.

sum-

tì illius imponunt. Hic Rex iustitiæ su- *Surius in*
per terrã appellatur: vxores plurimas *historia*
ducit: ex ijs vnam præcipuam, quasi *an.1538.*
Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquã Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percuti iussit, quòd muliebriter defleret ac lamentaretur miserias atq; calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidẽtium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormẽtis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę pœnas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quòd ipsam naturam corruperunt, & laudabiles atq; probatissimos quarundam nationum mo-

mores ita peruerterunt, atque in peius cõmutarunt, vt multi, qui antea honesti erãt, temperati, ac penè frigidi, ex istorum doctrina flagitiosissimi atque profligatissimi sint, & quibusdam libidinis facibus inflammati. Qui fidelitate, ac modestia olim præstabant, infideles nunc sunt, & in fraudem semper intenti. Qui virtute atq; animi fortitudine, cum hoste manum conserere, pedem conferre, & fortissimè pugnando vel occumbere, vel vincere soliti erãt, iam hosti terga vertere, fugere & abiectis armis trepidare didicerunt. Vbi doctrinæ studiũ ac sapientiæ floruit, nũc summa literarum ignorantio. Nec; mirum sanè; semper enim veram religionem, quasi comites quadam, potentia & sapientia secutæ sunt: sublata autem illa, quæ domina & gubernatrix est; hæ quasi ancillæ dominam suam abeuntem prosequũtur. Vt igitur me ipse colligam, & orationem meam cõtraham: hi sunt ex infinito penè numero aliquot fructus, qui ex hæreticorum doctrina, quasi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus bonos non facit, & ex turbido atque pestilenti fonte, salubris atque dulcis aqua non fluit. Hæreticorũ enim spiri-

Matt 7.
Iacob. 3.

tus,

tus,licentiæ,blasphemiæ, maledicentiæ,tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur,impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris tetrior fuit,atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè superat.quod vt manifestum fiat,& sole lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitauit scribere, sibi diabolum de facie notum esse : de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios salis comedisse,atque etiam disputasse,& Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse,cùm cõtra alia vera & solida &antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata:tum verò maximè contra veritatẽ sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Vt perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimũ atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas suprà attigimus iniurias,& cõtumelias, quasi riuulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volum⁹,pestilẽtẽ hunc Lutheri spiritum, Caluinistarũ, atque Hugonottorum spiritus, impie-

Libro de Missa angulari.

Surius an. 1534.

tis perdiderunt: & dies noctesque Deum nostris placare atque fatigare precibus, vt Philippum Regem Catholicũ incolumem felicissimumq; quam diutissimè tueatur: qui pro sua auita atq; eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilãtia, maxima inter omnes qui vnquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solum armis inuictis, & cõsilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholicæ Senatui præsunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicib⁹, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationẽ atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia verò, Valentia, Catalonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Vt vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestũ, fidei tribunal, hostibus fidei antidotũ veneno prouidentissimè opponentis.

Nam

Nam tametsi cùm primũ hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præterita, præsentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorituros prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione Inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Luthetus quasi furia quędam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emersit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cõuelleret, & tertiã stellarum partem, ceu draco quidã cadẽs de cælo, in ruinam secum traheret: eodẽ ipso tempore Deus, qui Ecclesię suę curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem, peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defensorem, acerrimum hæreticorum hostem, Christi imperij amplificatorem. Quod vero Luthero eiusque filijs decretum erat, cùm reliqua omnia diuina & humana iura peruertere, tum maximè in sacras religiones impetum facere, & Apostolicos viros sanctissimè in eis viuentes euertere, si posset, atque extinguere: vt illis quasi pastoribus atque canibus è medio sublatis, ipse tanquam lupus sanguinolentus ac ferus, oues Christi raperet impunius atque dispergeret. Incredibili Dei prouidentia factum est, vt noua hæc Societas ad defensionem ipsius fidei potissimũ institueretur. Huius ordinis institutum est, alios reliquarũ religionum fortissimos duces ac milites, strenuè pro fide & Christi gloria dimicantes iuuare, & laborantibus opem atque auxilium ferre. Vbi verò aliorũ præsidia desunt, milites suos armatos mittere: qui hostem longius progredi nõ sinant, furiosum eius impetum frangant, & prædam ex cruentis faucibus eripiãt. Hoc præstat Societas ijs in Regionibus atque Prouincijs potissimũ, quæ hæreticorum armis & æstu periculosius infestantur: in quibus videli-

delicet, quòd religiosi alij, qui eas vita & doctrina illustrabant, vel omnino defecerint, vel pauci admodum (& ij quidem prostrati, debilitati & confecti) reliqui sint, necessariò Societas hanc prouinciam cepit, vt tantas Ecclesiæ ruinas pro sua tenuitate resarciret, & hæreticos hostiliter irrumpẽtes comprimeret: ne exultare in mẽdacio, & imprudentibus atque simplicib. triumphum agere de veritate atque religione videantur. Porrò qua ratione hoc Societas præstet, & quo fructu in nonnullis huius historiæ libris, summatim legere deinceps licebit.

DE FIDEI CHRISTIANÆ apud Indos propagatione.

CAPVT XIX.

ET hæc quidem ad coërcendos atque frænandos hæreticos pertinent, & ad sanctissimæ nostræ fidei conseruationem. Iam quæ ad eiusmet fidei propagationem atque amplificationem attinent (quæ sanè non est minus vel necessaria, vel admirabilis) hoc capite si placet persequamur. In quam quidem propagationem si oculos

culos intẽdas, magna te admiratio capiet, infinitam ſapientiam Dei, atque prouidentiam hac in re perſpicientem: magna rurſus grati animi pietas, inexhauſtos illius miſericordiæ theſauros conſiderantem. Nam mihi quidẽ certè pro miraculo eſt, noui orbis patefactio ab noſtris hominibus inuenti; idemq; dubio procul iudicabit, qui attentè apud ſe expẽderit: Primum, quot ſæcula fluxerũt, ex quo primũ contrahendarum rerũ vſus eſſe cœpit inter gentes, commerciũq; ex nauigandi facilitate, & cõmeandi in alias Prouincias oportunitate. Deinde quàm curiosè clariſſimi olim Reges, atque potentiſſimi, Prouincias atque Regiones occultas indagauerint, easque ſuo imperio ſubijciendas curauerint: tum quàm incenſo ſtudio, atque exquiſita diligentia viri literatiſſimi, & Cosmographi præſtãtiſſimi, in eam curam incubuerĩt, vt orbis terrarum omnes partes percenſerent, diuiderent, diſtinguerent, nobisq; depictas atq; expreſſas ante oculos ponerent. Poſtremò mortalium inſatiabilẽ auri & argenti cupiditatem, atq; opum immensã ſitim, qua inflammatus, Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare

pauperiem fugiēs, per saxa, per ignes. Hæc inquam, si quis rectè apud se atque diligenter consideret, admirabitur profectò arcanum Dei consilium, qui rem tantam tamdiu occultauit, & nostro sæculo Prouincias innumerabiles, Regna potentissima, Resp. nobilissimas, maria immensa, regiones inauditas, oras terrarum latissimas, orbem denique quodammodo alterū nobis patefecit, plenissimum, refertissimum auri, argenti, gemmarum, aromatum, odoramentorum, rerum omnium incredibili copia cumulatissimum. Tanta enim est rerum ad nos ex nouis regionibus aduectarum vis, varietas, pulchritudo, salubritas, pretium, vt omnium fidem excedat. Atque magis admirabitur, si quis vestigia noui orbis, & quasi indicia quædam apud veteres scriptores legat. Nam & in Platone sub Atlantis nomine, aliqua (licet obscura) illius fit mentio: & apertè apud Tragicum Senecam, illis versibus: Venient annis sæcula seris quibus Oceanus vincula rerum laxet & ingens pateat tellus, Typhisque nouos detegat orbes, nec sit terris vltima Thyle. Quib⁹ quasi spiritu poëtico afflat⁹, futura pronūtiasse, quibus dau

In Timæo, & Critia.

In Medea.

dam visus est. Et Carthaginenses incognitarum regionum noritiam aliquā habuerūt, & insulā quandam remotā, desertam, fertilem inuenerunt: & Phocenses Gadiū incolæ, ex freto Herculeo egressi, vento Euro secūdissimè nauigantes, ad nouas terras appulsi sunt, quemadmodum ab *a* Aristotele memoriæ proditum est. Et Strabo ex Heraclide Pontico narrat. Eudoxium quendam ex Gadibus in Indiam nauigātem, in AEthiopiam peruenisse. Neque desunt qui scribant in India quæ ad Occidentem est, Augusti Cęsaris effigiem in auri venis repertam, & Romam, ad comprobandam rei veritatem, summo Pontifici missam fuisse. Sed hæc atq; alia eiusdem generis argumenta, leuia atq; incerta sunt. Illud certissimum, Deum (cuius iudicia sunt occulta, cuius consilia nulla ratione possunt inuestigari) hoc tantū mirabulum nostris temporibus reseruasse. Tum quod Christiani Imperij fines, Turcarū potentia, atque tyrannis impendio, quotidie magis contrahebat: tum quod hæreticorum furor Catholicam religionem magis ac magis indies deuastabat: tum quòd hoc maximum beneficium Hispaniæ proprium

a Lib. de mundi miraculis. Strabo l. 2. Marin. Siculus in Chronico Hispaniæ.

voluit esse: vt ex ea videlicet primi illi explorandi nouas Prouincias autores prodirent: & inuictis potentissimorum atque felicissimorum Castellæ ac Portugalliæ Regum armis, nouus hic orbis nobis innotesceret, & Christi iugum domitus subiret. Qui nauigationē in Indiā, quæ orientem Solem spectat, primus tētauit, Henricus Ioannis primi Portugalliæ Regis filius fuisse dicitur. Qui vir cùm eruditus esset, & motus cæli, & Planetarum cursus, & Geographiæ scientia præstans, totum se rerum naturalium studio dedit: & multam in exquirendis atque inuestigandis naturę arcanis operam posuit. Qua ex indagatione, paulatim sensimque in eam opinionem adductus est, vt ex Lusitania in Indiā naugari posse crederet. Ad faciendum eius rei periculum, naues ornatissimas suis sumptib. misit, & homines peritos, qui Africę oras explorarunt, maris Atlantici insulas nonnullas incognitas repererunt, fidem Christi annunciarunt indigenis. Denique Henrici opera & industria, Madera insula, & aliquot aliæ nostris hominib. esse cœperūt: multiq; populi ad oras eius maris in Occidentali Aethiopia degētes, Christiana reli-

religione exculti sunt. Hoc autem præclarum inceptum, & tanti Principis excellentia dignissimũ (in quo ad mortẽ vsq; perseuerauit, & vitã Henricus omnem consumpsit.) Ioannes postea II. Emanuel, & Ioannes III Lusitaniæ Reges felicissimè prosequuti sunt: & classes suas fortissimis plenas militib', rebusque omnibus ad nauigandum instructas, in Brasiliam Angolam, Cõgum, Monomotapam, Guineam, Aethiopiam, Sinum Persicum, Dio, Calicut, Goam, Malacam, Sinas, Iaponem, aliasque remotissimas prouincias, ingenti ausu ac felicitate miserunt. Quæ quidem Oceani immensitatem nouis atque inusitatis nauigationibus transmiserunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, easque vel consuetudine ac beneuolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis subegerunt, maxima Dei benignitate. Nam Lusitanos Deus ita roborauit, atq; cælesti gratia protexit & cõmuniuit, vt ipsi sæpenumero, parua manu, innumerabiles barbarorum copias funderent: & prædicationi Euangelij obstructam atque intercluſam ferro ac virtute viam aperirent: & populos incultos & cæcos ad Euangelij splendorem

adducerent. Itaque magno, inusitato, atq; inaudito miraculo, domi nostræ, Iaponios generis nobilitate imprimis illustres iuuenes vidimus, qui sacri baptismatis loti fonte, & Christianis sacris initiati, patrias sedes, amicorum familiaritates, parentum consuetudinem, & ciuium suorum, quibuscū sanguine ac necessitudine sunt cōiuncti, beneuolentiam Christi amori posthabentes, ex Iapone in Hispaniam vsq;, anno salutis nostræ 1584. nauigarunt, immensis perfuncti laboribus atq; periculis. Hi enim sequuti Societatis Iesu Patres, à quibus ad fidem & omnē probitatem ab infantia sunt educati, Romam ipsam quasi ad nostræ religionis arcem profecti sunt: vt summum in ea Pontificem, Christi Vicarium, Petri successorem, coram agnoscerēt, colerent, venerarentur: eiq; suo, & Būgi, & Arimæ, & Fiungi Regum consanguineorum suorum nomine, quasi Primitiæ Iaponēsium Christianorum (qui sanè sunt innumerabiles ab Ignatij discipulis ad fidem conuersi) debitę obedientiæ munus offerrēt. Quos Gregorius XIII Pontifex Max. prudentissimus, admirabili beneuolentia com-

ple-

plexus, omniq́ue humanitatis atq; pietatis officio, ingenti totius vrbis congratulatione, prosequut' est. Existimauit enim sanctissimus Pastor, ad magnã Dei gloriam, atq; adeò ad suã pertinere (neq; id iniuria) se Põtificem, Christianũ Imperiũ, non alijs quã orbis terratum finib. circũscriptũ: & ad nouas & incognitas nationes, & ex omnium hominũ memoria hacten' inauditas, sic diffusum ac propagatum, vt per immensos marium atque terrarum tractus, oues illæ, quæ non erant in hoc ouili, pastorem suum quærerent, vocẽ eius audirent, & in illo omnium pastorum Principem adorarent, fieretq; vnum ouile & vnus pastor. Hæc ad orientis Solis pertinent Indiã. Ad occasum verò Ferdinandus atque Elisabetha Castellæ Reges clarissimi, Christophoro Columbo Ligure Duce, classes suas ad conquirendas, suoq́ue imperio subijciendas nouas prouincias miserunt. Et Carolus v. Cæsar Augustus, eorum ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præclara maiorum cœpta vehementiùs auxerunt: & vsque adeò Hispanici imperij fines propagarunt, vt terra nuper reperta, & magna ex parte inuictis Castellanorum armis perdo-

mita(si per orā maritimam, & sinuosos anfract' circumlegatur) nouē mille leucas colligat, vt à nōnullis peritis scriptoribus literis traditum est. Et tamen circuitus orbis, atque ambitus septem millia tantùm, & quingentas leucas continet, si Ptolomæo credim', si Alphragano etiam pauciores, si Fernelio paulò plures. Neoterici verò astrorum curiosi inuestigatores, & nauigandi peritissimi, 6360. leucas tantummodo numerant, cuilibet cœli gradui 53 passuum millibus in terra attriburis, hoc est 18. fermè leucis, si quælibet leuca communis Castellana, tria passuum millia comprehendat. Accidit que nostro sæculo alterū miraculū, nouum item planè atque inauditum, quodque nihil minus habeat vel admirationis, vel stuporis, quàm quod paulò antea de legatione Iaponica dixim'. Nauis enim è classe Castellæ Regum, Ioanne Sebastiano Cano Cantabro gubernatore, vniuersum orbis terrarum ambitum circūlegit, & incolumis Hispalim (vnde soluerat reuersa) meritò sanè Victoria appellata est. Vt Dei Opt. Max. maximū in nos beneficium agnoscas, qui quidem, vt tanti boni autor effectorque fuit, sic in ipsū

laus

laus omnis, atque excellentissimi operis gloria, est omnino referenda. Ipse enim rem maturauit, oportunitatem inuenit, Catholicos Reges permouit, vt profligato iam, seu potius confecto diuturno, graui, periculoso bello Granatensi, & seruitutis ignominiosæ & acerbissimæ (quam 800. fermè annos Hispaniæ nationes pertulerant) iugo depulso, & Christiani nominis dignitate in pristinũ splẽdorem quasi postliminio restituta, alijs bellicis curis expediti, rem tantam animo concipe-rent, spe aggrederentur, summa felicitate cõficerent. Adde, quòd ad patefaciendum nouum hunc orbem, atq; armis subigendum, eos administros adhibuit Deus, quorum siue paucitatem, siue animi virtutes, atq; fortunæ ornamenta consideres, intelliges profectò, non humanis viribus, sed summi atq; sapientissimi moderatoris voluntate, tot tantasque Prouincias ad Hispanum imperiũ aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque exrat illustrius, ex ipso cursu, atque ex vbertimo atq; copiosissimo fructu, quem ad mortalium salutẽ Deus ipse immortalis collegit. Quis enim posset enumerãdo percensere nationes multitudine

innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, impietate idololatras, natura cæcas, vitijs omnibus corruptissimas, ab omni humanitatis sensu tam abhorrentes, vt innocentes mactarent filios, & quasi præciosas victimas Dijs suis offerrent: denique quæ dæmonē ipsū pro Deo colerēt, cū illo sæpè familiariter loquerētur, ad ei' arbitriū viuerēt: ita esse ab errore ad veritatē ab vmbra mortis ad vitæ lucē, à miserrima seruitute, ad gloriosā animorū libertatē reuocatas, vt Christū Deum ac Dominū nostrum, Redemptorem agnoscerent, feritatem exuerent, idola comminuerent, templa diabolo dicata vel euerterent, vel in veri Dei cultum cōuerterent, & vitā dignā homine, dignam fide, dignam Christiano pectore viuere inciperent? Quæ tamen omnia nostro sæculo Catholicorum Regum opera diuinitus effecta sunt. Hoc igitur tempore tam opportuno, tam necessario, admirabili ac planè diuino consilio, Deus nostrum elegit Ignatium, vt crucis trophæum in disiunctissimas terras atque Prouincias inferret, & gentes infinitas, agrestes, ac barbaras, depulsis ignorātiç, atque

que infidelitatis tenebris, Euangelij clarissima luce, per filios suos, collustraret. Vt Lutheri falsi prophetæ, ac veri impostoris discipuli, dentibus suis frendant & rabescãt, quòd quãdo ipsi apud nos tam furiosè debacchãtur, & diuina atq; humana iura omnia violan, fana diripiunt, monasteria incendũt, cruces Christi demoliũtur, Sacramenta euertũt, a beatissimo Romano Pontifice se segregant, ac deficiunt: eodem ipso tempore in alijs lõgè plurimis atque maximis regionibus, noua templa vero Deo ædificantur, crucis vexillũ in omnium populorum salutem extollitur, sacrosancta virent Sacramenta, Pontifex Romanus Christi Vicarius agnoscitur, & adoratur, Denique hæc ipsa Catholica religio, quam ipsi tantopere extinctam cupiunt, ab ortu Solis ad occasum, ab Aquilone ad mare prædicatur, viget, efflorescit. Et Deus ipse qui in Europa tam multas, tamq; acerbas ab hæreticis cõtinenter perfert contumelias atq; opprobria: in nouo orbe, hoc ipso tempore multa, magna, testata, admirabilia opera perfecit. Constatque ad præsentiam Christi Domini nostri corpoxis in tẽplis collocati, dæmones obmu-

tuisse, aufugisse, neque deinceps apparuisse, aut cũ idololatris (vt solebãt) fuisse locutos: plurimosq; mortales variis atque insanabilibus morbis oppressos, sanctissimæ crucis contactu, aquæ sacræ aspersione, piacularib⁹ granis admotis, ab omni ęgritudine liberatos. Alios quod irreuerẽtur minusque honestè in Ecclesia, vbi Eucharistia erat, se gessissent, multis incommodis, ijsque grauissimis à Deo fuisse affectos: multaque alia literis consignata sunt, quæ Deus effecit, tum vt hæreticos nostri temporis (si vllam adhuc habent partem sensus) ad saniorem mentem reuocaret, tum vt gentes cæcas ad veri luminis cognitionẽ adduceret. Ea quòd infinita penè sint, neq; huius narrationis propria, silentio prętermitto: ex vtriusq; Indiæ historijs petat licebit, si quis eiusmodi rerum vberiorẽ cognitionem desiderat. Quanquam autem Deus Opt. Max alias fortissimorum militum copias, ad præclarissimam hãc Indorum expeditionẽ anteà misit, & in eã sanctissimi multi viri aliorum Ordinũ, omnibus vĩrib⁹, totoque pectore incumbunt: tamen tam latè patet hic campus, tam spaciosa, deserta, inculta vinea hæc est,

tam

tam horrida aſpectu, feris fremẽtibus plena, vitiorum monſtris efferata, vt pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde quòd militibus aut obſeſſis, aut acriter præliantibus, noua auxilia magnos animos addũt, magnos ſæpè adiumento ſunt. Quæ quidem de India ad Occidentem, quę Caſtellæ Regibus patet, potiſſimùm dicta ſint: in qua magna ſcilicet ſacrorum hominũ vis eſt, eas regiones excolẽtium. Nam in Orientali India minor eſt operariorũ copia, tum quòd Luſitanorum nauigatio longior eſt ac periculoſior: tum quòd bellum cum multis, varijs, potẽtiſſimis Regibus continenter gerendũ ſit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tum quod ea de cauſa Luſitaniæ Reges à mari remota, atque terræ intima loca imperio ſuo nõdum ſubiecerint, nec tot ſacrorum hominum conuentus conſtituerint, quot ad innumerabiles populos à tenebris infidelitatis, ad fidei lumen traducẽdos ſunt neceſſarij. Quamobrem in Braſſilia, inſulis Malucis, Iapone, alijsque latiſſimis atque remotiſſimis Oriẽtis regionibus, nulli fermè ex alijs regionibus homines ſunt, qui propagãdæ fidei Chriſtianæ prouinciam,

& animatum procurationem susceperint, præterquam Ignatij filij. Quē quidem Ignatium, admirabili prouidentia Deus (vt diximus) per opportuno tempore elegit, atque Ecclesiæ suæ acrem defensorem constituit. Neque poterit sanè quisquā de diuino consilio dubitare, qui Societatis ab ipso Ignatio per vniuersum terrarum orbem dissemi-natæ fructus atque vtilitates prudenter expenderit: quiq; ardens quoddam atque incensum vitam pro Christo profundendi & sanguinem, nostrorū desiderium perspexerit: & vel assiduas, vt in longinquas & barbares nationes mittantur, preces; vel alacrem, cùm sponte à Præpositis mittuntur, obedientiam, quo mortem pro fidei amplificatione oppetendi præclaram occasionem, nanciscantur. Non enim satis habent, vita & doctrina aut furētibus hæreticis sese obijcere, aut mortificationem D.N. Iesu Christi semper in corpore suo circumferre, vt infideles salutem ac vitam consequantur. Sed cùm intelligant nullum magnificentius atq; illustrius ab hominibus Euangelio tribui posse testimonium, quàm si pro illius veritate sanguinem ipsum profundant; omni ratione faciēn-

ciendum sibi putant, vt pro illo vitam potissimum reddant, qui vitam suam pro nobis omnibus in cruce obtulit Patri. Septuaginta septē Patres ac fratres nostri (quod ego quidem sciam) ab hæreticis & Gentilibus pro Christi fide interempti sunt ad annum vsque 1585 quo hæc scribimus Ex ijs 24. variis in locis, ac temporibus ab infidelibus, vel Mahumetanis, vel Gentilibus, exquisitis tormentorum generibus occisi sunt. Quorum Dux ac Princeps Pater Antonius Criminalis fuit, qui à Badegis, ad Cauri promōtorium orās, & in genua procumbēs, oculis ac manibus sublatis in cœlum, telis trāsfixus est, anno salutis nostrę 1549. Quo codē anno & loco, Pater Alfonsus Mēdez capite cæsus, martyrij gloriam est assequutus. In Brasilæa Prouincia, Petrus Correa, & Ioannes Sosa nostræ Societatis fratres, anno 1554. à Caribæis hominibus feris ac barbaris, sagittis orantes cōfixi ac perempti sunt. Eodem ipso anno, alius ex nostris Pātribus in Orientis Solis India, primum quidem semiustus, postea etiam veneno sublatus est. Apud Malucas verò insulas, anno Domini 1558. à Mahumetanis P. Alphonsus à Castro

ſtro tractus, raptatus per aſpera loca, ac præcipitatus eſt. Quid dicam de Patre Gonſaluo Sylueira, viro cum genere, tum ſanctitate nobiliſſimo? qui cũ Monomotapæ Regem ad Chriſti fidẽ conuertiſſet, illius præuaricantis iuſſu, & peruerſorum hominum conſilijs inducti, Domini noſtri Ieſu Chriſti in cruce pendentis effigiem manibus tenens, fune in collum eius iniecto tractus, & crudeliſſimo mortis genere (quam ipſemet prædixerat) necatus eſt, anno 1561. P. Franciſcus Lopes, & alij duo fratres noſtri Cochino Goam iter habentes, à Mauris, Chriſtiani nominis inimiciſſimis, intercepti, telis tranſuerberati perierunt anno Domini 1567. In ea Occiduæ Indiæ parte, quæ Florida nuncupatur, tres Patres, Societatis Ieſu filij, Petrus Martines, Baptiſta Segura, Ludouicus Quiros, ac ſex alij fratres ad prædicãdũ Chriſti fidem in eas oras profecti, à ſanguinarijs illis hominibus trucidati ſunt. Atque omnium nouiſſimi anno 1583. in Salſetana regione, quæ à Goa ciuitate atque inſula freto tãtùm diſiuncta eſt, quinque alij eandem martyrij palmã ſunt adepti. In quorum numero fuit P. Rodolphus Aqua viua Ducis Arrij,

Clau-

Claudij Aquæ viuæ Societatis noſtræ Præpoſiti Generalis fratris filius, & Cardinalis Aquæ viuæ germanus frater. Alij 53. hæreticorum odio & crudelitate felices euaſerunt, & ſummam erga ſe diuini amoris beneuolentiam experti ſunt: nam vnus & quinquaginta, quòd ad Catholicam, Apoſtolicã, atque Romanam fidem gentibus nũciandam nauigarent, capti ab hæreticis, atque dirè interfecti ſunt. Horum omnium anteſignatus P. Ignatius Azebedo fuit, vir non tam maiorum ſanguine, quam ſuo pro Chriſto fuſo clariſſimus. Qui cùm in Prouinciam Braſiliam nauigaret, vt in ea Præpoſiti Prouincialis, & præconis Euangelici munere fungeretur, à pyratis Gallis Caluiniſtis, Duce Iacobo Soria, captus, odio ſanctiſſimæ fidei Catholicæ ipſe atq; alij 38. Societatis filij, eiuſdem propoſiti ſocij & pietatis comites, non vno mortis genere, ſed vno tamen ſpiritu omnes abſumpti ſunt anno 1570. Quos pari fide, conſtantia, & felicitate, inſequenti anno imitati ſunt 12 alij, qui P. Petro Diaz Duce, cùm eãdem nauigationem & cauſam ſuſcepiſſent, à Ioanne Glaudio Hugonotto Gallo, extremo ſupplicio affecti

ſunt,

sunt. Nec sanè defuerũt fortissimi mi-lites, qui quòd Catholicã fidem mor-dicus tenerent, acriter defenderent, sa-pienter docerent, ab ipsis hæreticis, quos sanare cupiebant, mirum in mo-dum prius excruciati, atque immã-nissimis tormentis dilacerati, beatis-simo exitu gloriosam de perfidia vi-ctoriam reportarunt. Eiusmodi fue-runt clarissimi Christi martyres Ed-mundus Campianus, & Thomas Cot-tamus Angli, Societatis Iesu illustris-simi filij, qui anno 1581. & 1582. pro Apostolica atque Romana fide, ab Elisabetha Angliæ Regina atro-citer mactati sunt. Quamobrem, quis non admiretur consilium Dei? Quis non suspiciat illius prouidentiam? Quis immensam erga mortales cha-ritatem non redametur? infinitam beni-gnitatem gratissimi animi pietate nõ colat? laudibus efferat? obsequijs ve-neretur? qui minimæ huic Societati & martyrum præsidia dedit, & or-namenta? Nimirum vt hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatij, familiam Dei esse: non secus atque reliquos sacrorum hominum cœtus, quos in Catholica Ecclesia, alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus

insti-

instituerunt ac fundarunt. Qui quidem religiosi cœtus viris abundant perfectissimis, qui omnibus tormentis corpora sua obiecerunt, læti denique atque alacres, se dilaniari atque occidi pro CHRISTI nomine passi sunt: neque hoc præteritis tantummodo sæculis, sed etiam nostro. Testes sunt strenui Christi athletæ Carthusiani, qui propterea quod vnum Ecclesiæ Catholicæ, ac supremum caput Vicarium Christi esse defenderent, ab Henrico octauo Angliæ Rege rapti, suspensi, exemterati, membratim dissecti, elixi, in stupitem ad ignominiam (quæ vera ipsis gloria fuit) sempiternam sublati sunt. Testes sunt etiam multi alij sanctissimorum Dominici, Francisci & aliorum beatorum virorum filij; qui eandem coronam nostra ætate sunt adepti in Gallia furore hæreticorum, qui noui sunt Nerones, Domiciani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & glorioſus in sæcula, qui munitissima religionum propugnacula in Ecclesia sua excitauit: atque eiusmodi militum in eis præsidia constituit, qui acerrimè dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentia; de hæresi, fidei inte-

integritate; de morte, ceruicibus datis; denique de teterrimis hostibus, fuso pro Euangelio ac veritate sanguine, amplissimè atq; honestissimè triumphant. Neque enim fieri potest, quin ijs Ducibus, ac fortissimis militibus, sancta Ecclesia omnes contra se perfidia atq; feritate instructas acies (quod semper hactenus fecit) profligat ac dissipet, atque hostes suos audacia elatos retundat, & tumore inflatos comprimat: & vel obfirmatos, & in prauitate sua pertinaces despiciat, vel humiles, suumque errorem agnoscentes, benignè suscipiat.

VITÆ IGNATII LOIOLAE,

LIBER TERTIVS.

IGNATIVS PRAEPOSITVS Generalis eligitur.

CAPVT PRIMVM.

SOCIETATE à Paulo III. Pont. Max. confirmata, nihil Patres priùs habuerunt, quàm vt Præpositum crearẽt cum, qui vniuersæ Socie-

cietati præesset, cuiusq; Spiritu ac prudentia omnia, tum Romæ, tum foris administrarentur. Societatis autem status eiusmodi tum fermè erat: Franciscus Xauier, & Simon Rodericus in Lusitania, Petrus Faber ad cõuentum Imperialem Vormacienſem cum D. Ortizio prõfectus, in Germania; Iacobus Lainez Parmæ erat, Brixiæ Claudius Iaius, Senis Paschasius, in Calabria Nicolaus Bobadilla, ipse Ignatius, Salmerõ, & Ioannes Codurius Romæ remanserant. Lutetiæ præterea iuuenes aliquot, qui animum ad Societatem appulerant, iam tum in literarum studijs versabantur, Roma ab Ignatio hanc ipsam ob causam missi. In ipsa verò vrbe, duodecim ferè ad Patres accesserant: habitabamusque arctè sanè, & peranguste, ex aduersum veteris templi in conducta domo, malè materiata, & ruinosa, quæ ad noui templi ædificationem sublata est. Et quod ego ex exiguo illorum eram numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societate, & ab Ignatij latere (vt dixi) non discedebam, consequentes res nõ quasi auditor, sed vt spectator, & præsens, ac certissimus testis deinceps narrabo. Hoc igitur rerum statu, euocati

cuocati sunt Romam, qui ex decem Patribus in Italia erant: omnesque sub Quadragesimam ann. 1541. venerunt, præter vnum Nicolaum Bobadillam, quem Bisiniani fructuosè laborātem, summi Pontificis imperium retinuit. Diutius autem res differri non potuit, quòd idem Pontifex paulò post, aliquot alios ex Patribus varias in Prouincias dimittere statuisset. Per Quadragesimæ ergo tempus Ignatius, Laines, Salmeron, Claudius, Paschasius, & Codurius, ad Præpositi generalis electionem conueniunt: rebus agitatis, statuunt, vt triduum in oratione ponant, silentium hac de re inter se seruent: tum suum quisq; suffragium manu sua scriptum adferat, quo sensus cuiusq;, ac voluntas declaretur. Post triduum rursus coeunt: suffragia sua cum absentium Patrum suffragijs, quæ illi aut scripta reliquerāt, aut postea miserant, coniungunt: post tertium item diem, omnib. omniū tū præsentiū, tum absentium sententijs Ignatius Præpositus Generalis renuntiatur. Hic ille, cum ad parendum magis, quā ad impetrandum, se ex animo paratum ostendisset, ad socios, Ego fratres, inquit neq; hoc munere dignus sum;

ſum; neque verè idoneus, qui alios regam: nam, qui me ipſe regere neſcio, alios quomodo regam? Quod ego verè ſincereque coram Deo ac Domino noſtro dum conſidero, dum præteritæ vitæ meæ peruerſos habitus, & præſentis peccata, & miſerias multas diligenter mecum ipſe reputo: facere non poſſum, vt quod vos mihi onus imponitis, in me recipiam. Quare id vos, quæſo, boni conſulite, & de integro, per tres alios quatuóve dies, rem totã Deo commendate: dẽtius, vt diuino illius afflatu ac impulſu, in Patrem eũ potiſſimum ex omnib. eligamus, qui optimè omnium Societatem ſit vniuerſam gubernaturus. Patres, principio quidẽ Ignatio aduerſantur: ſed acquieſcere tandem coacti, tempus ad denuò deliberandum ſumunt. Quatriduo interpoſito, rurſus cõueniunt: ſed eadem animorum conſenſione, Ignatius Præpoſitus Generalis eligitur. Tũ ille, ne aut omnibus vnus obſiſteret, aut quod ſibi non ſatis conueniens iudicabat, munus ſuſciperet: Ego, inquit, meo confeſſario rem totam permitto: ego illi totius vitæ meæ crimina aperiam: illi animi mei morbos, corporisq; ægritudines exponã: quib

andi-

auditis, si ille, tamen Christi Domini nostri nomine, vel mandauerit mihi, vel consilium dederit, vt tantum onus subeam, tunc denique obtemperabo. Hic reliqui obstrepere, ac reclamare, & satis esse exploratam Dei voluntatem, dicere; Ignatiumque vrgere, ne diutius humilitatis obiectu rem producat, ne Deo repugnare videatur. Cū autem de sententia ille dimoueri nō posset, tandem vt id fiat, quod volebat, inuiti decernunt. In cœnobio D. Petri, quod in monte aureo Fratrum Minorum est, triduum omnino fuit, in hanc rem vnam toto pectore incūbens. Et quidem nondum condita Societate, eiusdem cœnobij F. Theodosio, viro sanctitate ac prudentia singulari, confessus est. Post confessionem igitur, ipso lætissimæ Resurrectionis Iesu Christi die, confessarium Ignatius, quid videatur, rogat: ille, videri sibi ait, Ignatium Spiritui sancto resistere. Tum Ignatius hominem obsecrat, attentius vti rem totam expēdat, & Deo commendet, actum demum ad reliquos Socios, quid sentiat, referat. Fecit ille quod rogabatur. Patribus refert, sibi videri omninò, vt Ignatius Societatis gubernationem accipiat: ille,

ille, maxima omnium gratulatione, se facturum dicit. Sextam feriam à Pascha, proximam ad x. Kalend. Maij cõstituũt, quo die & septẽ vrbis insigniora templa, & illorum stationes obeãt, & in diui Pauli, à turba vacuo & peropportuno loco, singuli professionẽ suam emittant: quod & factum in hũc modum est. Ad diui Pauli cùm peruenissent, & peccata sua confessi inuicem breuiter essent: Ignatius in sacello bearç Mariç (in quo sacratissimũ Iesu Christi corpus tum asseruabatur) rem sacram facit: cùm ad perceptionem Dominici corporis ventum est, altera illud manu in patena tenens, altera professionis formulam, ad suos conuersus, vota sua ijs verbis clara voce pronunciauit: ¶ Ego Ignatius de Loiola; promitto omnipotenti Deo, & Summo Pontifici, eius in terris Vicario, coram eius virgine Matre, & tota cælesti curia, ac in præsentia Societatis, perpetuam paupertatem, castitatem, & obedientiam, iuxta formam viuendi in Bulla Societatis Domini nostri Iesu, & in eius constitutionib. declaratis, seu declarandis contentã. Insuper promitto specialem obedientiã summo Pontifici circa missiones in

Bulla contentas: rursus promitto me curaturum, vt pueri erudiantur in rudimentis fidei, iuxta eandem Bullam, & constitutiones. Percepto ab Ignatio Domini nostri Iesu Christi corpore & sanguine: quinque Patres alij ante sumptionem Dominici corporis, nullo ordine antiquitatis seruato, professionem suam emiserunt, cuius formula sic habet: ¶ Ego N. promitto omnipotenti Deo, coram eius Virgine Matre, & tota cælesti curia, ac in præsentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, castitatem, & obedientiam, iuxta formam viuēdi in Bulla Societatis Domini Iesu, & in eius constitutionibus declaratis seu declarandis, contentam. Insuper promitto specialem obedientiam summo Pontifici circa missiones in Bulla cōtentas. Rursus promitto me obediturū circa eruditionem puerorum in rudimentis fidei iuxta eandem Bullam. Re diuina confecta, sacrisque illius templi locis piè sancteque obitis, ad aram maximam, sub qua beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum principum ossa condita sunt, Patres cōsistunt: ibi mutuo sese, amanterque complectuntur: ani-

animos ſuos magis deuinciũt: & ſumma deuotione, ac pietatis ardore, profluentibus lachrymis Deo Opt. Max. gratias agunt, quod quæ ipſe inchoaſſet, dignatus eſſet perficere: quodque diem illum videre ipſis licuiſſet, quo ſe holocauſtum in odorem ſuauitatis admittere, & ex tot prouincijs collectos homines, in vnum corpus coaleſcere voluiſſet. Porrò Magiſter Ioannes Codurius eo die ſingularem quãdam, atq; eximiam deuotionem ſenſit, & vſqueadeò vehementem Dei cõſolationem, vt illam, quominus efferueſceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere poſſet. Itaq; illum per vias ambulãtem audiebamus magnis vocibus complẽtem cælum, & ad Dominum ſic clamantem, vt præ affectus magnitudine, dirumpi omnino videretur: quaſi ſe ex cuſtodia hac breui educendum, animo præſagiret. nam hocipſo anno, qui primus ex decem poſt Ignatium profeſſionem emiſerat, primus omnium ad 4. Kalend. Septembris deceſſit è vita. Hic Pater in Prouincia oppido Seiñ, ipſo natali die D. Ioannis Baptiſtæ natus, ipſo mortis eius die, eademque ætate qua ille, mortuus eſt, cùm ipſo quoq; B. Ioannis natali

tali die, Sacerdotij dignitatem adeptus fuisset. Vir fuit in audiendis confessionibus apprimè exercitatus, tractandisque proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaq; singulari: ex qua re magnam apud summos viros authoritatem erat cõsequutus. Eius mortui anima cęlum intrare cuidam peccanti cõspecta est, clarissima gloriæ circumfusa luce, Angelorumq; permixta choris, quod Ignatius ad Fabrum scripsit. Qua verò hora mortuus est, ipsemet Ignatius qui ad D. Petri Montotij pro illo sacrificaturus pergebat, in Ponte Xisti, repentè quasi horrore quodam perfusus restitit, & ad comitem suũ Baptistã Violæum, qui adhuc viuit, conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam vita excessit.

IGNATII GENERA-latus initia.

CAPVT II.

PRæpositi Generalis munere susce-pto, ea Ignatius cœpit grauiter constituere, quæ tum ad vniuersę Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atq; vt quo altius ascenderat

eo

eo se gereret submissius, exēploq; suo omnes ad veræ humilitatis studium prouocaret, culinā statim est ingressus: in eaq; permultos dies, & coquum agere, & alia vilia ministeria domestica obire cœpit, tam accuratè ac seriò, vt quasi nouitius aliquis, sui tantùm profectus causa facere videretur. Et quoniam per occupationes (quæ multæ quotidie & magnæ illi occurrebāt) liberè atque integrè eiusmodi officijs vacare non poterat: ita tempora diuidebat, vt & negocijs grauioribus adesset, & culinæ tamen non deesset. Deinde Christianæ doctrinæ rudimenta tradere exorsus est, & pueros instituere, quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies continenter fecit: plurimique ad eum audiendum veniebant quotidie, neque tam pueri quàm viri, & feminæ, indocti, doctiq;. Et cùm pia potiùs quàm docta diceret, & impolitis, atque improprijs verbis vteretur: illa tamen rudia, & inculta verba fortia erant, ac robusta, audientiumque animos mouebant, nō ad inanē plausum, atq; admirationem, sed ad fletum, & vitiorum detestationem salutarem. Itaq; cùm finem dicēdi feciſſet Ignatius, permulti se ad

Sacerdotum pedes gemebundi aduoluebāt: ita commutati animis, doloreque commoti, vt præ lacrymis & singultibus, vix possent peccata sua confiteri. Quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operam dabat, mihi sæpe affirmauit. Neque mihi tamen hoc nouum aut admirabile videtur, cū ea quæ tum vidi, memoria repeto. Namq; memini, ea energia Ignatium, atque spiritus feruore, verba facere solitum, vt flagrare charitate ipse, & ardentes diuini amoris faces quodammodo iaculari videretur: vt etiam illo tacente, vultus ipse, & totius oris inflammatio incendere facilè auditores posset, eorumque animos quocunque vellet, impellere. Atq; vt Dei in illo loquentis virtus, simulque Ignatij humilitas, suique contemptus magis eluceat, illud non prætermitttam. Hoc ego tempore puer eram, repetebamq; postridie, quæ pridie Ignatius docuisset. Cùm autem dubitarem, ne præclaræ sententiæ, & ad mores hominū pietate confirmandos maximè vtiles; minus contortæ ferrentur, obscurarenturq; verborum improprietate, Ignatium monui, vt curam aliquā in expolienda oratione ponceret. Et ille, qua

erat humilitate, & incredibili modestia præditus, blandè ac suauiter, Bene (inquit) mones, obserua (amabo) diligenter me dicentē; & quicquid vitiosum videbitur, notato, vt me corrigas. Feci postridie, Ignatus quod iusserat, calamo notare cœpi linguæ Italicæ errata. Porrò tam multa occurrebant, vt non partem aliquam, sed totam orationem Hispanismis perpurgādam iudicarem. Itaque emendatione desperata, annotare desij, & quid accidisset, ad Ignatium retuli. Tum ille, qua solebat vultus hilaritate, Quid (inquit) Petre faciemus Deo? quasi diceret, nemo potest aliquid accipere, nisi ei datum fuerit desuper: ego autem à bonorum omnium largitore, non plus, quàm quod vides, accepi: conferam tamen in eius laudem hoc quidquid est, quod vt Deo redderem, ab ipso accepi. Itaque sermo eius & prędicatio eius, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Neque enim Regnum Dei in sermone est, sed in vittute. 1. Cor. 2.

FRANCISCVS XAVIER IN INdiam proficiscitur, Simon in Lusitania remanet.

CAPVT III.

HOc eodē anno 1541. 7. Aprilis, Magister Franciscus Xauier ex portu Vlyssipponensi in prætoria naui, qua Martinus Alfōsus Sossa prætor vehebatur, feliciter in Indiā soluit. Magister autem Simon in Lusitania remansit, remanendi autem causa eiusmodi fuit: Dum idoneam in Indiam nauigandi tempestatem ambo expectāt, ne otiosi interim essent, pro sua consuetudine, homines ad veræ pietatis studium excitare incipiunt, & in his præcipuam Lusitaniæ nobilitatem: & vitæ exemplo, pijsque monitis plurimum profecerunt. Qua de causa ex aulicis viri nobilissimi Regem ipsum docent, quanta in hominibus virtus ac prudētia sit: monentq; secū cogitet, nū in Lusitania vtiliores eiusmodi homines, quā in India, futuri sint. Quod nostri subodorati, ad Ignatium scribunt, quid præsentiant: vereri se, ne Regis authoritate, contra Summi Pontificis mandata, in Lusitania diutiùs hærere cogantur. Ignati-

us cùm id egisset, vt Pontifex rem totam intelligeret, eamque Pontifex Regi liberam reliquisset, eos per epistolas certiores facit, rem totam à Pontifice in Regem reiectam esse: itaq; Regi per omnia obtemperēt: nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi tamen (si Rex fortè scire velit, quid ipse sentiat) videri, vt Franciscus in Indiam proficiscatur: Simon in Lusitania remaneat: quod vtique consilium Rex probauit. Hęc sunt dissemina-tæ in Lusitania, & remotissimis Indiæ regionibus, nostræ Societatis exordia.

ALFONSVS SALMERON ET Paschasius Broetus in Hyberniam legantur.

CAPVT IV.

HOc item anno, Magister Alfonsus Salmeron, & Magister Paschasius Broetus, cum perāpla potestate, nuntij Apostolici à summo Pontifice in Hyberniā missi sunt. Qua potestate castè, prudenterque vsi sunt, suoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos Regis Anglię potentia, & vicinitate labantes, in vera religione retinere studerunt: fi-

dei Christianæ dogmata imperitis explicarunt: pecuniam neque exegerunt vnquam, neque sponte oblatam acceperunt: si quid mulctæ nomine imperassent, id totum egenis tribuebatur, ipsi nihil penitus attingebant. Atque hac sobrietate vitæ, & moderatione, in ea prouincia aliquamdiu versati, in Galliam redierũt, quòd aditũ veritati clausũ, & insidias à perditis quibusdam hominibus sibi fieri cõperissent, qui eorũ vitã pretio Anglis mercatoribus addixerant, vt eos Henrici VIII. Angliæ Regis, traderent potestati, cuius ipsi, dum eò nauigarent, manus diuinitus effugerant. Certior factus de periculo Summus Pontifex, iusserat quidem, vt illi se in Scotiam transferrent, cum eadem potestate: sed cùm illa Prouincia, pessimè aduersus sedem Apostolicã iam tũ affecta esset, animique nobilium ab illius reuerentia abalienati, inopportunum tempus ratus Pontifex, homines ad se reuocauit. Itaque Lutetia iter in Italiam suis ipsi pedibus, tenuique pecunia, Apostolici nuntij sunt ingressi. Et cum bellum in Hispaniam Gallia instrueret, quasi speculatores Lugduni intercepti, in vincula conijciuntur: à Cardinalibus

nalibus Turonensi deinde, & Gaddio agniti, educuntur, & viatico equisque benignè donati, Romam ad Ignatium remittuntur. Interea Faber cum D. Ortizio in Hispaniam hoc ipso anno 1541. est profectus: in cuius locum Nicolaus Bobadilla, professione edita, in Germaniam, Pont. Max. iussu, missus est. Et vt ex ijs, quæ diximus, perspici potest, ex quo à Summo Pontifice confirmata nostra Societas est, vix anno vertente in Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam, Indiam, atque Hyberniam disseminatam illam videre licet.

DE COLLEGIIS CONIMbricensi, & Goensi ac Romana domo.

CAPVT V.

HOc rerum statu, Ioannes III. Lusitaniæ Rex, vt Indorum saluti consuleret, misso ad Indos Francisco Xauier, alios ex nostris, qua ratione in annos singulos posset mittere, cogitauit: Collegium que nostræ Societati decreuit omnium primus instituere, quod illius propagandæ in Lusitania, quasi seminariũ esset. Quare

ad celebrem Conimbricēsem Academiam à se fundatam, nostrum quoque Collegium adiecit: cuius collegij propagatio, & soboles, origo reliquorum in Lusitania collegiorum est. Ad quod quidem constituendum, Ignatius ex nostris, qui & Romæ erāt, & Lutetiæ, in Lusitaniam adolescentes aliquot, virosque probatissimos, anno 1541. & 1542. ad Simonem misit. Mittebantur autem nostri id temporis ab Ignatio (vt obiter hoc quoque dicamus) in remotissimas etiam terras, in hunc ferè modum: Pedibus suis peregrinabātur: nō vno omnes habitu, sed semper vili: mendicato viuebāt: in hospitali pauperum domo, vbi eius erat copia, dormiebant. Si quādo vel victus ex eleēmosyna deesset, vel lect⁹, tenui aliqua pecuniola se sustentabant, in eum ipsum finem reseruata. In plateis, pro loco & tempore concionabantur: hortabantur quoscūq; nacti erant, ad detestationem vitiorum, ad cōfessionem, orationemque, & veræ pietatis cultum: egredientes hospitium armabat oratio: ingredientes excipiebat. Diebus Dominicis, qui Sacerdotes nō erant, aut sæpius etiam confitebantur, & communicabant: inter ipsos sum-

ſumma pax, ſumma cõcordia: & quod mirabilius eſt, in magnis laboribus, magna alacritas, animusq; ſemper lætus, & præ laborandi pro Chriſto, patiendique deſiderio, ne de ipſis quidem longiſſimi itineris moleſtijs aut periculis cogitans. Imbecillus qui maximè in ambulando erat, antecedebat alios, vt quod ille poterat, ad id ſe valẽtiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrebãt, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quò noſtri, ſi quid in via accidiſſet, ſeſe reciperent: illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & ſeruabatur diligenter, vt ſi quis forte morbo aliquo impeditus, perſequi iter non poſſet, pro morbi conditione, ad breue quidẽ tempus, reliqui omnes conſiſterẽt: ſin diuturnior fore videretur, vnus certè remaneret, qui ad ægrotum ſubleuandum videretur aptiſſimus. Hũc in modum, illis initijs, noſtri Roma mittebãtur ab Ignatio, & Lutetiam, & in Hiſpaniam: hoc modo in Luſitaniam vſque profecti ſunt, qui Collegij Conimbricenſis fundamenta iecerunt qui benignè à Rege accepti, dum Conimbricæ res futuro Collegio parantur, Vlyſſippone aliquandiu commorati, dom^o

ſancti Antonij initium etiam fecerũt. Sed etiã in India, ſimulatque Franciſci Xauier virt⁹ & prudẽtia tractari ab hominibus illis, & agnoſci cœpta eſt, vberes protulit ex ſe fructus, vt ſuo loco dicam. Anno enim ſtatim 1542. Goæ, quæ ciuitas Regia eſt, & Indicarũ omnium, quæ Luſitano Regi parent, metropolis, Collegium quod ad alendos Gentilium filios ad Chriſti fidem conuerſos, atque educandos, Luſitanorum liberalitate, iam tum fuerat informatum, noſtris datum eſt: vt eorũ ipſorum puerorum ad pietatem informandorum curam ſuſciperent, & venientes ſuos ex Luſitania fratres excíperent, & accolas Societatem ingredi volentes probarent: eſſetque Collegiũ illud Chriſtianæ fidei hoſtibus quaſi propugnaculum quoddam oppoſitũ. Multum ex humili ducta prĩcipio duo hæc collegia, Conimbricenſe & Goenſe creuerunt: Nam ad 200. Conimbricenſe ex noſtris continet: Goenſe ad 120. & in vtroque diſciplinæ omnes ingenuæ, quæ quidem à Theologo nõ ſint alienę expl cãtur: & quidquid apud Indos à noſtris geſtum eſt; quicquid apud Iaponios, Sinas, Perſas, Aethiopes, & alias innumerabiles natio-

nationes, veri Dei Ignoratione cæcas effectum, ex his duobus Collegijs profectum est maximè. Ex quo intelligimus Collegiorum, quæ in vniuersa Societate cõstituta hactenus sunt, primũ omnium tenere locum Conimbricẽse, Regis Lusitaniæ munificentia iamtum informatum, posteà verò etiam perfectum. Collegiorum dico; nam Romana domus reliquæ Societatis parens est: ex qua, vt ex matrice quadam ciuitate. Ignatij opera & consilio, Coloniæ deductæ in diuersas terras, & propagatæ sunt. Quæ quidẽ domus Romana cum ipsa Societate nata est: Siquidem exeunte anno 1540. templum Beatæ Mariæ (vt vocant) de Strata, Petri Codatij industria & beneficio nobis additum est. Hoc autem templum humile tunc fuit ac perexiguum, sed cùm cõfluentes ad verbum Dei populos propter eius angustias non caperet, multis posteà additamentis auctum est: atque diuersis tẽporibus varias in formas commutatum, donec anno 1568. Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Sapientissimi Pontificis nepos, ac S.R.E. Vicecancellarius, Princeps excellenti autoritate, eximiaque prudentia, qui Societatem

tem noſtram ab ipſo eius exordio ſingulari patrocinio complexus eſt, vt bene mereretur de ſuis ciuibus, atque adeò de vniuerſa Eccleſia Dei, & aui ſui Pont. Max. maximum in ordinem noſtrum beneficium immortalitati conſecraret, & præſtantem ſuam in nos beneficentiam teſtatam relinqueret, templum amplum, magnificum, pulcherrimum, à fundamentis excitare conſtituit, regio ſumptu, opere pręclaro, ſtructura mirabili, in quo mortuus conderetur. & quidem meritò, vt quoniam Farneſiorum familia, Societatis noſtræ conſtituendæ princeps fuit, ipſe qui eiuſdem familiæ decus ac lumen eſt, in eo templo, atque in ea profeſſorum domo; quæ ipſius Societatis caput ac parens eſt, principem locum obtineat. Anno verò 1543. templum ſancti Andreę peropportunum ac propinquum, opera ac ſtudio Philippi Archinti, Seleuciarum Epiſcopi, ac ſummi Pontificis, tunc in alma vrbe Vicarij, & de vniuerſa Societate optimè meriti, ipſius Pontificis ſummi decreto adiunctum eſt. Nam Philippus iuſſu Pōt. Maximi cùm obiret vibis omnes Eccleſias, ac luſtraret, vt earum ſarta tecta tuerctur, & ea quæ ad cúltum ea-

rum,

rum, atque ornatum pertinerent, in D. Andreæ templum incidit, curā quidem animarum habens, sed à pastore suo desertum, & feminæ custodiæ cōmissum. Cuius rei indignitate permotus Pontifex eiusdem Philippi monitu, illud nostris decreuit adiūgere, qui in vicino Beatæ Mariæ templo, omni pietatis officio, Romanum populum ad benè beateq; viuendum excitabant. Paucis post diebus, huic Pontificis decreto reclamatum à multis est. Sed Archintus vir prudens, atque acris animi magniq́ue, corū conatibus vehemēter restitit, & verissimis grauissimisq́ue rationibus persuasit Pontifici, ratum vti suum decretum haberet, nostrisq́ue in tradita iam possessione permanere liceret. Itaque hoc ipso in templo D. Andræ domus, quam incolimus, anno 1543. ædificari cœpta est. Porrò animarum cura vtriusque templi, Sanctæ Mariæ de Strata, & Sancti Andreæ, ne impedimento nostris esset, autoritate Pontificis cum redditibus in Ecclesiam Sancti Marci vicinam ac percelebrem, translata est.

PAT-

PATAVINVM COLLEGIVM.

CAPVT VI.

PEr idem tempus, Repub. Veneta postulãte, anno 1542. missus à summo Põtifice Venetias est P. Iacobus Lainez, vt pietatis quædam opera promoueret: qui cùm strenuè suo fungeretur munere, in Andream Lippomanum, Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Priorem, virum Patritium ac religiosum incidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi ingeniumq; perspiciens, & Societatis nostræ institutum intelligens, ita permotus est, vt de extruendo Patauino Collegio, statim cũ Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiam Prioratum Diuæ Magdalenæ, ordinis hospitalis Sãctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorum contra Turcas à Germanis constitutum: quem in Collegij Societatis institutionem conferre decreuit: & dum res à summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris alere, vt non solùm futuri beneficij spe, sed præsentis etiã vtilitate fueretur. Itaque Roma missi Patauium ab Ignatio sunt, anno 1543. qui cum Ioãne

ne Polanco, & Andrea Fruſio (iam tũ in Patauina Academia ſtudijs litterarum operam dantibus) ſeſe coniungerẽt, & Collegij fundamenta ponerẽt. Anno deinde 1546. impetratus à Paulo III. Pontifice Maximo Prioratus eſt, ac ſedis Apoſtolicæ autoritate, Collegij vſibus in perpetuum conſecratus. Sed anno 1548. noſtris, vt in poſſeſſionem mitterentur, à Senatu Veneto petentibus, quidam ſanguine Priori Andreæ maximè coniunctus, vehementer obſtabat: & vt erat Senatoria dignitate, & opibus inter ſuos præſtans, facilè Iacobo Laini, & Alfonſo Salmeroni, rem curantibus, aduenis, ignotisque hominibus, & pauperibus negotium exhibebat. Accidit etiam, vt aliquando in Senatum ingreſſi, vt ſuæ poſtulationis rationem exponerent, penè exſibilarentur: quod illo Patrum conſeſſu, homines ſpecie habituque contemnendi, indigni viderentur. Sed ſilentio tandem impetrato, cauſaque ab Iacobo perorata, magna omnium conſurrectio facta eſt, & perhonorifica compellatio: cùm in homine prudentiam, & dicendi vim, modeſtiãque admirarẽtur. Sed cùm difficultates perrumpere noſtri non poſſent: neque aduer-

aduersarij potentissimi consilijs obsistere, ad Ignatium Laines scripsit, quo loco res esset: petijtque vt ad illam cōficiendam, felicemq; exitum à Domino impetrandum, sacratissimum Missæ sacrificiū offerre Deo dignaretur. Fecit Ignatius quod rogabatur, ipso die natali Beatæ Mariæ, Iacoboq; rescripsit: Feci quod rogasti: esto bono animo, nec te hæc res solicitum habeat, sed confectam puta. Nec fefellit euentus. Octauo post sacrificium die, frequens Senatus ea de re habitus est, & omnibus omnium ferè sententijs, possessio nostris adiudicata. Permirus autem illius Reipub. peritis videbatur, & inusitatus, tantus frequentissimi Senatus, pro peregrinis, aduersus ciuem cōsensus. Atque vt eiusmodi euētus Deo, nō hominibus tribueretur; quo die relatum ad Senatum de hac re est, probatissimi Senatores, qui nostras partes agebant, eo die in Senatum non venerunt: ne quid homines sibi de diuina laude decerperent, & nos non hominibus, sed Deo niti, disceremus: qui etiā salutaria effecit, quæ in perniciem ab aduersarijs parabantur. Nam cùm iactata de nobis, qui in Collegio Patauino eramus, multa ab aduersarijs essent,

sent, vt nos in periculi suspicionem adducerent, Senatus decreto in nostram vitam inquisitum diligenter est: eaque à quibus mandatum erat, inuēta & scripta sunt ad Senatum, quæ nos suspicione liberarent, & Societatem nostram probitatis testimonio commendarēt. Eodem anno 1542. in Galliam Belgicam nostri, non tam sua volūtate quā necessitate quadam, sunt ingressi. Nam cùm bellum inter Carolum v. Imperatorem, & Franciscum Galliarum Regē repentè exarsisset, Hispani omnes, Flādrique, qui in Gallia versabantur, Gallia excedere iussi sunt: quo tempore, quindecim sexdecimve de Societate, partim Itali, partim Hispani, Lutetiæ Parisiorum literis dabamus operam. Ex quibus, vt Regio edicto satisfieret, Italis Lutetiæ remanentibus, Hispani in Belgicam, amicam Prouinciam, duce Hieronymo Domenecco, ac moderatore, profecti, & studia litterarum in Louaniēsi academia sumus prosequuti. Ibi verò tantùm exemplo à nostris, & Francisci Stradæ Latinis concionibus effectum est, vt multi studiosi egregijque adolescentes, & viri doctrina atque autoritate nobiles, nostrum institutum auidè arriperent: quos Ma-

ster

gister Petrus Faber ab Hispania reuersus, ex superiore Germania in inferiorem descendēs, suis consilijs posteà cō firmauit. Et hoc quidem propagatæ in Prouincia Belgica Societatem semen & origo est.

CONFIRMATVR DENVO A Pontifice Maximo Societas, & augendi numeri fit potestas.

CAPVT VII.

ANimaduertens igitur Ignatius nō modò præclaros adolescentes ad Societatē animū adijcere, verùm etiā viros graues atq; eruditos, Collegiaque, in quibus alerentur, instirui, magnum fructū à suis edi: neque tamen sibi per summi Pontificis decretum licere, omnes qui à Deo vocarentur, in Societatē, professione edita cooptare, à Christi Vicario contendit, vt Societatem ipsam denuò confirmare dignaretur, dilatareq; contractum illum ac breuem numerum, quem in prima Societatis approbatione, nostris admittendis circumscripserat. Quod vtiq; Pontifex (sicut dictum est) anno 1543. pridie Idus Martias, magna voluntate fecit: cùm patres

no

nostros, vita, doctrinaque sua, vberes Ecclesiæ Christi fructus tulisse intelligeret, vberiores etiam laturos speraret. Ex quo tempore, magnum Societas nostra incrementum cepit. Interea, cùm semen illud, quod Petrus Faber ac Iacobus Laines in Parmensi solo sparserant, feliciter adolesceret, multique essent Sacerdotes, illorum studio discipuli, Socij voluntate, qui, quod illi plantarant, ipsi rigarent atque excolerẽt, & Parmæ magna pietatis accessio quotidie fieret: inimic⁹ homo per cõcionatorẽ quendam hæreticum zizania superseminare conatus est: qui multa impia, atque hęretica ex suggesto iactauit: & Sacerdotes illos, quorum vitam, doctrinamq; obstare sibi intelligebat, falsi criminis inuidia onerare aggressus est. Itaque grauis in illos (quamuis prorsus innoxios) quos Contemplantes vocabant, tempestas coorta est, quæ in nostrum etiam nomen erupit. Nam etsi illi beneuolentia tantum nostri erant, & imitatione magis, quàm professione: in nos tamen quasi in autores, conferebatur culpa, aut nobiscum certè communicabatur Ignati⁹ igitur curauit in primis, vt summus Pontifex, quod Parmę gestum

gestum erat, intelligeret. Qua re permotus (vt par erat) grauiter Pontifex, & alijs contagionibus malorum admonitus, quæ in nonnullis Italiæ ciuitatibus serpere quotidie magis nunciebantur: ex vniuerso Cardinalium Collegio sex omnino delegit, qui summa cum potestate in hæreticos inquirerent, & in perenni quadam vigilia aduersus Ecclesiæ hostes essent. Quod præclarum inuentum, non vrbi solùm, sed Italiæ etiam vniuersæ extitit salutare. Illud etiam acriter pugnauit Ignatius, vt, quæ in Sacerdotes illos conijciebantur, ea iudicio excuterentur, ac proferrentur in lucem, ne qua ex silentio infamiæ nota illorum vitæ, nostroq; nomini inureretur: quod, multis repugnantibus atque obnitentibus, tandem vicit. Ergo illi, sententia pronunciata à Ludouico Milanesio, Protonotario Apostolico, ac Vicelegato, omni criminis suspicione liberati sunt.

COLLEGIVM COMPLVTENSE.

CAPVT VIII.

EX eorum numero, quos Roma ab Ignatio, ann. 1541. ad Conimbricen-

bricense Collegium constituendum missos fuisse diximus, Franciscus Villanoua fuit. Qui cùm ex longi itineris laboribus, incommoda vteretur valetudine, medicorum consilio, & patrũ nostrorum voluntate, vt cælum mutaret, Complutum venit. Vbi vtcunq; ex morbo confirmatus, sedem Ignatij iussu, fixit: & homo natu grandis, ad Grammatices studium aggressus, verborum inflexiones atque nominum meditari cœpit, & puerilia rudimenta studiosè deuorare. Quo in labore duos annos posuit, summa inopia & tolerantia, rerumque humanarum contemptione; sed pari vel hominum admiratione: vel fructu. Nam homo literarum rudis, conditione humilis, ignotus nomine, doctissimos grauissimosque viros, in nobilissima Academia consuetudine ita sibi deuinxit, vt spiritũ hominis, prudentiamque admirati, ad illum de rebus suis referrent, illum sibi magistrũ exercẽdæ pietatis adsciscerẽt, illum ducem sequerentur: plusq; illi autoritatis apud bonos adderet virtutis opinio, quã inopia adimeret doctrinæ. Adiuncti sunt paulò post tres alij, quorũ exemplo cõmoti Scholastici nõnulli, ad nostrę in-

stitutũ Societatis animũ applicuerunt. Qui quidem molestijs perfuncti sunt multis, & rei nouitate, & falsi criminis suspicione cõmotis. Qua suspicione nostri, cognita veritate, publico. M. Vrlæ Academiæ Rectoris testimonio liberati sunt. Resq; cùm aliorum benignitate, tum verò Doctoris Vergaræ in primis, Canonici Conchensis studio ac beneficentia eò progressa est, vt commodum numerosumque Collegium Compluti habeamus. Ex quo lõgum sanè esset enumerare, quot vel maximis ingenijs adolescentes, præstãtiq; scientiæ ac virtutis spe, vel viri sapientiæ prudẽtiæq; laude clari, Societatem nostram sint ingressi. Vt mihi quidem Cõplutense Collegium, principium constituendæ propagandæque in Hispaniarum prouincijs Societatis, & quasi seminarium præcipuum fuisse videatur.

IGNATIVS IN VRBE PIETATIS opera instituendæ curat.

CAPVT IX.

SEd non modò domesticarũ rerũ, & uniuersę Societatis solicitudinẽ gerebat Ignatius, verùm etiã curæ

&c

& cogitationis suæ, quam poterat partem, in externorū vtilitates deriuabat. Quamobrem multa, quæ consuetudine inoleuerant vitia, abolenda, multa in vrbe instituēda curauit: quæ cū hominum essent salute coniuncta, illud in primis, vt Decretalis Innocentij III. hominum vitæ maximè necessaria & salutaris, instauraretur: qua nimirum cauetur, ne medici corpori curando manum prius admoueant, quàm ægrotantis anima confessione curata sit: mitigata tamen illius decreti seueritate, eaque moderatione adhibita, vt vno atque altero die medicus ægris adesse possit; tertio verò nullo modo, nisi priùs confessi sint. Quod quidem decretum sanctissimus Pius Quintus, sui Pontificatus initio, seueritatibus etiam legibus in perpetuum sanxit. Præterea cùm in vrbe tanta Iudæorum esset turba, nullus tamen locus erat, quò se reciperent ij, si qui fortè, quod super cor eorum adhuc positum est, Dei misericordia sublato velamine, ad Christi lucem sese conuerterent. Nulli doctores certi, qui illos ad Eccle sia[illegible] venientes erudirent: nulli certus ad subleuādam eorū inopiam constituti. Ergo ne tantus periret fru-

Cap. Cum infirmitas de pœn. & remiss.

2 Cor 3.

ctus, eos ex nostris angustijs, domi nostræ aliquot annos sustentare, erudire, & in certo genere vitæ collocare, non dubitauit Ignatius: multique ex Iudeis vel charitate nostrorum allecti, vel exemplo suorũ cõmoti, ad Christũ conuersi sunt. In quorum numero, etiam fuerunt Iudæorũ primarij, qui ad Christianorum fidem amplificandam, momenti plurimum attulerunt. Vehementer enim reuincebant Iudæos, ostẽdentes per scripturas, esse Christũ Iesum. Verùm ne hæc vtilitas exigui temporis esset, in eam rem diligentiã suam nauauit Ignatius, vt locus in vrbe constitueretur, qui Catechumenis recipiendis esset, sustentandisque accommodatus: quod magnis laboribus tandem perfecit. Et quò mollior illis ad Christum via esset, à Paulo III. Pont. Max. impetrauit, ne quis suarum rerũ amitteret, neve detrimẽto Christi fides ijs esset, qui Christum Saluatorem agnoscerent: imò verò Iudæorum liberis, ad Christum cõtra parentum voluntatem venientibus, bona ipsorum omnia integra omninò essent. Et quæ ab illis vsui sustentandis parta, quorum iussu dominis ignoraretur, atque iccirco per manus Ecclesiæ

essent

essent in pios vsus cõuertenda, Iudæis ipsis ad sanctissimam Religionem cõuersis, in suscepti baptismatis gratiam tribuerentur. Ad quæ illud etiam deinceps à Iulio III. ac Paulo IIII. præclarè additum est, vt singulę Italiæ Iudæorum Synagogæ, certam pecuniæ summam, ad eos alendos, qui ex Iudaica perfidia euadunt, huic Catechumenorum domui quotānis impendant. Multaque alia ad illos vel inuitandos, vel in Christi fide retinendos, sapientissimè constituta sunt. Ex quo magnus aditus apertus est ad illius gentis salutem, multique se ex reliquijs & fœce illa Israël ad Christum adiunxerunt. Ad hæc, magna Romæ mulierculārum earum visebatur multitudo, quæ ex prostituta pudicitia quæstum faciebant (maior enim per id tempus, morum in vrbe licentia, quæ sanctissimorum Pontificum vigilantia, seueris posteà legibus compressa est) & vibs ipsa meretricijs sordibus obsolescebat: erantque istiusmodi mulierculārum nonnullæ, quæ diuino instinctu, cuperent aliquando se, ex impura illa flagitiorum voragine, in portum salutis recipere. Ad quas alendas, Diuę Magdalenæ (cõuersarum

vulgo appellant) Cœnobium est institutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, si perpetuæ se religioni consecrent, & illius limē eo animo ingrediantur, vt ex illo pedem nusquam efferre constituant: quo minus latè patent eius Cœnobij fructus. Nam permultæ ex ijs nuptæ sunt, quæ hoc perfugio excluduntur: quibus tamen locus aliquis dandus est, quo se recipiāt, dum maritis reconciliantur, vt à vitæ honestate, quam petunt, absit periculum. Porrò aliæ emergere quidem ex fæcibus illis vellent: sed non continuò se diuturnæ pœnitentiæ dedere: neque si vt pessima fugiāt paratæ sunt, sectari idcirco optima concupiscunt: quibus receptum ad tempus dari Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, vt omnium saluti consuleret: & nè qua esset, quæ victus quærendi difficultatem suæ turpitudini prętexeret, locum peropportunum instituendum curauit, quod omnium esset commune perfugium. Cùm igitur hoc suum laudabile & præstantis operis consilium principibus multis viris, ac feminis communicasset, quorum autoritate, ac benignitate confideretur: opem suam illi quidem sunt

facul-

facultatesque pollitici, si quis inueniretur, qui eius rei perficiendæ princeps & autor esse vellet. Volebat enim quisque gloriosi operis comitem se potius aliorum præbere, quàm ducem. Sed cum hac recusatione, diem ex die duci videret Ignatius, & pium opus impediri, vt omnem diabolo eximendi tempus occasionem præcideret, hanc rationē excogitauit. Ex arca quadam nostra, quæ Romæ ante templū nostrum est, Petrus Codarius domus nostræ Procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingentes lapides ex antiquis vibis ruinis. Tum Ignatius Codatio ait: Vendito lapides, Petre, summamque ex eis centum aureorum mihi cōficito. Fecit ille, in magna nostrorum inopia, quod fuerat iussus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit. Si nemo est (inquit) qui anteire velit, me ducem sequatur. Subsecuti sūt reliqui & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum. Sodalitasque instituta, cui à Gratia beatæ Mariæ nomen est inditum. In hoc autem diuæ Marthæ Cœnobium, mulierculas à turpi quæstu abductas ipse met sæpe numero, ne perirent,

vel in matronæ alicuius honestæ domum, instituēdas ad virtutis studium, id ætatis vir, & Generalis Præpositus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Osoriæ (ea Ioannis Vegæ Cæsarei apud Pontificem legati erat vxor) pietas atque benignitas in primis enituit. Cùm autem Ignatio obijceretur, in curandis huiusmodi mulierculis malè operam poni, quippe quæ in vitijs iam occaluissent, facileque reuerterētur ad vomitum: Minimè sanè, inquit Ignatius: sed si omnibus meæ vitæ curis, atque laboribus id possim efficere, vt vel vnam noctem, peccato vacuam prēterire istarum aliqua velit: omnes ego quidem neruos contendam, vt vel illo tā exiguo tēpore Deus ac Dominus noster non offendatur: etiam si sciam illam statim ad ingenium redituram. Orphanorum etiam solitudini vt consuleretur, multum laborauit: itaque eius etiam opera, duæ habitationes in vrbe sunt constitutæ: in quibus pueri & puellæ parentum orbati, præsidio ac vitæ commodis destituti, à periculis eripiuntur ætatis, & ab inopiæ molestijs, & separatim moribus, doctrina, artibus instituuntur. Illud etiam excogitauit, in lubrico versanti

ſanti virginum pudicitiæ qua ratione ſuccurreret : ne videlicet puellatis caſtitas, aut matrum turpitudine incuriave defloreſceret, aut paupertate. Quamobrem præclarum, omniq́ue laude dignum Cœnobium conſtructum eſt, Sanctæ Catharinæ, vt vulgo vocant, de funarijs: in quod, tanquam in aſylum arcemq́ue transferuntur adoleſcentulæ, quæ in periculo pudicitiæ verſantur. Et hæc quidem Ignatius Romæ, & alia id genus nõnulla, ad proximorum ſalutem effecit. In ijs autem operibus conſtituendis, hanc ſeruabat rationem : Conſilium ſuum, cũ certis hominibus, grauibus, prudentibus, & ad omnem charitatem propenſis, communicabat: è quibus Iacobus Creſcentius, nobilis Romanus, intimus Ignatij amicus, & ad omnem pietatem ſemper propenſus : Franciſcus item Vanutius, Pontificis ſummi Eleêmoſynarius: Laurentius Caſtellus, alijq; nonnulli præſtabant: quibus cõſiliarijs Ignatius, adiutoribusq́ue vſus eſt. Rebus inter ipſos agitatis, compoſitisq́ue, opus ipſum primarijs viris, locupletibus, benignis proponebatur, quorum opibus, atque autoritate niteretur: in primisque aliquis S. R. E. Cardinalis

dinalis deligebatur, qui ad patrocinium eius operis suscipiendū, videretur aptissimus. Cōstituta deinde Sodalitate, sanctis legibus, totius gubernationis ordine, rationeq; præscripta: cum iam suam operam minus esse necessariam intelligeret, vigiliam suam alijs tradebat Ignatius, seque sensim ad alia æquè vtilia inchoanda conuertebat. Neque enim otiosa esse illius charitas poterat, sed semper nouū aliquid meditabatur, hominibus salutare.

VARIIS LOCIS COLLEGIA instituuntur.

CAPVT X.

DVm hæc Romæ Ignatius ageret, totus in Dei gloriam intētus, Deus eius gerebat curam, & res Societatis propagabat, mouebatq; hominum animos, nostrorum Patrum integritate, ac charitatis studio excitatos, vt eos aut expeterent beneuolè, aut accersitos studiosè retinerent, & apud se certis in sedibus collocarent. Et quamuis omnibus, qui petebant, satisfieri, in tanta nostrorum paucitate non poterat: conabatur tamen Ignatius Dei gratiā non negligere, sed eos ipsos quos

quos habebat, in ea loca dispergere ac distribuere, in quibus vel propter ipsorum locorū opportunitatē ac naturā, vel propter ciuiū ingenium, & in nostros beneuolentiam, vberiores fructus sperabantur. Cùm igitur Hieronymus Domenecus, ciuis Valentinus, non solum se (quod multo antea fecerat) sed sua omnia etiam Societati cōsecrare, & Collegium ex suis redditibus valentiæ inchoare statuisset, Ignatius illius ciuitatis amplitudinem & nobilitatem, ac Gymnasij celebritatē secum reputans, & vicinorum oppidorum ac pagorum copiam, ad quos excursiones facere nostri possent, & apud illos vtiliter aliquando versari, Iacobum Mironum (qui Lutetia Parisiorum, anno 1541, Conimbricam venerat, & eius Ciuitatis Collegio aliquandiu præfuerat) aliosque nonnullos anno 1544. Valentiam destinauit, vt Valentini Collegij ponerēt fundamenta. Quod illi quidem fideliter præstiterunt. Anno verò 1545. diplomate à summo Pontifice impetrato, certis reditibus constitutum est Collegium illud, quod & copioso optimorum iuuenum in Societatem ingredientium prouentu, & ipsorum ciuium

fructu, hactenus Dei benignitate semper floruit. Eodem tempore Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitatu Mariæ, Ioannis III. Lusitaniæ Regis filiæ (quæ Philippo Hispaniarum Principi nupserat) Regis iussu, ex Lusitania in Castellam profecti sunt: & Pinciæ commorantes, eius Collegij prima fundamenta iecerunt. Quod initio quidem tenue ac peranguſtum, ita posteà amplificatum est, vt propter eius oppidi magnitudinem ac frequentiam, & eos qui percipiuntur fructus, ad Collegiũ domus etiam Professorũ addita sit. Sed etiam in oppido Gandiæ, Valentiæ vicino, soli amœnitate præstanti, hoc ipso tempore Collegium nobis inchoatum est: quod eius oppidi Dux. D. Franciscus Borgia, eximia Societatis opinione, ac beneuolẽtia incitatus, à fundamentis erexit, & idoneó loco, & ad populi commoditatem, & domesticam nostrorum quietem ac relaxationem peropportuno, perpetuis fructibus stabiliuit, temploque exornauit. Missique sunt Roma ab Ignatio anno 1545. ex nostris quinq; qui cũ alijs in Hispania se coniungerent, & primi Gandiense Collegium habitarent.

DE

DE MORTE PETRI FABRI.

CAPVT XI.

GAndiensis Collegij suasor, in primis, atq; adiutor extitit magister Petrus Faber, qui Romæ anno 1546. Kalend. Augusti, quo die Beati Petri Apostolorũ principis vincula celebrantur, ex hac vita migrauit ad Dominum. Vir planè admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Vilareto diœcesis Gebennensis, anno M.D.VI. humili loco natus est, parentibus quidem agricolis, sed pijs. quorum ille vestigijs insistens, tanta iam inde ab incunte ætate, religionis indicia præbuit, vt singulariter à Deo electus esse videretur. Nam & septimo ætatis anno, eximios quosdam ad pietatem sensit instinctus: & duodecimo, conseruandæ castitatis præclaro quodam incensus studio, eiusdem votum in agro emisit: & tam ardenti in sapientiæ studium incitatus est desiderio, vt contra voluntatem suam pater, à pastoritia illum cura, pecorisque custodia, ad literarum ludum traducere cogeretur. Quo inludo, optimæ indolis, excellentisque ingenij specimen edidit: Grammaticisque mediocriter

eruditus, Lutetiam Parisiorum; vnde vigesimum annum agens, profectus est. Ibi post Philosophiæ curriculum feliciter immensum, Magistrali laurea insignitus, cùm magnis scrupulorum stimulis conficeretur, & vel in desertum locum se addere, radicibusque victitare, vel alia æquè grauia, ad eum depellendum angorem, sibi proponeret: neque tamen vlla in re eius animus acquiesceret, in Ignatium incidit (quemadmodum diximus) à quo liberatus omnino, & ad eius vitæ cursum, quem posteà Socij omnes sūt ingressi, primus adductus est. Confectis studijs, in Italiam dux reliquorum venit. Roma deinde Parmam primum, tum in Germaniam à summo Pontifice missus est: posteà etiam cum D. Ortizio in Hispaniam, haud ita multo pòst reuocatus iterum est in Germaniam. Qua in Prouincia insigni doctrina, vitæ grauitate, atque prudentia, Catholicorum Principum animos mirificè sibi obligauit. Pergratus ille fuit Alberto Cardinali Maguntino, apud quem diutiùs habitauit, Psalmosque Dauidicos in schola Theologica Magūtiæ est interpretatus Gratus Othoni Cardinali Augustano, Episcopo tunc

Lib. 2. cap. 2.

cunc Spirenſi, multisque magnatibus, principibusq; Catholicis. Hæreticorū furorem vehementer repreſsit, ac cū illorum anteſignanis & magiſtris, in primisq; cum Bucero, ſæpenumero eſt congreſſus, tam acriter ac fortiter, vt (niſi illi obduruiſſent) fidem, quam ipſe profitebatur, facilè illis probare potuiſſet. Admirabilem pro Hæreſiarchis, totaq; Germania orādi ſpiritum à Domino acceperat: ſentiebatq;, ac verò apertè etiam prædicabat, Catholicam religionem ſuæ integritati, atq; priſtino ſplendori tum demum reſtituendam, cum quorundam bonorum ſanguine, Dei ira primum eſſet placata. Ex Germanis, Petrum Caniſium hominis fama excitatum, atq; ipſum videndi deſiderio Maguntiam Coloniā profectum, Chriſto lucrifecit, Societatiq; primum adiūxit. Hoſpitem ſuum Maguntinum Carthuſianum effecit. Coloniæ multas ſæpè concione Latinas habuit, non ſolū in ſacrorum hominum conuentibus, ſed etiā in tota Academia, easq; mira, & graui pietate conditas. In templo verò D. Vrſulæ, locum ſacrum (quem veriſſimè auream cameram vocāt) beatiſſimarum Virginum oſſibus atque reliquijs refertiſſi-

fertissimum, ac cælestem quendam odorem spirantem, humi abiectus diu multumque venerabatur. Vbi inter sacrificandum, sicut alias sæpe, illustres diuinis de rebus cognitiones accepit. Infracto semper pectore peruersorũ hominum calumnias, furiosorum minas, obstrepentium maledicta cõtempsit: denique nostræ Societatis bonum odorem vbique sparsit: eique in nobilissimam illam & religiosissimam olim Prouinciam, viam aperuit, in qua ipse seminauit cum lacrymis, quæ posteri cum exultatione meterent. Eius exemplo permoti Monachi Carthusiani, in publico conuentu, vniuersam nostram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumque suorum fecere participem. In belgica deinceps Prouincia, Lusitania, Castella, Hispania tota, omnibus, quibuscum vixit, veneration fuit. Postremò dum ex Hispania, vt Tridentino concilio adsit, à Põtifice Maximo accersitus, anni tempore grauissimo, vrbem ingreditur, celeriter in morbum incidit, breuique extinctus est. Sed eius iacturam Iacobus Laines, atque Alfonsus Salmeron resarcierunt, in eodem Concilio Pontificis Max. nomine, iam tum commorantes.

rantes. Fuit Faber omnino, vir maximè pius, eruditus, spirituũ discretione excellens, sanitatum dono ornatus, orandi meditandique assiduitate præstans : tantæ verò abstinentiæ, vt aliquando sex totos dies cibi potusque nihil sumpserit. Obedientiæ in primis cultor & tenax, sui contemptor egregius, Dei gloriæ, hominumque salutis cupidissimus: familiari, quotidianoq; sermone ad permouendos animos, in primus efficax : grauitate morum, & suauitate quadam solida venerabilis. Diuinis illustrationibus mirificè abũdabat. Id tum ex libello quodam liquet, quem quasi commentarium de eiusmodi rebus scripsit : tum ex ijs literis, quas ex Germania, anno 1542. Venetias ad P. Iacobum Lainem eodem spiritu, & caritate & cõsuetudine sibi cõiunctissimum, quasi ad alterum se, fraternè misit. Quarum literarum particulã, in qua de se loquitur, vt plenius hoc intelligatur, adscribendam duximus : VTINAM (inquit) tibi, frater charissime, explicare possem, quæ & quanta bona, ex quo abs te Placentia digressus sum, vsque ad hunc diem, & animam meam intrauerint, & in ea permanserint, quæ cognouerim,

rim, quæ senserim in ijs quę ad Deum, quæque ad sacratissimam eius matrem pertinent, & ad beatissimos tum Angelos, tum animas, quæ vel in cælo: vel in Purgatorio sunt. Interiora verò mea quid referam? eleuationes, & depressiones meas? introitus in me, & exitus ex me? quomodo didicerim mundare corpus, & animam, & spiritum, purificare cor meum, & reiectis impedimentis præparare vt diuinarum gratiarum liquores recipiat, retineat, conseruet: petendo ad omnia hæc diuersa dona, quærendo, pulsando? De ijs verò, quæ ad proximum spectant, non minus multa possent dici, in quibus Dominus Deus modos mihi & vias dedit, veritates ostendit & vitas, vt illum cognoscam, illi de bonis congaudeam, de malis compatiar in Christo, illum amem, illum feram, illum patiar, & illi compatiar, pro illo gratias, & agam, & petam, & veniã ac remissionem quæram, & excusationes inueniam, & coram Deo, & Sanctis eius bona de illo, ac pro illo loquar. In summa, Iacobe frater charissime, nunquam ego nõ dicam factis aut verbis exequi, sed neque cogitatione possim comprehendere, quæ beneficia in me

Deus

Deus meus contulit, & conferre paratus est, meas contritiones alligans: sanans omnes meas infirmitates: delens meas iniquitates: ipsi gloria, amen: ipsi laus, ipsi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico amen: sed & tu etiam (obsecro) de hoc fratre tuo illū laudato: illi benedicito: quod ego de vniuersa Societate, & de misericordia Domini tā abundanti, hactenus super illam effusa, facere quotidie non desisto. Hæc ille. Cùm verò ex nostris nōnulli tanti Patris obitu mœrerent, cuius vita plurimùm Societati contulisse, plura adhuc conferre posse videretur: ad illos Ignatius: Nihil est, inquit, quod doleamus: sarciet enim hanc nobis iacturam Dominus, alterumque pro hoc Societati Fabrum dabit, qui eius res multo etiam magis & augeat, & illustret. Quod quidem ita certè factum est. Nam dux Gādiæ D. Franciscus Borgia, Collegium nostris Gandiæ exædificasse non contētus in seipsum lapidem viuum Christo, in spiritalis ædificij structuram, offerre constituit. Itaq; ad Ignatium scripsit, statuisse nuncium se mundo remittere, & nudum Christum, nudū in Societate sequi: professionemque

post

post mortem Fabri primus omnium emisit, vt ei suffectus, eiusque locum subijsse omnino videretur. Quantum verò incrementi, insigni sanctitate nō minus quàm nobilitate, huius viri exemplo & cura res Societatis acceperint, nemo est qui ignoret: cùm tot eius opera Collegia cōstituta, tot adolescentes eximia indole, tot matura grauitate senes, tot viros vel sanguine, vel doctrina clarissimos, eius exemplo commotos, in Societate videamus. Et hęc quidem antequam Prępositus esset Generalis.

VNIVERSI ORDINIS CARthusiensis erga Societatem charitas & beneuolentia.

CAPVT XII.

ET quoniam de præclaro ordinis Carthusiensis erga Societatem studio atque beneuolentia mentionem fecimus, non erit abs re, sigillatim ea referre, quæ ad sanctissimi Ordinis de Societate existimationē, atq; testimonium pertinent. Nam qui hæc leget, intelliget profectò, quam suauem probitatis, ac sanctimonię odorem, nostri patres ab ipso Societatis initio vbique sparserint, quantamque

que

que sui admirationem excitauerint: & eorum filij dabũt operam, vt optimorum parentum vestigijs insistant: & vniuersa Societas gratissimam se exhibere conabitur religiosis Patrib. Carthusiensibus, à quibus se tot charitatis atq; fraternitatis vinculis obstrictam videt, eosque pro sua tenuitate, quam simillimo munere renumerari. Tanta igitur P. Petri Fabri erat motum grauitas, & vitæ integritas, vt omnes ad sui admirationẽ alliceret: ex quo Colonienses Patres Carthusianos ita cepit, vt sponte sua cum Reuerendissimo P. Petro de Sardis, magnæ Carthusiæ supremo, Generalique Priore agerent, & in publico conuentu, qui anno Domini 1544. habitus est, curarent, vt Ordo Carthusianus cum vniuersa Societate sanctissimam quandam amicitiam contrahere, nosque in patrem bonorum suorum omnium, & quasi hæreditatis admitteret. Quod quidem factum est summa animorum consensione, & maxima Patrum illorum beneuolentia, sicut ex ijs literis, quas hic subijciam manifestum fiet.

FRater Petrus humilis prior maioris Carthusiæ, cæteriq; definitores Capituli generalis Ordinis Carthusiensis, Reuerendo in

in Christo Patri, ac deuotis viris Dominis Ignatio Præposito, sunque fratribus nouæ Societatis nominis Iesu, vbilibet locorum constitutis salutem, quam præparauit Deus diligentibus se. Audita fama odorifera fratres in Domino dilectissimi, de vestra exemplari conuersatione, salutari doctrina, & voluntaria paupertate, cæterisq; virtutibus, quib. in tenebris nostri deplorandi sæculi refulgentes, perhibemini homines in via perditionis errantes ad arctam viam salutis reuocare, vacillantes stabilire, stantesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnũ in Domino Ecclesiæ Catholicæ fructum afferre: gauisi sumus in Domino, gratias illi agentes, quòd in tanta desolatæ Ecclesiæ suæ calamitate, qua premimur, excitare dignatus est, & mittere nouos operarios in vineam suam, recordatus misericordiæ suæ. In quo quidem sancto opere, cupientes vobis pro nostro modulo cooperari, fraternitatem vestram obsecramus, per charitatem eius, qui pro nobis nõ dubitauit animam suam ponere, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: sed in sancto proposito perseuerãtes, in omnibus exhibeatis vos, sicut Dei ministros, in multa patientia, non deficientes inter labores pericula & persecutiones, quæ omnibus piè viuere volentibus occurrere solent: tempore enim suo metetis nõ deficientes. Et nos,

fratres

fratres, si quid poterimus apud Dominum, diuinis sacrificijs, orationibus, abstinentijs, cæterisque piis exercitijs, quorum omnium vobis & successoribus vestris, in vita pariter & post mortem singularem concedimus participationem, vestris pijs conatibus libēter cooperabimur in Domino, postulantes vt nos vicissim in orationum & bonorum participatione commēdatos suscipere dignemini.

Datis Carthusiæ sub sigillo nostro, Anno Domini 1544. feria 5 post Dominicam Cantate. Sedente nostro capitulo generali.

SIGILLETVR.

Pater Prior
Carthusiæ.

IGNATIVS BENEFACIENS *malefacta recipit.*

CAPVT XIII.

FIrmata hunc in modum Societate, magnæ & turbulentæ procellæ ad eam labefactandam sunt excitatæ. Romę quidam vxorem marito ereripuerat, hanc Ignatius à consuetudine illius in D. Matth. hæ nuper instituram domum transferendam curauit. Hoc factum ille, quòd mulierem miserè

ferè deperiret, ægerrimè tulit: & vt erat vir acer, ac ferox, & in ipsum Sanctæ Marthæ Cœnobium furere nocturnis lapidationibus cœpit, & in nostros iniquis criminationibus debacchari: multaq; in vulgus spargere, quæ non solùm falsa essent, sed dictu etiam turpissima. Eoque processit (gratia fortassè, qua valebat plurimum, & autoritate fretus) vt Ignatij nomen publicè insectaretur, & laceraret: & ea nostris per se, & suos coram obijceret, quę honestè audire nō possent. Famosos præterea libellos confecit, & vulgo iactauit, quibus multa nefaria, & impura, multa impia, & scelerata continebantur: vt nostris vix in publicum prodire, vix cum hominibus de ipsorum salute agere liceret: ita aut conuicijs ab improbissimo quoque, aut maledictis excipiebatur. Neq; imperitorum modò peruaserat animos hæc infamia, sed virorum etiam principum, & ipsius Pontificis Maximi aures oppleuerat. Cui quidem infamiæ vt obuiam iret Ignatius, eamque patientia & dissimulatione gliscentem diutius corroborari non sineret, à summo Pontifice impetrauit, vt res tota optimis, integerrimisque iudicibus mandaretur,

& no-

& nominatim de his criminationibus quæreretur, quæ ab illo maledicè essent in nostros iactatæ. Commissa res est Francisco Michaëlio almæ vrbis Gubernatori, & Philippo Archinto eiusdem vrbis Vicario. Illi diligentissimè inquirunt, ac perscrutantur omnia: denique sententiam anno Domini 1546. ad 3. Iduum Augusti pronuntiant: nostros non solùm infamia liberant, sed laudibus etiam ornant: calumniator illi silentium indicunt: pœnis propositis, eius petulantiam coercent: in hominem grauius nō animaduertunt: & quidem Ignatio ipso deprecatore. Ille tamen Ignatij, nostriqúe nominis olim exagitator, vbi cæcus ille insani amoris ardor refrixit, & morbus curatus est, palinodiam cecinit: medicum amare cœpit quem oderat, & beneficijs eos afficere, quos contumelijs affecerat, tam officioſe ac prolixè, vt præteritam culpā præsenti beneuolentia redemisse videatur. Non minor, atque haud scio an sæuior procella, ex Catechumenorum exstructa domo, in Ignatium nostrosque commota est. Illam libido peperit, hanc ambitio quæ praeceps [illegible]

dam illius loci curam gerens. quòd sibi aduersarium existimaret Ignatium, vel in illa certè cura administranda, eius consilia videret suis præferri, inuidiq; stimulis incitatus ita exarsit, vt falsis illum odiosisque criminationibus in inuidiã vocare, nostrosq; infamiæ labe aspergere conaretur. Nam & hæresis calumniam, & auditarum cõfessionum sacratissima iura violata, & alia, quæ honestè dici non possunt, nõ est verecundatus obijcere: & Ignatium ipsum viuum flammis cremandum iactare. Sed quia diuini amoris ille flammis ardebat, languentem hunc miseri hominis impetum, & debilitatum, ne repellendum quidem putauit: sed in silentio, & spe pro illo Deum precari constituit, qui quidem seruis in tacẽtibus, pro ipsis pugnare solet. Quare hanc iniuriam esse inultam non est passus: à iudicib. enim damnatus est, & à diuinis perpetuo suspensus, beneficijsque omnibus priuatus & officijs, carceri in perpetuum addictus, propter crimina: quæ artificio quodam simulationis aliquamdiu tecta, dies tandem patefecit.

IGNA-

IGNATIVS SOCIETATEM *fœminarum cura liberat.*

CAPVT XIV.

EOdem fermè tempore, tẽtata Societas alia ratione est. Nã fœminæ nonnullæ pietatis retinendæ studio, & perfectionis desiderio flagrantes, à Summo Pontifice impetrarunt, sibi vt liceret sub obedientia nostræ Societatis viuere, & votis se religionis obligare, idque deinceps fecerunt. In harum numero erat Isabella Rosela, quę cùm esset matrona honestissima, & optimè de Ignatio merita, eius visendi desiderio ex Hispania vsque Romam venerat: & cæteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ se regendam tradere omninò decreuerat. Cuius animo Ignatius, vehementer alioquin gratificari cupiens, non potuit tamen hac in re non omni ratione resistere: cùm perspiceret, pium quidẽ esse illius desiderium, sed nobis perincommodũ, & valde ab instituto Societatis alienum. Quam eius sententiam, à certa ratione profectam, ipsa deinde experientia comprobauit. Mirum enim est, trium mulierculariũ gubernatio, quantum illi molestiæ, & occupationis, paucis diebus attulerit.

Ergo Pontificem Maximum docet, quanto ea res impedimento Societati sit futura: orat, obsecratq; Pontificem, vt se præsenti molestia, Societatē metu perpetuo liberet: neque permittat nostros homines, alijs in reb. magnis, vtilib. necessarijs occupatos, hac mulierum cura minus necessaria implicari. Quod vtique Pontifex, rationes Ignatij probans, Societati dedit: literasque Apostolicas scribi iussit, quibus nostri in perpetuum ab onere Monialium eximuntur, & quarumcunque mulierum cura sub obedientia nostrorum in communi, vel aliâs viuere volentium, anno 1547. 13. Kalend. Iunij. Quo non contentus Ignatius, vt locum hunc maximè periculosum communiret, omnesq; aditus obstrueret, illud etiam anno 1549. ab eodem Paulo III. impetrauit, ne curam Monialium, seu Religiosarum quarūlibet personarum recipere teneamur, per literas Apostolicas impetratas, vel in posterum impetrandas: nisi de indulto illo, & ordine nostro, expressam facientes mentionem. Totidem enim verba Pōtificij diplomatis sunt. Sapienterq; etiā in Cōstitutionibus Societatem ab ea fœminarū cura remouit

uit Ignatius, honesta illa quidem, sed nostris occupationibus aduersa, minusque ab alijs deserta. Vt verò se ab hoc onere suauius eximeret, ad Isabellam Rosselam, cui multis eius beneficijs deuinctus erat Ignatius, epistolam scripsit Hispanicè, quam totidem verbis referam:

Venerabili (inquit) *D. Isabellæ Rosselæ, matri ac sorori in Christo Domino nostro. Cùm verè atque ex animo cupiam studio tuo ad maiorem Dei gloriam obsequi, teque in obedientia mea permanentem ad salutem animæ tuæ perfectionemque dirigere qua tamen ratione id faciam haud equidem inuenio. Nam & vires me deficiunt continuis morbis affectum, & tempus, multis magnisque occupationibus districtum atque implicatum, quas reijcere aut prætermittere, cùm mei officij propriæ sint, haud sanè possum, citra meæ salutis dispendium, eiusque seruitutis, quam Christo Domino, eiusque Vicario debeo. Illa præterea ratio exstimulat conscientiam meam ac vehementer vrget, quòd video, & verè atque ex animo coram Domino iudico, peculiarem hanc fœminarum curam ac præcipuam, qua votis nuncupatis sub obedientia nostrorum viuant, huic*

minimæ Societati nullo modo conuenire. Quod, & causas quamobrem ita sentio, Beatissimo Romano Pontifici, aliquot ante mensibus explicaui. Quocirca, ad maiorem Dei gloriam fore iudico (quando mihi per obedientiam licet) hanc prouinciam deponere, quam eiusdem obedientiæ præcepto susceperam. Te igitur non pro spirituali filia sub obedientia mea viuentem deinceps habebo, sed tanquam bonam piamque matrem, qualem te mihi semper præstitisti, omni officio ac pietate colam, ad maiorem Dei ac Domini nostri gloriam. Quam vnam intuens atque spectans, & sempiternæ eius bonitatis laudem & cultum vberiorem tantummodò antè oculos propositum habens, quantum possum & debeo, hanc curam depono (salua semper obedientia) teq; committo ac prorsus relinquo prudentissimo iudicio, obedientiæ, ac voluntati Sanctissimi D N. Papæ, orans interim Dominum, vt anima tua in ipso Deo totius consolationis, & veræ pacis autore, pacem habeat, & diuinæ dulcedinis abundantia ad maiorem eius gloriam perfruatur. Romæ Kalend Octobr. 1546 Hæc ille. Qui etiã Ferrariæ, vt nostri curã sacrarũ sororum eius monasterij, quod mater Ducis fundauerat, ad tempus susciperent, ipsi Duci obnixè postulanti negauit. Et Pinciæ quendam ex nostris, qui lacrymis

crymis fœminarum penè coactus, & obedientia victus, pertimilem curam acceperat, vbi resciuit Ignatius, deponere iussit.

NE AD ECCLESIASTICOS honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summa vi apud Pontificem nititur.

CAPVT XV.

IIs sedatis tempestatibus, alia grauissima in Societatem cõmota est: cò periculosior, quò occultior, & blandior, & minus vulgo formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, vt hæreticorũ pestem magis quotidie suas in prouincias influentem reprimeret, probatissimos quosque viros atq; doctissimos conquirebat, qui Pastores Ecclesijs destitutis præponerentur. Ex quo Magistro Claudio Iaio, de cuius integritate, atque doctrina magnam habebat opinionem, Tergestinæ Ecclesiæ Episcopatum detulit. Quem cùm ille constanter repudiasset, ad Summum Pontificem de illius statu Ecclesiæ, & impendente (ni celeriter obsisteretur) à lupis irruen-

tibus vastitate, diligentissimè scripsit: & simul addidit, voluisse quidem se Claudium Iaium pastorem ei Ecclesiæ præficere, propter hominis insignē probitatem, cum pari eruditione coniunctam, verùm illum obstinato animo recusasse. Petijtque à Pontifice summa cōtentione, vt Claudium pro imperio cogeret Episcopatum suscipere, cui ipse persuadere sua autoritate non potuisset. Regis voluntatem complexus est Pontifex, Claudiumq; Summo S. R. E. Cardinalium consensu, Episcopum creare constituit. Id vbi cognouit Ignatius, confestim omnes neruos intendere decreuit, quo minus id fieret. Itaque alijs rebus frustra tentatis, ipsum Pontificem Maximum fidēter alloquitur: quamobrem Claudium, Episcopum fieri non expedire, rationes multas exponit: supplex rogat Pontificem, & obtestatur, vt qui omnium Pastor est, omnibus consulat, & aliorum vulnera, sine aliorum vulneribus curare studeat. Vereri se, ait, ne conatus Societatis, & labores vsque ad id tempus per Christi misericordiam eius Ecclesiæ haud infructuosi, ad nihilum recidant: & radicibus paupertatis atque abiectionis, quibus

bus nitebantur, exarescentibus, inutiles atque inanes fiant. Magnam impendere ruinam ipsi Societati, magnū esse periculū, ne, quod charitas & humilitas coagmentarunt, cupiditas ambitioq; dissoluant: & nōnulli, qui nomen suum in Societate Christo dederunt, vt rerum humanarum vinculis expediti, paupertatis, suique contemptus quasi gradibus quibusdam, facilius ad cælum ascenderent, pedem referant, & ab incepto desistant. Contrà multi, honorum quos in alijs cernant specie delusi, spēque adipiscendi similes dignitates commoti, cupiant animum ad Societatem adiungere: quibus nimirum, non contemptus vanitatis, sed vanitas ipsa suadeat ingressum. Timendum prætereà esse, ne hic Episcopatus non vno Claudio Iaio, sed multis Societatem priuet, eiusque statum labefactet, atq; conuellat: Secuturos enim alios, & facturos exemplo, quod sine exemplo non fecissent. Neque iccirco (inquit) hęc disputo, vt aut honores ipsos improbem, aut religiosos permultos, qui honoribus piè, sanctēque & magna cum Ecclesiæ vtilitate funguntur: Sed illud contendo, Pater Beatissime, aliam esse cæterarum

religionum conditionem, ac nostræ. Illas diuturnitate iam, longoque vsu corroboratas, cuilibet oneri ferendo esse: nostram nascentem adhuc, & infirmam, grauiori pondere oppressum iri. Illas in militantis Ecclesiæ exercitu, quasi statarias cohortes, & certos ordines ducere, & proprio loco, stabiliqúe posse consistere: nostros homines quasi velites, ad subita belli ministeria promptos, huc, illucque discurrere: atque ob id ipsum, ab omni eiusmodi munere vacuos, liberosque esse oportere. Quis enim dubitat, quin, si non tam ipsius Societatis vtilitatem, quæ tamen ab Ecclesiæ vtilitate seiuncta non est, sed aliorũ salutem spectare vel maxime, vberiores perceptura sit fructus Christi Ecclesia, ex nostris non Episcopis, quam Episcopis? Nam qui Episcopus est, etsi maiorem autoritatem habet ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur, & suis est tantum pascendis ouibus addictus. Fieri autem potest, ac sæpè fit, vt à suis non recipiatur: neque tamen aliò se transferre, neque alias oues curare possit. Si verò liber sit, & nulla certa administratione impeditus, illum in vna ciuitate cùm persequẽtur,

fugien

fugiet in aliam: & mundi vniuersi incola, omnibus se Episcopis ministrum, omnibus populis præbebit seruum. Adde Societatis existimationē, & famam, quæ in hac causa agitur. Nam vt alios permoueas, & ad virtutem impellas, permagni refert, quàm opinionem, quibus persuadere velis, de te habeant: vt exploratum illis nimirum sit, te non ipsorum bona, sed ipsos quærere: non opes, non honores, non titulos concupiscere: sed Christi dūtaxat gloriam, & ipsorum salutem omni studio & labore conquirere. Quod homines ægrè adduci poterunt de nobis vt credāt, si ipsis nostræ Societatis, ac feruoris initijs, dignitatis insignib. nos videāt ornatos. Neq; verò id adscribent obedientię, & charitati, sed ambitioni potius, & cupiditati: deponentq; opinionem eam, quam de nobis conceptam habent, quæque in primis ad proximorum salutem, Christi operarijs est necessaria. Ea autem iactura tanta est, vt vnius Episcopatus fructu compensari nō possit. Ijs rationibus, alijsque permultis Pontificem Ignatius permouere conatus est, vti Claudium priuatum viuere sineret. A quo tamen illud tātum in præsentia

obtinuit, res vt Deo amplius commẽdaretur, se attentius deliberaturum. Ignatius igitur, & sacrificia omniũ Patrum qui Romæ tum erant Deo quotidie offerri iussit: & assiduas fratrum preces, vt imminens discrimen à Societate depelleret: & ipse lacrymis, orationibusque se penitus dedit: & huc, illuc, dies, noctesque cursans, Cardinalium omnium penè domos obiuit, eosq; docuit, quantum inesset in hac re periculi. Itaq; tantum preces eius & lacrymæ apud Deum valuerunt, tantũ apud homines prudens solicitudo potuit, & industria, vt res quæ certa omnino & constituta videbatur, longius proferretur, dareturque ipsi tempus scribendi ad Regem Ferdinandũ. Qui rationibus Ignatij edoctus, cùm sine magno Societatis incommodo, quod volebat, fieri non posse animadverteret, vt erat optimus ac religiosissimus Princeps, nostriq; amantissimus, passus non est, nostro nos malo, alijs bono esse. Quamobrem Oratori suo mandat ea causa vti desistat: atq; hunc in modum periculum tunc euasimus. Deinceps etiã cùm Episcopatus & Cardinalatus nostris hominibus deferrẽtur, sẽper restitit Ignatius,

& o-

& omnibus viribus contrà pugnauit. Nam anno salutis nostræ 1551. Iulius III. Pont. Max. Caroli Cæsaris rogatu, Franciscum Borgiam (qui Christi paupertatem sæculi diuitijs prę ferens, nostram religionem nuper fuerat ingressus) in S. R. E. Cardinalium Senatum statuit cooptare. Quod vbi pro certo Ignatius audiuit, incertus ipse de Domini voluntate, animi dubius & anxius, rem totam explorare, ac precibus perue stigare constituit. Mandat igitur, omnia omnium domesticorum sacrificia, precesque in eum finem triduo ipso referri. Ipse verò cęteris curis abdicatis, in cubiculum se abdit, in hãc vnam rem summa animi contentione incumbit, habenas pijs lacrymis laxat, & incensis desiderijs, atque inflammatis affectib', diu noctuq; Deum suppliciter orat, obsecratque, vti voluntatis suæ, ipsi lumen ostendat, quo illustratus vel de hoc negotio nihil laboret, vel certè quantum in se est, det operam ne transigatur. Primo igitur die, ita dubius fuit atque anceps, vt neutrã in partem potius propenderet: proximo, eam in partem inclinauit, vt rem quo ad eius fieri posset, impediret. Tertio verò tanta luce diuinitus comple-

tus est, vt clarissimè atque manifestissimè intelligeret, ex Dei volũtate, nihil sibi prætermittendum esse, vt rem totam disturbaret, atq; excluderet. Quod & fecit, & Pontifici Iulio persuasit, vt amplissimam illam Cardinalatus dignitatem Francisco quidē volenti offerret, sed vim recusanti non afferret. Sic enim futurum, vt Carolo Imperatori honesta petenti satisfaceret, & tamen Franciscum in suscepto proposito perseuerantem non perturbaret, atque affligeret. Dixitque mihi ipsemet Ignatius, tanto se fuisse tunc cælesti splendore perfusum, tanta firmitate roboratum, vt nullius potentia abduci potuisset, ab illo, rem deliberatam, & iam propemodum confectam, disijciendi consilio. Anno item 1553. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atque sapientiæ laude in nostra Societate præstantem, acremque fidei Catholicæ aduersus hæreticos defensorē, optauit creari Episcopum Viennensem. Videbat enim, cum in ipsa ciuitate Vienna, tum per vniuersam Austriam hæreseón pestem impunè grassari: & Pastore sanctissimo atque vigilante opus esse, qui à Christi grege luporum passim se-

uien-

uientium rabiem arceret. Cùm igitur à Pontifice Iulio III. hoc Rex Ferdinandus summis præcibus cõtenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, vt si ille probaret quod Rex petebat, id ipse concederet. Negauit Ignatius id ex vsu atque commodo Societatis fieri posse. Adhibitæ sunt omnes machinæ ad expugnandũ illi⁹ animum, sed frustra: mansit enim semper in sententia, nec se ab illa vllis rationibus deduci passus est. Denique anno 1555. Octobris mense incunte, grauissimis autoribus intellexit Ignatius, Paulum IIII. Pont. Max. statutum habere atque deliberatum, Iacobum Lainem ad purpuratorum patrum numerum omnino aggregare. Qua de re cùm sermonem haberemus, dixit tũc Ignatius mihi, Nisi Deus obstet, & suo consilio & paterna prouidentia rẽ impediat, breui Iacobus erit Cardinalis. Sed si hoc quidem fiat, ita certè fiet, vt omnes intelligãt, quàm grauatè atque repugnanter Societas nostra eiusmodi honores atque dignitates accipiat. Exemplum autem Ignatij omnes qui illum posteà consequuti sunt Præpositi Generales diligenter imitati sunt: dederuntque operam, ne qua ad

am-

ambitionem feneſtra Societati aperi retur. Quin etiam illud impetrauit à Summo Pontifice & in Conſtitutionibus ſuis diligenter cauit Ignatius, ne cui dignitatem vllam extra Societatē liceat admittere, ſine Præpoſiti Generalis facultate. Quam ille quidem nunquam dabit, niſi Summi Pontificis obedientiæ iure compulſus: eiusque rei profeſſi noſtri voto quodam peculiari ſe obſtringunt. Et quoniam ad conſeruandam Societatem res qua de agimus, magni ponderis eſt, & nonnulli fortaſſe in ea erunt ſententia, vt exiſtiment gratius Deo futurum, & ſanctæ eius Eccleſiæ fructuoſius, ſi Societas noſtra (vbi confirmata fuerit ac robuſta) Epiſcopatus aut dignitates admittat, quàm ſi in ſancta humilitate (vt hactenus fecit) & humili paupertate viuat: addam etiam alia, quæ ad vebriorem huiuſce rei explicationem pertinent. Marcellus Ceruinus S.R.E. Cardinalis, titulo ſanctæ Crucis, is qui poſteà Pontifex Maximus creatus, Marcellus 11. appellatus, breui bonis omnibus lugentibus Eccleſiæ Chriſti ereptus eſt. Is inquam vir vitæ grauitate, eximiaque prudentia excellens, haci-pſa de re cum D. Olauio (de quo in hoc libel.

libello mentionem fecimus) aliquando agens disputansque, num commodè faceret Societas nostra, atque è republica Christiana, Ecclesiasticas dignitates atque Episcopatus reijciens, multas in contrariam partem rationes afferebat. Sentiebat enim Cardinalis Societatem nostram, si sanctos Episcopos Ecclesiæ Dei suppeditaret, tanto vtiliorem rem facturam, quàm nunc facit, dum egregios cõfessarios, concionatores, ac doctores illi submiſtrat: quanto Episcopus simplici Sacerdoti potestate atque autoritate præstat, & antecellit. Cùm autem Olauius Cardinalis rationes refelleret, ac verissimè doceret, nulla re Societatem nostram Sanctæ Ecclesiæ tam posse prodesse, quàm si in incorrupta sui instituti integritate atque abiectione se quã diutissimè conseruet (sic enim diuturni' securi' atq; efficacius suã operã illi nauare poterit) Cardinalis nihilominus tamen in sua sententia persisteret, subiecit Olauius: Non rationibus tantùm Illustrissime Domine tecum agã, sed etiam autoritate. Magister quippe Societatis nostræ ac parens Ignatius, vtilius hoc iudicat, & maximè probat nec solũ nostra referre putat, sed mul'

to e-

to etiam magis Ecclesiæ Dei. Tunc Cardinalis, Nunc cedo, inquit, Olaui, & mando: Plus enim apud me, in hac quidem causa, monenti habet Ignatij autoritas, quã omnes rationes, idque ipsa ratio manifestè docet. Probabile enim est, Ignatium, qui Societatem vestram tam opportuno tempore, & Dei Ecclesiæ necessario diuinitus instituit, felicissimè propagauit, prudentissimè hactenus gubernauit, eius qui illum vnum ad tam eximium opus elegit, voluntatẽ Dei potius habere compertam, quam nos qui sæpè hallucinamur, & media in luce non videmus. Quis enim, qui Ignatium ad fundandam religionem vestram, amplificandam, atque administrandam, tanta à Domino gratia atque Spiritu donatum videat, non etiam intelligat, illum ipsum cæleſti lumine collustratum, certissimam rationem accepisse, in qua homines Deus velit, vt se ad eius obsequium Societas vestra exerceat, & perpetuò conseruet? Quapropter vestris quidem potissimùm in rebus, vnus Ignatius omnium mihi rationum instar est. Ipse verò Ignatius, quo tempore primum vrbem ingressus est, Aguilaris Marchionem Ora-

Oratorem tunc Caroli Cæsaris apud Rom Pont. tum officij gratia conuenit, tum vt sui instituti rationem redderet. Cùm autem mutuo colloquerentur, significauit in sermone Marchio atque innuit, Ignatium multis in suspicionem occultæ ambitionis venisse: quasi splendida sanctitatis specie, tenebras oculis intuentium effunderet, & ad honores insidiosè obreperet, captaretque paupertatis simulatæ atque humilitatis quasi esca, aliquam dignitatem. Tum Ignatius nihil omnino verbo respondit, sed facto. Confestim eâdem vultus grauitate, caput aperit, signo crucis se munit, se nullam extra Societatem dignitatem, ne oblatam quidem admissurum, voto se obstringit; nisi à Christi Vicario ita compellatur, vt tergiuersari, repudiareque illam sibi citra peccatum non liceat. Atque hoc facto expurgauit tunc suspicionem atq; dimouit. Alias item hoc idem coram Cardinali quodam eâdē suspicione laborante fecit: vt falsitati aditus omnes obstrueret, & tam certo grauique testimonio, eorum hominum, qui ex se alios fermè metiuntur, fallacis suspicionis calumniam depelleret.

VARIA COLLEGIA.

CAPVT XVI.

His Societas difficultatib. opera Ignatij, & laborib. expedita, feliciter in dies procedebat, & numero & fructu, & nouis semper collegijs augebatur. Nam præter Collegiũ Barcinonense, quod à pijs quibusdam viris propter D. Araoz, aliquandiu in ea vrbe commorãtem, fuit inchoatũ: præter Bononiense: quod anno 1546. initium accepit: Cæsaraugustam nostri anno 1547. accersiti sunt à primarijs quibusdam viris, in primisque à Ioanne Gõzales, Regni Aragoniæ Cõseruatore. Illi verò, quæ pietatis opera Societas suo ex instituto administrare solet, in ijs se exercere, & ciuitatem opibus, nobilitate, & autoritate præstãtem, ad omnem virtutem commouere instituerunt, multaque vt suo loco dicam, passi sunt. Quamobrem Ignatius, vt crescentem suam familiam cõmunicata cum alijs cura melius gubernaret, & Societatem in ordinem certũ paulatim redigeret, Collegia in Hispania partiri, Prouinciasque designare cõstituit: & magistrum Simonem, quem

quem à principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in Regno Prouincialem Præpositum esse voluit: in reliqua Hispania D. Antoniũ Araoz. Qua in Prouincia, hoc ipso penè tempore, Collegium Salmanticæ est inchoatum, quod tenue quidem principium habuit (vt reliqua ferè) sed progressus felices, Nam Franciscus Mendoza, Episcopus tunc Corientis, ac S.R.E. Cardinalis, Ignatij vita, & nostrorum hominum fructu commot⁹, in Academia illa Collegium nobis ædificare constituit: quod etsi varijs occupationibus impeditus distulit primum, deinde etiam morte intercept⁹ non perfecit, eius tamen voluntatem tunc complexus Ignatius, D. Michaëlẽ Torrensem, paulò antè in Hispaniam missum, cum duobus socijs Salmanticam anno 1548. ire iussit. Vbi in perangusta domo, eaque conducta habitare primùm cœpit, & ciuium atque scholasticorum iuuenum animos, ad pietatem tum factis, tum verbis excitare. Tam multa autem à principio, ea in ciuitate de nobis iactata, per viros etiam doctrina, ac religionis professione insignes, publicè ac priuatim, in sermonibus, & in concionibus dissemi-

nata

nata sunt, vt nostrũ nomen suspectum vulgo esset, & inuisum : & non modò infimi homines, qui aliorum ferè opinione ducuntur, sed viri etiam, vel nobilitate, vel literis, & rerum vsu, atq; autoritate præstantes, à nostrorum hominum consuetudine abhorrerent, & perspicua etiam, atque honesta in suspicionem vocarent. Sed eorum, qui eo tempore aduersari nobis sunt, dux omnium fuit & princeps, vir quidam tum religionis professione, tum sapientiæ laude clarus, Episcopatusque depositi admiratione venerabilis. Qui vt sedulum acrem, ac vigilantem Dominico præberet gregi, adlatrare eos cœpit, quos lupos arbitrabatur, nostrumque institutum grauiter insectari: cuius autoritatem multi, ac iudicium sequebantur. Verum, procedẽte tẽpore, emersit veritas, omnisque falsi rumor celerites (vt solet) defluxit, & nostrorum patrum vita, atque operibus, & Francisci Stradæ maximè concionibus, obtrectandi omnis licentia compressa est. Atque ita exagitatione illa, Societatis cognitio creuit, vt nostri, qui intacti si fuissent, & quieti, diu fortè in tenebris latuissent, exagitati, in cognitionem hominum breui

breui venerint, & magnopere ciuitatem illam commouerint. Nam præter eos, qui nostrorum opera & consilio sacrarum Religionum instituta, in nobilissima Academia secuti sunt (quorum magnus est numerus) huic Collegio potissimùm, & Complutensi, propagationem nostræ Societatis in Hispania, acceptam ferre debemus.

MAGISTRI GENERALIS ORdinis Prædicatorum de Societate publicum testimonium.

CAPVT XVII.

SEd illud minimè prætereundum videtur, quod occasione huius Collegij factum est. Nam cùm vir grauissimus, atque doctissimus Franciscus Romæus, Ordinis Prædicatorum Magister Generalis, ex sua familia in Ecclesia Christi sanctitate, doctrina, numero, fructuq; clarissima, esse aliquot intellexisset, qui Salmanticæ nostri instituti ignoratione homines publicè hortarentur, vt suspectam haberent nouitatem, ac nostros vitarent, eos vt errore liberaret, omnesq; qui ad eius obedientiam pertinebant, cautiores redderet; patētes literas Ignatio dedit, qui

quibus, si opus esset, vteretur: in quib⁹ & Societatem præclarè sua autoritate commendat, & suis, vt eam complectantur, nostrosque commilitonum loco habeāt, grauissimè præcipit. Quarum literarum exemplum, vt magis pateat, quantum optimi viri memoriæ debeamus, & sanctissimæ eius religioni, idque persoluere studeamus, hoc loco duximus adscribendum.

VNiuersis in Christo venerabilibus Patribus, & fratribus Ordinis Prædicatorum, vbique terrarum constitutis Frater Franciscus Romæus è Castillone, sacræ Theologiæ professor, ac totius dicti Ordinis humilis Generalis Magister, & seruus, salutem, & Spiritus sancti consolationē. Pateat vobis, qualiter hoc calamitoso tempore, quo religio Christiana Hæreticorum telis impetitur, malorumque Christianorum peruersis morib. labefactatur, nouus ordo Presbyterorum regularium sub titulo nominis IESV de vrbe, quasi præsidiaria manus, Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus, & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confessionum audientia, cæterisque sacris exercitijs, ac sanctorum morum exemplis in Ecclesia facit, Sanctissimus in Christo Pater, & Do-

minus noster Paulus Papa III. approbauit, & confirmauit. Quod ideo vobis significatum voluimus, ne huius instituti nouitate seductus quispiam vestrum, commilitones suos ad eundem scopum tendentes, & à Deo sibi suppetias missos, per errorem fortassis oppugnet, eorumque detrahat institutis, quorum fructibus gratulari, & pios actus æmulari debuerat. Credimus quidem vos omnes, vtpote cælesti sponso dilectos, & amicos, varietati, qua sponsa illius amicitur, non detracturos: sed eam potius caritate, quæ congaudet veritati, complexuros & exosculaturos. Attamen ne officio nostro desimus, omnesque motus præueniamus, vobis omnibus, & singulis præfatis Fratribus præsentium tenore mandamus, & autoritate nostri officij in virtute Spiritus Sancti & Sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis arbitrio nostro taxandis, præcipimus, ne dicto ordini per Apostolicam Sedem approbato, & confirmato, aut eius institutis vllo modo detrahere, aut de eo obloqui audeatis, tam in publicis lectionibus, sermonibus, & congressibus, quàm in priuatis vestris colloquijs quin potius eum, Presbyteros eius, tanquam vestros commilitones, iuuare, & contra impugnantes protegere, & tueri studeatis. In quorum fidem, & robur, has

fieri, & nostri officij sigillo muniri iussimus. Datum Romæ decima Decembris anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo.

Frater Franciscus Romæus, Magister Ordinis Prædicatorum, assumptionis nostræ anno 111. &c.

HActenus ille, cui⁹ in Societatem animi propensionem, ac beneuolentiā, decimoseptimo post anno, vniuersus diui Francisci Minorum ordo de obseruantia, Ecclesiæ & ipse lumē, ac ornamentū, insigni charitate imitatus est: cū in generali conuentu Vallisoleti anno 1565. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoq; de nobis adiecit:

PRæterea, cùm Ordo noster Fratrum Minorum existat, atque in humilitate præcipua & caritate fundatus, moueant Fratres omnes vbique terrarum dispersi, Religiosos cuiusuis Religionis cum omni humilitate, & humanitate tractare, tum maximè eos, qui de Societate Iesu fuerint, quos diligere & honorare debent, eosque ad actus litterarios, ad Sanctorum nostrorum celebrationem, aliosque publi-

publicos actus, ad quos Religiosi conuenire solent, cum caritate inuitare, & susciperet nec eis quisquam nostrum publicè, vel occultè audeat detrahere.

IN VARIAS AFRICAE REgiones penetrant nostri.

CAPVT XVIII.

HOc præterea anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octauo, noſtri in interioris, atq; exterioris Africæ oras penetrarũt. Nã ex Luſitania in Mauritaniam ad Chriſtianos captiuos redimendos, miſſi ſunt P. Ioannes Nugnetius, is qui Aethiopiæ Patriarcha poſtea Goç mortuꝰ eſt, & P. Ludouicus Gonzalez à Camera: qui in commiſſo ſibi munere egregiam operam poſuerunt, magna ſua patientia & vigilantia, nec minori miſerorum hominum ſalute. Multos enim labantes in fide confirmarunt: lapſos reuocarunt: afflictos, ac mœrentes conſolati ſunt. viros, fœminas, pueros, puellas conquiſito pretio à crudeli ſeruitute redemerũt: ſuoque officio diligenter perfuncti, in Luſitaniam reuerterunt.

In Congum verò, extremæ occidẽtalis Aethiopiæ Regnum, quatuor ex noſtris nauigarunt. Nam cum Emanuel Luſitaniæ Rex, Chriſti nomen amplificari cuperet, homines certos, atque ad eam rem idoneos miſit, qui Euangelij lumen in maritimas Africæ regiones inferrẽt. Quod quidem multis in locis factum eſt: & cæleſtis doctrinæ ſemen in Cõgi etiam ſolo ſparſum. Illud tamẽ poſtea cultorũ vel peruerſitate, vel inopia exaruit: donec à Ioanne III. Luſitaniæ Rege, Emanuelis pietate atque hæreditate filio, anno 1548. eò noſtri miſſi ſunt, vt oppreſsũ illud fidei ſemen (ſi quid adhuc ſupereſſet) excitarent, & deſerta, atque inculta extolerent: quod illi quidem initio feliciter præſtiterunt. Rex enim ipſe Congi baptiſma ſuſcepit, & plurimi alij eius exemplum ſecuti ſunt.

Poſtea verò cùm illorum mores noſtri ad fidem exigerent, ipſi autem fidem ad libidinem ſuam detorquerẽt, & barbarus Rex vitam Chriſtiano homine indignam, non ſolùm ipſe profiteretur, ſed alios eodem etiam vel exemplo inuitaret, vel imperio cogeret, noſtri ne porcis margaritas proijcerent, à quibus diſrumperentur, &

poſt

post cognitionem retrorsum conuersi, ab eo, quod illis traditum erat, sancto mãdato, posteriora priorib. deteriora fierẽt, aliò se transtulerũt, Multi enim, vt ait Paulus, bonam conscien tiam repellentes, circa fidem naufragauerunt. Nec meliorem sanè exitum habuit nostrorum in Angolam profectio. Nã cum Angolæ Rex in magno se Christianæ fidei desiderio esse ostẽdisset, eius precibus adductus Rex Lusitaniæ, aliquot ad illum ex nostris mittendos curauit: quibus Oratorem suum cum magnis ad ipsum Regem muneribus adiunxit, quò benignius reciperentur. Qui tanè vt à barbaro Rege susceptí quidem primo humaniter sunt: postea verò missis à Rege Lusitano muneribus, pecuniaque consumpta, in carcerem coniecti: vbi cum Regio Legato, magno suæ patientiæ fructu, multos annos asseruati sũt. Itaque quamuis nostri ex hac missione homines illos barbaros ad humanitatem, & Christianam mansuetudinem non traduxerint, patientiæ tamen & fortitudinis suæ fructum vel maximum perceperunt: & pro Christo aduersa multa patiendo, moriendique desiderio merita sua cumularunt. *1. Tim. 1.*

SICILIA SOCIETATEM COMplectitur.

CAPVT XIX.

EOdem etiam tempore Sicilia insula Societatem nostram amplexa est, in quam Iacobus Lhostius Flander, vir singularis modestiæ, ac doctrinæ, nostrum nomen primus inuexit. Hic Agrigentum vt mitteretur, Rodolphus Pius Carpensis S. R. E. Cardinalis, nostræque Societatis Protector, atque Agrigētinus Episcopus ab Ignatio impetrauit. Subsecutus illum est Hieronymus Domenecus, quem Anno 1547. Ioannes Vega Siciliensis Regni Prorex, ex vrbe ab eodem Ignatio secum adduxit, vt eius opera, & consilio in piarum rerum administratione vteretur: quod quidem largè, prolixeque admodum fecit. Nā parum fore arbitratus, oppida mœnibus ac præsidio cingere, itinera sublatis latrocinijs aperire, securitatem in illo regno, ac fidem constituere: quos gubernabat, eorum animos virtute, ac pietate impleri voluit, & à diuini nominis propagatione auspicari: vt superiora il-

la hoc

la hoc ſtabili fundamento conſtituta, ſplendidiora multo eſſent, atque firmiora. Et quoniam Romæ magnam habuerat cum Ignatio cõſuetudinem, & noſtrorum mores perſpexerat, atque inſtitutum, eam ad rem illos delegit, quos ſuo propoſito congruentes, ſibiq; vſui fore arbitrabatur. Atq; vt fructus eſſet diuturnior, Meſſanenſem Magiſtratum ſua autoritate permouit, noſtros vt expeteret, atque acceerſeret, & fundato Collegio in domicilio certo apud ſe collocaret. Illa vero ciuitas, & nobilis, & opulenta, & ſacrarum religionũ in primis cultrix, grauiſſimi, atque ſapientiſſimi Principis iudicio ſecuta, diligere eos cœpit, quos nondum viderat, cupere quos illius teſtimonio vtiles ſibi futuros ſperabat. Itaq; anno 1548. Sũmi Pontificis imperio, & Ignatij voluntate, ad quos & Prorex Vega, de hac ipſa re, & Meſſanenſis ciuitas ſcripſerat, profecti ſunt Meſſanam Magiſter Hieronymus Natalis Hiſpanus, Andreas Fruſius Gallus, Petrus Caniſius Germanus, Benedictus Palmius Italus, alijq́ue nonnulli ex varijs item nationib⁹ mixti, vt notum Collegium conſtituerẽt, & optimarum artium ludum aperirẽt, Quod

in oportuno ciuitatis loco ædem D. Nicolai, domo, Magistratus benignitate commodè instructa, feliciter sanè præstiterunt. Auctus postea nostrorum numerus est, primaque in Societate probationis domus Messanæ instituta.

Sed & Panormitana ciuitas, eiusdem Vegæ consilio, atque autoritate, & Messanensis Collegij fructu incitata, cum sua amplitudine, soli fertilitate, hominum splendore, ac frequentia, reliquas Siciliæ Vrbes vincat, passa non est se in pietatis studio ab vlla superari. Quamobrem à Paulo III. Pōt. Max. & ab Ignatio per literas petit vt ad suam iuuentutem literis ac moribus instituendam, & ciuium animos pietate imbuendos, ex nostris aliquos cò mittant. Ignatius ergo anno 1549 duodecim Panormum misit, è quibus erant. Nicolas Lanoius Flander, Paulus Achilles Italus, & alij lecti viri, itidem diuersarum nationum. Eis mandat, vt cum Iacobo Laine (qui in ea Prouincia ipsius Ignatij gerebat vices, & Alexandri Farnesij Cardinalis & Archiepiscopi Mōtis Regalis rogatu, in eius diœcesi, ad cōponēdas inueteratas quorūdā Ecclesiasti-

corum

eorum discordias, visitatoris munere fungebatur,) & cum Hieronymo Domeneco sese coniungant, & Panormitani Collegij fundamenta ponant: quod & factum est magno hominum concursu, magna ciuium beneuolentia. Porro hæc duo Collegia, Mamertinum, ac Panormitanum, annuis, certisque fructibus Caroli Quinti Imperatoris benignitate, & ipsarum ciuitatũ liberalitate fũdata sunt. Reliqua præterea quæ in Sicilia habemus collegia, ab his duobus exordium ac progressum acceperunt. Sed ille maximus, atque vberimus fructus est, qui ex ijs duobus Collegijs in vniuersum Siciliæ Regnum peruenit, quod Ioannes Vega multa eorum Patrum, qui in hisce Collegijs versabãtur, vel consilio, vel ministerio instituit, multa perfecit, quæ ad veræ pietatis cultum augendum, ac hominum salutem pertinebant. Eodem anno 1549. Venetias nostri asciti, & ab Andrea Lippomano, qui Patauinum Collegium fundauerat, in certis sedibus collocati sunt.

Tyburtinum etiam Collegium ortũ hoc tẽpore habuit à nostris eò profectis, vt ipsam ciuitatem pacarent, &

cum alia vicina ciuitate grauiter dissidentem reconciliarent.

In Germania præterea cœperũt nostri maiori cũ vtilitate versari. Nã Gulielmus Bauariæ Dux clarissimus, auitæque, & Catholicæ religionis in Germania præsidium, & ornamentum, nostros accersiuit, vt Ingolstadij sacras literas profiterentur. Missique ad Ducẽ sunt ab Ignatio Alfonsus Salmeron, Petrus Canisius, Claudius Iaius, qui in illa Academia aliquot annis antea docuerat, & magna fuerat cum laude versatus. Hos Patres Gulielmus Dux peramanter complexus est, ac supremo suo Cancellario Leonardo Ekio viro nostri cupidissimo studio è commendauit. Itaque Alfonsus Diui Pauli Epistolas, Claudius Psalmos Dauidis explicare aggressus est, Canisius Magistrum Sententiarum, vnusquisque eruditè, & grauiter, magnaque hominum admiratione, suo fungebatur munere. Quo ex tempore Academia illa reuirescere ac celebrior esse cœpit, & Theologiæ studia, quæ hæreticorum impetu conuulsa atque prostrata iacebant, excitata sunt. Vicini Episcopi spe erecti, Catholici animati, furor hæreticorum com-

pressus, multa passim in Dei laudem effecta. Quibus Gulielmus commotus, Collegium Societati ædificare constituit, sed morte interceptus, quod præclarè cogitauerat, non perfecit. Et Alberto filio pietate, prudentia, animi magnitudine sui quam simillimo, rem integram reliquit, Qui optimi patris vestigijs insistens, Catholicæ religioni acerrimum sese in Germania propugnatorem semper præbuit. Et quamuis sui principatus initio, grauissimis districtus negotijs, in longum Collegij fundationem distulit (ex quo Alfõsus Salmeron in Italiam rediit, Claudius Viennam profectus est, Canisius cum Nicolao Gaudano Ingolstadij ad tempus remansit) postea tamen ita hanc moram diligentia, & præclara beneficentia compensauit, vt non solum Ingolstadij nostros, sed etiam Monachij apud se habere voluerit, & in domicilio certo collocauerit.

NOSTRI IN BRASILIAM NAuigant, & pro Christo Antonius Criminalis occiditur.

CAPVT XX.

DVm hæc in Europa geruntur, in Brasiliam Prouinciam vastissimam, & cæli quidem salubritate lætissimam sed Anthropophagorũ feritate horribilẽ, & omnis humanitatis expertem, anno 1549. Regis Lusitani voluntate, nostri primùm nauigarunt. Vbi in hunc vsque diem, magna cum patientiæ & caritatis laude, atque indigenarum vtilitate perseuerant. Multi enim variis monstrosissimisque Idolorum figmentis superstitionibusque abiectis, vnius Dei, verique lumen aspexerũt: multi cũ infidelitate, immanitatem etiam, & crudelem illam deuorandi homines naturam exuerunt, & ad mansuetudinem, atque humanitatem traducti sunt. Vxorũ vero multitudinem sacratissimis Euangelici connubij legibus astrinxerunt, & impuras nuptias, vagamque libidinem Christiana honestate commutarunt. Hoc item anno 1549. P. Antonius Criminalis Parmensis, in India à fidei hostibus occisus est, Qui honestis

ſtis parentibus ortus, in ipſo adoleſcẽtiæ flore ſe Deo ſacrauit, & Societatẽ eſt ingreſſus, miſſusq; anno 1542. Roma ab Ignatio in Luſitaniam, omnibus quibuſcum vixit, raræ modeſtiæ, ac ſingularis probitatis exemplo fuit. In Indiam deinde, ad gentium illarum ſalutem, inter primos mittitur: cognitaque eius virtute ac prudentia, ab ipſo Franciſco Xauier, in eo tractu collocatur, qui olim Cori, nunc Comorini promontorium appellatur, reliquisque noſtris præficitur. Vbi propter continua vicinorum Regum bella, propter idololatrarum ſacerdotum inteſtum odium, & victus cultusq; inopiam, incommoda multa pertulit, & in illuſtranda Chriſti gloria, ac propaganda, maximos labores tulit. Cùm igitur in Menancor Regis Prouincia verſaretur, & quos Chriſto per fidem genuerat, Catholicæ doctrinæ lacte nutriret, magnç militum copię Biſnagæ Regis, ad illã Prouinciã deuaſtãdã, & Chriſti in ea fidem extinguendam, hoſtiliter ſunt ingreſſæ. Quarum repentino aduentu nunciato, Antonius vbi eo ipſo die ſacrificauerat, in templum primo confugit, vt Deo oues ſuas commendaret: tum ad litus egreſ-

sus, in Lusitanorum naues, quæ in statione erant, Christianas feminas, paruulosq; earum filios cōpulit (in quas tamen ipse, vt cæteris omissis conseenderet, seq; periculo eriperet, nullis precibus adduci à Lusitanis antea potuerat.). Dum igitur sui oblitus Christianorum saluti consulit, reditu ad naues intercluso, aduentantibus Badeghis hostibus (sic enim appellantur) atque irruentibus, obuiam procedit intrepidus: flexis genibus, expansis manibus, oculis in cælum fixis mortem expectans, & se ceu bonus pastor, offerens Deo pro ouibus suis. Ita repertus, à prima & secunda hostiū acie intactus relinquitur, à tertia verò, sariſſis hastisque transfigitur: & capite abscisso, spoliati corpus in arce suspenditur. Fuit vir sui contemptor, diuini honoris studio flagrans, obedientiæ imprimis cultor, orationis assiduitate ac virtute præstans, cui ipse Franciscus Xauier probatissimæ vitæ testimonium dabat, eiusque similes oprabat esse omnes, qui in Indiam ex nostris mitterentur. Ego verò, qui anno 1542 Lutetiam Roma proficiscens, bonam itineris partem cum illo confeci, frequenterque adiutus ab eo, & sublcua-

tus

tus sum, singularem in Antonio virtutem agnoui, & sæpenumero caritatem illius, ac pietatis studium mecum ipse sum admiratus: vt mirum non sit, ex tali principio talem exitum extitisse.

A IVLIO III. PONT. MAX.
Societas confirmatur.

CAPVT XXI.

INterim mortuo Paulo III. Pont. Max. qui primus Societatem sua autoritate confirmarat, multisque priuilegiis (quæ commemorare longum esset) ac magnis ornarat, Iulius III. successit anno 1550. à quo Ignatius postulauit, vt ratum haberet, quod Paulus fecerat, cuius ipse successor esset, nostrumque institutum stabiliret, & quædam etiam, quæ in eo videri poterant obscuriora, apertius explanaret. Quod vtique Pontifex, cùm è Republica Christiana esse intelligeret, libentissimo animo fecit, Pontificiumque diploma scribi iussit, quo approbatio eiusmodi, confirmatioque continetur. Quod ego diploma, quoniam Pauli III. confirmationem, & multa eius priuilegia Societati concessa, breuiter perstringit, & plenius quam

us quàm alia, ipsius institutum, distinctiusque comprehendit, subijcere hoc loco oportunum iudicaui. Sic igitur habet:

IVLIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI, AD PERPETVAM rei memoriam.

EXposcit debitum pastoralis officij, cui nos, licet immeritos, prætulit diuina Maiestas, vt fideles quoslibet, præsertim religiosos, in via mandatorum Domini, ad illius honorem & gloriam, & proximorum spiritualem profectum deambulantes, paternis confoueamus affectibus: vt fideles ipsi, dextera Domini sibi assistente propitia, æternæ salutis præmium feruentius exquirant, & in eorum pio proposito corfoueantur. Dudum siquidem, per felicis recordationis Paulum Papam Tertium, prædecessorem nostrum, accepto, Quod dilecti filij, Ignatius de Loiola, & Petrus Faber, ac Iacobus Laines, nec non Claudius Iaius, & Paschasius Broet, ac Fran-

Summa literarum Apostolicarum. Pauli III. de Instituto Societatis.

ciscus

eiscu Xauier, necnon Alfonsus Salmeron, & Simon Rodericus, ac Ioannes Coduri, & Nicolaus de Bobadilla, Presbyteri Pampilonen Gebennen. Segunti. Toletan. Visen. Ebredunen. & Palentin Ciuitatum, & Diœc. respectiuè, in Artibus Magistri, in Vniuersitate Parisien. graduati, & in Theologicis studijs per plures annos exercitati, Spiritu sancto afflati, iam dudum è diuersis mundi regionibus decedentes, in vnum conuenerant, & exemplaris ac religiosæ vitæ Socij effecti, abdicatis huius sæculi illecebris, eorū vitam perpetuo Domini nostri Iesu Christi, atque suo, & successorum suorum Romanorum Pontificum seruitio dedicauerant, & in plurimis annis verbū Dei prædicando, & fideles priuatim ad pias meditationes, beneq; ac beatè viuendum excitando, hospitalibus inseruiendo, pueros & alios rudes salubria dogmata ad Christiani hominis institutionē necessaria docendo, ac denique omnia charitatis officia, quæ ad animarū ædificationem pertinebant, vbique terrarū, vbi peregrinati fuerant, quisque iuxta traditam sibi ab ipso Spiritu Sancto gratiam, multa cum laude obeundo, laudabiliter in vinea Domini se exercuerant, eorum institutum, sub quadam viuendi formula ab ipsis edita, Euangelicæ veritati, & sanctorum Patrū sanctionibus conformi, vt vinculum charitatis & vnio ip-

ipsis

ipsis quidē Socijs, & alijs qui prædictū vellēt institutum sequi, cōseruarentur, approbauit, & confirmauit, & benedixit: ipsosq; Socios (quorum numerum, non vltra sexagintā esse tunc voluit) sub sua, & Apostolicæ sedis protectione suscepit, illisq; condendi Cōstitutiones & statuta quæcunq; ad ipsius sic institutæ & confirmatæ Societatis conseruationem, & felicem progressum, licentiam concessit per quasdam. Cumque postmodum progressu temporis, Spiritu sancto cooperante, ex Societate prædicta spiritualem animarum fructum crescere, & multos, qui institutum prædictum sequi vellent, in Parisiēsi, & alijs generalium studiorum Vniuersitatibus, studere intellexisset idem prædecessor, Ignatij & aliorum Sociorum prædictorum piam vitam & doctrinam attendendo, eidē Societati, vt quoscunq; alios idoneos, & iuxta suas Constitutiones probatos liberè admittere possent, concessit. Et nihilominus, vt Coadiutores tam presbyteros, qui in spiritualibus quàm laicos, qui in temporalibus, & domesticis officijs eos adiuuarent (qui quidem Coadiutores peractis probationibus, iuxta Constitutiones Societatis huiusmodi requisitis, ad maiorem deuotionē suā, & meritum, etiā tria vota, Paupertatis videlicet, Castitatis, & Obedientiæ possent emittere, non solemnia, sed quibus, pro eo tempore, qua

Præpo-

Præpositus generalis Societatis prædictæ eis, in ministerio spirituali, vel temporali, vtendum iudicaret, astringerentur: quique omnibus bonorum operum, quæ in dicta Societate fierent, ac meritorum omnium participes fierent, perinde, vt qui solemnē professionem, in eadem Societate emisissent) possent assumere, & alias gratias ac priuilegia ad fouendam, & adiuuandam in ijs, quæ ad Dei honorem, & animarum salutem pertinebant, Societatem prædictam, de benignitate Apostolica concessit. Vt autem prædicta omnia prius ab eodem prædecessore concessa, magis confirmentur, & simul omnia, quæ ad institutum Societatis prædictæ pertinent, eisdem in literis aliarum summam continentibus comprehendantur: et vt aliqua obscurius dicta, & quæ scrupulū ac dubitationem possent inijcere, per nos exactiùs explicentur: nōbis fuit humiliter supplicatum, vt formulā, qua prædictæ Societatis instituti exactiùs & distinctius, quàm antea, edocente experientia ac vsu rerum, expressum, eodem tamen spiritu comprehenditur, confirmare dignaremur, cuius tenor sequitur, & est talis: Quicunque in Societate nostra, quam Iesu nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare, et soli Domino, ac Ecclesiæ ipsius sponsæ, sub Romano Pontifice, Christi in terris Vicario seruire, post solemne perpetuæ

Supplicatio pro parte Societatis.

Institutū Societatis formula copiosior. Vota paupertatis

tatis, castitatis & obedientiæ.

petuæ Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ votum proponat sibi in animo se partem esse Societatis, ad hoc potissimũ institutæ, vt ad fidei defensionem, & propagationem, & profectum animarum in vita, & doctrina Christiana, per publicas prædicationes, lectiones, & aliud quodcunq; verbi Dei ministerium, ac spiritualia exercitia, puerorũ ac rudium in Christianismo institutionẽ, Christifidelium in cõfessionibus audiẽdis, ac cæteris Sacramentis administrandis, spiritualem consolationem præcipuè intendat: & nihilominus ad dissidẽtium reconciliationem, & eorum, qui in carceribus vel in hospitalibus inueniuntur, piam subuentionem & ministerium, ac reliqua charitatis opera, prout ad Dei gloriam, & commune bonum expedire visum erit, exequẽda gratis omnino, & nullo, pro suo in prædictis omnibus labore, stipendio accepto se vtilem exhibeat: curetque primo Deum, deinde huius sui instituti rationem, quæ via quædã est ad illum, quoad vixerit, ante oculos habere, & finem hunc sibi à Deo propositũ totis viribus assequi, vnusquisque tamen secundum gratiam sibi à Spiritu sancto subministratã, & vocationis suæ proprium gradum Ideoq;, ne quis fortè zelo vtatur, sed non secundum scientiam, proprij cuiusq; gradus iudiciũ, & officiorum discretio, ac distributio tota sit in manu Præpositi

Societatis ministeria.

Gratis omnino exhibenda sunt Societ. ministeria.

Habendũ semper ante oculos institutum.

Graduum & officiorum distributio tota est penes Generalem.

Gene-

generalis, seu Prælati, per nos quocunq; tempore eligendi, vel eorum, quos ipse sibi ex eã autoritate substituerit, vt congruus ordo seruetur in omni bene instituta communitate necessarium. Qui quidem Præpositus, de consilio consociorum Constitutiones ad constructionem huius propositi nobis finis conducentes condendi, maiorum suffragiorum parte semper statuendi ius habente, & quæ dubia esse poterunt in nostro instituto hac formula comprehenso, declarandi authoritatem habeat. Consilium verò necessario conuocandum ad condendas, vel immutandas Constitutiones, & alia grauiora, vt alienare vel dissoluere Domos, ac Collegia semel erecta, intelligatur esse maior pars totius professæ Societatis (iuxta Constitutionum nostrarum declarationem) quæ sine magno incommodo potest à Præposito Generali conuocari. In alijs, quæ non ita magni momenti sunt, idem Præpositus adiutus, quatenus ipse oportunum iudicabit, fratrum suorum consilio, per seipsum ordinandi, & iubendi quæ ad Dei gloriam & commune bonum pertinere in Domino videbuntur, ius totum habeat, prout in Constitutionibus eisdẽ explicabitur. Quicunque autem in hac Societate professionem emiserint, non solũ in primis professionis suæ foribus intelligant, sed quoad vixerint, memores sint, Societatem hanc vniuersam, & singu-

De condendis constitutionibus, & declarandis.

Consilij ad grauiora conuocandum.

In his quæ non tanti momenti sunt, ius totum habet Præpositus.

Subobedientia Pontif. Rom. militat Deo Societas.

singulos, qui in ea profitentur, sub Sanctissimi Domini nostri Pauli Papæ tertij, & aliorum Romanorum Pontificum successorum eius fideli obedientia Deo militare. Et quamuis Euangelio doceamur, & fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter teneamus, omnes Christi fideles Romano Pontifici, tanquam capiti, ac IESV Christi Vicario subesse: ob deuotionem tamen maiorem ad obedientiam sedis Apostolicæ, & maiorem voluntatum nostrarum abnegationem, & certiorem sancti Spiritus directionem summopere conducere iudicauimus, singulos nos, & quicunque eandem in posterum professionem emiserint, vltra illud cōmune trium votorum vinculum speciali ad hoc voto adstringi, vt quidquid modernus, & alij, Romani Pontifices, pro tempore existentes iusserint ad profectum animarū, & fidei propagationem pertinens, & ad quascunq; prouincias nos mittere voluerint, sine vlla tergiuersatione, aut excusatione, illico, quātum in nobis fuerit (siue nos ad Turcas, siue ad quoscunque alios infideles, etiam in partibus, quas Indias vocant, siue ad quoscunque Hæreticos, Schismaticos, seu etiam ad quoscuis fideles, mittendos censuerint) exequi teneamur. Quamobrem qui ad nos accessuri sunt, antequam huic oneri humeros supponant, diu multumq; meditentur, an tantæ

Ingressuri Societatē quid

pecuniæ

pectanię ſpiritualis in bonis habeant, vt turrim hanc iuxta conſilium Dominicum poſſint conſummare, hoc eſt, an Spiritus ſanctus, qui illos impellit, tãtum illis gratię polliceatur, vt huius vocationis pondus, illo adiuuante, ſe laturos ſperent: & poſtquam, Domino inſpirante, huic IESV Chriſti militiæ nomen dederint, die noctuq; ſuccincti lumbos, & ad tam grandis debiti ſolutionẽ prompti eſſe debebunt. consideratione debent.

Ne qua autem poſſit eſſe inter nos miſſionum aut prouinciarum huiuſmodi ambitio vel detrectatio: intelligant ſinguli, ſibi per ſe, vel alium, de huiuſmodi miſſionibus quidquam cũ Romano Põtifice non eſſe curandum, ſed omnẽ hanc curam Deo, & ipſi Pontifici tãquam eius Vicario, & Societatis Præpoſito dimittendam: cui quidem (ſicut cæteris) de ſui ipſius miſſione ad alterutram partẽ, niſi de Societatis conſilio, cum dicto Pontifice curandum erit. Miſſiones non procurandæ.

Voueant etiam ſinguli, ſe in omnibus, quæ ad regulæ huius noſtræ obſeruationem faciunt, Societatis Præpoſito (qui ad hoc munus quã fieri poſſit idoneus, ad plura vota, prout in Conſtitutionibus declarabitur, eligetur) obedientes fore. Ille autem omnem eam autoritatem & poteſtatem habeat ſupra Societatem, quæ ad bonam eiuſdem Societatis administrationem, correctionem, & gubernationem vtilis erit. Iubeat autem ea, quæ ad conſtitu- Votum obedientiæ

Præpoſiti electio & poteſtas.

Gubernãdi ratio qualis futura.

Obedientia & reuerentia subditorũm.

Paupertatis votum.

Modus nostræ paupertatis.

Professi reditus habere nequeunt

constructionem propositi sibi à Deo, & à Societate finis cognouerit esse oportuna, & in prælatione sua benignitatis, ac mansuetudinis, charitatisq; Christi, Petri, Pauliq́ue formulæ semper sit memor & tam ipse, quàm consilium prædictum ad normam hanc assiduè spectent. Singuli verò subditorum, tum propter ingentes ordinis vtilitates, tum propter nunquam satis laudatũ humilitatis assiduum exercitium, non solùm Præposito in omnibus ad institutum Societatis pertinentibus parere semper teneantur: sed in illo Christum veluti præsentem agnoscant, & quantum decet, venerentur. Cùm autem experti fuerimus iucũdiorem, puriorem, & ad proximi ædificationem aptiorem esse vitam, ab omni auaritiæ contagione quàm remotissimam, & Euangelicæ paupertati quàm simillimam, cumq; sciamus Dominũ nostrum Iesum Christum, seruis suis regnum Dei solùm inquirentibus, necessaria ad victum & vestitum esse subministraturum: sit vouẽs singuli et vniuersi perpetuam Paupertatem, vt non solùm priuatim, sed neque etiam cõmuniter possint Professa, vel vlla eorum Domus, aut Ecclesia ad aliquos prouentus, reditus, possessiones, sed nec ad vlla bona stabilia (præter ea, quæ oportuna erunt ad vsum proprium, & habitationẽ) retinenda ius aliquod ciuile acquirere, rebus sibi ex charitate donatis

donatis ad necessarium vitæ vsum contenti. Quia tamen Domus, quas Dominus dederit, ad operandum in vinea ipsius, & nō ad scholastica studia exercenda destinandæ erunt: cùm valde oportunum fore alioqui videatur, vt ex iuuenibus ad pietatem propēsis, & ad literarum studia tractāda idoneis, operarij eidem vineæ Domini parentur, qui Societatis nostræ, etiam professæ velut quoddā seminarium existant: possit professa Societas ad studiorum commoditatem, Scholarium habere Collegia, vbicunque ad ea construenda, et dotāda, ex deuotione aliqui mouebuntur: quæ simul atq; constructa, & dotata fuerint (non tamen ex bonis, quorum collatio ad sedem Apostolicam pertinet) ex nunc auctoritate Apostolica erigi supplicamus, seu pro erectis haberi: quæ Collegia possint habere reditus, census, seu possessiones, vsibus & necessitatibus studentium applicandas, retenta penes Præpositum, vel Societatem omnimoda gubernatione, seu superintendentia super dicta Collegia, & prædictos studentes, quod ad Rectorum, seu gubernatorum, ac studentium electionem, ac eorundem admissionem, emissionem, receptionem, exclusionem, statutorum ordinationem, & circa studentium institutionē, eruditionem, ædificationem, ac correctionem, victus, vestitusq;, & aliarum rerum necessariarum

De collegijs, & eorum reditibus.

Collegiorum gubernatio penes Præpositum, vel Societatem est.

ſariarum eis miniſtrandarum modum, atque aliam omnimodam gubernationem, regimẽ, ac curam, vt neq; ſtudentes dictis bonis abuti, neque Societas Profeſſa in proprios vſus conuertere poßit, ſed ſtudentium neceßitati ſubuenire. Qui quidem ſtudentes, ingenij, & morum indole tales eſſe debebunt, vt meritò ſperetur, poſt abſoluta ſtudia ad Societatis functiones idoneos fore: & ſic demum poſt cognitum in ſpiritu & literis eorum profectum, & poſt ſufficientem probationem, in Societatem noſtrã admitti poßint. Socij autem omnes cùm Presbyteri eſſe debeant, ad dicendum officium ſecundum communẽ Eccleſiæ ritum, ſed priuatim, & non communiter, vel in Choro, tenebuntur: & in iis, quæ ad victum, & veſtitum, & cætera exteriora pertinent, honeſtorum ſacerdotũ communem & approbatũ vſum ſequentur: vt quod inde pro cuiuſque neceßitate, vel ſpiritualis profectus deſiderio ſubtractum fuerit, ex deuotione, & non ex obligatione, rationabile obſequium corporis Deo, prout expedit, offeratur. Hæc ſunt, quæ ſub præfati Domini noſtri Pauli, & ſedis Apoſtolicæ beneplacito, de noſtra profeßione, typo quodã explicare potuimus, quod nunc fecimus, vt ſummatim informaremus tũ illos, qui nos de noſtro vitæ inſtituto interrogant, tum etiam poſteros noſtros, ſi quos (Deo volente) imitatores vnquam

Quales futuri Scholaſtici noſtri.

De officio diuino recitando.

In victu & veſtitu ſequendus nobis vſus honeſtorum Sacerdotum.

Periodus.

ynquam habebimus huius vitæ : quam cùm multas magnasque habere annexas difficultates fuerimus experti, oportunum iudicauimus etiam statuere, ne quis ad professionem in hac Societate emittendam, nisi diuturnis & diligentissimis probationibus (prout in Constitutionibus declarabitur) eius vita & doctrina explorata fuerit, recipiatur: quia reuera, hoc institutum omnino humiles, & prudentes in Christo, & in Christianæ vitæ puritate ac literis conspicuos exigit. Immò & ij, qui in Coadiutores tam in spiritualibus, quàm in corporalibus, & in Scholares admittentur, quorum vtriq; post sufficientes probationes, & tempus in Constitutionibus expressum, vota sua, ad deuotionē, & meritū maius, nō quidem solemnia (præter aliquos, qui de licentia Præpositi Generalis, propter ipsorum deuotionem, & personarum qualitatem, tria vota huiusmodi solemnia facere poterunt) sed quibus teneantur, quàm diu Præpositus Generalis in Societate eos retinendos esse censuerit, emittere debeant, prout in Constitutionibus latiùs explicabitur, non nisi diligenter examinati, & idonei reperti, ad eundem finem Societatis, admittantur ad hanc IESV Christi militiam, qui tenuibus cœptis nostris fauere dignetur, ad gloriā Dei Patris, cui soli sit semper decus & honor in sæcula amen. Quapropter

Ad professionem non admittantur nisi diu multumque probati.

Coadiutores & Scholares vota sua debent emittere.

Aliqui tria vota solemnia emittere possunt.

Non nisi idonei Coadiutores admittendi.

Approbatur Societas & eius institutum

Nihil nō sanctum in institutono bis.

propter considerantes, nihil, quod pium, sanctumq; non sit, in dicta Societate, eiusq; laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatij & aliorum Sociorum prædictorum vita & moribus reperiri, eaq; omnia ad suorū, & aliorum Christi fidelium animarum salutem, & fidei exaltationem tendere, Socios ac illorū Coadiutores prædictos, & ipsius Societatis Scholares à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisq; Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes, illosq; sub nostra, & Apostolicæ sedis protectione suscipientes, Motu proprio, & ex certa nostra scientia, autoritate Apostolica, tenore præsentium, erectionem, & institutionem Societatis, ac extensionem numeri illius Sociorum, ac receptionis, & admissionis Coadiutorum, ac omnia & singula, Priuilegia, immunitates, exemptiones, libertates, & condendi, & alterandi statuta, & ordinationes, ac alia quæuis indulta eisdem, Societati, & illius Præposito, per prædecessorem nostrum, & sedem huiusmodi sub quibuscunque tenoribus, & formis concessa, & confirmata, ac desuper confectas tam sub plumbo, quam in form-

Omnia priuilegia prius concessa confirmantur.

Breui

Breuis literas, & in eis contenta, ac deinde secuta quæcunque, perpetuò approbamus, & confirmamus, ac eis perpetuæ firmitatis robur adijcimus, supplentes omnes & singulos tam Iuris, quàm facti defectus, si qui interuenerint, in eisdem: Eaque omnia & singula, perpetuæ & inconcussæ firmitatis robur obtinere, & inuiolabiliter obseruari debere, & sic per quoscunque Iudices & Commissarios, quauis autoritate fungentes (sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate & autoritate) iudicari, interpretari, atque decidi debere, nec non quidquid secus super his per quoscunque, quauis autoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus, & declaramus. Quocirca vniuersis & singulis, venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs: Abbatibus, Prioribus, & alijs personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, & eorum quilibet per se, vel aliũ, seu alios, præfatis Præposito, & Societati in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant autoritate nostra singulas prædictas, & præsentes literas plenum effectum sortiri, ac ab omnibus inuiolabiliter obseruari: non permittentes quenquam contra illarum tenorem, quomodo-

Iudices qui assistant.

dolibet indebitè molestari, contradictores quoslibet & rebelles per censuras Ecclesiasticas, & alia iuris oportuna remedia (appellatione postposita) compescendo, ac censuras prædictas, legitimis super his habendis seruatis processibus, etiam iteratis vicibus aggrauando: inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, & singulis, quæ in literis prædictis idem prædecessor noster voluit non obstare, cæterisque contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, susceptionis, approbationis, confirmationis, adiectionis, suppletionis, decreti, declarationis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli, Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo quinquagesimo, duodecimo

Non obstantibus, &c.

Kalendas

Kalendas Augusti: Pontificatus nostri, Anno primo.

F. de Mendoza.
Fed. Cardinalis Cæsius.

SOCIETATIS IESV INSTITUTUM & forma describitur.

CAPVT XXII.

EX Pontificio hoc diplomate manifestum esse arbitror, quis sit huius Societatis finis, quod institutum. Sed quoniam breuiter illud potius attingitur, quàm explicatur: credo equidem nonnullorum sitim esse incensam, & ex his quæ de hoc instituto intellexerunt, reliqua intelligendi cupiditate inflammatam. Quorum ego pio desiderio pro mea parte obsequi conabor: & quæ summatim perstricta sunt, ea enucleatius paulò, atq; vberius explicare. Etenim pertinet hoc quoque ad Ignatij (cuius vitam scribimus) laudem, intelligere homines, quibus hanc Societatem temperauerit institutis.

Societas ergo Iesu, hoc nomine à

summis Pontificibus insignita, Religio Clericorum & est, & appellatur à Concilio Tridentino. Eius vita neque in sola contemplatione, neque in sola actione, sed in vtraq; simul posita est. Finis quò spectat, & quò actiones omnes suas refert, suæ est, & alienæ salutis, ac perfectionis cura. Hanc perfectionem, quæ maximè charitate cõstat, in rebus omnibus propositam habet: ad eius normam, & suos & externos dirigit. Reliqua quæ finis causa quæruntur, huic fini consentiunt: omnia enim ferè pietatis officia quæ huc conferunt, diligenter exequitur. Nam assiduè concionatur, pueros rudesq; rectè credendi regula instituit, virtutes operandi, fugiendi vitia, præceptis erudit: orandi cùm voce, tum mente certam rationem docet: ad pium frequentemq; Sacramentorum vsum hortatur: ægrotos inuisit & cõsolatur: morientes in angore positos confirmat: vinctos in custodia, pauperes in Xenodochio, miseros vbiq; & calamitosos subleuare studet: odia extingui, & sublatis dissidijs inimicorum animos beneuolentia conglutinari: deniq; cuncta pietatis opera instituit, augeri, conseruari. Quæ quidẽ omnia

Sess. 25. Cap. 16.

omnia Domibus ac Collegijs noſtris
communia ſunt. Collegiorum verò
in quibus quidem noſtri docent) illa
unt propria: literarum ſtudia exerce-
e ſedulò, & diſciplinas omnes quæ
quidem homini Theologo neceſſarię
unt, pro cuiuſque Collegij facultate
iligenter explicare: iungere cum pie-
ate doctrinam: formare adoleſcentiæ
nores, & mollem ætatem ac lubri-
am ad omnem virtutem fingere. Hęc
on apud Catholicos tantùm, atque
ntegros populos conatur efficere, ſed
nulto etiam libētius apud Barbaros,
hæreticos: tū quod ſunt ab omni o-
e deſerti ac deſtituti, tum verò quod
ęc Societas, quemadmodum in Pon-
ficio diplomate dicitur, ad defenſio-
em ac propagationem fidei eſt potiſ-
mum inſtituta. Ex quibus ipſius So-
ietatis perfectio atq; præſtantia, reli-
uarumq; religionum, quæ idem ha-
ent inſtitutum, facilè elucet. Religio-
s enim excellentia atq; perfectio ex
rfectione finis dependet: eſtq; illa
ligio perfectior, quæ perfectiorem
nem, & ea quæ finis gratia ſumūtur,
tiora habet, & ad finem conſequē-
m magis accommodata

D Thomas. 2. 2. q. 188. artic. 6.

In ijs muneribus quæ diximus, ad proximorum salutem Societas ita se exerceet, vt omnia gratis omninò exequatur: nihilq; pro confessionibus audiendis, concionibus, lectionibus, Missis, reliquisq; suis functionibus accipiat. Neque tamen ignorat, dignum quidem esse operarium mercede sua, æquumque, vt qui altari seruit, de altari viuat, & propterea sacrarum Religionum filijs, eleëmosynas hoc nomine debitas à populo esse: sed hoc tempore, quo Sacerdotes quidam malè propter cupiditatem audiunt, & Sacramentorum administratio ab hæreticis nundinatio appellatur & quæstus, vt amputet occasionem eorum, qui volunt occasionem, aliorum consuetudine laudata, ipsa Paulum in hac parte imitatur, atque Euangelium sine sumptu ponit, & ne eius gloria euacuetur, gratis tribuit quod gratis accepit.

Luc 10. Matth. 10. 1. Cor. 9. Ibidem.

Ex eadem item causa factum est, vt in victu atque vestitu communem quandam viuendi rationem sequatur: parcam quidem & sobriam, moderatam tamen, & quæ vitæ sustentandæ sufficiat: Itaque habitum quidē peculiarem nullū habet, sed cōmunē cum

cum Sacerdotibus earum regionum in quibus viuit: in quo tamen & honestatis, & paupertatis ratio maximè eluceat. Quod quidem factum est, tum quòd hæc Societas Clericorum est Religio (vt diximus) non Monachorum: tum verò quod hæretieis atque alijs hominibus perditis, & suo & temporum vitio valde ab habitu Monachali abhorrentibus (ad quos potissimum in rectam viam reuocandos est instituta) plus se prodesse posse hac ratione arbitratur. Et asperiores in victu atque vestitu leges, corporisque castigationes ordinarias suis hominibus nullas imponit, ad quas ratione sui instituti çquè omnes adstringãtur: quo ad ipsam veniẽtium omni hominum generi, naturæ, valetudini, ætati, communis quædam, & æquabilis viuendi ratio proposita sit, quam suscipere & tenere omnes possint. Atq; ob eam etiam causam, quod plures habet ac maiores difficultates hoc institutũ, illiusq; sunt onera interna grauiora, quã in speciẽ videntur. Non tamẽ asperitates eiusmodi aspernatur, aut abijcit, quas in alijs Religionibus suspicit, & sanctissimè institutas videt: sed vbi necessitas poscit, aut vtilitas,

eas Præpositi vel suscipiendas prescribunt, vel vt suscipiãtur, probant. Quod tam studiosè sæpè fit ac feruenter, vt per DEI gratiam frœno potius hac in re nostri, quam calcaribus indigeant.

Iis tantisque occupationibus proprijs hæc Societas distenta, Chorum vbi horæ Canonicæ decantentur, ordinariè nõ habet. Neq; enim ad cõstituendam Religionem, Chorus requiritur necessario. Possũt enim Religiones institui ad varios fines, & ad varia misericordiæ & pietatis opera exercenda: quibus qui sedulò studeant, etiam si à Choro vacent, quam alij qui Choro distringuntur, religiosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui Dominici principio Chorum videtur non habuisse, cùm impetrata sui ordinis confirmatione, in varias Prouincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini nostri Iesu Christi Euangelium, omnes suos discipulos, [a] à sanctissimo hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo tempore cũ pauci essent, & dispersi, & docendis populis vehementer occupati, verisimile est, Chorum frequentare non potuisse. Neq; tamen dicemus Ordin illum

S. Tho. 2. 2. q. 188. artic. 2.

[a] *Apud Sur. t. 4, l. 2. c. 2. vitæ S. Dominici. Anto. 3 p. hist. ti. 23. §. 3.*

illum sanctissimum, Religionem tunc propterea non fuisse, quando maximè eius Religio floruit, & vita & doctrina, & miraculis Dei Ecclesiam tantopere illustrauit. Et etiam Gregorius in Concilio Romano seuerè sanxit: ne Diaconi, quos ad prædicationis officium, & eleëmosynarum studium vacare cõgruebat, cantores eligãtur. Quod videlicet (vt grauissimi sancti Patres interpretãtur) nobilius sit homines verbo & doctrina, quàm cantu in Deum excitare. Quamobrem quorum est docere populum, ac doctrina pascere, & ad cælestia inflammare, ij cantibus insistere non debent, ne dum illis occupantur, ab vtilioribus abstrahantur. Neq; si Canon ille iam obsoleuit, minus tamen verum est quod in Canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præstantioribus, & magis necessarijs distringuntur, eos & Choro, & minus necessarijs officijs vacuos, liberosq; esse oportere. Itaq; viemus initio nascentis Ecclesiæ, Apostolos curam viduas alendi in septem Diaconos reiecisse: ne à verbi Dei prædicatione, quæ grauior ac magis necessaria erat, sancta quidem illa sed minus necessaria occupatione implicati,

92. dist. c. in sancta.

Tho 2.2.q. 91.ar.2. Ad tertiã.

Ibidem.

vllo modo retardarētur. Nō est (inquiAct.6. unt) bonum, relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quocirca in reliquis Religionibus (ijs etiam quæ ex instituto Chorum habent) publici professores, scholastici, concionatores, & quotidiana domesticorum, vel grauiorum munerum administratione occupati, liberiorem à Choro vacationem habent, vt à Choro scilicet expediti, munus suum quisq; pro dignitate tueatur. Quod eò etiam magis ei Religioni licebit, quæ Chorum non habet ex instituto. In hac autē Societate, qui aut scholasticus, aut publicus professor, aut concionator, aut confessarius, aut coadiutor temporalis non sit, aut denique maioribus ministerijs suo ex instituto non vacet, reperies profectò neminem. Ex quo cùm multæ aliæ Ecclesiæ, ac Religiones, diuinis laudibus publicè celebrādis, sanctissimè suo ex instituto consecratæ sint, è quibus petere quiuis possit hoc ad excitādum animum, & pietate inflammandum adiumentum: & vtrumque hæc Societas complecti nequeat, in eam partem quæ minus culta ab alijs, & magis necessaria, variaque & multiplex est, incumbendū sibi omni ratione putat In

qua

qua tractanda atq; excolenda, vt inten
ta ſemper ſit, ac nihil remittat, cætera
quę per ſe honeſta quidem ſunt & præ-
clara, ſed hoc eius inſtituto aliena, ne-
ceſſariò prætermittit, alijsq; cõcedit. I-
mitatuíque in hac etiam parte Pau 1. Cor. 1.
um Apoſtolum, qui de ſe dicit: Non
miſit me Dominus baptizare, ſed euã-
gelizare. Non quòd præclarum non
it, & ad ſalutem neceſſarium, ba-
ptizare (ſi quidem Baptiſmus ianua
ſacramentorum omnium eſt, & ne-
ceſſarius ad ſalutem) ſed quòd multi
ſſent alij qui baptizandi officio fun-
gi poſſent: pauci verò qui prædica-
oris Euangelici perſonam pro digni-
ate ſuſtinerent. Multiformis eſt gratia
Dei, & varia atque innumera Spiritus
ancti dona. Neque in bello minus vti-
s ſunt exploratores, qui hoſtium
onſilia inueſtigant, quàm milites,
ui manum cum hoſte conſerunt: ne-
ue minus proſunt, qui cuniculis actis
oppoſitas munitiones diſijciũt, quàm
ui in illas iam euerſas impetum fa-
unt. AEqua etiam pars eſt deſcendẽ 1. Reg. 30.
ad prælium, & remanentis ad ſarci-
s, & ſimiliter diuidunt: paremque
ophetandi gratiam à Deo acceperũt
dad & Medad, duo exſeptuagĩta ſeni
bus,

Num.11. bus, quos elegit Moyses, tametsi remanserunt in castris, quàm sexaginta octo alij, qui stabant ante tabernaculum. Vt is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: sed

Rom.14. oēs laudēt omniū Dominū, q dona sua distribuit prout vult. Existimatque Societas, se, tot laboribus atq; operis fructuose in animarum salutem occupata, precibus etiam ac Missis quas iugiter facit, etiam si Chorum non habeat, plenè populo satisfacere, & acceptas ab eo eleēmolynas pro sua tenuitate retribuere.

Et quoniam ad ea quæ commemoratuimus munera, rectè atq; ex ordine præstāda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, commoditas præterea naturæ, & ad agendum cum hominibus dexteritas, bonaque apud ipsos homines existimatio: neque facinorosos hæc Societas admittit, neque iure ipso, siue Canonico siue Ciuili infames, neque eos quos inconstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atque ineptos futuros putat. Nullū vero qui

1.Cor.7. alterius cuiusuis religionis habitum susceperit (cupit enim vt in qua vocatio

ne quisque vocatus est, in ea permaneat : & vt reliqui sacrorum hominum conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreant) eos tãtum recipit, quos à Deo intelligit ad suum institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditionem ac scientiæ laudem, Deo consecrare cupiũt, & in hac Societate ad spiritualem aliorum vtilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cùm vitæ inculpatæ & sufficientis doctrinæ sint; vt professos ipsos in spiritualibus rebus adiuuent, in Societatem admittuntur. Tertium genus constat ijs adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij prędítos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Marthæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij ijs expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes, quicunque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votum nullum ex instituto edere coguntur, sed se ipsi ac Religionem probant. Hoc autem pro-

ba-

ſtudiosè inquirunt: quas cùm habent compertas, in ſuo quemque loco & gradu conſtituunt, nihil ſupra vires præſcribunt, ſed illas potius ſublcuant, & gratiæ Dei & naturę ſeruiunt. Porrò cum multa ijs tradunt, quæ ad confirmandos eorum animos pertinent, & ad Regulam inſtituti proprij, normāq; reuocādos, tum verò quatuor illa, quæ ex Ignatij diſciplina atque exemplo, quaſi dogmata præcipua, & præceptorum reliquorum tāquam fontes ſunt: Primum eſt, vt Deum in rebus omnibus inuenire ſtudeant. Alterum, illud vnum propoſitum habeant, vt omnia ad maiorem Dei gloriam fiant. Tertium, obedientiam mordicus teneant, ſummamque in ea colenda religionē conſtituant. Poſtremum eſt, vt aliud nihil ex hoc mundo quærant, quàm quod quæſiuit Chriſtus, vt ſicut ille venit animas ſaluas facere, pro ijs pati, ac mortem oppetere, ita ipſi animas Chriſto lucrifacere omni ratione nitā tur: pro eis labori ſe, ac morti alacres etiam obijciant: opprobria & contumelias, ſi inferantur, non ſolum æquo, ſed etiam libenti atque hilari animo propter Chriſtum excipiant: ſi non inferantur, cupidè appetant, nullam tamen

mẽ dantes ipsi causam vel occasionem maledicti. Quod si quis consilijs Præpositorum, ac monitis, aut Societatis institutis, vel pertinaciter repugnat, vel non satis se accommodat, à Societate dimittitur. Illud enim antiquissimum huic Societati est, vt quo puram se ac syncerã reddatur, quicquid vitiosum ac corruptum est, præcidat, neque quenquã retineat, quem ex instituto retinere non debet. Biennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemorauimus, ab eruditione satis instructi, si ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adiecerint, & se Societati probauerint, possunt professionem emittere: si probata satis eorum virtus non videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem illi ipsi, & ij etiam qui secundo genere continentur, ac spirituales Coadiutores vocantur, Scholastici præterea, ac temporales Coadiutores, votis se perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ post nouitiatum obstringunt. Quæ quidem vota simplicia, non solemnia sunt: quibus nimirum ita astringũtur, vt liberum tamen Societati ante professionem sit, quos nõ probat dimittere, ac dimissos ab omni votorũ obligatio-

tione absoluere. Quocirca in huiusmodi votis, pollicitatio quædã est, voluntaria & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantũ in se est, in perpetuũ se tradit Religioni. Qui quidem, re tota per biennium (vt diximus) explorata & perspecta, teneri sponte vult, & viuere ac mori hac conditione in Societate: quod certè ante ingressum cùm liber sit, suique iuris ac dominus, re minus explorata vtique facere potuisset. Societatis verò tametsi nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat; illa tamen maxima est atq; firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis, ac leges imponunt: quæ nimirum sanctè vetant, temerè quenquam, aut inconsideratè dimitti, aut propter morbũ quẽ Societati seruiens cõtraxit, aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittendi autem causæ præcipuæ (vt vno verbo dicã) ad duas rediguntur: cũ aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominẽ dimitti: tũc enim illũ retineri, contrariũ esset charitati, cui omnia seruire debẽt. Et quidem cũ necessariò dimittitur, tã cõsideratè, tã cautè, tã benevolè ac dolenter faciendũ esse cõstitutio-

utiones iubēt, vt nihil ad summā moderationē, religiosamq; prudētiā præermissum esse videatur. Atque vt hoc quàm consideratissimè fiat, solus Præpositus Generalis potestatem habet, eos ab Societate dimittendi, qui huiusmodi votis post biennium obligati sunt. Quocirca non est in eorum, qui regunt, potestate, quenquam pro suo arbitratu à Societate dimittere, sed præscripto ac lege viuitur: & si qua in re moderatos se illi præbent, ac benignos, in hac (vt par est) quam maximè. Nā præterquam quòd Christiana charitas hanc moderationem postulat, Societatis ipsius rationes vehementer exigunt, atque adeò flagitant, ne inconsultè aut facilè, eruditi iam, & magnis eius multorum annorum laboribus, & sumptibus exculti ac perpoliti homines dimittantur, quos lentè, magnoque iudicio, rudes atque impolitos admisit. Inconsultum enim esset, in serēdo strenuè laborare, metēdi maturam frugem, percipiendíque fructus tempus negligere. Sed cùm Societatis excellēs finis sit, ac proinde innumeris plenus difficultatibus, probatos viros, atque exercitatos omninò desiderāt, vt sine offensione obti-

nea-

eas Præpositi vel suscipiendas prçscribunt, vel vt suscipiãtur, probant. Quod tam studiosè sæpè fit ac feruenter, vt per DEI gratiam frœno potius hac in re nostri, quam calcaribus indigeant.

Iis tantisque occupationibus proprijs hæc Societas distenta, Chorum vbi horæ Canonicæ decantentur, ordinariè nõ habet. Neq; enim ad cõstituendam Religionem, Chorus requiritur necessario. Possũt enim Religiones institui ad varios fines, & ad varia misericordiæ & pietatis opera exercenda: quibus qui sedulò studeant, etiam si à Choro vacent, quam alij qui Choro distringuntur, religiosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui Dominici principio Chorum videtur non habuisse, cùm impetrata sui ordinis confirmatione, in varias Prouincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini nostri Iesu Christi Euangelium, omnes suos discipulos, a à sanctissimo hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo tempore cũ pauci essent, & dispersi, & docendis populis vehementer occupati, verisimile est, Chorum frequentare non potuisse. Neq; tamen dicemus Ordin

S. Tho. 2. 2. q. 188. artic. 2.

a Apud Sur. t. 4, l. 2. c. 2. vitæ S. Dominici. Anto. 3 p. hist. ti. 23. §. 3.

illum

illum sanctissimum, Religionem tunc propterea non fuisse, quando maximè eius Religio floruit, & vita & doctrina, & miraculi Dei Ecclesiam tantopere illustrauit. Vetiam Gregorius in Concilio Romano seuerè sanxit: ne Diaconi, quos ad prædicationis officium, & eleëmosynarum studium vacare cõgruebat, cantores eligãtur. Quod videlicet (vt grauissimi sancti Patres interpretãtur) nobilius sit homines verbo & doctrina, quàm cantu in Deum excitare. Quamobrem quorum est docere populum, ac doctrina pascere, & ad cælestia inflammare, ij cantibus insistere non debent, ne dum illis occupantur, ab vtilioribus abstrahantur. Neq; si Canon ille iam obsoleuit, minus tamen verum est quod in Canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præstantioribus, & magis necessarijs distringuntur, eos & Choro, & minus necessarijs officijs vacuos, liberosq; esse oportere. Itaq; videmus initio nascentis Ecclesiæ, Apostolos curam viduas alendi in septem Diaconos reiecisse: ne à verbi Dei prædicatione, quæ grauior ac magis necessaria erat, sancta quidem illa sed minus necessaria occupatione implicati,

92. dist. c. in sancta.

Tho 2.2.q. 91.ar.2. Ad tertiũ.

Ibidem.

vllo modo retardarẽtur. Nõ est (inquiAct.6. unt) bonum, relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quocirca in reliquis Religionibus (ijs etiam quæ ex instituto Chorum habent) publici professores, scholastici, concionatores, & quotidiana domesticorum, vel grauiorum munerum administratione occupati, liberiorem à Choro vacationem habent, vt à Choro scilicet expediti, munus suum quisq; pro dignitate tueatur. Quod eò etiam magis ei Religioni licebit, quæ Chorum non habet ex instituto. In hac autẽ Societate, qui aut scholasticus, aut publicus professor, aut concionator, aut confessarius, aut coadiutor temporalis non sit, aut denique maioribus ministerijs suo ex instituto non vacet, reperies profectò neminem. Ex quo cùm multæ aliæ Ecclesiæ, ac Religiones, diuinis laudibus publicè celebrãdis, sanctissimè suo ex instituto consecratæ sint, è quibus petere quiuis possit hoc ad excitãdum animum, & pietate inflammandum adiumentum: & vtrumque hæc Societas complecti nequeat, in eam partem quæ minus culta ab alijs, & magis necessaria, variaque & multiplex est, incumbendũ sibi omni ratione putat In

qua

quæ tractanda atq; excolenda, vt intenta semper sit, ac nihil remittat, cæteraque per se honesta quidem sunt & præclara, sed hoc eius instituto aliena, necessariò prætermittit, alijsq; cõcedit. Imitatur quoque in hac etiam parte Paulum Apostolum, qui de se dicit: Non misit me Dominus baptizare, sed euãgelizare. Non quòd præclarum non sit, & ad salutem necessarium, baptizare (si quidem Baptismus ianua Sacramentorum omnium est, & necessarius ad salutem) sed quòd multi essent alij qui baptizandi officio fungi possent: pauci verò qui prædicatoris Euangelici personam pro dignitate sustinerent. Multiformis est gratia Dei, & varia atque innumera Spiritus sancti dona. Neque in bello minus vtiles sunt exploratores, qui hostium consilia inuestigant, quàm milites, qui manum cum hoste conserunt: neque minus prosunt, qui cuniculis actis oppositas munitiones disijciũt, quàm qui in illas iam euersas impetum faciunt. AEqua etiam pars est descendẽtis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter diuidunt: paremque prophetandi gratiam à Deo acceperũt Eldad & Medad, duo exseptuagĩta senibus, 1. Cor. 1.

1. Reg. 30.

Num.11. bus, quos elegit Moyses, tametsi remanserunt in castris, quàm sexaginta octo alij, qui stabant ante tabernaculum. Vt is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: sed

Rom.14. oēs laudēt omniū Dominū, q̄ dona sua distribuit prout vult. Existimatque Societas, se, tot laboribus atq; operis fructuose in animarum salutem occupata, precibus etiam ac Missis quas iugiter facit, etiam si Chorum non habeat, plenè populo satisfacere, & acceptas ab eo eleēmosynas pro sua tenuitate retribuere.

Et quoniam ad ea quæ commemoratuimus munera, rectè atq; ex ordine præstāda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, commoditas præterea naturæ, & ad agendum cum hominibus dexteritas, bonaque apud ipsos homines existimatio: neque facinorosos hæc Societas admittit, neque iure ipso, siue Canonico siue Ciuili infames, neque eos quos inconstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atque ineptos futuros putat. Nullū vero qui

1.Cor.7. alterius cuiusuis religionis habitum susceperit (cupit enim vt in qua vocatio

ne quisque vocatus est, in ea permaneat : & vt reliqui sacrorum hominum conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreant) eos tãtum recipit, quos à Deo intelligit ad suum institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditionem ac scientiæ laudem, Deo consecrare cupiũt, & in hac Societate ad spiritualem aliorum vtilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cùm vitæ inculpatæ & sufficientis doctrinæ sint; vt professos ipsos in spiritualibus rebus adiuuent, in Societatem admittuntur. Tertium genus constat ijs adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij prędítos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Marthæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij ijs expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes, quicunque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votum nullum ex instituto edere coguntur, sed se ipsi ac Religionem probant. Hoc autem pro-

ba-

[a] *De Reg. & transeunt ad rel. c. 16. ad Apostolicam.*

bationis tempus, quod productius, quã in reliquis Religionib', ac prolixius est, magnam affert vtilitatẽ ijs qui probantur, & ipsi etiã Societati. Nam cum in subsidium humanæ fragilitatis spatium probationis sit institutum, vt Innocentij 4 tertij verbis vtar, & non solùm in fauorẽ conuersi, sed etiã Monasterij à sanctis Patribus indultũ, vt & ille huius asperitates, & hoc mores illius valeat experiri: hoc biennij spatio, nostri nouitij diligentius rem totã expendũt, ac lentius institutũ probãt, versantes diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri (ne impetu quodã animi potius quã ratione, aut Dei spiritu impulsi, onus tollãt quod ferre nõ possint) & Societas vicissim illos etiã probat, & int', & in cute noscere studet: ne hominibus sese inutilibus oneret, eosque minus probatos admittat, quos paulò post dimitti necesse sit. Estq; omnino

Pachomi' regulã accepit ab Angelo in qua trienn ij probatio præcipitur, de quo Nicephor li. 9. c. 14. & Paladius in vita ipsius.

Hoc idem triennij spatium in militibus iubet Grego. lib. 7. reg. Epistola 11.

& ra-

& Iustinianus Auth. col. 1. tit. 5. Sacras seques regulas idẽ statuit. Greg. tamẽ l. 8. Epist. 23. biẽnio probari vult eos, qui ad cõuersionẽ suscipiuntur in Religionib. deformatis, Benedictus annũ tantũ probationis instituit. & S. Greg. cõfirmauit, vt scribit Alex. 2. 17. q. 2 c. Gõsaldus. Magna itaq; fuit olim varietas in Ecclesia Dei.

& rationi consentaneũ, & sanctorũ Patrũ doctrinæ conueniens, & ab ipsa etiam antiqua consuetudine nõ alienũ (quæ varia olim, & multiplex in Ecclesia Dei fuit) vt eo diutius atq; attentius Religionis institutũ quisque perpẽdat, antequã illud aggrediatur, & capiat, quo grauius ipsum & præclarius est: & vt Religio etiam eò magis perspectos habeat, atque exploratos illos, qui veniunt ad se, quo eius institutum arduum magis atque excellentius est. Quamobrem duorum annorum spatium, ad probandos nouitios suos, sedes Apostolica Societati dedit. Quo toto tempore, omnibus in rebus proprij instituti accuratè probantur, & õrandi, tum voce tum mente assiduo vsu exercentur, varijsque rationibus, quæ pertinent ad extirpandas prauas animi cupiditates, & mortificanda membra quæ sunt super terram, vt quidem ait Apostol', & humilitatis officijs sursum deorsum versantur. Probationis enim tempore, Præfecti atque nouitiorum Magistri, eorum vocationem diligenter explorant & dijudicant: & vt illi ipsi eam intelligant, & confirment, magnopere laborant: in singulorum ingenium ac facultates *Coloss. 3.*

stu-

ſtudiosè inquirunt: quas cùm habent compertas, in ſuo quemque loco & gradu conſtituunt, nihil ſupra vires præſcribunt, ſed illas potius ſublcuant, & gratiæ Dei & naturę ſeruiunt. Porrò cum multa ijs tradunt, quæ ad confirmandos eorum animos pertinent, & ad Regulam inſtituti proprij, normāq; reuocādos, tum verò quatuor illa, quæ ex Ignatij diſciplina atque exemplo, quaſi dogmata præcipua, & præceptorum reliquorum tāquam fontes ſunt: Primum eſt, vt Deum in rebus omnibus inuenire ſtudeant. Alterum, illud vnum propoſitum habeant, vt omnia ad maiorem Dei gloriam fiant. Tertium, obedientiam mordicus tenēant, ſummamque in ea colenda religionē conſtituant. Poſtremum eſt, vt aliud nihil ex hoc mundo quærant, quàm quod quæſiuit Chriſtus, vt ſicut ille venit animas ſaluas facere, pro ijs pati, ac mortem oppetere, ita ipſi animas Chriſto lucrifacere omni ratione nitā tur: pro eis labori ſe, ac morti alacres etiam obijciant: opprobria & contumelias, ſi inferantur, non ſolum æquo, ſed etiam libenti atque hilari animo propter Chriſtum excipiant: ſi non inferantur, cupidè appetant, nullam tamen

mẽ dantes ipſi cauſam vel occaſionem maledicti. Quod ſi quis conſilijs Præpoſitorum, ac monitis, aut Societatis inſtitutis, vel pertinaciter repugnat, vel non ſatis ſe accommodat, à Societate dimittitur. Illud enim antiquiſſimum huic Societati eſt, vt quo puram ſe ac ſyncerã reddatur, quicquid vitioſum ac corruptum eſt, præcidat, neque quenquã retineat, quem ex inſtituto retinere non debet. Biennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemorauimus, ab eruditione ſatis inſtructi, ſi ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adiecerint, & ſe Societati probauerint, poſſunt profeſſionem emittere: ſi probata ſatis eorum virtus non videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem illi ipſi, & ij etiam qui ſecundo genere continentur, ac ſpirituales Coadiutores vocantur, Scholaſtici præterea, ac temporales Coadiutores, votis ſe perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ poſt nouitiatum obſtringunt. Quæ quidem vota ſimplicia, non ſolemnia ſunt: quibus nimirum ita aſtringũtur, vt liberum tamen Societati ante profeſſionem ſit, quos nõ probat dimittere, ac dimiſſos ab omni votorũ obligatio-

tione absoluere. Quocirca in huiusmodi votis, pollicitatio quædã est, voluntaria & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantũ in se est, in perpetuũ se tradit Religioni. Qui quidem, re tota per biennium (vt diximus) explorata & perspecta, teneri sponte vult, & viuere ac mori hac conditione in Societate: quod certè ante ingressum cùm liber sit, suique iuris ac dominus, re minus explorata vtique facere potuisset. Societatis verò tametsi nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat; illa tamen maxima est atq; firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis, ac leges imponunt: quæ nimirum sanctè vetant, temerè quenquam, aut inconsideratè dimitti, aut propter morbũ quẽ Societati seruiens cõtraxit, aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittendi autem causæ præcipuæ (vt vno verbo dicã) ad duas rediguntur: cũ aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominẽ dimitti: tũc enim illũ retineri, contrariũ esset charitati, cui omnia seruire debẽt. Et quidem cũ necessariò dimittitur, tã cõsideratè, tã cautè, tã beneuolè ac dolenter faciendũ esse cõstitutio-

utiones iubēt, vt nihil ad summā moderationē, religiosamq; prudētiā præermissum esse videatur. Atque vt hoc quàm consideratissimè fiat, solus Præpositus Generalis potestatem habet, os ab Societate dimittendi, qui huiusmodī votis post biennium obligati unt. Quocirca non est in eorum, qui egunt, potestate, quenquam pro suo rbitratu à Societate dimittere, sed præscripto ac lege viuitur: & si qua in e moderatos se illi præbent, ac benignos, in hac (vt par est) quam maximè. Nā præterquam quòd Christiana charitas hanc moderationem postulat, ocietatis ipsius rationes vehementer xigunt, atque adeò flagitant, ne inonsultè aut facilè, eruditi iam, & agnis eius multorum annorum laoribus, & sumptibus exculti ac peroliti homines dimittantur, quos ntè, magnoque iudicio, rudes atque n polito s admisit. Inconsultum enim set, in serēdo strenuè laborare, metēmaturam frugem, percipiendique uctus tempus negligere. Sed cùm Soetatis excellēs finis sit, ac proinde inmeris plenus difficultatibus, probas viros, atque exercitatos omninò siderāt, vt sine offensione obti-

nca-

neatur. Quæ causa est, neminem vt cẽseat ad professionem admittendum, cuius virtus ac doctrina multis experimẽtis ac diuturnis perspecta antea nõ sit: ne videlicet sui, onus supra vires tollant, eoque opprimantur, atque exitio ijs sint, quibus saluti esse debuerant. At dum probantur, dum instituuntur, ne vagi omninò sint, & liberi, votorum huiusmodi (vt diximus) religione vinciuntur, & pedetentim, gradatimque ab imis ascendunt ad summa. Est igitur hæc ratio noua quidem, sed in hac parte nouo instituto cõueniens, Scholasticis salutaris, Societati necessaria, perutilis Ecclesiæ Dei. Nam Scholastici votorum merito ac fructu gaudent, & firmiores in sua vocatione, ijs obligati redduntur. Et Societas votis eiusmodi veluti obsidibus acceptis, minus de eorum voluntate constantiaq; dubitabit: neque metuet, ne populus oleum, ipsa vero operam perdat, & vtriq; beneficium apud eos ponant, qui ipsorum benignitate atque opera, bonas artes adepti, vbi referendæ gratiæ tempus aduenerit, ad sæculũ redituri sint. Quod profecto si fieret, iniquum esset, neque minus iniustum, quam si quis bonis Ecclesiasticis locupletatus, & Chri-

Christi patrimonio diues, stiuã manũ tenens, post tergum respiceret, statum que Ecclesiasticum deserens, negotijs rursus huius sæculi se implicaret. Quod nequando fieri posſit, sacris Canonib⁹ cautum est, vt siquis ad regimẽ Ecclesiæ parochialis assumptus, ad sacerdotium intra annũ propter studiũ non promoueatur, subdiaconatũ tamẽ suscipiat, votoque se astringat. Quod vitique votum, quasi fideiussor quidam est Ecclesiæ Dei, eius qui voto se obstringit futuræ cõstantiæ. Ne quemadmodum Pontifex ait; sicut à multis, de Christi patrimonio sublimatis, olim factum esse dignoscitur, à statu retrocedere valeat Clericali. Ecclesia verò Christi magno eorũ Apostatarum numero hac ratione liberatur, qui è Societate egressi, suis votis obligati perpetuo existerent, neque aliam viuendi rationem suscipere tutò possent: sicuti aliarum Religionum apostatis accidere, ipsa experientia docet. Neque verò ei vlla fit iniuria, qui dimittitur, quandoquidẽ volens, ac sciens hãc legẽ subijt cum admissus est: ac liber omnino, suique iuris relinquitur cum dimittitur: & meliori conditione plerumque egreditur, quàm ingressus est.

In 6. de electi & electi potestate tit. 6. c. Cùm ex eo.

Ibidem.

est. Neque dimittitur, nisi propter ipsius, aut propter vniuersæ Societatis bonũ: cuius (quoniam multorum commune bonũ est) maior sanè ratio, quã cuiuscunque boni priuati habenda est. Vt enim maius bonum, minori bono præponitur: ita communis vtilitas speciali vtilitati præfertur. Quod si Religiones omnes possunt, & solent, professos etiam suos qui insanabiles videntur, & curationem non admittunt, è cœtu suo pellere; cùm tamen sic electi, professionem suam quo ad possunt præstare teneantur: nulli sanè mirum videri debet, si Societas eos ab se dimittit, qui professionem nullam susceperunt, sed vota tantùm simplicia ediderunt, quorum, cùm dimittuntur, vinculis exoluti, liberam quocunque velint abeundi habent potestatem. Neque verò, si is qui Societatem ingreditur, ipsi Societati sese committit & credit, sperans se nullo vnquàm tempore ab illa dimittendum, nisi magna quadam ratione: par est vt Societas illi ipsi ita confidat, vt nullam illius perseuerantiæ atque stabilitatis exigat cautionem. Nõ enim partes pares sunt. Neque tamen si rectè perpendas, minor aut infirmior est cautio (vt

Innoc. III. de reg. & transe. ad relig. c. Licet.

pau-

ulò antè diximus) quam filijs suis
æstat Societas ex instituto, ea, quam
illis accipit ex voto. Et ijs quidem v-
itatibus nouum hoc institutum fir-
atur. Neque tamen ita nouum est, vt
on multa eius vestigia in seminarijs
ntiquis Clericorum habeamus, quē *Tol. 2 c.1.*
dmodū in nonnullis Toletanis Con *Tol. 3 c.23*
lijs, alijsque videre est, quæ huc addu *cabil. c 3.*
ere, & alias rationes afferre, nimis *sub Ludo.*
ongum esset, & à nostro instituto a- *Pio Aquis.*
enum, minimeq; necessarium. Nam *c.135.*
uod caput est, cum vniuersum Socie
atis institutum, tum verò potissimum
æc eius pars, multorum summorum
ontificum iudicio atque institutio-
ne, & sacrosancta œcumenici Triden-
inique Concilij autoritate compro-
batur. Vt ergo ad quatuor illa homi-
num genera, quæ in Societatem ad-
mittuntur, reuertamur: Primi illi qui
eruditione sunt conspicui, ad profes-
ionem quatuor votorum admittūtur.
Secundi, in Coadiutorū spiritualium
formatorum gradum, per tria illa vo-
a similiter publica, sed simplicia, in
superioris manibus emissa, adscitcun-
tur. Eodemque modo, qui ad domestti-
ca munia obeunda sunt admissi, cerū
suum temporalium Coadiutorū for-

matorum gradum, & ipsi consequuntur: vtrique autem formati Coadiutores, nullius posteà hæreditariæ successionis sunt capaces, vt in constitutione Gregorij XIII. (quam paulò pòst subijciam) videre est. Spirituales Coadiutores, quasi subsidiarij milites adiuuant professos & sublcuant, & ad omnes excursiones parati sunt. Temporales verò Coadiutores, reliquos domesticarum rerum cura leuant. Scholastici literas discunt, & cũ spiritu quẽ in Nouitiatu hauserunt, doctrinam coniungunt: totoque studiorum tempore, ita literarum disciplinas vacant, vt pietatem teneant, suique mortificationem non omittant: immò verò in multis se Professorum & Coadiutorum spiritualium muneribus exercẽt (pro facultate cuiusque & ingenio) vt consuetudine bene agendi paratiores fiat, & tanquam exercitatiores, ad illorum ministeria suo tempore obeunda. Hoc in Collegiis fit. Habet enim Societas Domos & Collegia, quæ ita distinguuntur. Domus aut probationis sunt, in quibus eo quo diximus modo, ad religionis disciplinam conformantur Nouitij: aut Professorum, in quibus scilicet, qui Nouitiatus, ac studiorum

rum laboribus perfuncti sunt, confessionibus, prædicationibus, aliisque pietatis ministerijs, ad proximorum vtilitatem se exercent. Collegia Scholasticorum sunt, in ijs quamuis nonnulla Professorum vsurpentur munia, propria tamen illorum sunt, quæcunque pertinent ad discendas vel docendas eas disciplinas, quæ ad Professorum ministeria rectè obeunda sunt necessariæ. Domus professorum redit' nullos habere possunt (ne ad ædificationem quidem Templi, aut cultum eius, ac ornatum) nec possessiones vllas, priuatim vel in communi: nec ius petendi vllas, perpetuas eleëmosynas, sed quotidianis viuunt. Domibus probationis & Collegijs bona in cõmune habere licet: vt & nouitij oneri ne sint populis, antequam vsui esse incipiant, & Scholastici victum quærendi solicitudine expediti, liberius in rerum cognitionem incumbant. Eiusmodi autem reditus, vel à ciuitatibus publicè constituuntur, vel priuatim à primarijs viris ac copiosis, qui facultates suas rectè se collocare hac ratione putant, & præclarè de hominibus mereri, vt XXIIII. capite dicam. Collegiorũ bona professa Societas admini-

ſrat: ex quibus tamen ad ipſam nulla peruenire poteſt vtilitas, ſed in victu Scholaſticorum & veſtitu penitus conſumuntur. Ita fit, vt quorum eſt fructus, ij ſubſint imperio, neque bonis abutendi habeant facultatem: qui præſunt, ex ſuis laboribus vtilitatem nullam propriam percipiant, ſed eam in certos vſus fratrum ſuorum, præſtitutosque conuertant. Scholaſtici ſtudijs confectis ad incudem rurſus reuocantur, ac veluti excoquuntur, vt in Profeſſorum, aut ſpiritualium Coadiutorum formatorum adſciſcantur numerum. At verò Profeſſis magna eſt in primis autoritas, & ius Societatem gubernandi. Ex illis, Aſſiſtentes, Prouinciales, Cõmiſſarij, Viſitatores creãtur, & Præpoſitus ipſe Generalis. Ex quo etiam conuenit, vt ſpectatæ virtutis ac eruditionis laude, rerumque vſu præſtent, cum omnibus tamen æqualiter (vt faciunt) viuant, & humilitate ac modeſtia exæquent, quæ poterant videri inæqualia. Edunt autem profeſſi ſolemnia vota tria, cæterarum Religionum more, Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ (ijs enim tribus votis, vis Religionis & natura continetur) addunt quartum peculiare, ac pro-

pri-

prium Societatis, de Obedientia admissiones Romano Pontifici fideliter præstenda. Quod quidem his temporibus luctuosis ac perditis, quibus sacrosanctæ Sedis autoritas ab hæreticis acerrimè impugnatur, diuinum planè inuentum fuit. Nam præter alias vtilitates, quas continet multas & magnas, quæ in ipsa Instituti formula tanguntur, certè arctius adstringit, quod hæretici laxare studeant. Sed vt non solùm in præsens optimè Societas gubernetur, verùm etiam in posterum, & cupiditati atque ambitioni, religiosi status certissimis præsidijs, quantum in ipsa est, occurratur: alia vota simplicia professi emittunt, promittuntque se non consensuros, vt Constitutiones de paupertate, quæ nūc est in Societate, immutentur, nisi fortè vt magis illam contrahant & arctēt, nullam in Societate dignitatem, neque aperte neque occultè quæsituros: si quem verò abijsse sciuerint, fideliter prodituros: extra Societatem verò, nullam admissuros dignitatem, nisi eius qui præcipere possit, obedientia compellantur.

GVBERNATIONIS porrò forma & ratio hæc est. Vniuersæ Societati cum

summa potestate præest Præpositus vnus generalis. Is Præpositorum Prouincialiū suffragio adlegitur, & duorū præterea Professorū, qui in congregatione Prouinciali electi, vnà cum Prouinciali ex singulis Prouincijs ad generalem conuentum veniunt, perpetuusque est, ac maximam inter omnes habet autoritatem. Ipse ex cognitione rerum omnium & personarum Societatis, quā habet permagnam, Rectores Collegiorum, Domorum Præpositos cōstituit: Prouinciales, Visitatores, ac Commissarios creat. Quæ ratio commodissima est, & ad pacem, modestiam, humilitatemque conseruandam aptissima: tollit enim ac rescindit perturbationes animorum, dissensiones, inuidias, odia, quæ Prælatorum electiones ferè consequuntur eas, quæ ex multorum pendent iudicio ac voluntate. Præpositus item Generalis per se, vel per suos Prouinciales, Collegia moderatur: facultates à sede Apostolica Societati datas, & priuilegia suis dispensat, eorum vsum adstringit, relaxat, cōcedit, reuocat: admittendi in Societatem, atque ab ea dimittendi, in Professorum numerum cooptandi, Conuentus generales (quibus ipse præest) indi-

indicendi, ac peragendi, pleniſſimam potęſtatem habet: denique ad eius arbitrium iudiciumque, ſumma omniũ rerum, conſiliorumque redit. Qua poteſtate ne ille fortè abutatur, præter eam curam, quæ in optimo Generali præpoſito eligendo, atque ad id mun' aptiſſimo adhibetur (quæ ſumma eſt, pariqué religione ſeruatur) quorum ſuffragio Præpoſitus Generalis creatur, ab eiſdem quatuor ſpectatiſſimi Patres eliguntur, qui Aſſiſtentes appellantur, ſuntque præpoſito Generali à conſilio. Illi victum eius ac veſtitum moderantur, labores definiunt, de erratis in humilitate admonent: ad eamque rem Admonitor (ſic enim vocatur) ab ipſa Societate eſt conſtitutus. Si quid grauius accidat, ſi acerbus ille pl' æquo ac violentus, ſi bonorum Collegiorum profuſus aut præpoſterus diſtributor fortaſsè ſit, ſi doctrina depraua tus, vel moribus (homines enim ſum') congregationem generalẽ (quæ quoniam vniuerſam Societatem repræſentat: ipſo etiam Præpoſito Generali ſuperior eſt) indicendi penes Aſſiſtentes ius eſt, in qua veritas earum rerum, & pondus examinatur; & pro modo culpæ, pœna imponitur. Priuati

enim Generalatu Præpositus Generalis potest, si res exigat, & grauioribus etiã supplicijs affici. Ex quo Societatis gubernatio, cùm proximè ad Monarchiam accedat, multum etiam habet Aristocratiæ. Vitato enim quod vitiosum esse potest, id quod in vtroque genere est optimum, Societas sumpsit. Nam vnum esse in gubernatione Principem, præclarum quidem est, & ad conseruationem firmũ: sed si ille sit moderatus & sapiens. Verùm tamen periculosum est, ne honore elatus, libidinem suam, non rationem sequatur: & quod traditum est ad salutem, in perniciem multorum conuertat. Et vt hoc quidem absit, vtque maximè sapiens sit, omnia certè scire vnus non potest, ac propterea, Ibi salus populi, Prouer. 11. vbi cõsilia multa. Quod enim quisque præ alijs scit, id in commune confert. At verò illud subest in multitudine periculi, ne quot capita, tot sint sententiæ, & illud vnum, quo maximè hominum conuentus ac consociatio cõtinetur, distractum in varia dissoluatur. Quæ pericula in vtroque genere vt vitaret, & vnitatem hæc Societas à Monarchia accepit, & ab Optimatibus consilium, & ita vtrunque tempera-

pera-

prauit, vt Præpositus Generalis & præsit omnibus, & ipse quodammodò subsit, eiusque Assistentes Consiliarij, non iudices sint. Hæc est instituti Societatis huius species quædam, ac gubernationis forma, quam Ignatius expressit, ac nobis reliquit. Quæ quidem, vt ex superioribus liquet, quanquam multa cum reliquis Religionibus coniuncta atque communia, nonnulla tamen propria habet ac singularia. Nam cùm hæc Societas Religio sit, ea habeat necesse est, quæ cæteræ habent Religiones, & quæ ita propria Religionis sunt, vt ab ea diuelli, distrahiq; nõ possint. Ea autem sunt vota tria, Paupertatis, Castitatis, ac Obedientiæ, in quibus vis ac natura religionis posita est, & quæ si absint, religio esse, dicíve nõ possit. Sed cùm etiam Religio Clericorum sit (quemadmodum Tridentina synodus testatur) à religionibus omnibus Monasticis differat, oportet: in ijs quidem, quibus illæ à Cleró distant, dissidentque. Et quamuis religiones omnes eodem spectent, & ad perfectionem Euangelicam tanquam in vnum eundemque finem vltimum referantur: vna quæque tamen finem suum præcipuum ac pecu- *Sess. 25. c. 16.*

liarem habet, quem respicit ac sequitur. Qui finis cùm alius alibi sit, etiam ea quæ ad finem illum diriguntur, diuersa, diuersis in Religionibus sint, necesse est. Pendent enim ex extremo media; & ex fine, ea quæ finis gratia quæruntur. Neque vlla Religio reperiri potest quæ tantam habeat cum vlla alia religione similitudinem & affinitatem, vt non multa etiam habeat dissimilia, & propria. Nam si nihil omnino inter vtramque interesset, non duæ similes, sed vna, eademque sit Religio. Habet præterea Religio quælibet sua priuilegia, & iuris communis dispensationes, quas Christi in terris Vicarius, quasi ipsius iuris communis autor, interpres, ac dispensator sua autoritate facit, ad vtilitatem atque ornamentum Ecclesiæ sanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta est, & tanquam castra Dei, habet plurimas atque inuictas armatorum militum acies, in cõmune quidem fortissimè dimicantium, sed non eisdem omnes, sed singulas aptis, suis, proprijsque armis vtentium. Quę quidem armorum genera, tam inter se differunt, quàm milites, qui armis vtuntur. Denique Deus,

Deus, qui sapientissimè omnia gubernat, ad morbi naturam medicinam accommodat, & pro temporum varietate, ad Ecclesiam suam vel excolendam, vel illustrandam varias Religiones præfinitis à se ætatibus mittit.

NOVA GREGORII XIII. Constitutio, & Instituti Societatis Iesu confirmatio.

CAPVT XXIII.

CVm hæc scripsissem, & publicare ac prælo mandare vellem, noua Constitutio felicis recordationis Gregorij XIII, in manus meas venit. In qua cum vniuersum Societatis Institutum declarat, omniaque eius priuilegia, constitutiones, atq; statuta approbat, & denuò confirmat: tũ verò præcipua quædam ex ijs quæ à me in proximo capite explicata sunt, ita definit & statuit, vt rem totam qua de agimus, maximè illustret. Atq; etiam excommunicationis latæ sententiæ anathemate eos constringit, qui ijs contraria dixerint, docuerintve. Et temerariam quorundam frænat audaciam, qui de hoc instituto, & de alijs Apostolicis eiusdem Gregorij literis, illud

similiter confirmantibus detrahere, ausi sunt: omnesque illorum assertiones huic Constitutioni repugnantes, falsas & temerarias esse pronũtiat. Nã cum hæc religio, Iesu Societas sit, effugere certè calumnias non potest, quas quidem ipse Dominus Iesus, & omnes aliæ religiones, quæ Societates item Iesu, ac vera membra sunt, nusquam non pertulerunt. Id quod Sacri Ordines Diui Dominici, ac Diui Francisci abundè testantur, qui grauissimè initio ab improbis exagitati sunt, atque omnibus machinis pertinaciter oppugnati. Sed Deus qui & institutor sanctarum Religionum, & propugnator est, Vicarios suos, Pontifices Maximos diuinitus permouit, vt illarum protectionem atque defensionem susciperent: & clarissimos atque sanctissimos Doctores Thomam Aquinatem, & Bonauenturam, eo ipso tempore prouidentissimè illis auxilio misit, vt hostium conatus retarderent, calumnias obtererent, audaciam frangerent atque contunderent, & doctrinæ cælestis splendore, offusam animis caliginem discuterent. Sed vt hæc omnia Lector magis etiam perspiciat, partem ipsius Sanctissimi Domini

mini N. Constitutionis hic subijciendam existimaui.

GREGORIVS EPISCOPVS, SERVVS SERVORVM DEI, AD PERPETVAM rei memoriam.

Ascendente Domino & Saluatore nostro in naviculam, ecce motus magnus factus est in mari, ipse autem à discipulis rogatus, venis imperauit & facta est tranquillitas, quam nos in Petri naviculâ collocati turbinibus excitatis, ab eodem Domino assiduis precibus postulantes, nostram interea operam in frangendis procellosis fluctibus impendere non desistimus: cūq; tanti laboris socios, & validos remiges diuina nobis prouidentia præparauerit, eorum opera in superandis sæuientis pelagi tempestatibus nos maximè subleuat, qui pro communi fluctuantium animarum salute propria commoda nihil pendūt, seq; ad omnia discrimina exponūt. In quo cùm alia-

rum

rum Religionum studia, tum Societatis Iesu assiduum pro Christo labor, nec non vsque ad finem perseuerantia, promptam se ostendit, cumq; prolem Catholicæ Religioni valde proficuam, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesia subeunda paratam procreauerit, aliam atque aliam à prima non degenerem præstante gratia Dei, quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altius prouecti, semper præsto sint: quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adsciscamus eos autem, vt firmiorē nobis opem ad prædicta nauare possint, ab omni non modò iniuria, sed etiam calūnia studemus intactos conseruare. Quod vt à nobis efficiatur, ipsius instituta tāquam fundamenta eius præsidij, quod Catholicæ Religioni impendunt, immota atque inconcussa, aliorum etiam Romanorum Pontificum exemplo debemus Apostolica auctoritate tueri, quorum felic. recor. Paulus III. & Iulius etiam III. Constitutiones, & laudabile dictæ Societatis institutū confirmarunt: Paulus q; idem eam ipsam ab omni quorumcunque ordinariorum iurisdictione exemit, quo instituto per Paulum IIII. examinato, & à Synodo Tridentina commendato, Pius V. item prædecessor noster, Societatem ipsam ordinem esse mendicantem declarauit. Quæ omnia non immeritò ab eis sunt

Societatis confirmationes aliæ.

Exemptio Societatis.

Societas

concessa

concessa ob egregias virtutes, & dona Societati antedictæ diuinitus elargita, cuius præcipuus finis Catholicæ est Religionis defensio ac propagatio, animarumque in Christiana vita & doctrina profectus. Gratiæ quoque eius vocationis est proprium, diuersa orbis terrarum loca in Romani Pontificis, seu Præpositi generalis eiusdem Societatis directione peragrare, vitamque in quauis mundi parte agere, vbi saluandarum sua opera animarum copiosior prouentus ad Dei gloriam speretur. Ad quem finem Spiritus sanctus bo.me. Ignatij Loiolæ, Societatis ipsius Institutoris, eiusq; sociorum excitator, media quoque prædicationum ac cuiuscunq; ministerij verbi Dei doctrinæq; Christianæ, & spiritualium exercitiorum, aliorum item charitatis operum, & Sacramentorum administrationis, ac præcipuè Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, horumq; frequentioris vsus accommodauit. Ad quæ sufficienter & pro dignitate præstanda, difficultates superandas, periculaque adeunda, quibus dictæ Societatis Religiosi in huiusmodi discursionibus & ministerijs exponuntur, necesse est vt ipsi talia obituri, magno virtutis & deuotionis præsidio muniantur, quod illis gratia in primis omnipotētis Dei, simulq; educatio ipsa, longa itē in Societate probatio, nec non regularum & constitutionum obseruātia præstare nos-

mendicæ declaratæ.

Finis.

Media.

Lōga probatio.

re noscuntur. Quibus Constitutionibus, vt tã-
ta ponant rudimenta virtutis ad quam alun-
tur, statuũ est, vt Nouitij in Societate bien-
nio probentur; quo expleto, si ipsi perseuera-
re voluerint, & Societati fuerit ab eis satis-
factum (quoniam Societas ipsa non solis No-
uitijs, & Professis, vt reliqui regulares or-
dines, cõstat) tria substãtialia vota simplicia
(nisi quis interdum ad professionem, vel gra-
dum Coadiutorum formatorum admitten-
dus videretur) Paupertatis, Castitatis, &
Obedientiæ, in eadẽ Societate ex Apostolico
indulto, ac iuxta vouendi formulam in eis-
dem Constitutionibus expressam emittunt,
ac secundùm illas promittunt se eandem So-
cietatem ingressuros, hoc est, vlteriorem ali-
quem illius gradum, prout Præposito videli-
tur Generali. Quibus votis emissis, Nouitij
esse desinunt, & in Societatis corpus, qui li-
teris operam dederint vel dauri sunt, vt
Scholares approbati: alij verò vt Coadiuto-
res temporales nondum formati cooptantur,
ac quantum est ex parte ipsorum, perpetuò;
ex parte verò Societatis, iuxta Apostolicæ
indulta, & Constitutiones prædictas tamdiu
obligati sunt, quamdiu Præpositus Generalis
eos in Societate retinendos esse censuerit.
Quod ad Societatis conseruationem maxi-
mè esse necessariũ, idq; ab illius exordio pro-
uisum, & pòst experimento comprobatum
esse

Nouitij biennio probantur.

Tria substantialia vota simplicia.

Scholares approbati. Coadiutores temporales.

est, idq; initio ingressu illi explicitè manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est commodior, vt liberi potius, quàm votis obligati dimittantur, alijsq; iustis & rationabilibus de causis. a *Coadiutores temporales non formati, qui non ad studia literarum, sed ad domestica munia curanda destinantur, post aliquot annos, quibus Generali Præposito, & Societati satis fecerint. per tria item Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ vota, licet publica, & in manibus Superioris emissa, non tamen solemnia. sed tum ex Constitutionum præscripto, tum ex volentis & admittentis intentione simplicia existunt, in Coadiutorum temporalium formatorum gradum admittuntur. Scholares verò studijs in Societate absolutis, antequam professi, vel Coadiutores spirituales formati fiant, non solùm tertium adhuc vlterioris probationis annum, in deuotionis & humilitatis exercitijs impendunt, vt si qua fortasse in re, harum virtutum feruor per literarum occupationem intepuerit, per earundem virtutum frequentiorem exercitationem ardentioremque Diuini auxilij inuocationem recalescat; sed etiam in verbi Dei sacrarum & scholasticarum lectionum, pœnitentiæque & Eucharistiæ Sacramentorum Societatis ministerijs tàdiu probantur.*

a Coadiutorum temporalium formatorũ tria substantialia vota publica, & in manibus, sed simplicia.

Tertius probationis annus

bantur, quamdiu Præposito Generali videtur, nec antequam ipsi Præposito sint planè perspecti, eíque in omnibus satisfecerint, ad huiusmodi gradus promouentur. Qui enim ad professionem quatuor votorum admittẽdi sunt, eos iuxta Constitutiones easdem, & Apostolica decreta et indulta viros omninò humiles ac prudentes in Christo, & in vitæ puritate ac literis conspicuos, diuturnisq; ac diligentissimis experimentis probatos, atque Sacerdotes, et in ministerijs huiusmodi prius diu multũq; versatos, vocatio hæc requirit, vtpotè quos ardua maneant ministeria. Quo fit, vt nõ omnes ad eandem professionem idonei esse, nec tales sine longa exercitatione atque experimento fieri, aut etiam cognosci possint. Quapropter Societatis corpus in sua membra & gradus idem Ignatius diuino instinctu ita duxit disponendum, vt præter eos quos Præpositus Generalis ad professionem quatuor votorũ idoneos esse censuerit, et võ nullos, quos interdum ad professionẽ trium admittere potest, reliqui etiam Sacerdotes, quarum vita & doctrina in Societate diu probata esset, ac Præposito Generali perspecta, & de ipsius licentia in Coadiutorum spiritualium formatorum gradum, per tria illa vota similiter publica, sed simplicia, in superioris manibus emissa admiterentur. Quibus emissis, tam hi qui spirituales, quàm qui tempo-

Qui nam ad professionẽ quatuor votorum admittendi.

Professi trium votorum Coadiutores spirituales formati.

Coadiutorum for-

temporales Coadiutores formati fuerint, certum in Societate gradum habent, suntque omnis hæreditariæ successionis incapaces, nihilque omninò proprij iuxta Constitutiones eadem habere possunt. Nec propter emissa huiusmodi vota publica, aut per mortem ab intestato in illorũ si.uti nec in Professorũ bonis Domus vlla, aut Ecclesia vel Collegiũ dictæ Societatis succedere potest. Qui verò quatuor votorum Professi futuri sunt, ij tribus illis solemnibus substantialib. votis quartum similiter solemne addunt specialis Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstãdæ ob certiorem Spiritus Sancti in missionibus ipsis directionem, ac maiorem ipsorum mittendorum Sedi Apostolicæ obedientiam, maior. mq; deuotionem, humilitatem, mortificationem ac voluntatum abnegationem. Post emissam verò professionem siue quatuor, siue trium votorum, Professi ad Paupertatis, quæ regularis instituti murus est et propugnaculum, perfectionem tuendam, omnemque ambitionis occasionem excludendam, nonnulla alia simplicia vota emittunt: quibus promittunt se nunquam quacunque ratione acturos vel consensuros, vt quæ in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur, nisi quando ex iusta rerum exigentium causa paupertas magis restringenda videretur: neq; prætensuros

matorum certus in Societate gradus, & paupertas.

Quartum votum solemne.

Alia vota simplicia Professorum.

tensuros ne indirectè quidem, vt in aliquam prælationem vel dignitatem intra vel extra Societatem eligantur: nec extra Societatem in sui electionem, quantum in eis fuerit, consensuros, nisi coacti obedientia eius, qui idipsis possit sub pœna peccati præcipere a Item Societati vel eius Præposito manifestaturos, si quem forte aliquid huiusmodi moliri. Porrò non solū Professi, & Coadiutores formati, sed ex alijs, quicūq; absoluto probationis biennio prædicta tria substantialia vota etiam simplicia emiserint, si absque expressa licentia à Societate discedant, etiam si prætextu melioris frugis, & transitus ad alium quemcunque ordinem (Carthusiensium duntaxat excepto) id faciant, apostasiæ & excommunicationis ex Apostolicæ sedis decreto pœnas incurrunt, à quibus non nisi à Summo Pontifice, vel à Generali Præposito absolui possunt. Iniquè enim cum Societate ipsa ageretur si viris multo labore ad ardua ministeria eruditis, cum religionis Catholicæ & huius Sedis detrimento priuaretur, præsertim cum Societatis Constitutiones, & priuilegia quæ supradicta continent, inseparata, antequam ad nouitiorum conuictum admittantur, habitatione eis maturius consideranda tradantur. Biennio Nouitiatus completo, & emissis votis simplicibus, vna est omnibus omninò viuendi et obediendi ratio,

debent

a Qui emissis votis etiā simplicibus sine licentia discedunt, apostasiæ, & excommunicationis pœnas incurrunt.

Pœnæ reseruatæ.

Omnibus vna est viuendi, & obediendi ratio.

debẽt enim omnes in omnibus obedire, & in communi viuere, non secus alij, atq; ipsi Professi & Coadiutores formati, idq; in Domibus quidem Probationum & Collegijs ex reditibus; in Domibus verò Professorum, quæ nullos omninò reditus habere possunt, ex eleemosynis tãtum. Et licet qui ad gradus Professorum, & Coadiutorum formatorum nondum peruenerunt, horum suorum ius atque dominium tum alias ob iustas causas, tum etiam vt maiorem Societas habeat libertatem, illos, si opus fuerit, cùm minori offensione dimittendi, ad tempus Generalis Præpositi iudicio præscribendum valeãt retinere, vt in pauperes tandem seu alios pios vsus pro ipsorum deuotione distribuant iuxta Euangelicũ consiliũ ac promissionem. quam initio Nouitiatus faciunt, interim tamen quantum ad illorum vsum, religiosam paupertatem seruant, nec vllas tanquam propria, & sine superioris facultate vti possunt. Et quamuis ij omnes qui post biennii Nouitiatus dicta tria vota simplicia, vt præfertur emiserint, ac in corpus Societatis coeptati, illiusq; meritorum, et priuilegiorum non secus atq; ipsi Professi participes effecti, quiq; quantum in eis est, & professionem emittere parati si ipse Præpositus Generalis id præfatæ Societatis instituto congruere iudicauerit, & in perpetuũ Dei seruitio votis simplicibus

Domus probationum. Collegia.

Domus professorum.

Promissio distribuendi bona in pauperes.

Qui expleto biennio nouitiatus tria substantialia Societatis vota simplicia emiserint verè & propriè religiosi existunt.

plicibus consecrati, ac sua sorte, prout laudabile Societatis institutum exigit, contenti, verè, & propriè religiosi existant; & si à Societate deficiant, excommunicationis et alijs Apostatarum pœnis sint subiecti: tamen cùm non ita pridem intellexissemus nonnullorum animos, qui pij alioqui et vtiles operarij existebant, solicitari interdum & affligi, quasi non essent religiosi, eo quòd non essent Professi, nec etiam deesse qui Religionis prætexiu, transfigurante se in angelum lucis Satana, non solùm ea occasione inquieti existerent, sed etiam aliorum pacem & vocationem disturbare, eosque in fraudem & defectionem deducere conarentur, vnde fructuosa hæc religio grauissima potuisset accipere detrimenta. Idcirco cùm diuina prouidentia pro temporum necessitate, varia & salutaria Ordinũ instituta in Ecclesia sua produxerit, nouisq; subinde in ea nascentibus morbis noua remedia, nouisq; emergentibus hostium impugnationibus, noua regularium Ordinum auxilia excitarit, & cuiq; illorum, iuxta cu iuslibet peculiaris gratiæ vocationem, peculiares quasdam notas, propriæ insignia, ac opportuna ad finem quem intendit, media suggesserit, & nunc maximè (vt felicissimi toto orbe successus testãtur) mirificos in agro Dominico fructus prædicto Societatis Iesu instituto proferat: quæ Societas (quemadmodum &

Si à Societate deficiant, excommunicationis & alijs Apostatarum pœnis subiacent.

Societa-

dum & alia nascentium regularium Ordinum exordia) à spiritu contradictionis impugnatur, cumque ipsi Ordines Romanorum Pontificum propterea constitutionibus circummuniri consueuerint : cuius rei sanctorum Dominici & Francisci præclarissimi Ordines exempla abundè suppeditarunt : ita nos licet aliàs institutum prædictum, Priuilegia & Constitutiones ipsius Societatis confirmauerimus et declarauerimus, motu proprio: statuentes eos, qui biennio Nouitiatus peracto, tria vota tametsi simplicia emiserunt, esse verè, & propriè Religiosos : cum præcepto, nequis hæc in dubium reuocare audeat, ac cum irritante, et alijs decretis, prout in nostris super hoc confectis literis plenius continetur : quia tamen non defuit temeraria quorundam audacia, qui post declarationem, decretum, præceptum, & interdictum nostrum huiusmodi nō solùm multa ex prædictis, & fortasse alia ad Societatis institutū, ac viuendi formam spectantia labefactare, sed & ipsa Apostolica decreta, ac præcepta, publicè, & ex cathedra, auju temerario impugnare, mentemq; nostram peruerse interpretari non erubescunt, disputantes, & prædicta in dubium reuocantes : omniaq; ex aliorum regularium Ordinum communibus rationibus, formis, ac statutis metientes. Societatis Institutum, peculiares Constitutiones, ac

tis exordia impugnata, vt & aliorum ordinum.

Alia instituti declaratio & confirmatio refertur.

Impugnantium obiectiones.

nes, ac vim votorum simplicium illius, à Sede Apostolica, in eadē Societatis Religione probata admissorum, penitus ignorantes, ac nonnulla iure antiquo, quæ post illud successu temporum huius Sedis autoritate, approbatione, & confirmatione, ac peculiaribus privilegijs, sancita, & roborata esse dignoscuntur, perperam interpretantes, conuellere nituntur. Hæc Pontifex; & infra: Nos vniuersalis Ecclesiæ vtilitati, quam ex inuiolata & inconcusso dictæ Societatis instituto, & religiosæ sobolis educatione sentimus, & maiorem in dies speramus, prospicientes, & præterea eiusdē Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento consulere volentes: Motu simili, & ex certa scientia nostra, deq; Apostolicæ potestatis plenitudine laudabile ipsius Societatis institutum, & quæ illud cōcernunt præmissa omnia, & singula prædicta; illius ac quæcunque alia priuilegia, facultates, exēptiones, immunitates, gratias, & indulta, à prædictis prædecessoribus nostris, & à nobis etiam per communicationē concessa, Constitutiones quoque, ac statuta, & decreta qualiacumq; ac si ad verbū præsentibus inserercntur, pro expressis habētes, tenore præsentium approbamus & confirmamus, supplentes omnes iuris & facti defectus, si qui interuenerint in prædictis Constitutionibus & Statutis. Adhæc dicti Societatem

Nouæ institutiones ac præmissorum omnium Constitutionumque & priuilegiorum societatis Confirmatio

tatem firmo sedis huius præsidio communire volentes, hac nostra perpetua Constitutione, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus statuimus atque decernimus tria vota huiusmodi, etsi simplicia, ex huius sedis institutione, ac nostra etiam declaratione & confirmatione esse verè substãtialia Religionis vota, ac in dicta Societate tanquam in Religione approbata, per sedem eandem admissa fuisse, & esse, ac per nos admitti, nec in illis à quoquam præter nos, & sedem huiusmodi dissentiri, nec ea vllo alio modo quam per legitimam dimissionem à Societate cessare posse, & non modò eos, qui in Coadiutorum formatorum, siue spiritualium, siue temporalium gradu & ministeria, vt præfertur, admittuntur: sed & scholares ipsos ac supradictos alios omnes, et quoscunq; qui in ipsam Societatem admissi, biẽnio probationis à quolibet eorum recto, tria vota substantialia prædicta, tametsi simplicia, emiserint, aut emittent in futurum, verè & propriè religiosos fuisse, & esse, ac fore, & vbique semper & ab omnibus censeri & nominari debere, non secus atque ipsos tũ Societatis, tum quorumuis aliorum Regulariũ ordinum Professos, suisque Præpositis in omnibus & per omnia obedire, & huic Sedi immediatè subiectos, & à quorumuis ordinariorum, & delegatorum, seu aliorum iudi-

Huiusmodi tria vota, & simplicia, vere tamen sunt Religionis substãtialia vota.

Huiusmodi vota, etsi simplicia, emittentes verè & propriè sunt religiosi.

Noua exemptio.

cum iurisdictione omninò exemptos. prout nos etiam vigore præsentium eximimus, denique vt omnium Societatis priuilegiorū iuxta Generalis Præpositi dispositionem sunt participes, ita quoque excommunicationis maioris latæ sententiæ, & aliis Apostatarū pœnis, si qui à Societate deficiant, subiacere, ac tanquam veros apostatas puniri posse, nec à quoquam, nisi per nos, & eidem præfectum, aut Generalem Præpositum ab eisdem pœnis absolui, nec ante huiusmodi absolutionem, & à Societate dimissionem, matrimonium contrahere, quinimò eos omnes ad cōtrahendum inhabiles, ac contractus huiusmodi nullos, & irritos esse, pro irritos facimus, & annullamus. Et vt cōtradicentiū audacia coërceatur, præmissas omnes & quasuis aliàs illis similes assertiones contradictæ Societatis institutum, vel quomodolibet in illius præiudicium pronūciatas, aut scriptas, falsas omninò & temerarias esse, & censeri debere. Præcipimus igitur in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis excommunicationis latæ sententiæ, nec non inhabilitatis ad quæuis officia, & beneficia sæcularia, & quorumuis Ordinum regularia, eo ipso absque alia declaratione incurrendis, quarum absolutionem nobis, et successoribus nostris reseruamus, ne quis cuiuscunque status, gradus, et præeminentiæ existat, dictæ Societatis institutum,

Pœnæ apostatarum innouantur.

Earūdem pœnarū absolutio denuo reseruatur.

Nouum matrimonij impedimentum dirimens.

Præcipitur sub excommunicationis, & inhabilitatis pœnis eo ipso incurrendis, ne

ſtitutum. Conſtitutiones, vel etiam præſentes, aut quemuis earum, vel ſupradictorum omnium articulum, vel aliud quid ſupradicta concernens quouis aiſpuandi, vel etiam veritatis indagandæ quæſito colore, directè vel indir. ctè impugnare, vel eis cõtradicere audeam: diſtrictiùs inhibentes, ne quis ſiue extra ſiue intra dictam Societatem, niſi de illius Generalis, aut inferiorum Præpoſitorũ licentia notationes, declarationes, gloſſas, vel ſcholia vlla ſuper præmiſſis facere, vl ea niſi quantum verba ipſa ſonant interpretari, aut de eis diſceptare, ſeu ſcrupulum cuiquã injicere, vel in controuerſiam aut dubiũ reuocare audeat quoquo modo; nec gloſſas, aut interpretationes ſiue impreſſas, ſeu ſcriptas ad id pertinentes, legere, docere, alijsq; tradere, vendere, vel apud ſe retinere præſumat: ſi quid verò dubij de eiſdem oriri contigerit, ad ſedem prædictam, vel ad Generalẽ Præpoſitum dictæ Societatis, aut ad eos quibus id ipſe cõmiſerit, referatur. Sicq; in præmiſſis omnibus & ſingulis per quoſcumque Iudices & Commiſſarios etiam cauſarũ Palatij Apoſtolici auditores, ac S. R. E. Cardinales in quauis cauſa & inſtantia ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, & autoritate, iudicari & definiri debere, nec non irritum & inane quidquid ſecus ſuper his à quoquã

quis audeat Societatis inſtitutum & cætera impugnare.

Nec niſi de Præpoſitorum licentia interpretari.

Nec in controuerſiam reuocare.

Nec gloſſas legere, docere, alijs tradere, vel apud ſe retinere.

Sic iudicari & definiri debere.

quauis autoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandantes vniuersis & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & cæteris Ecclesiarum & locorum etiam Regularium Prælatis per vniuersum orbem cõstitutis, vt præsentes literas in suis quisq; Ecclesijs, Prouincijs, Ciuitatibus, diœcesibus et iurisdictionibus ab omnibus inuiolatè obseruari, quinetiam Præpositũ ac personas Societatis huiusmodi defendant, eosq; præmissis omnibus & singulis pacificè fruĩ faciant, & gaudere, non permittentes ipsos per quoscunq; quomodolibet molestari, Contradictores per censuras Ecclesiasticas, & alia iuris & facti remedia opportuna, appellatione postposita, compescendo. Innocato etiã ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstãtibus recol. mem. Bonifacij Papæ VIII. quæ incipit: Quod votum & alijs Apostolicis constitutionibus, ac etiam aliorum ordinum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq;, indultis & literis Apostolicis quibuscunque huiusmodi ordinibus, Vniuersitatibus, locis vel personis per quoscunq; Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem prædictam etiam motu proprio & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, & cũ quibusuis irritatiuis, annullatiuis,

Mandatur omnibus Ordinarijs, vt præsentes literas obseruari faciant.

Non obstantibus.

nullatiuis, cassatiuis, renocatiuis, modificatiuis, præseruatiuis, exceptiuis, declaratiuis, mentis attestatiuis, ac derogatoriarum derogatriis, aliisque efficacioribus & insolitis Clausulis irritantibusq;, & alijs decretis in genere, vel in specie, ac aliâs quomodolibet etiam pluries concessis, confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus & singulis, etiamsi in eis caueatur expressè, quòd illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo & forma in illis expressis derogari possit, pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumq; totis tenoribus specialis specifica, & expressa mentio habenda, seu aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliâs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus. Contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadē sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Præsentis autem Constitutionis & gratiæ communicationem omnibus alijs, qui sua priuilegia cum ipsa Societate copiosè participant, participareq; poterunt quomodolibet in futurum, fieri omnino prohibemus. Cæterū volumus, vt præ-

Præsens concessio non communicatur.

Tradum-

ptis ha beatur fides.

sentium transſumptis etiam impreſſis manu Secretarij dictæ Societatis, vel Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo Præpoſiti Generalis eiuſdē Societatis, vel alterius perſonæ indignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem omninò fides habeatur in iudicio, & extra illud, quæ literis ipſis originalibus haberetur, ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, ſuppletionis, decretorum, ſtatuti, præcepti, interdicti, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire: ſi quis autē hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datū Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1584. octauo Kalend. Iunij, Anno Pontificatus noſtri tertiodecimo.

M. Card. S. Stephani.

Cæſar Glorierius.

A. de Alexijs.

Regiſtrata apud Cæſarem Secretarium.

COL-

COLLEGIA CVR HABEAT Societas ad instituendam iuuentutem.

CAPVT XXIIII.

INter alia munia & ministeria, in quib. ad Dei obsequium, Ecclesiæque sanctæ vtilitatē, hæc Societas, autore Ignatio, atq; institutore, se exercet, vnum (vt diximus) idque in primis vtile Collegiorum est, in quib. ad pietatem atq; ad doctrinam adolescētes conformantur. Quod docendi munus sunt nonnulli, & quidem viri graues ac prudentes, qui ex ea parte quæ pueros attingit, & prima Grāmatices continet rudimenta, tanquam nouū, & à religiosa grauitate alienum minus probant, causasque petunt, quamobrem Ignatius Collegia instituit, & ludum literarium pueris aperiri iussit, suosque ea occupatione distineri, quæ laborioſa ac permolesta est, & abiecta in speciem videtur, & nō satis propria religionis? Horum ego quæstioni, Deo adiutore respōdebo, rationesque aperiam, quibus id quod fit, rectè ac sapienter fieri intelligatur.

Sunt igitur Collegia nostra ipsius Societatis, quasi seminaria, in quibus scilicet nostri Scholastici, postquā in

virtutis ſtudio, ac domandis prauis animi affectionibus, biēnium nouitij poſuerunt, ad pietatem literas etiam adiungunt, vt pro menſura gratiæ ſibi à Domino traditæ, vtiles eſſe eius Eccleſiæ aliquando poſſint. Sed eiuſmodi Collegia ita sūt Societatis ſeminaria (vt diximus) vt in eis noſtri interdū literas non doceāt alios, ſed ipſi addiſcant. Plerunq; tamen ita inſtituuntur, vt noſtri ſcientias omnes profiteantur ac doceant, Theologo quidem neceſſarias, & à primis Grammatices principijs, tāquam ab incunabulis incipientes, ad ſummum Sacræ Theologiæ faſtigium, auditores ſuos gradatim, ſenſimque perducant. Non tamen omnia hæc Collegia æqualia & paria ſunt, neque in omnibus omnes, ſed in quibuſdā omnes, in omnibus quædā, in alijs aliæ facultates ac diſciplinæ explicantur. In omnibus tamen aut in pleriſq; omnium, pueri Grammaticorum præceptis, ac primis literis inſtituuntur. Et hanc quidem partem tanquam puerilem, & grauitati religioſæ ac tranquillitati haud ſatis congruentem, nonnulli reprehendunt.

Multæ ſunt igitur cauſæ, eæque grauiſſimæ, quæ Ignatium ad conſtituendum

dum huiusmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præsenti Ecclesiæ statu pendet. Nam videmus (neque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perdita nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerũ omnium sit facta conuersio: quanta ruina, pernicies, ac bonorum omnium strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infideles occupant, aut hæretici: & quæ nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina syncera, atque catholica adhuc vigeat (quæ est sanè perexigua) ea tamen morib. est inquinatissima, vitijsque vsq; eò contaminata, vt timendũ sit, ne corrupti ac perditi mores viam (vt solent) erroribus etiam atq; hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunque est quod nobis restat in Europa, eodem labefactatum motu concidat. Multi, inquit Apostolus, repellentes bonam conscientiam, naufragauerũt circa fidem. Et alibi, Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vita, peruersam doctrinam parit. Cor enim à vitijs occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærit

1. Tim. 1.
1 Tim. 6.

ſemper ac ſequitur, non quæ vera, ſed, quæ blanda ac ſuauis ſit, & quæ iucunda præbeat, iniucunda reijciat. Et voluntas per ſe cæca, & perturbationum tenebris cæcata magis, lumen veritatis obſcurat, aciemque intellectus perſtringit, ac habetat, & ſecum impetu quodam rapit mentem, facileque perſuadet, eam vt doctrinam & fidem abijciat, quæ tanquam parens quædam, cuſtosque virtutis, vt bonorum conſcientiæ blanditur ſemper, ſic malorum ſceleribus grauiter aduerſatur. Obſtandum igitur principijs eſt, & arbor in radice ſanãda. Quod quò commodius fiat, danda eſt opera, vt extinctis vitijs, radicitusque euulſis, virtutum omnium fructus efflorescant. Vt autem hoc aſſequamur, nihil facilius, præſtantius, diuinius, recta & accurata puerorum inſtitutione reperiemus: vt videlicet, cum lacte nutricis virtutẽ ſugant, Dei timorẽ imbibant, cosq; mores ab incunabulis diſcant, quibus robuſta ætate victuri, & Rempublicam adminiſtraturi ſunt.

Hoc ſpectauerunt, hoc ſibi propoſuerunt omnibus ſæculis, nationibus, Regnis, quicũq; de optima Republica leges ſcripſerũt. Hæc fermè eſt ſumma

præcepto-

præceptorum omniũ. Hûc referuntur, in hoc consumuntur dicta, facta, scripta penè omnia, quæcunque apud autores omnes, virosque sapientissimos legimus, ad constituendam præclarã quãdã ciuilis gubernationis formam. Nã vt qui inseritur surculus coalescat, & quæ plantatur arbor radices agat, tenella sit oportet: citius enim frangas quam corrigas, quæ in prauum induruerunt. Adeò (inquit ille) à teneris assuescere, multum est. Et quidam alius: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorẽ Testa diu. Et illud Philosophi: non parum differt à iuuentute, sic, vel sic, assuefieri, sed multum. Quem imitatus Poëta quidam ait, Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu Moribus instituas. Et paulò antè: Nil dictu fœdum, visuque, hæc limina tangat, Intra quæ puer est, procul hinc, procul inde puellę Lenonum & cantus pernoctantis parasiti. Maxima debetur puero reuerentia, si quid Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos, Sed peccaturo obsistat tibi filius infans. Sed longe illustriùs atque sapientiùs hoc idem Spiritus sanctus, per Salomonem testatur: Prouerbium est, inquit, Adolescens iuxta viam su-

Virgil. 2. Georg.
Hor. Arist. 2. Ethic.
Iuue. Sat. 14.
Prou. 22.

am ambulans, etiam dum senuerit, nō recedet ab ea. Et Salomone antiquior dixit Iob: Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ suæ. Plato quidem, nihil sibi videri scribit, in quo magis sit elaborandum, quàm vt filijà teneris (vt ita dicam) vnguiculis rectè instituantur. Et Beatus Augustinus maiorem etiam curam adhibendam esse præcipit in educatione, quàm in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias qui nati sunt, quàm vt nascantur. Non enim iam felicitas est habere filios, sed bonos habere. Et idem ille ipse Plato, in libris quos dē Republica & de legibus conscripsit, nihil accuratius præcipit, quàm optimam ac diligentem puerorum institutionem, ex qua vna salus pendet Reipublicæ. Atque optimis legibus scriptis, optimos magistratus præfert, quasi legibus inanimatis, leges animatas. Nam lex scripta, si magistratum nullū habeat, qui ad obtemperandum legi ciues pro suo iure cogat, etiam si vel maximè salutaris ac præclara sit, tamē lex mortua, iaceatq; necesse est, Oprimus autē magistratus, tametsi lege scripta careat, ipse tamen sit lex. Quantum igitur quę vita prędita sunt nō viu-

Iob. 20.

Plato.

Augusti. in Psal. 127.

Lib. 2. & de legib. 2.

uentibus, & animata inanimatis præstant, tantum optimus Reipublicæ gubernator, quasi lex viua, legi in ęs incisæ antecellit, quæ per se quidem mortua est. Addit Plato, Magistratus optimos haud posse fieri, nisi ciues viri sint optimi, ex quibus magistratus creantur. Viros porrò nunquam fore tales, nisi adolescentes, puerique tales sint. Ex pueris enim viri existunt, qui Rempublicam, ijs fermè moribus atque opinionibus gerunt, quibus à puero imbuti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam puerorum educationem in Republica sapienter administranda, quasi fundamentum ieceris, quidquid ædificij superstruxeris, corruat necesse sit. Platonem secutus Plutarchus, Philosophus prudentissimus, atque Traiani Principis quondam præceptor, aureum libellum de liberorũ educatione scripsit, in quo rem totam accuratissimè persequitur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut infantium membra, simul ac nati sũt, formari, componiq́ue debent, vt recta minimeque obliqua fiant: ita puerorum mores principio, aptè concinneque fingere conuenit. Illa namque nouella ætas, ad fingẽdum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dũ molles adhuc

Plutar. lib. de puerorum educatione.

huc extant, disciplinę melius instillantur: difficiliùs autē quæ dura sunt molliuntur. Quē admodū enim sigilla mollibus imprimuntur cæris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, vt ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit: Dum tener est gnatus, generosos instrue mores. Hæc ille, & paulò pòst: Maximum omnium (inquit) longeque primarium dicturus accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum. Honestatis enim fontem simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbusculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, cōsona pueris instituta, & admonitiones inserūt, vnde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuendi, stomachandique nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllam ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitisque ac ignō-

gnorationis insignis, liberos cõmendãt. Hæc Plutarchus. Docet præterea, nihil esse in rebus humanis, quod tanti æstimandum sit; neque opes, copias, genus, gloriam, honores, formam, sanitatem, robur, cæteraque quæ in bonis numerantur, vlla ratione esse cum exquisita liberorum educatione comparanda: eos verò paterna appellatione indignos, qui plus studij atque temporis ponũt in comparandis pecunijs quam in filijs, quibus pecunias relinquũt, ad virtutem effingendis. Neque hoc aliud esse ait, quam magnam calceorum sedulitatem habere, pedem verò ipsum paruipendere: esse autẽ perridiculum atque absurdum, liberos, si læua manu cibos capiant obiurgare, & grauiter reprehendere, distortis verò atque prauis si moribus sint, patienter ferre. Eandem cum Plutarcho sententiam habet B. Chrysost. ijs verbis: Magnum habemus pretiosumque depositum filios, ingenti illos seruemus cura; atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat. At verò nunc, contrà penitus facimus. Nã vt fundus quidem sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum studio tradimus, & agasonem, atque mulionem

Chrysost. in 1. Timoth. 2. hom 9.

nem, procuratorem que ac dispensatorem, qui nobis magna benevolentia afficiatur, inquirimus: cæterùm quod nobis charissimum omnium est, omninò negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fideli cuidam viro permittamus, qui ipsius tueri ac conseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus equè nobis gratus atq; charus esse debet: quippe hæc omnia filijs quæruntur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quàm eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimū est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco quæramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil ijs pecuniæ proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Hactenus Chrysostomus. Xenophon quidem Philosophus, & Historicus excellens, docet: Cyrum Persarum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor distributum, quarū vna erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectā ætatem iā agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Et præerant cuique harum partium,

In padia Cyri.

tium, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præsunt, qui selecti ex senioribus, eos videantur reddituri quã optimos. Et leges, studia atq; eas exercitationes puerorum diligentissimè persequitur, quæ absque admiratione leginon possunt. Idem ille ipse Xenophõ alibi tradit, Lycurgum pro seruis pædagogis, quos priuatim pueris suis quisq; præficit, virum præesse illis voluisse ex eorum numero, qui Rempublicam gerunt, qui quoniã pueros moderaretur, Pœdonomus appellabatur. Deinde eius officium atque instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetque eius qui ciuitatem legibus constituere velit, primam ac maximam curam esse oportere in erudienda iuuentute; qua sublata, pereat Respublica necesse est. Negatque vbi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid insit turpitudinis, aut imagines nudas Deorum collocandas, aut comœdias lasciuas, illis præsentibus exhibendas. Et merito sanè. Multi enim ad perpetuas inferorũ tenebras damnantur quorũ pessima vita ex mala educatione ortũ habuit, atq; ex parentũ incuria: quib. præ-

Lib. de Repub. Lacedæmoniorũ.

6. Polit. c. 1.

stan-

virtutis ſtudio, ac domandis prauis animi affectionibus, biēnium nouitij poſuerunt, ad pietatem literas etiam adiungunt, vt pro menſura gratiæ ſibi à Domino traditæ, vtiles eſſe eius Eccleſiæ aliquando poſſint. Sed eiuſmodi Collegia ita sūt Societatis ſeminaria (vt diximus) vt in eis noſtri interdū literas non doceāt alios, ſed ipſi addiſcant. Plerunq; tamen ita inſtituuntur, vt noſtri ſcientias omnes profiteantur ac doceant, Theologo quidem neceſſarias, & à primis Grammatices principijs, tāquam ab incunabulis incipientes, ad ſummum Sacræ Theologiæ faſtigium, auditores ſuos gradatim, ſenſimq́ue perducant. Non tamen omnia hæc Collegia ęqualia & paria ſunt, neque in omnibus omnes, ſed in quibuſdā omnes, in omnibus quædā, in alijs aliæ facultates ac diſciplinæ explicantur. In omnibus tamen aut in pleriſq; omnium, pueri Grammaticorum prę-ceptis, ac primis literis inſtituuntur. Et hanc quidem partem tanquam puerilem, & grauitati religioſæ ac tranquillitati haud ſatis congruentem, nonnulli reprehendunt.

Multæ ſunt igitur cauſæ, eæq́ue grauiſſimæ, quæ Ignatium ad conſtituendum

dum huiusmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præsenti Ecclesiæ statu pendet. Nam videmus (neque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perdita nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerũ omnium sit facta conuersio: quanta ruina, pernicies, ac bonorum omnium strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infideles occupant, aut hæretici: & quæ nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina syncera, atque catholica adhuc vigeat (quæ est sanè perexigua) ea tamen morib. est inquinatissima, vitijsque vsq; eò contaminata, vt timendũ sit, ne corrupti ac perditi mores viam (vt solent) erroribus etiam atq; hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunque est quod nobis restat in Europa, eodem labefactatum motu concidat. Multi, inquit Apostolus, repellentes bonam conscientiam, naufragauerũt circa fidem. Et alibi, Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vita, peruersam doctrinam parit. Cor enim à vitijs occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærit

1. Tim. 1. 1 Tim. 6.

præceptorum omniũ. Hûc referuntur, in hoc consumuntur dicta, facta, scripta penè omnia, quæcunque apud autores omnes, virosque sapientissimos legimus, ad constituendam præclarã quãdã ciuilis gubernationis formam. Nã vt qui inseritur surculus coalescat, & quæ plantatur arbor radices agat, tenella sit oportet: citius enim frangas quam corrigas, quæ in prauum induruerunt. Adeò (inquit ille) à teneris assuescere, multum est. Et quidam alius: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorẽ Testa diu. Et illud Philosophi: non parum differt à iuuentute, sic, vel sic, assuefieri, sed multum. Quem imitatus Poëta quidam ait, Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu Moribus instituas. Et paulò antè: Nil dictu fœdum, visuque, hæc limina tangat, Intra quæ puer est, procul hinc, procul inde puellę Lenonum & cantus pernoctantis parasiti. Maxima debetur puero reuerentia, si quid Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos, Sed peccaturo obsistat tibi filius infans. Sed longe illustriùs atque sapientiùs hoc idem Spiritus sanctus, per Salomonem testatur: Prouerbium est, inquit, Adolescens iuxta viam su-

Virgil. 2. Georg. *Hor. Arist. 2. Ethic.* *Iuue. Sat. 14.* *Prou. 22.*

am ambulans, etiam dum senuerit, nō recedet ab ea. Et Salomone antiquior dixit Iob: Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ suæ. Plato quidem, nihil sibi videri scribit, in quo magis sit elaborandum, quàm vt filij à teneris (vt ita dicam) vnguiculis rectè instituantur. Et Beatus Augustinus maiorem etiam curam adhibendam esse præcipit in educatione, quàm in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias qui nati sunt, quàm vt nascantur. Non enim iam felicitas est habere filios, sed bonos habere. Et idem ille ipse Plato, in libris quos dē Republica & de legibus conscripsit, nihil accuratius præcipit, quàm optimam ac diligentem puerorum institutionem, ex qua vna salus pendet Reipublicæ. Atque optimis legibus scriptis, optimos magistratus præfert, quasi legibus inanimatis, leges animatas. Nam lex scripta, si magistratum nullū habeat, qui ad obtemperandum legi ciues pro suo iure cogat, etiam si vel maximè salutaris ac præclara sit, tamē lex mortua, iaceatq; necesse est, Optimus autē magistratus, tametsi lege scripta careat, ipse tamen sit lex. Quantum igitur quę vita prędita sunt nō viuen-

Iob. 20.

Plato.

August. in Psal. 127.

Lib. 2. & de legib. 2.

uentibus, & animata inanimatis præstant, tantum optimus Reipublicæ gubernator, quasi lex viua, legi in eis incisæ antecellit, quæ per se quidem mortua est. Addit Plato, Magistratus optimos haud posse fieri, nisi ciues viri sint optimi, ex quibus magistratus creantur. Viros porrò nunquam fore tales, nisi adolescentes, pueriq́ue tales sint. Ex pueris enim viri existunt, qui Rempublicam, ijs fermè moribus atque opinionibus gerunt, quibus à puero imbuti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam puerorum educationem in Republica sapienter administranda, quasi fundamentum ieceris, quidquid ædificij superstruxeris, corruat necesse sit. Platonem secutus Plutarchus, Philosophus prudentissimus, atque Traiani Principis quondam præceptor, aureum libellum de liberorũ educatione scripsit, in quo rem totam accuratissimè persequitur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut infantium membra, simul ac nati sũt, formari, componiq́ue debent, vt recta minimeque obliqua fiant: ita puerorum mores principio, aptè concinneque fingere conuenit. Illa namque nouella ætas, ad fingẽdum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dũ molles adhuc

Plutar. lib. de puerorum educatione.

huc extant, disciplinę melius instillantur: difficiliùs autē quæ dura sunt molliuntur. Quēadmodū enim sigilla mollibus imprimuntur cæris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, vt ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit: Dum tener est gnatus, generosos instrue mores. Hæc ille, & paulò pòst: Maximum omnium (inquit) longeque primarium dicturus accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum. Honestatis enim fontem simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbusculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, cōsona pueris instituta, & admonitiones inserūt, vnde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuendi, stomachandique nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllam ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitisque ac ignō-

gnorationis insignis, liberos cõmendãt. Hæc Plutarchus. Docet præterea, nihil esse in rebus humanis, quod tanti æstimandum sit; neque opes, copias, genus, gloriam, honores, formam, sanitatem, robur, cæteraque quæ in bonis numerantur, vlla ratione esse cum exquisita liberorum educatione comparanda: eos verò paterna appellatione indignos, qui plus studij atque temporis ponũt in comparandis pecunijs quam in filijs, quibus pecunias relinquũt, ad virtutem effingendis. Neque hoc aliud esse ait, quam magnam calceorum sedulitatem habere, pedem verò ipsum paruipendere: esse autẽ perridiculum atque absurdum, liberos, si læua manu cibos capiant obiurgare, & grauiter reprehendere, distortis verò atque prauis si moribus sint, patienter ferre. Eandem cum Plutarcho sententiam habet B. Chrysost. ijs verbis: Magnum habemus pretiosumque depositum filios, ingenti illos seruemus cura; atque omnia faciamus, ne furi dno bis astutus auferat. At verò nunc, contrà penitus facimus. Nã vt fundus quidem sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum studio tradimus, & agasonem, atque mulionem

Chrysost. in 1. Timoth. 2. hom 9.

nem, procuratorem que ac dispensatorem, qui nobis magna benevolentia afficiatur, inquirimus: cæterùm quod nobis charissimum omnium est, omninò negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fideli cuidam viro permittamus, qui ipsius tueri ac conseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus equè nobis gratus atq; charus esse debet: quippe hæc omnia filiis quæruntur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quàm eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimū est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco quæramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil ijs pecuniæ proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Hactenus Chrysostomus. Xenophon quidem Philosophus, & Historicus excellens, docet: Cyrum Persarum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor distributum, quarū vna erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectā ætatem iā agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Et præerant cuique harum partium,

In padia Cyri.

tium, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præsunt, qui selecti ex senioribus, eos videantur reddituri quã optimos. Et leges, studia atq; eas exercitationes puerorum diligentissimè persequitur, quæ absque admiratione leginon possunt. Idem ille ipse Xenophõ alibi tradit, Lycurgum pro teruis pædagogis, quos priuatim pueris suis quisq; præficit, virum præesse illis voluisse ex eorum numero, qui Rempublicam gerunt, qui quoniã pueros moderaretur, Pœdonomus appellabatur. Deinde eius officium atque instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetque eius qui ciuitatem legibus constituere velit, primam ac maximam curam esse oportere in erudienda iuuentute; qua sublata, pereat Respublica necesse est. Negatque vbi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid insit turpitudinis, aut imagines nudas Deorum collocandas, aut comœdias lasciuas, illis præsentibus exhibendas. Et merito sanè. Multi enim ad perpetuas inferorũ tenebras damnantur quorũ pessima vita ex mala educatione ortũ habuit, atq; ex parentũ incuria: quib. præ-

Lib. de Repub. Lacedæmoniorũ.

6. Polit. c. 1.

stan-

ſtandum certè eſt, quicquid in te tanti momenti per imprudentiam, aut ſocordiam deliquerunt. Philippus Macedonum Rex, nato Alexandro filio, epiſtolam ſcripſit ad hunc ipſum Ariſtotelem, qui ſapientiæ laude, ea tempeſtate florebat; in qua minus ſe gaudere ait, quòd Regni hæredē ſuſcepiſſet, quàm quòd eo tēpore ſuſcepiſſet, quo tantus viuebat Philoſophus, cuius curæ Alexander rectè committi poſſet: rogatque vehementer Ariſtotelē, vt filium formandum, atque in omni genere virtutis atque officij erudiendum ſuſcipiat. Neque enim tanti eſt Regem eſſe, quàm ſapientem ac præſtantem Regem eſſe. Poēta quidam Græcus: Beatus (inquit) eſt, qui beatus eſt in liberis inſtituendis: ſignificans cætera, quæ in humanis bona exiſtimantur, non tanti eſſe momenti ad veram felicitatem. Romanæ eloquentiæ parentis illa verba ſunt: Nullū munus Reipublic. efferri maius, meliuſve poſſe, quàm ſi doceamus atque erudiamus iuuentutem, iis præſertim morib⁹ atque tempotibus, quibus ita prolapſa eſt, vt omnibus opibus refrenanda atque coërcenda ſit. Et Quintilianus, vt perfectum & omnibus ſuis numeris ab-

Aulus Gel. l. 9. c. 3.

Eur. in Oreſto.

Cic. 2. de diuin.

Quint. li. 1. c. 1. & dein ceps.

ſolutum oratorem fingat, ab ipſis incunabulis præcepta tradere aggreditur, & magnam curam adhiberi vult, in ipſa nutrice deligenda, cuius etiam mores, & verba diligenter ſpectari iubet. Hieronymus, ea ſanctitate atque autoritate vir, inter maximas occupationes atq; grauiſſimas, quibus diſtringebatur aſſiduè, puellam inſtituendi curam ſuſcepit: itaque ad Gaudentium Epiſtolam optimis refertam præceptis ſcripſit, de Pacatulæ infantulæ educatione: & alteram ad Lætam de inſtitutione filiæ, qua carptim breuiterque perſtringit, quicquid de hoc argumẽto vtiam eſt: & multa minuta, & penè puerilia grauiſſimè perſequitur, quæ abſque admiratione legi non poſſunt: propter ſummam, quam maximus vir in minimis rebus exigit curam. In hac igitur epiſtola ita ait: Magiſter probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis eſt eligendus: nec puto erubeſcet vir doctus id facere in propinqua vel nobili Virgine, quod Ariſtoteles fecit in Philippi filio, vt ipſe librariorum vtilitate initia traderet literarum. Non ſunt cõtemnẽda quaſi parua, ſine quibus magna conſtare non poſſunt. Ipſe elemẽtorum ſonus, & prima inſtitutio præcepto- *Hier. to. 1. Epiſt.*

ceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur: & post paululū: Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum cōchylia, quis in pristinum candorem reuocet? Recens testa, diu & saporem retinet, & odorem quo primum imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum potentissimum Regem, orbisque domitorem, & in moribꝰ, & in incessu, Leonidis pædagogi sui, non potuisse carere vitijs, quibus paruulus fuit infectus. Et infra: Legi quondam in scholis puer, ægrè reprehendas quod sinis consuescere. Hæc Hieronymus. Cùm Sancta quædam femina vehementius oraret Dominum, vt Ecclesiam suam deformatam & obsitam reformaret, ac pristino splendori restitueret, quæsitū ex ea est, quānā ratione, ex malo quodam corrupto penitus & putrido, possent mala, & ad aspectum pulchra, & ad gustum suauia procreari? audiuitque tandem, id nulla alia ratione fieri posse, nisi corrupti mali, incorrupta & integra adhuc femina, teriæ molli ac subactæ mandarentur, ex quibus malus nasceretur, quæ ex se optima & suauissima mala proferret. Neque secus esse faciendum in Ecclesiæ re-

para-

paratione : itaque vt ea quæ vel aruerunt, vel infecta sunt reuiresçant, in semine esse excitanda, atque sananda. An sine causa factũ putamus, vt ea Virgo, quæ Dei Patris sponsa, Filij mater, atque Spiritus sancti templum futura erat, trieonis in Dei templo præsentaretur? aut Ioannes Baptista præcursor, vox, tuba Domini nostri, à prima ætate se in desertum abderet vsque ad diem ostensionis suæ? Aut alij sancti permulti, qui vitæ exemplo præluceret alijs, atque anteire debebant in Dei Ecclesia, à puero expressæ prębere inciperent sanctitatis documẽta? quorum ex numero sunt Nicolaus & Hildefonsus, sanctissimi Episcopi : Benedictus, & Dominicus, clarissimarum Religionum institutores: Thomas Aquinas sacræ Theologiæ decus: Ludouicus Francię Rex, Regum specimen, & alij non pauci: qui suo exemplo nos docent, quantum habeat ad virtutem ponderis, sancta ac diligens à teneris educatio. Prudentissimè D. Basilius animaduertit, D. Paulum, cùm laudare vellet Timotheum discipulum, ad alias laudes hanc etiam adiecisse : quòd ab infantia sacras literas nosset. Hęret enim tenacius (vt D. Thomas scriptum

In reg. latius disp. c. 15.

2 Tim. 3.

Tho. quodli. 4 art. 23.

ptum reliquit) & perfectius conseruatur, quæ ex illa ætate memoriæ commendantur. Quæ item causa fuit, vt sanctissimi Apostoli (quemadmodum à D. Dionysio Areopagita præclarè traditum est) instituerint, vt infantes baptismi aqua tingerẽtur, & cęlestis gratięsplendorẽ reciperent. Vt puri videlicet, sancti, & omnis erroris fœditatisque expertes, ad obediẽtiam veri summique Dei ab ipso matris vtero educarentur, pietatemque cum lacte nutricis sugerent, & renati in Christo, nihil aliud saperent ac discerent, quàm Christum quem simul atque editi in lucem, ac suscepti fuissent, per Baptismi sacramentum induissent. Crudelissimi Imperatores, qui Christi Ecclesiam omni diritate atque immanitate diuexarunt, vt religionem nostram funditus delerent, atque ex animis hominum fidẽ Domini nostri Iesu Christi, veramque pietatem radicitus reuellerent, eam rationem inierunt, vt moles puerorum animos peruerterent, & Christi odio imbuerent. Nam Maximinus Imperator, tyrannorum omnium teterrimus, cùm omnibus tormentorum ac mortis generibus, nihil aduersus Christi fidem profeciset,

Eccles. Hierach. c. vlt.

set, astu & calliditate perficere cogitauit, quæ violentia & crudelitate efficere frustra tentauerat. Librum enim cō scribi iussit (vt ab Eusebio Cæsariensi literis proditum est) cui acta Pilati titulus fuit, infinita mendacia, & detestabiles in Dominum nostrum Iesum Christum contumelias continentem. Præcepitque, vt præceptores omnes, ac puerorum magistri, discipulis illum suis explicarent, & ipsi discipuli memoriter addiscerent: vt videlicet pueri, impietatem à prima infantia combiberent, & deprauati Christi odio, & sensim pestifera opinione infecti, Christianos homines per totam vitam detestarentur; quos execrabiles, ac pestilētes esse, à teneris didicissent. Hoc nefarium impietatis exemplū secuti sunt nostra tēpestate hæretici Lutherani in Germania, & Hugonoti in Gallia, vt errores suos longè lateque disseminarent, & in hominum animis infigerent. Multa enim & soluta oratione, & astricta numeris ab oratoribus poëtisque eruditis illis quidem, sed impijs, contra summum Pontificem, atque Ecclesiasticos homines, & recepta Ecclesiæ dogmata, elegantèr, facetè, falsoq; conscripta in vulgus

Euseb. hist. li. 9. c. 3.

emiserunt, quæ in scholis pueri ediscerent, vt dulciter venenum hauirent, & in totam vitam seruarent, quæ ineunte ætate credenda, & seruanda in animum induxissent. Almirallus certè Colinius (quem perduellionis, & diuinæ atque humanæ maiestatis læsę reum & omnibus probris notatum, Carolus nonus Franciæ Rex interfici iussit) vt in Galliam hæreses inueheret, ac certissimam pestem in Regnum florentissimum inferret, multis in ciuitatibus illius Regni atque oppidis, puellarum magistras, ac puerorum magistros sui simillimos constituit, hoc est, hæreticos & pestilentes, vt illorum animos corrumperent, & cæreos, & in omnem partem sequaces fingerent ad impietatem. Qua in re tantum (vt audio) curæ, studijque ponebat, instigante, & oleum camino addente generis humani hoste, vt vix credibile videatur. Quod si Sathanæ ministri, ad nostram perniciem ita inuigilant, quid causæ est, quo minus Dei ministri pro sua virili connitantur, omnesque industriæ atque ingenij neruos ad salutem multorũ intẽdant? Hoc idem sibi proposuerunt, atque spectauerunt sanctissimi Patres nostri, qui in

Conc. Lat. sub Alex. 3 pa. 1.

Con-

Concilijs multis, præclara & salutaria de institutione puerorum decreta ediderunt. Nam & magistros moribus atque eruditione spectatos scholis præfici iubent, qui iuuentutem instituant; & stipendia eis constitui; & quod docere debeant præscribunt: quamque viam tenere, vt discipuli sanctissimæ fidei nostræ instructi rudimentis, ad expressam virtutis effigiem, & certissimam bene viuendi regulam conformentur. Et in Cathedralibus Ecclesijs, Scholastici nomen & dignitas est instituta, vt honore atque vtilitate inuitati (quæ fermè homines sequuntur) non deesset qui in hoc maximè vtili atque necessario docendi munere se exerceret. In canonibus qui sextæ synodi nomine (quæ sexta est vniuersalis, & tertia Constantinopolitana) in quibusdam exemplaribus circumferuntur, præcipitur vt Clerici scholas aperiant, & filios fidelium admittant, & cum charitate doceant, nihilq; pro suo labore, vel petant, vel accipiant, nisi si quid fortè parentes ipsi sua spõte offerãt: memores illorum Danielis verborũ, Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Denique huc spectant semi-

c. 18. & sub Innocen. 3. c. 11. & sub Leon. 10. Sess. 9. c. 7. Concil. Valentinum Lotharij c. 18. Synod. Parisi. 1. c. 30. & l. 3. ca. 12.

Sexta syn. cap. 5.

Dan. 12.

Cõcil. Triden sess. 23. c 18.

naria, quæ nouissimè Concilium Tridentinum in Cathedralibus Ecclesijs instituj iubet, in quibus qui clerici futuri sunt, Ecclesiæque Dei ministri, ad Religionem ac Dei cultum omnemque pietatem à pueris instituantur, ijsque moribus & disciplinis ornentur, quæ Sacerdotes, verosque Dei ministros decent. Et quod tantopere referat in re omnium vtilissima maximam diligentiam adhiberi, quales esse debeant in seminarium admittendi, quas artes discere, ac totam gubernationis formam diligentissimè sacrosancta synodus præscribit. Accedit eodem, Religionum sacrarum omnium exemplum, quæ ad nouitios suos probandos formandosq;, tempus, & locum, & modum designãt: quòd nimirum intelligãt vix fieri posse, vt ex malo nouitio, bonus professus existat. Quemadmodum ex dissoluto ac perdito adolescente, honestus Sacerdos & grauis, aut vtilis Reipub. ciuis, sapiensque gubernator vix vllus euadet. Est enim rara auis in terris, nigroque simillima cygno. Nam quæ seminauerit homo in adolescentia sua, eadem metet in senectute. Vt ad propositum igitur reuertamur, hæc cau-

cauſa eſt, quamobrem Societas noſtra, hoc pueros docendi, inſtituendiq́ue munus ſuſcepit. Quod quidem neque nouum, neque Religione indignum, neque vile abiectumve dici debet, ſed perantiquum, & inſanctiſſimis ſacrorum Ordinum inſtitutis vſitatum, & laudabile in primis, atque honorificum. Nam ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio, eximij atque excellentes vita & doctrina viri deligebantur, vt catecheſim, & fidei noſtræ rudimenta populis traderent: & Alexandriæ (autore Euſebio Cæſarienſi) ſchola ea de cauſa inſtituta eſt, cui præfuerunt, Pantenus, præclarus Philoſophus, & Clemens Alexandrinus, vir eruditiſſimus, Origenis præceptor; & ipſemet Origenes Clementi ſucceſſit, & ſocium ſibi ad eam rem aſciuit Erachlæũ virũ ſapientiſſimum. Et Protogenes vir ſanctitate & miraculis clariſſimus, ludũ aperuit ſcribendi, puerosq́;, hac quaſi eſca, ad Chriſti cognitionẽ atq; amorẽ pellexit, vt autor eſt Theodoretus, sẽperq́ue hoc etiam Grammaticã docendi munus, in laudatiſſimis Eccleſiæ Dei officijs habitũ eſt. Quod vt perſpicuũ magis fiat, referã quod D. Baſilius, monachorũ in Oriẽte lux, inſtitutor, & pa-

Euſeb. hiſt. eccle. lib. 5 c. 10. & 11. & lib. 6 c. 12.

Theo li. 4. c. 16.

Baſil. in regu. bre.

ter, de hac re tradit. Is igitur quærit, nū quid conueniat vt inter fratres magister sit puerorū ſęcularīū? cui quæſtioni ita reſpondet: Cum Apoſtolus dixerit: Patres nolite ad iracundiā prouocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini, ſi qui eos adducunt, hac mente adducunt, & qui ſuſcipiunt, tales ſunt, qui pleniſſimè confidant, poſſe ſe qui ſibi adducantur in diſciplina & correptione Domini educare: ſeruetur quod præceptum eſt à Domino, qui dixit: Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cælorum. Remoto autem huiuſmodi propoſito ac ſpe, hoc neque Deo gratum, neque ex decoro aut vtilitate noſtra eſſe exiſtimo. Hæc ille. Atque hoc quod Diuus ſcribit Baſilius, vſu poſtea receptum eſt: Nam & in Eccleſijs, & cœnobijs gymnaſia literaria habebantur, vt ex ſextæ Synodi vniuerſalis Canonibus, qui (vt diximus) circumferuntur, manifeſtū eſt: quo facultas datur Laicis, ad ſcholas in templis monaſterijsque conſtitutas veniendi. Et idem ipſe Baſilius, non ſolùm pueros, ſed puellas etiam admittendas, & ſeparatim inſtituendas docet, & ritu cæræ

6 Syno. c. 4.

Baſil in regu lat. diſſ. q 15.

carum

carũ animos cõfestim ab ipso initio omni rerum bonorum fingi exercitatione. Quod præclarum inuentum imitatus est D. Benedictꝰ, monachorũ & ipse in occidente parens, qui pueros in cœnobijs educabat, informabatque ad pietatem (in eum fere modum quo Societas nostra quibusdã in Collegijs separatim nunc facit) sic Placidum & Maurum puerulos à Benedicto receptos legimus, & in omni genere virtutũ excultos atque perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit. Nam D. Gregorius, Anglos pueros magna diligentia conquiri iubebat, & in sui ordinis cœnobijs ali, atque educari. Et D. Thomas Aquinas longo post tempore, in Casinensi monasterio à puero institutus est. Neque verò pueros fingebant monachi sancti Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem, sed etiam disciplinis, & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania, & in Gallia, & in Anglia, magna cum laude docuerunt: autore & principe huius instituti venerabili Beda, qui ante annos 800. in Anglia docuit, & scholæ præfuit: in cuius locum postea successit Albinus, Caroli magni

D. Greg. in vita S. Benedicti.

Ioã. Diac. l. 2. n. 46. in vita Gregꝛ.

In vita S. Tho.

præceptor, & in locum Albini, Rabanus Abbas Fuldensis, qui postea etiam Archiepiscopus fuit Maguntinus. Et monachi Sancti Benedicti, Collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant, scilicet, quæ nunc nos docemus, vt videre est apud Ioannem Tritemiũ monachum & Abbatem eiusdem ordinis, qui rem totam diligentissimè persequitur. Atque ea re tantopere floruit ordo D. Benedicti, & sanctissimis doctissimisque viris abundauit, quorum doctrina vniuersam Ecclesiam illustrauit, inflammauit vita F. Ioannes Vercelensis, qui Ordinis Dominicani sextus fuit Magister Generalis, in conuentu quodam totius Ordinis statuit, vt Religiosi fratres ex sua familia vbique designarentur, qui pueros instituerent, ac docerent, confessiones eorum audirent: quod etiam in conuẽtu Generali anno 1251. Mettis habito, antea decretum fuerat, atque librum & statuta quædam. Ordo ille sanctissimus conscripsit ad eam rem pertinentia, ex qua mirificus percipiebatur fructus, ei omnino similis quem nunc in Societate videmus, Ticini etiã publicum gymnasium in conuentu S. Augusti-

Tritem. in Chro Hir. saugiensis monasterij anno Domini 854. & 890. & 952. & alibi.

F. Ferdi. à Castillo. l. 2. c. 70.

gustini collocatum est, à cuius Ordinis viris disciplinæ omnes tradebantur: vt quidam eiusdem ordinis monachus scriptum reliquit. Et in Belgio vsque adhuc, nonnullos sacrorum hominum conuentus videmus, in quibus viget scholarum puerilium disciplina. Quæ cùm ita sint: quis rem antiquissimam nouã existimabit? aut à Religionis vsu discrepantem, quam ij viri qui Religiones nobis pepererũt, suo exemplo confirmarunt? An feliciora fortè sunt nostra tempora, quàm in quibus illi vixerunt? An hoc pueros docendi munus minus est nunc necessarium, quàm olim fuit? Nihil minus. An coniunctius fortasse ac congruentius professioni monachi est, qui plangentis habet officium, non docentis, quam eius Societatis instituto, quam Deus calamitosissimis hisce temporibus labenti Ecclesiæ suæ auxilio misit, & ad hoc opus mirabiliter vocauit?

Itaque videmus, cùm ex reliquis Societatis ministerijs multa & magna in Dei Ecclesiam emolumenta redundare, tum ex scholarum nostrarum vsu, plurima & maxima. Nam vt omittam discipulorum nostrorum in lite-

eis progressus haud sanè pœnitendos: & de eo tantum loquar, quod omnium est maximum: hac certè docēdi ratione in octo Prouincijs, quas in Regnis hæresi contaminatis, Societas nostra habet, Frācicas nimirum duas, Aquitanicam, Belgicam, Rhenanā, Sueuicam, Austriacam, Polonicam, incredibiles cōmoditates & fructus est consecuta. Siquidem, eorum qui in Catholica adhuc fide perseuerant filij, lacte veræ Apostolicæque doctrinæ à nostris nutriti, & ipsi veritatem fidei retinuerunt, & parentes suos ne ab ea discederent, suo exemplo, & ingenito amore confirmarunt: & innumerabiles hæreticorum filij, hac eadem ratione, & per filios parentes ab errore reuocati sunt. In alijs verò prouincijs integris atque synceris, magna in primis puerilium emendatio morum cōsecuta est. Sunt enim pueri quā antea domi tractabiliores, parentibus obsequentes magis, modesti erga æquales, erga maiores natu reuerentes, Dei cognitione imbuti, timore soliciti, amore incensi. Ciuitas fuit, quæ cū pueros haberet intractabiles ac contumaces, ad illorum frænādam audaciam & licentiam coërcendam, multis reb. frustra

stra tentatis, Societatis demum Collegium instituit, idque felici successu. Nã blandam nostrorum magistrorũ pueri sequentes manum, & Christianæ disciplinæ præceptis instructi, magnæ ciues suos admiratione affecerunt, & præclaro exemplo docuerunt, quantum valeat à teneris vnguiculis ad virtutem, Deique timorem consuescere. Sed alium etiam fructum Dei Ecclesia ex nostris Collegijs percepit. Habet enim multos, bonos, doctos, graues ministros, in nostris scholis educatos, atque ab ineunte ætate Ecclesiasticis officijs instructos, & ad omnem propensos pietatem. Et ipsi sacrarum Religionum conuentus vtilitates maximas ex nostris scholis ceperunt. Ex quibus permulti discipuli nostri, carnis abdicatis illecebris, mundique omni vanitate reiecta, ad sanctissimas Religiones, quasi in portum confugerũt, tanto Euangelicæ perfectionis desiderio atque amore inflãmati, sic in orandi, suique vincendi studio exercitati, vt nouitiorum magistri, ad illos sua sponte incitatos atq; currentes confirmandos, fræno potiùs, quàm calcaribus indigeant. Neque tamen adhuc perspicitur, quam latè pateant harũ scholarum

larum fructus; efferent se aliquando, & per omnes partes breui se latius fundent, ac tunc demum intelligent homines, quid boni ijs in scholis lateat, cum hæc semina adoleuerint: & sanctissimos Episcopos Ecclesiæ Dei, optimos atque sapientissimos Gubernatores Christianæ Reipublicæ suppeditabunt.

Dicat aliquis, Vnde iste tantus & tam eximius ex scholis vestræ Societatis fructus? Nonne alijs etiam in scholis, præceptores sunt modesti, probi, eruditi, vigilantes & strenuè suo fungentes munere? sunt sanè permulti; non inficior; sed tamen egregij huius atq; vberioris fructus, quem scholæ Societatis præ cæteris afferunt, multæ sunt causæ. Quarum prima est ac præcipua, Dei voluntas, quæ vt Societatem ad hoc opus elegit, ita gratia sua illam prosequitur, vt munus quod eius inductu suscepit, laudabiliter expleat. Deinde etiam alia sunt, quæ huc conducunt. Nam vt discipuli in virtute proficiant, ea adhibentur à nostris, quibus virtus ipsa generatur, conseruatur, augescit. Ea sunt, Matutina oratio, ad petendum à Deo gratiam, ne in peccatum labare: oratio etiam Vespertina,

tina, diligensque commemoratio eorum quæ eo die cogitaueris, dixeris, feceris, vt culpas quas admiseris, dolore ac fletu diluas: quotidiana, attenta, ac deuota Missæ auditio: frequens atq; humiles peccatorum confessio apud Sacerdotem: & si per ætatem liceat, & magna suadeat deuotio, & confessarij etiam consilium accedat, reuerens Domini nostri Iesu Christi corporis & pia susceptio: rudimẽtorum Christianæ fidei traditio atq; explicatio, quib. ad bene beateque viuendum, pueri animentur atque accendantur. Magna præterea cura adhibetur, cum omnibus puerorum vitijs inuestigandis, cognoscendis, emendandis, tum verò ijs præcipuè, quæ illi ætati insita & ingenita quodammodò sunt. Ad quę euellenda atque extirpanda, syndici, quasi communis boni defensores ac patroni creantur, decurionesq; curiosi, pueris in decurias distributis, præficiuntur: qui mores singulorum diligenter obseruent, & si quid perperam à quoquam dictum, factúmve sit, deferant ad pręceptores. Adde honoris gradus, quibus qui virtute modestiaque magis excellunt, cæteris anteferuntur, & tanquam in medio ponũtur in exem-

plum. Sodalitates præterea constituũtur, in quas admittitur atque cooptatur nemo nisi studiosus atq; probatus, idque magno delectu. Iis autem cum congregãtur, virtutum omnium proponuntur exempla, mutuoque se iuuant, & ad omnem probitatis laudem impellunt. Suntque sua singulis distributa munia, onera, officia, quibus obeundis implicantur: & in hac exercitatione, tanquam in vmbra meditantur quodammodo ea, quę ætate iam confirmata, posteà in Repub. præstaturi sunt. Illud præterea cauetur diligentissimè, ne quem librum discipuli legant, quantumuis eruditum atq; elegantem, quæ illibatam puerorum castitatem, atque animorum integritatem possit corrumpere. Ex lectione enim leuium & turpium amorem turpificatus animus, earum rerum quas legit, sensim affectu tingitur, & libidine tandem incensus, ea incipit appetere, quę anteà nescierat. Quamobrem sanctissimi quique atque grauissimi viri, libellos omnes de amoribus, de leuitate, atq; corruptione morum, tanquam inimicos virtuti, & perniciem, pestemque adolescentiæ detestantur, & à Rebuspublicis bene constitutis arcent,

cent, eorumque vsu pueris interdicūt. Serpit enim venenum contagione, & blandè potū vi sua enecat hominem. Quod cùm Societas nostra animaduerteret, videretque nonnullorum auctorum libros, ad fingendam poliendamque linguam propter summam elegantiam esse aptissimos, propter lasciuiam autem cum elegantia coniunctam moribus esse perniciosos: dedit operam, fecitq; prudentissimè, vt libros illos castigaret; & amputatis ijs quæ moribus pernicioſa videbantur, ea retineret, quæ linguam acuere atq; expolire posset. Hisce igitur rationib. maximè verò, optimo vitæ exemplo, quòd præceptores nostri tanquā Deo penitus dicati homines, ipsis præbere studeant, puerorum finguntur animi, & ad sanctissimam disciplinam conformantur. Et hæc quidem ad mores formandos: ad eruditionem verò augendā, nō desunt alia etiā adiumenta doctrinæ. Ex quo plus nostris in scholis videmus breui tempore pueros proficere, maioresque in literis progressus facere, quàm longo tempore in alijs; idque accidere, tum propter modum quo vruntur, tum propter magistrorum assiduitatē ac vigilātiā.

Nam.

Nam alibi, vnus fermè magiſter multos ordines ducit, & diſcipulis infimis, mediocribus, ſummis, ſuam operam ſimul impendit, quibus ſingulis ſatisfacere vix poteſt. At verò in Societate diſtinctos habemus diſcipulos, & in ſuas Claſſes Ordinesque diuiſos, ſingulisque Claſſibus, ſinguli præceptores præficiuntur. Nam tametſi non omnia Collegia ſint æqualia, ſed in nonnullis plures, in alijs pauciores ſunt præceptores: in quibuſdam maiores ſcientiæ traduntur, in alijs minores tantùm: in alijs omnes diſciplinæ, in nonnullis aliquæ explicantur, pro cuiuſque Collegij inſtitutione & copia, vt dictum eſt: tamen omnia fermè Collegia, tres minimum habent Grãmatices præceptores ad erudiendam iuuentutem, alia etiam quinque, alia verò plures. Et quoniam hæc cura laborioſa, pro Chriſti tantum amore ſuſcipitur, in illumque omnia noſtrorũ ſtudia in inſtituendis pueris, laboresq; referuntur: multa excogitantur, multæque exercitationes adhibentur, ad illorum animos magis etiam excitandos, diſputationes videlicet aſſiduæ, contentiones ingeniorum variæ, præmia ijs propoſita qui cæteris præſtant,

& in-

& ingenij atque industriæ laude antecellunt. Hæ enim prærogatiuæ & virtutis quasi testimonia, magnopere commouent scholasticorum animos, & vel dormientes excitant, vel excitatos & sua spōte currentes incitant magis, atque impellunt. Nam vt pœna & ignominia, quasi fræno quodam à malo coercent: ita honos, lausque ad decus virtutis & gloriam mirabiliter accendunt. Verissimeque ait Cicero: Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper quæ apud quosque improbantur. Et poēta quidam: laudataque virtus Crescit, & immensum gloria calcar habet. Et Quintilianus noster exercitatissimus ac peritissimus pueros erudiendi magister, magnam vim ad acuēdum alendumq́, iuuentutem hæc honoraria (vt ita dicamus) præmia habere docet. Pueri enim non ratione (quę illi ætati infirma adhuc est atque imbecilla) sed affectibus plerumque ferūtur. Et ambitio ipsa, atque immoderatus honoris appetitus, quamuis in vitio sit, in virtutem tamen interdum ducit: multaque facinorosa & fœda euitantur, quòd illis sit turpitudo coniuncta, multa præclarè fiunt, quòd honori

Lib. Tusc.

Lib. 1. c. 2.

nori atque laudi futura sint. Atque hæ quidem potissimæ sunt causæ, & magistrorum imprimis cura, studium, opera, quamobrem tantus ex nostris scholis, quantum videmus, fructus colligitur. Nam quod præceptores nostri molestijs multis carent, & negotijs, solicitudinibusque familiæ alendæ, quibus irretiti sunt alij, ipsi liberi sunt, plus temporis in hac puerorum institutione ponunt, & in illam sæculi vinculis expediti, toto (vt dicitur) pectore incumbunt. Prosequitur autem Dominus gratia sua nostrorum conatus pro ipsius gloria susceptos: & qui dedit velle, dat & perficere. Ipse enim fons est, ex quo omne datum optimū, ac donum perfectum deriuatur: cui maximè, imò soli, fructus omnis qui ex scholis nostris proficiscitur, tanquam bonorum omnium auctori, tribuendus est. Qui etiam pro sua benignitate grauissimos Patres, & in Societate nostra peregregios ita permouit, & rei magnitudine atque vtilitate incendit aliquando, vt in hac pueros docendi, instituendiq; palæstra, se diu exercerent, & operam suam atque industriam optimè hac vna in re positam esse existimarent. Quos imitati

sunt

sunt alij etiam Patres graues, ingeniosi, eruditi, & ad quæuis maiora munera habiles, qui cùm hoc docendi genus degustassent, rem non vulgi trutina, sed prudentium statera ponderantes, elegerunt, petiuerunt, impetrauerũt à superioribus, magniq́ue beneficij loco duxerunt, in hac exercitatione vitã omnem traducere, & in ea cõsenescere, quòd videlicet sperarent, vberiores ex ea fructus se posse colligere ad Dei gloriam, quàm ex quouis alio Societatis ministerio, quamuis præstãti, specioso, præclaro. Magnam nimirũ vim amor Dei habet, in omnes partes versat agitq́; animum eius, quem verè fortiterq́; possidet: & ita luce sua complet, atq; ijs facibus incẽdit, vt omnia tanquam stercora arbitretur, vt Christum lucrifaciat: & quicquid in mũdo nobis blanditur, quicquid vsquam est vel autoritatis, vel honoris, & gloriæ, id totum pro nihilo ducat, vt vel minima re Deo placere, & eius nomen amplificare possit. Docet hoc suo nos exemplo B Gregorius Nazianzenus cognomento Theologꝰ, quo Doctore D. Hieronymus sacras literas didicisse gloriatur. Qui cũ Apostata Iulianus omnium Philosophorũ, Oratorũ, atq; Poëtarum

In eius vita à

Greg. presbytero & Niceph. Calisto. Lib. 10. c. 25.

Poëtarum lectione Christianis interdixisset, ne eloquentia, verborumque elegantia nostris deesset, animum ad scribendum versus omnis generis appulit, comœdiasque ac tragœdias de rebus honestissimis, & ad mores rectè instituendos aptissimas edidit, tanta grauitate, ornatu, atque elegantia, vt Christiani pueri nihil amplius desiderarent, neque prophanos autores requirerent. Atque hoc idem fit etiam illustrius, Gregorij Magni Summi Pontificis, & Sanctissimi Doctoris exemplo, de quo Ioannes Diaconus memoriæ prodidit, illum ad instauraudum cantũ Ecclesiasticũ, & animos hominũ ex cantu ad pietatem magis excitãdum, ædes duas Romæ ædificasse, ad D. Petrum alteram, alteram ad D. Ioannem Lateranensem, in quibus puerorum cætus cantabant. Intererat autem canentibus ipse Summus Pontifex, ac veluti præsidebat, flagellumque manu tenens errantes pueros corrigebat, magna autoritate atque grauitate. Addit autem Ioannes Diaconus, suo adhuc tempore extitisse domum illam ad D. Ioannem, quam Gregorius ædificarat, & in ea lectulum ostendi solitum, in quo beatissimus Pontifex

Lib. 2. num. 6.

fex cãtillans iacebat, flagellum item, & Antiphonarum librum, quibus vtebatur Quem igitur non ſummopere commoueat hoc tam rarum atque inauditum diuini amoris exemplum? Quem non admiratione afficiat? Quæ enim vel grauitas, vel perſonæ dignitas, Pontificis Maximi maieſtati æqualis? Vbi nam vel occupationes plures, quàm in ſummo Pontificatu? vel negotia grauiora? omnia tamen Dei amor vincebat. An minus fortaſſe Reipub. intereſt, pueros bonis moribus, ac literis imbui, quàm modulis inſtitui? An Deo gratiores ſunt concentus muſici, quam animi moderati, pietateque flagrãtes? & ſuauior vocum modulatio, quàm laudabilium morum harmonia? Haud ita. Maior enim & melior actionum, quàm ſonorum cõcentus eſt. Per charitatem quippe, vitæq; ſanctitatem homo viuũ Dei templum efficitur: Muſica verò, Deus in viſibili templo laudatur. Neq; minorem ſanè adfert admirationem, quod beatus Hieronymus in epiſtola illa (cuius ſupra mentionem fecimus) ad Lætam de filiæ educatione ſcribit. Nam hortans Lætam, vt filiam Paulam Roma Bethlehem vſq; ad Euſtochium, amitam,

tam,& Paulam auiam mittat,à quibus ab infantia ad ſanctitatem omneque genus virtutis educaretur: tandem hęc verba ſubiecit: Ipſe ſi Paulam miſeris, & magiſtrum, & nutricium ſpondeo, geſtabo humeris, balbutientia ſenex verba formabo: multo glorioſior mundi Philoſopho, qui non Regem Macedonum Babylonio perituru veneno, ſed ancillam & ſpōſam Chriſti erudiam, regnis cæleſtibus inſerendam. Hactenus ille. Quid hoc exemplo admirabilius? Quid fortius? Quid ſanctius? Nam ſi Diuus Hieronymus vniuerſæ lumen atque ornamentum Eccleſiæ, ad quem tanquam ad oraculū, ex omnibus fermè orbis terrarum partibus, Doctores, Epiſcopi, ipſi deniq; ſummi Pontifices quæſtiones ſuas explicandas deferebāt, infantulæ ſe magiſtrum & nutricium pollicetur; ſi ſumma ſua grauitate, ætate, autoritate, ſapientia indignum non ducit, infantulam geſtare humeris, & balbutientia verba formare, immò verò vtilius & glorioſius operam ſuam ſe poſiturū arbitratur in puellulę educatione, quàm poſuit Ariſtoteles in Alexādri Macedonum Regis inſtitutione: quis erit tā rerū rudis atq; imperitus,

qui

qui hominibus religiosis, & Deo in perpetuum consecratis indignum putet, eos pueros erudire, qui Concionatores, Canonici, Parochi, Episcopi, Rerumpublicarum gubernatores futuri sunt? Quandoquidem certissimum est, hæc omnia officiorum munera obituros aliquando, qui nunc pueri scholas frequentant, eosque in senectute tales se exhibituros, quales fuerint in adolescentia. Sed vt finem dicendi faciam, hæ sunt potissimùm causæ, quamobrem Societas nostra ludum aperit, & collegia instituit.

In ijs autem Collegijs nullum omninò à discipulis stipendium accipiunt præceptores, sed gratis & absque vlla mercede docent: quod in reliquis etiam Societatis fit ministerijs, quemadmodum dictum est. Viuunt autem non ex quotidianis eleëmosynis (hoc enim proprium est domorum professarum) sed ex reditibus. Nam vt scholastici vni sapientiæ studio diligentius nauent operam, & præceptores in puerorum eruditionem strenuè incumbant, alijs molestijs sint expediti necesse est, maximeque earum conquirendarum rerum solicitudine, sine quibus vita transigi non potest. Ne à victu, *Lib. 3. c. 22.*

victu, videlicet, ac vestitu pendeant, & in sui alendi curas distracti, à docendi cursu, & laborioſa contentione retardentur. Friget enim sapientiæ studium in summa mendicitate, & minor alios instituendi cura, maiori viuendi cura plerumque obruitur. Reditus porrò huiusmodi Collegiorum Fundatores constituunt, alijque homines liberales ac benefici, qui rectè suas facultates collocare se putant, ijs Dei ministeris alendis, qui eius gloriam amplificaturi, & pro sua virili, in rem maximè vtilem labores suos collaturi sunt. Et meritò quidem. Omnes enim eleemosynæ nostræ Deum spectare debent, eiusque maiorem gloriam intueri: maior autem Dei gloria in animarum quàm in corporum salute videtur posita. Ex quo eleemosynæ eæ quæ ad eos Dei ministros procreandos, sustentandosque referuntur, qui se totos proximorum vtilitatibus ex instituto dedicarunt, & salutē animarum procurant, gratiores Deo proculdubio sunt, ijs quibus corporū tantum necessitati, atque indigentiæ subuenitur. Pertinet etiam ad omnes fructus hic, vniuersamque Rempublicam complectitur, & iccirco priuatis com-

commodis est præferendus: præsertim cũ solidior ac certior sit. Præciduntur enim (vt diximus) morborum radices hac puerorum institutione, & mala antequam eueniant præcauentur: idque nunc quidem propter nostrorum temporum calamitates, si vnquam aliâs, summopere certè est necessarium. Quod cum viri multi præstanti prudentia, copijs, opibusque abundantes, & Dei gloriæ cupidi sapienter animaduerterent, ad Collegia Societati exædificanda, stabiliendaque animum adiecerunt. Collegium Romanum, quod primum locum non tempore, sed dignitate atque vtilitate inter vniuersæ nostræ Societatis Collegia obtinet, Beatissimus Roman⁹ Pontifex Gregorius XIII. summa beneuolentia, atque liberalitate fundauit. Atque alterum in Iaponnensi insula à nobis remotissima inchoauit. Tanto enim Catholicæ Religionis conseruandæ atque amplificandæ studio incensus sanctissimus hic Pontifex fuit, vt in omnibus penè Prouincijs hæresi contaminatis, seminaria passim ædificauerit, ad retinendam vel restituendam fidei Catholicæ integritatem. Et vt illam etiam longè lateque

propagaret, & in regiones disiunctissimas diffunderet, idem præstitit in Iapone, ad alendos atque instituendos Iaponios adolescentes, ad Christi fidem nuper conuersos. Societati præterea nostræ Collegium instituit, vt nostri operarij, qui ad messem illam copiosissimam & iam maturam & albescentem demetendam proficiscuntur, sine sumptu illorum apud quos ponunt Euangelium, viuant, & alios Iaponios in Societatem ingressos habeant successores. Quod quidem præclarum incœptum S.D.N. Xystus Quintus benignissimè prosecutus est, & Gregorij (cui ipse successit) beneficentiam sua liberalitate cumulauit, & perpetuis reditibus stabiliuit, Iaponiosque Oratores (de quibus supra mentionem fecimus) amplissimis muneribus atque honoribus auxit & ornauit: eosque Sedis Apostolicæ & tantæ vrbis religionis, maiestatis, magnificentiæ admiratione affectos, lætos in patriam alacresque dimisit. Lauretanum item Collegium atque Auinionense, duo alij Pontifices Maximi instituerunt. Panormitanum verò Carolus V. Imperator Viennense, Pragense, atque Oenipontanum eius Germanus

manus fratet Ferdinandus item Imperator. Conimbricense, Goense, Vlyssiponense, Eborense, & in insulis Matera & Tercera (quas vocant) in India etiam, Iapone, Brassilia, Ioannes Tertius, Sebastianus, & Henricus Lusitaniæ Reges, multa alia, nõ minori pietate quã magnificentia Societati Collegia fundarunt. Stephanus Battorius, Poloniæ Rex, Claudiopolitanum in Transyluania Collegium, Rigense in Liuonia, Polosense in Moscouiæ finibus nostris erexit; Hallẽse Magdalena Ferdinandi Imperatoris filia; Grecience Carolus Archidux Austriæ, eius frater; Ingolstadiense, & Monachiense Bauariæ Dux Albertus; Ciameri (quæ ciuitas Allobrogum caput est) & Taurini (quæ sedes est principibus Pedemontanis) Philibertus Princeps & Sabaudiæ Dux; Florentiæ verò, ac Ferrariæ, & Mantuæ, & Parmæ, & Niuernij, & Guisij, & Arci Duces, suis in ditionibus Collegia constituerunt: alijque permulti Principes sæculares idem præstiterunt. Et vt ad Ecclesiasticos veniamus, Alexander Farnesius, S.R.E. Cardinalis, Monteregali in Sicilia, Ottho Trusses Card. Episcopus Augustanus, Dilingæ in

Germania; Card. Turnonensis, Turnoni in Gallia; Card. Carolus Lotoringus, Ponte Mossonij in Lotoringia; Card. Osius, Branſbergæ in Polonia; Mediolani Carolus Boromeus, Card. & Archiepiſcopus Mediolanenſis; Fuluius Corneus Card. Peruſiæ, & nouiſſimè Gaſpar Quiroga Card. & Archiepiſcopus Toletanus, Toleti, ac Talabricæ; Maguntiæ verò, & Treueris, illarum ciuitatum Archiepiſcopi, qui ijdem ſacri imperij ſunt Electores, Collegia noſtris ædificarunt. Et in Hiſpania Petrus Guerrerius Archiepiſcopus Granatenſis, Granatæ: & Franciſcus Blancus Archiepiſcopus Compoſtellanus, Compoſtellæ: & item Malacæ, vbi prius fuerat Epiſcopus: Murcianum item, Placentinum, Legionenſe, illarum ciuitatum fundarunt Epiſcopi. Omitto reliquos breuitatis cauſa. Quin ciuitates nonnullæ publicè ſuis ipſæ ſumptibus in commune Collegia fundarunt, qualia plæraque ſunt quæ habemus in Sicilia. Neque pauca vel exilia ſunt, quæ à priuatis quidem hominibus, ſed familiæ ſplendore, opibus ac pietate nobiliſſimis fundata habemus Collegia. Eiuſmodi eſt Collegium

legium Complutense, quod D. Maria Mendotia Mondeiaris Marchionis filia, pietate etiam ac religione quàm sanguine illustrior, insigni Societatis nostræ, & Complutensis Academiæ beneficio fundauit. Barcinonẽse item, quod perpetuis reditibus firmauit D. Maria Manrique de Lara, Naiaræ Ducis filia, tum generis nobilitate, tum eximiæ virtutis, atque integerrimæ vitæ exemplo clarissima. Collegium etiam Villagarziæ, quòd D. Magdalena Vlloa, Ludouici Quixadæ, viri belli pacisque artibus spectatissimi, eius oppidi domini coniunx, præstandi liberalitate à fundamentis ædificauit. Neque verò hoc vno collegio satis suæ pietati se fecisse arbitrata, alterum etiam in vrbe Ouetensi adiecit: vt ipsa facultates suas (quas haberet copiosas) in Dei gloria amplificanda consumeret, & ex Ouetẽsi illo Collegio, doctrinæ Christianæ splendor latius funderet, & ad aspera atq; inculta illi⁹ regionis loca penetraret. In hoc etiam numero ponitur Collegiũ Villaretanum à Ioanne Pacheco, viro regiæ in Deum religione excellentique prudentia, erectum atque ædificatum. Alijq; permulti sunt Collegio-

rum nostrorum Fundatores, ex pietate & præclaro de re Christiana bene merendi studio nobiles : sed non omnia sigillatim persequenda sunt, ne nimium crescat oratio. Porrò autem quamuis Collegiorum Fundatores à Deo potissimùm suæ benignitatis ac beneficentiæ prȩmia expectent, Societas tamen quibuscumque potest rebus ostendit, quam gratum habeat hoc quod à Fundatoribus accepit beneficium. Itaque illis gratificari, obsequi, atq; satisfacere studet quàm maxime potest, & accepti beneficij memoriam in perpetuum conseruare. Illos meritorum omnium suorum participes facit, plurimas Missas hebdomadibus, mensibus, atque annis singulis, pro ipsis cõstituit. Quo verò tempore Collegij possessio traditur, tria per vniuersam Societatem, quàm longè lateque diffusa est, singuli Sacerdotes Missarum sacrificia pro Fundatore offerunt Deo, tria item simul atque illum è vita excessisse cognitum est : quo ipso tempore qui Sacerdotes non sunt, precationes certas statasque persoluunt, ac Deum pro illo deprecantur. Aliaque sunt præscripta diligenter (& magna, vt par est, religione seruantur)

ad me-

ad memoriam accepti beneficij declarandam, & grati animi pietatem. Quā obrem omnes qui in hac Societate versantur, fundatoribus deprecatores apud Deum sunt. Quorū preces, quòd Deo in perpetuum sunt consecrati, probæque vitæ ac famæ, verisimile est plus promereri apud Deum, magisq; esse ad impetrandum efficaces, quàm aliorum qui eiusmodi non sunt. Adde quod Societas ab alijs est Missarum obligationibus libera, vtpote quæ eleemosynas nullas accipit ad Missas celebrandas: atque ideo fit, vt solutior sit & ditior quodam modo, atque locupletior, pluraque in bonis habens, quæ in fundatorum, atque hominum de se benemerentium vsum conferre possit. Multa ergo eis tribuit, propterea quòd multa se eis debere agnoscit, & multa habet vnde referat gratiam. Quod quanquam ita est, optimè scit tamen, fundatores suos non ea maximè causa moueri ad fundanda Collegia, quod gratam se illis atque accepti beneficij memorem Societas præbeat: sed quòd planè intelligunt, accuratam puerorum institutionem apprimè esse necessariam, magnosque ex ea fructus in Dei Ecclesiā redūdare. Et ideirco

circo hũe docendi laborem acceptum esse Deo Optimo Maximo, à quo ipsi integram suæ benignitatis, plenamq; mercedem exspectant.

VITÆ IGNATII LOIOLAE LIBER QVARTVS.

ABDICARE SE GENERALAtu conantem Ignatium, Socij prohibent.

CAPVT PRIMVM.

CONfirmata igitur à Iulio III. Pontifice Maximo rursum Societate, & ipso rerum successu firmius stabilita, anno 1550. primarios omnes Patres, qui commodo Societatis venire poterant, Romam Ignatius ex varijs prouincijs ad se conuocauit: quibus in vnum congregatis, epistolam manu sua Hispanicè scriptam, in hæc verba misit.

Carissimis in Domino Fratribus Societatis Iesu, Salutem.

QVod mihi de officij mei ratione, sine perturbatione vlla interiori aut exteriori

riori sæpenumero consideranti visum est, id scribam: aperiamq; coram Creatore, ac Domino meo, qui me iudicaturus est, quod ad maiorem laudem ipsius, & gloriã futurũ intelligo. Equidem me ipse circumspiciens, ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas, atque animi et corporis ægritudines, sæpissime iudicaui, & verè atque ex animo iudico me infinitis partibus abesse ab eo gradu, quò ad sustinendum hoc regendæ Societatis munus, eius mihi voluntate impositum, est necessarius. Quocirca maximopere desidero, & à vobis quæso, vt tota re diligẽter expensa, à vobis eligatur alius, qui melius quã ego, vel minus certè malè hoc munus gerat, & vniuersam Societatem administret. Neq; verò vt meliori hæc prouincia deferatur, tãtùm peto, verùm etiam, vt pari, & æquali. Quod quidem vt ritè atq; ex ordine fiat, Ego in nomine Patris, & Filij, et Spiritus sancti, vnius Dei, ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter & absolutè, meq; abdico hoc officio, & priuo, petoque, & omnibus animæ meæ viribus obsecro Professos omnes, quosq; Professi sibi adiungere ad banc deliberationem volẽt, vt hoc meum tam iustum desiderium admittant, & piæ oblationi suffragentur. Quod si quorum est iudicium, ferre de hac mea postulatione, minimè inter se consentient; per charitatem, & reuerentiam

Christi Iesu, illos ipsos rogo, atq; oro: vt precibus seriò incũbant, Deoq; hanc rẽ accuratissimè cõmendent, vt in omnibus, & per omnia sanctissima eius voluntas fiat, idq; omninò quod ad eius gloriam, et communem animarum salutem, ac Societatis bonum magis pertinebit. Illud etiam quæso, vt meam hanc petionem, atq; obsecrationem, optimam in partem accipiant.

Perlecta hac epistola, Patres qui cõuenerant, omnes vno ore laudare factum Ignatij, ac voluntatem: admirari eius humilitatem, qui cùm maximè in gubernatione excellat, se tamen minimè idoneum ad gubernandum iudicet. Negant tamen se quod postulat, salua conscientia, posse facere: neque ipso viuo, Præpositum alium Generalem experiri, idq; Ignatio renunciare iubent. Ipsum esse Societatis parẽtem, ipsum magistrum omnium, ac ducẽ, atque à Deo electum, vt huius spiritalis ædificij quasi sapiens architectus fundamentum poneret, super quod ipsi, reliquique eius filij, tanquam viui lapides superædificari ipso summo angulari lapide Christo Iesu, crescant in templum sanctum in Domino. Nullo modo ipsis esse committendum, vt huius tantis beneficij aut ignari reperiãtur,

tur, aut ingrati. Eodē tempore grauissimum in morbum incidit, & cùm se expeditum iri ex huius mortalitatis vinculis speraret, sic afficiebatur animo, vt præ lætitia, fluentes præsertim lachrymas cohibere non posset, cogereturque & suorum precibus, & medicorum seuera admonitione animum aliò transferre, & minus diu de suo desiderio, ac spe, minusque sæpe cogitare.

CONSTITVTIONES AB IGnatio præscribuntur.

CAPVT II.

IGnatius ergo spe illa deiectus, on⁹ quod sustinebat deponendi, & nouo morbo liberatus, quod Deum velle intelligebat, ad Societatem gubernandam, & inchoata perficienda, se totum conuertit, imprimisq; vt certis illam vinciret legibus, ijsdem Patribus Constitutiones à se conscriptas ostendit, ac discutiendas tradidit: quas ipse compulsus est precibus totius Societatis perscribere. Extat commentarius eius ipsius manu scriptus, in arcula quadam post eius mortem repertus, in quem, dum constitutiones scriberet, assidua Dei beneficia illustra-

tioncsque eas, quibus à Deo perfundebatur,& memoriæ, & deliberationis causa, quasi in ephemeridē referebat. Quo ex scripto planè perspicitur Ignatij virtus,& diuinę erga illum largitatis plenitudo,pondusque ipsarum constitutionum, & autoritas. Omittam reliqua:de vna paupertate dicam. Quadraginta continuos dies Deo Opt. Max. sacrificauit: & diuinis precationib.solito se dedit ardentius, ob id vnum, vt statueret, expediret ne nostris professarum domorum Ecclesijs redius aliquos esse, ad ipsarum Ecclesiarum vel fabricationem, vel cultum & ornatum.Et vt ego quidem existimo,vt superiora illa,quæ dixi, illustriora fierent;& diuina dona, quæ Ignatius humilitatis studio intra se occultabat, in lucem exirent,& foras ad nostram vtilitatem proferrentur: Deus ipse afflatu illum suo, instinctuque incitauit, vt quid illis quadraginta diebus in matutina oratione, quid in præparatione ad Missæ sacrificium, quid in ipso sacrificio, quid post, sibi accidisset,breuiter planeq; conscriberet. In eo videre est, illi quanta fuerit sui examinandi,& conscientię perscrutandæ cura,quā incensa & accurata ora-

ta oratio, quanta lacrymarum, & continua penè effusio: quam sæpe consolationis magnitudo redundaret etiam in corpus, & vox, intercluso spiritu hæreret, ac fari non posset: & totius corporis venæ, sensibiliter (vt ita dicam) commouerentur. Illic cernitur, quàm assiduis eius mens, atq; eximijs de sanctissima Trinitate illustrationibus impleretur, de diuina essentia, de processione, de proprietate diuinarum personarū, & operatione; deque sacratissimo illo mysterio, tum occultis intelligentijs, tum externis doceretur imaginibus. Neque verò breues illæ erant, aut fugaces, sed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in mensa, domi, foris illum comitarentur, & suæ magnitudinis æstu quodam absorberent. Singula persequi non est necessarium, hoc attingendum fuit, vt intelligamus, quo loco constitutiones nostras habere, qua veneratione suscipere, quo studio curaq; obseruare debeamus. Quanquam Ignatius, qua erat animi modestia præditus, post tot cognitiones supernaturales, & diuinæ voluntatis testimonia, sibi non sumpsit, vt constitutiones firmæ essent ac ratæ, donec vniuersa Societas, suo eas

iudicio comprobaret. Quod quidem Romæ anno 1558. ipso mortuo factum est, in publico vniuersaliq; Societatis conuentu: in quo constitutiones omnes, vt fuerant ab ipso conscriptæ, magna veneratione susceptę sunt, & summa omnium patrum consensione ac voluntate confirmatæ.

ROMANI COLLEGII *institutio.*

CAPVT III.

EX eorum numero, quos hoc anno ab Ignatio euocatos, Romam venisse diximus, Franciscus Borgia Dux Gandiæ fuit, qui quidem Societatis tertius fuit Præpositus Generalis. Is cùm intelligeret, quantas commoditates Collegium Societatis, in ea Vrbe quæ caput orbis terrarum est, esset allaturum: minimeque decere existimaret, eam, quæ Societatem prima omnium cōplexa est, & ex qua vniuersa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multæ aliæ ciuitates, ex nostrorum opera atq; eruditione perciperent, Ignatij hortatu atque consilio. Collegium Romæ instituendum curauit: cuius initium factum est anno Domini 1551. 13. Februarij, ad radices

dices Capitolij, peranguſtis ædibus. Quo tẽpore fuerunt in Collegio quatuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus: ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciſcus ſuppeditauerat. Deinde menſe Septembri, duplicato penè numero, in ampliorem domum noſtri commigrarunt. Et tunc quidem tres tantùm linguas, Hebraicam, Græcam, Latinam, atque Rhetoricam, noſtri præceptores ſuis auditoribus explicabant, non ſine magna ludi magiſtrorum Vrbis offenſione, & ea indignatione, vt diſcipulorum ſuorum ſtipati caterua, in ſcholas noſtras aliquando irrumperent, & noſtris præceptoribus docentibus obſtreperent, atque intemperantius inſultarent: donec anno 1552. 28. Octobris, in æde D. Euſtachij, maxima Cardinalium, Epiſcoporum, eruditiſſimorumque virorum, atque ſtudioſorum frequentia, orationes habitæ à noſtris ac diſputationes ſunt, quibus illorum inſolentia compreſſa eſt. Multo verò magis cum anno 1553. à noſtris theſes propoſitæ publicè ſunt, non ſolum de Rhetorica, & tribus linguis, vt fieri ſuperioribus annis conſueuerat; ſed

etiam

etiã de vniuersa Philosophia, ac Theologia. Quę quidem disciplinę, tum primùm in hoc Collegio tradi cœperũt: cui tum præerat D. Martinus Olauius, vir excellentis doctrinæ, atque integritatis opinione nobilis, qui multùm per id tempus, Collegium Romanum illustrauit. Creuit hoc anno nostrorũ numerus ad sexaginta: sequẽti verò ad centum, quos cum domus capere commodè nõ posset, in latiores ædes anno 1556. immigrarunt. In ijs per annos fermè quatuor habitarunt, donec anno 1560. Pij IIII. Pont. Max. autoritate & hortatu, nobilissima atque integerrima fœmina Victoria Tolfia, Pauli IIII. Pont. Max sororis filia, nec expectantibus nobis, nec opinantibus, sedem tamen Collegio certam in Vrbe quærentibus, locum commodum, amplũ, salubrem, ac maximè celebrem præstãti liberalitate donauit. Quem, nihil minus quàm de nobis cogitans, in pium vsum, ex viri Camilli Vrsini Guardiæ Marchionis testamẽto par auerat: multisque ædibus Pauli IIII. Pont. Max. imperio, ac potestate cõiunctis, in Insulã omninò redegerat: in quibus & ipsius Victoriæ domus est, & ea quam ipse Paulus IIII. emit, & multis annis

Car-

Cardinalis cum esset, habitauit. Hoc in loco vehementer multiplicatus est nostrorum numerus: fuit enim nonnunquam ducentorum & viginti, isq; constatus ex omnibus penè Christiani orbis prouincijs. Eodem enim tempore, ex sexdecim, aut eo amplius diuersissimis nationibus fratres nostri in hoc Collegio sæpe reperiuntur, linguis quidem inter se, ac sermone distincti, sed summa concordia animorum, fraternoque amore sociati. Quos diuina benignitas in magna etiam annonæ caritate, supra hominum fidem, sed non supra fiduciam ac spem Ignatij, hactenus sustētauit. Ab hoc autem Collegio reliqua fluxerunt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia constructa Collegia sunt. Quæ causa fuit vt Ignatius (cuius cogitationes omnes & vigiliæ in hominum salute consumebantur) tantopere de hoc Collegio laboraret: cuius vtilitates non ad vnam aliquam ciuitatem, sed ad multas nobilissimasque prouincias, ad nationes etiam hæreseos erroribus deprauatas, maximè pertinere iudicaret. Quod quidem cum re ipsa Beatissimus Pont. Gregorius XIII. expertus esset, videretque latissimè pa-

mè patere Collegij Romani fructus, & ad seminarium Romanum, & ad Germanicum, & Anglicanum, aliaque Collegia diuersarum nationum à se ædificata corroboranda atque augenda esse necessarios; opus & Pastore vigilantissimo, & Principe liberalissimo dignum aggressus est, Collegiumque Romanum fundare, amplificare, atq; stabilire constituit, magnifico in primis atq; sumptuoso ædificio, & reditibus magnis atque perpetuis: vnde eo ex omnibus nationibus magnus numerus Scholasticorum aluntur, ad propagandam Catholicam Religionem, & reliquas gentes iuuandas & conseruandas. Atque vt hoc Pontificis sapientissimum in fundando Romano Collegio consilium magis eluceret, sub primo fundamenti lapide, hæc verba incidi iussit: Gregorius Pont. Max. Collegium Societatis Iesu, omnium nationū seminarium, pro sua in Christianam Religionem & Ordinem illum pietate, à fundamentis extruxit & dotauit, anno salutis, millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Pontificatus sui decimo. Romæ.

COL-

COLLEGIA ALIQVOT IN HISPANIA NOSTRI INSTITUUNT: AB ARCHIEPISCOPO TOLETANO VEXANTUR.

CAPVT IIII.

IActis Romani Collegij fundamentis, discessit Frāciscus Borgia ex Vrbe, atque in Hispaniam redijt: ibi ditionem suā filio natu maximo cedit: sæcularem cultum exuit: in Cantabriā remotam Hispaniæ partem se recipit: sacris initiatus concionatur: ostiatim mendicat, magna hominum admiratione. Eius rei fama atque exemplo cō moti nobilissimi quidam viri, ad illum veniunt, & se ad nostram Societatem adiungunt. Ognatense præterea Collegium ab eodem Patre habitari cœpit, cui Petrus Aracz possessiones quasdam suas, & fructus antea legauerat. Gandiense eodem item tempore est inchoatum. Nam cùm Franciscus Mēdoza Cardinalis, creatus eius ciuitatis Episcopus, ad diœcesim suā peruisitādam, & verbū salutis quib. miniſtrādū, duos ex nostris ab Ignatio impetrasset: illi, impositō sibi munere expleto, præclarā Collegij instituēdi, occasionem

nem dederunt, quod Franciscus Strada multum deinde suis concionibus illustrauit.

Metinensi etiam Collegio Rodericus Duegnas, vir copiosus, & pius initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz familiari sermone permotus, ad suam, & ad publicam eius ciuitatis vtilitatem, aliquot ex nostris expetiuit. Auxit verò ciuium studium, nostrorum præsentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque Anno 1551. nostri ad constituendum Collegium Metinam primũ missi sunt: quod posteà Petrus Quadratus, eiusq; vxor Francisca Manson, opibus ac religione præstantes exædificarunt, & certis reditibus stabilierunt.

Sed vt lætis aduersa succederent, & Societas nunquam non exerceretur vtiliter, sub idem tẽpus grauis in Hispania, ab Archiepiscopo Toletano Ioanne Siliceo procella in nostros est excitata. Hic aliter quàm res est, de Societatis instituto sentiens, Sacerdotes omnes, qui exercitationibus spiritalibus eruditi à nostris erant, confessiones audire Toleti vetuit: Compluti verò, vbi solum in eius diœcesi, tunc cõmorabantur, publicis edictis populum

à no-

à nostris Sacramenta percipere prohibuit: qui secus facerent, his sacris interdicit. Neq; vt sententiam mutaret, adduci prius potuit, quàm Archiepiscopi factum contra summi Pontificis autoritatem (de cuius voluntate diplomatis ipsis Pontificijs constabat) esse iudicans, Regium Consilium nostrum nobis institutum voluit liberum esse. Et Pontifex ipse Maximus Iulius III. certior de re factus ab Ignatio, grauiter ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & molestè ferre, quòd susceptam, & probatam à Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus penè Christiani orbis Prouincijs magna cum vtilitate versantem, meritoque proinde ab optimo quoque expetitam, solus ipse repudiaret, ac reijceret. Quibus literis, & Regio edicto factum est, vt Archiepiscopus decreta sua reuocaret, nostrisque suam facultatem integram esse permitteret. Cū primùm autem hanc ab Archiepiscopo Toletano in Societatem commotam tempestatem Ignatius audiuit, blādo ac trāquillissimo, vt solebat semper vultu, mihi dixit: In magnæ felicitatis parte hæc nobis aduersitas est numeranda, cùm nulla nostra culpa contra-

tractasit. Est enim euidens argumentum, quòd Dominus noster magnos fructus faciet Toleti per Societatem. Nam illud compertum est, ibi nostros vberiores fructus atque suauiores attulisse, vbi grauiora passi sunt. Atque etiam illud adiecit: Archiepiscopus senex est, Societas iuuenis, itaque naturaliter plus viuet Societas, quàm Archiepiscopus. Porrò quã vera fuerint Ignatij verba, quæ Toleti posteà consecuta sunt, atque in præsens fiunt, facilè ostendunt. Idque ab ipsa statim Archiepiscopi Silicei morte manifestè cognitum est. Nam cùm illo mortuo, nostri Toletum accersiti primùm sunt, & ad habitandum certum in nobilissima atque amplissima ciuitate domicilium ingressi: in his ædibus habitauerunt, quas Archiepiscopus ipse Silice' exædificauerat in Clericorum vsum, & instruxerat. Notatumque est à multis, & animaduersum, omnes magni illius Archiepiscopi aduersus Societatem conatus, eò demum recidisse, vt domum illis ædificasse videretur. quos bono fortasse zelo, sed non secundum scientiam, suis ipsorum domibus cupiebat eiectos.

PRO

PROVINCIALIS IN ITALIA declaratur Laines: Viennæ moritur Iaius.

CAPVT V.

ET hæc quidem in Hiſpania. In Italia verò eodem anno 1551. Collegium Florentinum, Leonoræ Ducis benignitate, initium habuit. Neapolitanum item, ac Ferrarienſe. Et ad Neapolitanum quidem collocandum ac ſtabiliendum, magnum adiumentum attulit Magiſter Alfonſus Salmeron, ob eã ipſam rem ab Ignatio Neapolim miſſus. Ferrarienſe verò inchoauit Hercules II. Ferrariæ Dux, qui & Nicolão Bobadilla, & Claudio Iaio familiariter vſus fuerat, naſcentemque fouerat Societatem: ad quem Paſchaſius Broet, conſtituendi Collegij cauſa, ab Ignatio tunc miſſus eſt. Quibus quidem Collegijs, reliquiſque per Italiã factis, præfecit Ignatius, & Præpoſitum Prouincialem conſtituit Magiſtrum Iacobum Lainem, qui ſub annum 1550. exeuntem, redierat ex Africa: vbi Chriſtianis militibus egregiam nauauit operam in eo bello, quod Duce Ioanne Vega Siciliæ Prorege, aduerſus Chriſtiani nominis hoſtes, expu-

expugnato Aphrodisio, feliciter gestū est. Ad cuius capti iam oppidi defensionem, animandos milites in præsidio erant, & in pietate iuuãdos, profectus Hieronymus Natalis, euasit ex naufragio diuinitus, socio nauigationis Isidoro Sbrando in fluctibus extincto, anno 1551. Sed etiam in Germania, eodem tempore Societas creuit. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, vt Viennensis Academiæ studia instauraret, & hæreticorum passim grassantium furorem compesceret, Claudium Iaiū ad se accersiuit, & aliquot Theologiæ professores ab Ignatio postulauit: qui Viennam eodem anno 1551. profecti, apud Dominicanos sunt in sepositæ Monasterij parte diuersati: posteà verò ne religiosis Patribus impedimento essent, in Carmelitarum Cœnobiū relictum, ac ruinosum, Præfectis eius Ordinis libentissimis, commigrarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ipso Dominicæ Transfigurationis die, P. Claudius Iaius Ignatij socius, vnus ex primis decē, nātione Allobrox excessit è vita: vir de Christiana Religione optimè meritus, quam in Italia, Bauaria, Sueuia, Austria, Germania tota, magnis suis laboribus amplificare

non

non destitit. In comitijs potissimum Augustanis peregregiam Catholicæ Religioni atque Societati nauauit operam, tanta hominum approbatione, vt præteritorum laborum pro Germaniæ salute susceptorum fructus haud pœnitendos collegisse videretur. Nomen, originem, progressum Societatis & institutum sic explicauit, & Germanorum animis infixit, vt auctoritatem nostris & fidem conciliauerit. Inuitatus est à Saxoniæ Ducis Oratoribus vt in Saxoniam sese conferret, ac de Religione cum eorum magistris disceptaret, sed à Ferdinando Romanorum Rege ad Collegium Viennæ constituendum (vt diximus) euocatus, profectionem illam distulit. Fuit vir mitissimo præditus ingenio, & naturæ iucunditate quadam religiosa grauitate condita: paupertatis amore insignis; orandi assiduitate excellens, temporis parcus, & tenax; animi modestia atque humilitate eximius. Tergestinum Episcopatum tam grauiter firmiterque repudiauit, vt multos dies in continuo penè luctu iaceret, quod illū effugere se posse diffideret: sed illo metu liberatus, ad pristinam redijt iucunditatem.

COLLEGII GERMANICI INstituendi initium, & causæ.

CAPVT VI.

NEque verò de Germaniæ salute in Germania solùm nostri laborabāt, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum à Iulio tertio, Pont. Max. Romæ eodem anno 1552. institutū est. Quod vtiq; Collegium etsi Societatis nostræ propriū non est, tamen quod à Societate gubernatur, ac pendet multiplex eius vtilitas, ea ex parte in nostris numero. Eius initium eiusmodi fuit. Erat Ignatius cum ad curandas pro viribus parte omnes vitiosas Christianæ Reipublic. partes intentus, tum verò ad eam, quæ maximè laborabat, Germaniæ Prouinciam. Illi igitur de medicina cogitanti, Ioannes Moronus S. R. E. Cardinalis, vir prudentiæ laude excellens, hanc vnam proposuit, quam cognitis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apostolica qua functus in Germania fuerat, magnam vim habituram sperabat: autorq; in primis fuit Germanici Collegij in vrbe cōstituēdi. Etenim animadvertit, quòd in scitia quorūdā Sacerdotū in Germania & vi-

& vita non satis probata perditum & & profligatum fuerat, doctorum ac pastorum erudita probitate restituendũ. Esse aũt percommodũ, Doctores ac Pastores Germanorum Germanos esse: sic enim fore, vt eiusdem nationis legibus, moribus, natura inter se, atque amore deuincti, facilius in eorum animos influant: & materna lingua instructi, vim maiorem ad persuadendũ habeant. Eiusmodi porrò magistrorũ ea in Prouincia inopiam summam esse: eamque fieri quotidie maiorem, ijs qui supersunt, paulatim deficientibus: hæreticorum verò magnum esse numerum, & noua semper prole copiosiorem. Ex quo consilium salubrius excogitari nullum potuit, quàm Seminarium instituì, quo, antequam omninò exarescceret, stirps ipsa excitaretur in semine: & præclari iuuenes, ingenij ac virtutis spe commendati, ab ea ætate quæ flexibilis est, moribus, literis, atque institutis Catholicis ad omnẽ pietatem informarentur. Hoc Seminarium in Germania sanè fieri vix poterat: nam vt maximè integrum locum, atque incorruptum eligas, inter venenatos tamen hæreticorum morsus, facilis contagio esset: he-

que vspiam à callidis hostibus satis tuta adolescentia. Extra Germaniam vero, neque locus ad eam rem aptior, neque Academia commodior, neque ciuitas, quàm Romana, opportunior esse potuit : in qua nimirum doctrinæ Catholicæ integritas, loci ipsius sanctitas, hominum in Vrbem confluētium multitudo, ac deuotio, Religionis auitæ atq; Apostolicæ reuerentia, benefica summorum Pontificum, ac prolixa liberalitas, procreare in ipsis adolescentibus pietatem, atq; alere, & à fraude hæreticorum facilè possunt auertere. Hæc maximè fuit ratio instituendi Germanici Collegij, initia primùm, vt diximus, à Cardinali Morono, cum Ignatio deinde, alijsque grauissimis viris communicata, à Iulio III. Pont. Max. ac vniuerso Cardinalium Senatu suscepta, & confirmata. Atque vt certo res ac stabili fundamento niteretur, in victum illorum & cultum summus Pontifex pecuniam de suo promissam quotannis benignè persoluit: eiusque exemplum Cardinales omnes, pro sua quisque facultate, cupide sunt secuti. Quo ipsi Germani adolescentes rerum ad vitam necessariarum molestia liberati, de pie-

tate

rate tantummodò, ac doctrina cogitaret. Data igitur Ignatio cura est, iuuenes ex omnibus Germaniæ partibus ad eā rē euocandi, moderandiq;. Quā ille Prouinciam, tum rei magnitudine tum Pontificis Max. permotus imperio, libentissimè susceptit. Spectatos viros Collegio præposuit, optimis illud legibus temperauit, & vt Germani idoneos haberent in nostro Collegio Romano præceptores, magna cura perfecit. Illud nequaquam suscepit, vt rationes pecuniarias nostri attingerent, aut ijs, quæ ad sumptus pertinent, vel exigendis, vel distribuendis implicarentur. Mortuo tamen Iulio III. in eo bello quod ad Vrbem posteà gestum est, cùm videret, Ignatius propter annonæ caritatem, bellicosq; tumultus Collegium Germanicum periclitari: ne præclarum opus ac necessarium omninò dissoluerētur, partem ipsorum iuuenum id volentiū in varia Societatis Collegia dimisit, in quibus dum nimbus ille transiret, commodius alerētur: partem Romæ retinuit, & conquisitis pecunijs magno suo labore sustentauit, suamque obligauit fidem, quam pulchrè Dominus liberauit, debitis ad num-

mum posteà persolutis. Quo ipso tantæ inopiæ tempore palam dixit Ignatius, quod alias sæpè dixerat, diem illum aliquando futurum, cùm Germanicum Collegium, non modò nullis rei familiaris premeretur angustijs, sed etiam abundaret rebus necessarijs, atque afflueret. Et cum Ottho Trussæs, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Augustanus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, atque eximius Germanici Collegij patronus, principio subuenreri videretur difficultates, quæ in illo constituendo multæ & magnæ aliæ ex alijs subinde nascebantur, ipsum bono animo esse Ignatius iussit, & in Deo bene sperare. Addiditque si Prouinciam Cardinalis recusaret, se illam Dei benignitate confisum, magna animi alacritate susceperum, depositumque ab alijs onus subiturum. Neque Ignatium fefellit spes. Deus enim, vt impulsor præclarissimi operis atque autor fuit, sic adiutor eiusdem, fautorque esse non desitit. Nam Gregorium XIII Pont. Max. sapientissimum afflatu suo, instinctuque diuino permouit, vt collapsum penè Collegium Germanicum erigeret, augeret & in domo certa magnis prouentib. atq; perpetuis

petuis stabiliret, & de nobilissima atque amplissima Germanica natione bene mereretur; & omnes animi neruos contenderet, vt Catholicam Religionem ea in Prouincia vel conseruaret, vel restitueret, quam alij Gregorij sanctissimi Pontifices luce Euangelica illustrassent, amplificassent, & muneribus amplissimis Imperij ornatam, ıō è alijs orbis terrarum prouincij præcul sient.

FRANCISCI XAVIER obitus.

CAPVT VII.

EOdem anno P. Franciscus Xauier profectus ex India ad illustrandos Euangelij splendore Sinarum populos, in ipso primo aditu illius Prouinciæ decessit è vita. Hic Pater natione Hispanus, in extremis Nauarræ Vasconum finibus, qui Gallos attingunt, nobili loco natus est, liberaliterque à parentibus educatus. Post primæ ætatis incunabula atque doctrinæ, studiorum causa Lutetiā Parisiorum se contulit, tantumque in eruditione profecit, vt Aristotelicā Philosophiā publicè profiteretur. Quo tēpore in Ignatium

um ijsdem studijs vacantem incidit: & ad vtiliorem Philosophiam traductus, voluntatem suam cũ illo societatemq; coniunxit. In Italiam postèa cum reliquis socijs venit: & multis laborib. in mendicitate ac peregrinatione pro hominũ institutione, ac salute mira patientia & charitate susceptis, anno 1540. in Lusitania ab Ignatio, vt in Indiam nauigaret, quo suprà diximus modo, missus est. Quo in itnere, cùm nõ procul à patria transiret, ciusque consanguinei, atq; necessarij, minimè deuij essent, vt eos salutandi gratia paululum de via declinaret, adduci non potuit. Ex Lusitania, in qua se illis populis valde probauerat, septimo (vt diximus) Aprilis, anni 1541. in nauim Martini Alfonsi Sossæ Prætoris, cum duobus Socijs Paulo Italo, & Francisco Mansilla Lusitano conscendit. Qua in nauigatione & longa & periculosa ita se gessit, vt ægris operam suam, sanis doctrinam impertiret, nostris nauigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi atq; exẽplo esset. In Mazanbic (quod Prasium promõtorium olim nomẽ habuit) sed mẽses classiarijs multis, nautisq; ęgrotãtib' operã suã diligenter dedit. Melinde

Sarra-

Sarracenorum oppidum, ac Melindē-
sis Regni caput præteruectus, & Zoco-
toram (quam veteres Dioscuriadam,
appellarūt) sterilem insulam Christia-
norum, & asperam, atque, in eis suæ
virtutis relinquens impressa vestigia,
tandem 6 Maij 1542. Goam appulit: at-
que in pauperum hospitalem domum
primùm diuertit, in qua egenorum a-
nimis, corporibus que curandis tem-
pus traducebat. Mane hominum ad
se venientium confessiones audiebat,
pomeridianis horis eorum qui in vin
culis & carcere erāt: tum pueros Chri-
stianis institutionibus imbuebat. Do-
minicis diebus elephantiasi etiam,
fœdoque & tetro morbo laborantes
extra vrbem positos inuisebat, & co-
rum dolorem sua caritate mitigabat.
Quibus rebus vniuersa Goensi ciuita-
te commota, in eum Indiæ tractum,
qui Pescheria vulgo à margaritarum
piscatu, vel Comurini promontorium
appellatur, deinceps contendit. Ibi ma
gnam hominum vim ab infidelitatis
tenebris ad Christi lucem conuertit, &
lacte integræ doctrinæ nutriuit, & à
quibus in posterum etiam alerentur
præceptores reliquit, constitutis in eo
tractu Ecclesijs supra quadraginta. In

Masacar deinde profectus, duos Reges, & ingentem cum eis populi multitudinem, ad Christi fidem perduxit. In vibe Malaca in primis nobili, deinceps aliquandiu fuit, sui omnino simi, lis: ex qua in Maluccas insulas delatus, in ipso Malucco oppido innumeros penè infantes baptizauit; reliquos ita docuit, vt feminæ, mares, pueri, senes, diuinæ legis præcepta passim cantitarent: & piscator in mari, colonus in agro, Christianæ fidei decantarent rudimenta. Ipse verò, præter occupationes, quibus interdiu assiduis distringebatur, ac perpetuis, de nocte tintinnabulo populum vicatim excitabat, & voce monebat, vt animis quæ in Purgatorio expiantur suis opem precibus ferrent. Post hac septem in Amboino pagos Christianorum nomine potius, quam re, circumlustrauit, & ad veræ pietatis formā instituit. Cùm autē intellexisset, in insula Mori Malucco proxima, magnam indigenarum copiam esse, quorum maiores olim Christi baptisma suscepissent, & mortuis ijs, à quibus fuerant initiati sacris mysterijs, deserti ab omnibus remansissent, atque ex eo tempore propter truculentam ipsorum hominum bar-

bari-

bariem, & certum vitæ periculum, ad illos accedere ausum fuisse neminem, eò Franciscus ire constituit: tum vt eorum, tum vt suæ saluti consuleret. Nam que iudicabat, magnam esse illorum spiritalem, atque adeò extremam necessitatem, cui ipse subuenire atque opitulari debetet, etiam si vita ei esset in ea re ponenda. Illud enim meditabatur attentius Domini verbum: Qui amat animam suam, perdet eam; & qui perdiderit animam suam propter me, inuenietream. Quem Euangelij locum legentibus apertum videri, experientibus affirmabat obscurum. Est autem insula illa aspera, horrida, rebus ad vitam necessarijs planè destituta; fremitu, & horribili fragore remugiens; maximis terræmotibus, ijsque penè quotidianis contremiscēs. Indigenarum porrò non mores hominum, sed monstra quædam ferarū immanium, quibus nimirum nullus ludus iucundior est, quam cædes hominum, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti vxoribus parcunt, non parentes filijs, non filij parentibus: eosque ipsos senio iam confectos filij interficiunt, eisque vescuntur, & in cum vsum sibi vicis-

sim accommodant. Cùm autem plurimi eius amici in apertum ipsum iudicarent se conijcere vitæ discrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in eiusque vita multorũ salutem repositam esse dicerent: ille tamẽ, qui summum in Deo præsidium suæ vitæ constitutum arbitrabatur, & sua morte multorum vitæ prodesse optabat, ab instituto cursu reuocari non potuit. Varia antidoti genera, quibus si opus esset, vteretur, amicis eisdem offerentibus (nam etiam venenis homines illi vtuntur) ne quid de excellenti illa sua in Deum spe amitteret, eadem animi virtute remisit. Eò profectus insulam peragrauit, incolas, vel feras potius belluas inuisit, Christi fide collustrauit, doctrina mansuescit, admirabili securitate mentis, & tranquillitate. Sciebat enim se Deo esse curæ, apud quem omnes capilli capitis nostri numerati sunt. Qua de causa illam non insulam Mori (vt vulgo) sed insulam Spei appellandam esse dicebat: in qua tam copiosas à Deo, eximiasque consolationes accepit, vt maximos corporis labores non solũ mitigarent, verumetiam exhaurirent: negabatque hominem in ea in-

sula

sula viuere posse diutius, quin consolatorijs lacrymis oculos amitteret. Dū in ijs versatur insulis, Iaponius quidam, Anger nomine, illum vt quæreret Malaccam venit. Hic vir prudens atque honestus, magnis pungebatur conscientiæ stimulis ex recordatione peccatorum, quæ admiserat in iuuentute. Rebus multis tentatis ad eam depellendam molestiam, Bonzis (sic enim Sapientes & Sacerdotes suos appellant) cōsultis, cùm nusquam acquiesceret, Lusitanorum quorundam monitu, quibuscum rem communicauerat, vt Franciscum quæreret, in Indiam venit. Ea enim erat de Francisco Lusitanorum existimatio, vt quod ille non perficeret, à nullo alio mortalium fieri posse crederēt. Et Anger quidem ipse etsi Gentilis, & à veri Dei cognitione cultuque alienus, tamen fidem Lusitanis habuit, & tanto scrupulum illum & conscientiæ cruciatum depellendi desiderio incensus est, vt illum neque longæ nauigationis labores ac pericula, neque alienæ & contrariæ fidei professio, neque ignotissimi hominis perquirendi difficultas à suscepto consilio retardarent. Quod cum mecum ipse attentè considero, magna sa-

nè verecundia afficior. Perpendo enim, quid homo cæcus & infidelis fecit, vt salutem animæ suæ consequeretur: & multorum Christianorum in re omnium maxima, maximam deploro negligentiam. Neque minor me capit admiratio, cogitantem Dei prouidentiæ ac prædestinationis occulta consilia: qui ad illuminandas splendore fidei gentes illas innumerabiles, & Iaponem vniuersam illustrandam, Iaponio homine itidem cæco administro vsus est. Itaque Anger Malaccam appulit, vt à Francisco tanquam à sapientissimo ac cælesti medico, animæ suæ obtineret medicinam. Franciscum ad Malaccas insulas profectũ audit: itaq; in Iaponem reuertitur. Appropinquantem illum, & patriam spectantem tempestas subitò exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeũtem offendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maximè, & Christiano iam, & in nostram Societatem admisso, & viro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit Franciscus, Iaponenses insulas multas numero esse: eam verò quæ principẽ tenet locum, sua magnitudine ac celebritate

britate in primis nobilem, & hominū ipsorum ingenijs, cultu, doctrina, sectarum diuersitate, Sacerdotum frequentia, atque varietate præstantem. Iaponios verè vsque adeo dociles esse, & rationi obsequentes, vt facilè eam Religionem sequantur, quam neque à ratione abhorrentem videant, neque ab eius qui illam profitetur, moribus discrepantem. Quæ cum sermonibus Lusitanorum, & amicorum valde congruerent, in Iaponem nauigare constituit: & Paulo ipso, ducibusque etiam Iaponijs eius famulis Christianis, ac nonnullis præterea socijs comitatus, eò penetrauit, superatis magnis & nauigationis periculis, & Gentilium insidijs. Insula magna parte peragrata, Meaco vrbe maxima atque amplissima adita, hominibus plus minus 1500. Cangaximæ, Bungi, Amangutij conuersis ad Christi fidem, socijs ad nouellas plantas excolendas, regendasque Ecclesias ab se iam constitutas relictas, in Indiam reuertitur; inde noua auxilia in Iaponem nostris mittit. Ipse verò, quod intellexisset Iaponios omnem disciplinā ac Religionē à Sinis (quorū est latissima prouincia) quondā esse mutuatos & instituta

viuendi

viuendi accepisse: tum vt ipsis Sinis Euangelium afferret, tum vt illa quasi arce expugnata, victisque ipsis ducibus atque errorum magistris, facilius Iaponij sub Christi iugum mitterentur, in ipsam Sinam proficiscitur, nullo ex nostris socio duobus tantùm pueris Sinis comitantibus. Cum in Insulam Sangiam, Sinę proximam peruenisset, & aditus in Sinam sibi haud quaquam pateret, per Sinarum leges (quibus cauetur nequis peregrinus eò ingrediatur: néve quis Sina aduenam inferat, aut admittat: qui secus fecerit, vel neci deditur, vel seruituti addicitur) ipse tamen piper quod ex eleëmosyna acceperat, & aureis coronatis trecentis æstimabatur, Sinæ cuidam se daturum est pollicitus, si ille in oppidum Canthonem, quod Sinarum primùm occurrit, de nocte ipsum quàm occultissimè inferret, atque in aliqua vrbis platea collocaret. Atque illum hęc parantem, remunerari Dominus voluit, voluntatem eius metiens, rem integram alijs ex Societate, qui postea eò sunt ingressi, seruans. Nam pridie Kalend. Decembris in naui cùm adhuc esset, morbo oppressus, intra cubiculum obseratum, cibi omnis expers, totum

tum diem se cõtinuit, suspirijs crebro ductis identidem repetẽs: Fili Dauid, miserere mei, tam clara voce, vt à nautis etiam, vectoribusque exaudiretur. Postridie, breui se ex hac vitâ migraturum significans, in præclaram rupem, & asperã se deportari iussit: vbi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissimè, de huius mortalitatis ergastulo feliciter euolauit ad Dominũ 2. Decemb. 1552. Et hæc quidẽ de eius obitu sic ad Ignatium ex India tunc scripta sunt. Ij tamen qui morienti adfuerunt, & vitæ functum humarunt, Franciscum ad 12. Kalend. Decemb. in morbum incidisse, postea narrauerũt, & in insulæ portusque Sangian humili quadam atq; straminea casa sanctissimam (vt diximus) animam efflasse 2. Decemb. Neque mirum in tanta terrarum ac nationum diuersitate, initio quædam minus fuisse comperta.

Fuit vir admirabilis, neq; Christianis tantùm, sed ipsis etiam gentibus venerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirificè tamen occultabat: victus, cultusque tenuissimi: amictu vtebatur vili,

victum

victum ostiatim mendicabat. Si quid ipsi ab amicis mitteretur, in egenorum vsus conferebat quàm poterat occultissimè. Semel in die capiebat cibum, carnibus raro vescebatur, vinum vix bibebat, nisi fortè apud amicos inuitatus: tunc enim appositis epulis, nullo delectu vtebatur. Insigni erga proximos caritate, quibus vt subueniret, ac præsto esset, nullis parcebat laboribus. In facinorosis hominibus ad meliorem frugem reuocandis, dexteritate singulari. Si quem aut flagitioso amore irretitum esse intelligeret, aut perditum, artificio quodam mirifico, in eius se insinuabat familiaritatem: deinde consuetudine iam implicato, vltro se etiam ad prandium offerebat: cum intimus esset, concubinas illi detrahebat, & pellices. Quod si plures haberet, & vna simul omnes non posset, ita tractabat hominem, vt gradatim, sensimq; omnes abijceret: acciditq; aliquando, vt octo cuidam cõcubinas ademerit, admirabilis prudentia, ac sermonis iucũditate. In aduersis infractus omninò, ac robustus: in diuina prouidentia semper defixus, cuius fiducia, & alieno tempore nauigabat, & vitam suam magnis obijciebat

bat periculis à quib. sæpenumerò ereptus est. Ter naufragium fecit, duos aliquando, triduúve dies iactatus vndis, in tabula seruatus est: diu postea in syluis abditus, manus se insequentium Barbarorum, & crudelitatem vitauit: aliàs arbore tectus, in eaq; pernoctãs, mortem à Gentilibus sibi paratam, euasit. In summis sæpe molestijs Deum precabatur, vt dura semper duris succederent, neq; sibi labores vnquã minueret, sed potiùs augeret. Orationis spiritu excellens, in qua totas frequenter ponebat noctes, easq; coram Sanctissimo Domini nostri Iesu Christi corpore, cùm poterat, vel corã imagine Crucifixi insomnes traducebat. Si naturæ imbecillitate opprimeretur, sæpe vel saxum capiti, vel ceruical durum subijciebat, atque ita humi cubans, leuem capiebat somnum, & breuem, quem frequenter tamen interrumpebat gemitu. Consolationibus diuinis mirificè abundabat. Solum cùm se putabat esse, manu pectori admota, sublatis in cælũ oculis ad Deũ sæpe clamabat, Satis est Domine, satis est. In Lapone verò, suis pedibus iter faciẽs, ita accipiebatur interdũ, vt vepribus se indueret, in lapides offenderet, pedes laceraret, sine

sine dolore, sine sensu: tanta erat diuini æstus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauiter aliquando verberauit: sed non idcirco orationem intermisit. Obedientiæ studiosissimus fuit: cui virtuti negabat vllam terrarum longitudinem obstare, vllam maris immensitatem. Erga Episcopos, & sacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentissimus: eosque colendos omni officij atque obsequij genere docebat. Addam illud, Qui Christi fidem in ipsa insula Iapone primus suscepit, Iaponius quidam fuit ex Oppido Cãgaxima, qui non solum in Baptismo nomen Christo dedit, sed in nostra etiam Societate, cuius se votis deuinxit: & nouo miraculo, homo Iaponius, Christianus, ac Religiosus, à Frãcisco Xauier missus ad Ignatium, Romam venit, anno 1554. eo videlicet consilio, vt Romanæ Ecclesiæ perspecta maiestate, & cognitis Christianorum institutis, in patriam reuerteretur, & suis ciuibus à se visa renunciaret. Cum Bernardo ergo (sic enim vocabatur) magna mihi Romæ consuetudo fuit: cuius ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitiuos illos Christianos, vita sua mihi repræsentaret.

Narra-

Narrabat is mihi de Franciſco tria. Primùm, ſeptem ſe menſes cum illo vna in eodem cubiculo fuiſſe, & in leui, perexiguoque ſomno quem Franciſcus capiebat gemitus ſæpe illius, & voces, Ieſu nomen ſubinde vlurpantis, audiuiſſe: atque de ipſo Franciſco nonnunquam quæſiuiſſe, quid ſuſpiraret tam crebrò, quid gemeret? illumque ſibi reſpondiſſe, nihil ſe ſcire, nihil omninò ſentire. Alterũ, in magna diſceptatione cum Bonzis, & graui altercatione, multis quæſtionibus, ijsque diuerſiſſimis à multis ipſi Franciſco propoſitis, frequentiſſimè (cùm ipſe quoque Bernardus adeſſet) ita illum omnibus vna reſponſione ſatisfeciſſe, vt omnibus omnes dubitationes ſcrupulosque eximeret: idque multo etiam euidentius atque illuſtrius, quàm ſi ſingulatim cuique reſpondiſſet. Tertium, per multos variis morbis oppreſſos, ſuis oculis ſe vidiſſe, qui ad Franciſcum deportati, confeſtim ab illo vel Crucis ſigno, vel aquæ ſacræ aſperſione ſanabantur. Quapropter Iaponijs illum, quaſi aliquem de cælo laplum, ac ſupra hominem aiebat viſum. Neque mirũ:

multis

multis enim claruit miraculis & in vita, & post mortem, quibus in hodiernum vsque illustratur. Morbos omnis generis ab humanis corporibus depulit: energumenos liberauit, illuminauit cæcos, mortuos denique vitæ restituit. Prophetię dono maximè excellait: multa occulta patefecit, plurima longè posita vidit, eaque populis accidisse nuntiauit, quæ, repetitis atque enumeratis diebus, compertum est in eum ipsum diem incidisse, quo fuerant ab ipso procul posito, diuinitus cognita, atque alijs declarata. Eius mortui corpus integrum, ac solidum, domesticis, sacrisque vestibus, quibus vtebatur, obuolutũ, à Lusitanis mercatoribus qui morienti adfuerant, calce contectum, & humi conditum est, vt exesa vi calcis ossa, in Indiam deportarent. Sic enim ille piorũ suffragia spectans, & piè de resurrectione cogitãs fieri iusserat. Post tres menses sarcophago effosso, vestes integrę omninò reperiuntur: corpus solidum prorsus, atque incorruptum, naturali colore, ac viuido, humida carne, ac succosa: nihil tetri odoris, aut fœdi. Rei miraculo permoti mercatores, corpus, vt erat, in nauim imponunt: Malaccã, magnis

gnis periculis liberati, inusitata celeritate perueniunt: ibi duodecim alios item mensas asseruatur, eadem prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuitatis concursu in nostri Collegij templo collocatur, & conditur. Magnaq; est vniuersi populi erga illum veneratio, magna de sanctitate eius opinio. Miracula illius, & in vita, & post mortem edita enumerare, nimis longum esset, & ab nostro instituto alienum. Neque enim huic narrationi propositum est, vt quæ in India per Franciscum gesta sunt, ea omnia persequar: sunt enim multa magna, testata, & quæ iusto volumine explicari, non perangustè coarctari debent. Typis exculus prodijt libellus de eius vita, & de rebus Iaponèsibus, sed breuis, & qui magis commentarius sit, quam plena historia, quæ ampla sanè erit, si totam Francisci vitã complectatur, & ea quæ multis & grauissimis testib. comprobata, & in publicas tabulas, iussu Ioannis III. Lusitaniæ Regis relata sunt, diligenter persequatur. Quædam tamen breuiter sacruur, nostro more perstringenda.

CORSICA

CORSICA LVSTRATVR à nostris.

CAPVT VIII.

MVtinæ Collegium per idem tempus inchoatum est: Perusiæ item, Rectore Euerardo Mercuriano, viro graui ac prudenti, qui anno Domini 1548. & Philosophicis & Theologicis disciplinis eruditus, & politioribus literis excultus, & in tractandis iam tum hominum animis laudabiliter versatus, Lutetiæ Parisiorum Societatem nostram ingressus est. In Perusina aũt ciuitate Iacob⁹ Laines fuerat paulò antè cõcionatus, qui Respublica Genuẽsi postulãte, Genuam deinceps profectus est, vehementerque ciuitatem illam commouit, & omni genere doctrinæ atq; virtutis, ad pietatis studium excitauit. Quæ causa fuit, vt eadem Resp. à summo Pontifice magnis precibus peteret, vt ex nostris aliquot in Corsicam mitteret, qui populos illos incultos ac rudes, multisque propterea vitijs contaminatos obirent, ac docerent. Missi sũt duo cũ magna summi Põtificis potestate, qua ad multorum salutem vs

sunt

sunt, ea abstinentia, atque integritate vitæ, vt homines cùm multum verbo, plus tamen exemplo mouerent. Multùm illi in peragranda Insula laborarunt, in controuersijs componendis, vitijs tollendis (quæ innumera in coniugium illorum, ac nuptias irrepserant) reficiendis ædibus sacris, atque ornandis: cõmonendis Sacerdotibus, & ad tuendum Sacerdotale munus cohortandis: audiendis peccatorum confessionibus: in concionibus denique, & omni pietatis officio, multum studij operæque posuerunt. Sed hunc illorum cursum Diabolus impedire conatus est. Nam anno proximo 1553. Religiosi quidam, & Sacerdotes (quibus fortè seuerior disciplina odiosa erat) multa contra illos tum falsa, tum acerba Romam pertulerũt, ac dissiparunt, & iniquis criminationibus Cardinaliũ ac Principum aures compleuerũt. Quibus vt occurreret Ignatius, Sebastianum Romeũ in Corsicam misit, à quo breui multa præclara testimonia, atq; grauissima sunt allata: quæ Gubernator Corsicæ reliquique magistratus, ac ciuitates, veritati, innocentiq; nostrorum libentissimè tribuerunt: eaque Romam ad Ponti-

ficem Max. viros que clariſſimos ſcripſerunt, quæ propter ſummam laudem, audire noſtri non poſſent ſine verecundia.

IN EXERCITIA SPIRITALIA inquiritur. In Hiſpania diſtribuuntur Prouinciæ.

CAPVT IX.

IN Hiſpania eodem anno 1553. & probatur Societas, & augebatur. Nam exercitiorum ſpiritalium ratio (quorum vſus florebat in Hiſpania, & vberrimos Chriſti Eccleſiæ fructus adferebat) eodem tempore grauiter agitata eſt: & à bonis illis quidem viris, ſed rerum noſtrarum rudibus, multa contra libellum illum ſcripta ac notata ſunt, & ad fidei Inquiſitores delata. Sed veritas tandem omnes tenebras diſpulit, & cùm ſuis ſe viribus defendit, tum verò ſacroſanctæ Sedis autoritate, aduerſariorum impetus facilè propulſauit, ac fregit. Itaque ſuum curſum Societas tenuit. Namque Eborenſe Collegium ab Henrico Cardinali Emanuelis Luſitaniæ Regis filio, & Ioannis Regis ſanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam

eius

eius religionem, & in Societatem beneuolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatũ, & noua Academia, & certis reditibus ornatum ac perfectum, vt permagno auditorum numero, ac frequentia disciplinæ in eo omnes tradantur. In Conimbricensi verò, ad Nouitios probè instituendos, & ad normam Societatis erudiendos, domus Probationis est instituta. Vlyssipone etiam, & Professorum domus instituta, & collegium superiore anno informatũ, nouis lectionibus locupletatum est. Abulense: præterea Collegium eodem anno 1553. initium habuit. Iis adde Cordubense: cui quidem P. Antonij à Corduba introitus in Societatem principium dedit. Is enim Laurentij Figueroæ Comitis Feriæ & Plieghi Marchionis filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quàm res nostras, quibus ignotæ erant, notas efficere: & per suos copijs, & clientelis facilè principes Cordubæ Societatem collocare. Ad eam rem, cum Magistratu transigendum, Franciscus Villanoua cum socio, Cordubam profectus est. Qua in vrbe erat opibus, atque autoritate præstans D.

Ioannes à Corduba, Cordubensis Ecclesiæ Decanus, & in nostros tunc quidem non optimè affectus. Hic vbi nostros Cordubam venisse audit, indagandi, explorandique cupiditate perquisitos, domum ad se inuitat, cogit, hospitio excipit: curiosè atq; assiduè, furtim etiam obseruat, excutit diligenter: admiratione vitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine illorum, ac sermonibus capitur: veritate comperta amare eos incipit, quos odisse anteà videbatur. Intra paucos dies, ædes in quibus ipse habitabat, amplas in primis & magnificas nostris donat: multam prætereà vestem pretiosam, vasa aurea, atque argentea ad Dei cultum non pauca: annuos fructus ad victum cultumque constituit: tam studiosè & ardenter, vt se neque dormire, neq; vigilare posse diceret, neque aliud, quā de Collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, breui effecit, magnamque apud omnes ea voluntatis erga nos, & vitæ ipsius mutatio admirationem habuit. Neque enim ille, quo esset anteà in nos animo tulerat obscurè: neque ignorari poterat quod faciebat, propter hominis dignitatem.

Atque

Atque ad hęc quidem conficienda, non parum contulit Magiſter Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipſo anno Commiſſarium generalem in Hiſpaniam miſit, vt noſtris conſtitutiones à ſe perſcriptas promulgaret: ordinem Collegiorum atque diſciplinam inſpiceret: eaque quo gubernarentur commodius, in plures quàm antea, Prouincias diſtribueret. quod & fecit; & Caſtellæ Antonium Araoz, Bęthicæ Michaëlem Torrenſem, Aragoniæ Franciſcum Stradam. Luſitaniæ Iacobum Mironem (vt fuerat iuſſus) Prouinciales conſtituit. Omnibus verò præfecit, & Commiſſarium generalem in vniuerſa Hiſpania inſtituit. P. Franciſcum Borgiam, cuius erat apud omnes magna in primis autoritas.

VARIA COLLEGIA.

CAPVT X.

HVnc in modum, res in Hiſpania compoſitę, mirificum progreſſum habuerunt. Nam Cordubenſis Collegij exemplo fructuque inuitati Hiſpalenſes multi ciues, noſtros expetiuerunt. Itaque in ſequenti anno 1554. Hiſpalenſe Collegium P. Frā-

ciſci Borgiæ eam in vrbem aduentu & concionibus eſt informatum.

Granatenſe præterea inſtitutum eſt, ad quod ſtabiliendum multum iuuit Petrus Guerrerius, eius vrbis Archiepiſcopus qui in Concilio Tridentino, ex Iacobi Lainis, & Alfonſi Salmeronis ſermonibus, noſtrum inſtitutum probauerat, & Patrum illorum vita atque eruditione commotus, noſtris omninò fauebat: inſtituti verò iā Collegij amplificator idem ſemper dū vixit, ac denique fundator fuit. Placentinus etiam Epiſcopus D. Gutterius Carauaialius, Tridenti eorundem Patrum conſuetudine, in reliquam Societatem bene animatus redijt in Hiſpaniā, & Placentiæ Collegium à fundamentis prçclarè magnificeque conſtruxit, & annuis prouentibus confirmauit.

In hac ſerie atque ordine pono Cōchenſe Collegium, quòd hoc item anno, Franciſci Villanouæ conſilio, Petrus de Puteo Cōchenſis Canonicus, ad valetudinem noſtrorum qui Compluti commorabantur, æſtiuis caloribus tuendam, tunc quidem inchoauit: poſteà verò auxit, ac perfecit Petrus Marchiua; Conchenſis & ipſe

Cano-

Canonicus, Ignatij dum viueret, posteà veto vniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum verò multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, vt ad nostrum institutum aptius formarentur, Bartholomæo Bustamantio moderatore, Nouitiorum domus Simancæ est constituta.

In alia porrò Genuense Collegium P. Iacobi Lainis opera collocatum est: in quod cùm aliorum ciuium, tum verò maximè Pauli Doriç, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanum verò, Rodulphi Pij Carpensis Cardinalis, & Lauretanæ domus protectoris consilio conditum est. Qui quidem ad conseruandum cultum sacratissimi loci, & fouendam peregrinorum eò confluentium pietatem, ratus suis laboribus aliquid nostros posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot primùm Lauretum misit: quorum fructus, vbi nihilo spe minor fuit, posteà Collegium nostris Pontifex Max. Apostolica autoritate confirmauit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas creuit. Nã & Syracusani

Collegij posita sunt fundamenta à Suero Vega Ioannis Vegæ Proregis filio, eius vrbis Gubernatore: & in oppido Montis Regij sumptibus Alexandri Farnesij Cardinalis, eius vrbis Archiepiscopi, coemptis domibus, nouoque templo ædificato, domicilium nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hieronymo Domeneco Prouinciali, in Prouinciæ formam redacta.

SORBONENSIS COLLEGII IN *Societatem decretum.*

CAPVT XI.

HAEC in Italia, Hispaniaque. In Gallia verò eodem anno 1554. Societas nostra certas sedes habere cœpit. Nam quamuis ab ipso primo ei² exordio, aliqui ex nostris semper fuerint, qui in Academia Lutetiana operam studijs literarum darent: priuatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo suo collegio ea in vrbe commorabantur. Donec D. Gulielmus à Prato Claramontanus Episcopus, qui nostrum Tridenti institutum cognorat, & Patribus Iacobo Laine, Alfonso Salmerone, Claudio Iaio familiariter vsus fuerat, Collegia nobis duo ædificare

dificare cõstituit: alterum in sua Diœcesi Bigliomi, Lutetiæ alterum, quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res nostras in Gallia gubernandas, magistrum Paschasium Broetum Prouincialem Præpositum Ignatius fecit. Sed nostris à Rege petentibus, Societatem vt admitteret, eiusque filios Regni iure donaret: res ad Parisiensem Senatũ reiecta est. Senatus (quod ea res ad religionem spectaret) Facultati Theologicæ mandat, institutum nostrum vt examinet, Pontificia diplomata diligenter inspiciat: denique quid videatur, ad ipsum referat.. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam autoritate princeps, nostris offensus, quod adolescentem quendam sanguine sibi coniunctum, ipso repugnante, in Societatem recepissent. Erant alij religiosi Doctores, qui suis rationibus ducti, minus nostræ causæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac peruulgatis cõtra Societatem rumoribus occupati, acriter nostræ Religioni, propter religionem ipsam aduersabantur. Ij ergo iudices conueniunt: consultant inter se: Decretum illud demũ scribunt,

quo Theologiæ Facultas quid de Societatis instituto sentiat, apertè declarat: ei decreto omninò persimile, quod eadem Theologiæ Facultas, in Religionē B. Dominici, ipso eius principio traditur scripsisse. Est enim seuerum, & graue, ac peracerbum, & quod à legentibus, eiusque sententias cum re ipsa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata veritate, factum esse iudicetur.

Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetiæ, & turbulentis iactati sunt nostri. Nam recenti negocio, à scholasticis in gymnasijs, à monachis in concionibus, à populo in circulis concidebantur: à Senatu in curia, ab ipso denique Episcopo, magnas in templis molestias perferebant. Quo Romam allato, optimi quique atque doctissimi Societatis Patres, in ea erāt sententia, vt decreto respondendum dicerent, ne qui fortè veritatis ignari, insignis Facultatis autoritate, & grauissimo de nobis præiudicio cōmoti, à veritate alienas opiniones acciperēt. Neque verò esse timendum, ne Facultas, veritatis hanc defensionem & iustam, & necessariam, non optimā in partem acciperet. Nā quæ eius est modestia,

destia, ac veritatis amor, si rem, vti est, cognitam haberet, antiquaret certè suum illud ipsa decretum, atque induceret: quod non odio, sed veri ignoratione fecisset. Verùm Patribus ita sentientibus, æquissimo animo Ignatius, & vultu, vt solebat hilari, Pacem, inquit, meam do vobis: Pacem, ait Dominus, relinquo vobis. Neque scribendum est, inquit, quicquam, neque faciēdum, ex quo vel odium, vel acerbitatis aliquid nascatur. Neque verò vos Theologiæ Facultatis conturbet autoritas, quæ quanquam magna est, illa tamen nihil valebit contra veritatem: quæ præmitur quidem sæpe, sed nunquam opprimitur. Aliud minusq; periculosum, si opus sit (quod equidē non spero (huic vulneri medicamentum adhibebimus. Ergo nostris mandat, vt ab omnibus Principibus, Episcopis, Magistratibus, Rebuspublicis, Academijs, Ciuitatibus, apud quas versabantur, vitæ suæ testimonium petant: testimonia perscripta, & obsignata ad se mitti curent, vt ea si opus sit Parisiensi decreto obijciat, & paucorum hominum sentētijs, iudicium orbis terrarum & approbationem opponat. Fit quod Ignatius impetrauit: *Ioan. 14.*

ex omnibus ferè Prouincijs, in quibus noſtra Societas eſt, omnium penè Magiſtratuum literæ breui ad ipſum perferuntur, omnes ſui iudicij, firmum, graue, præclarum noſtris teſtimonium dant: Iis teſtimonijs Ignatius tamē non vtitur, quòd videret decretum ipſum concidiſſe ſua ſponte, atque ita euanuiſſe: intra paucos dies, vt eius vix nomen extaret. Falſitas enim cadit ipſa per ſe. Porrò in Hiſpania, quod Sorbonenſe decretum contra ſacroſanctā Sedis Apoſtolicæ eſſet autoritatem, à qua Religio noſtra probata & confirmata eſt: fidei Quæſitores illud tanquam falſum, & quod pias aures offenderet, ſuo decreto legi prohibuerunt. Atque illud etiam conſecutum eſt, vt cum ante decretum Societas noſtra nullum Collegium haberet in Gallia, poſt decretum, intra annum, duo habuerit.

PETRVS CORREA, ET IOANNES Soſa à Barbaris trucidantur.

CAPVT XII.

QVo tempore Societas ijs modis exercebatur in Gallia, eodē, pro Chriſto ſanguinem in Braſilia fundebat. Nā Petrus Correa, & Ioānes Soſa

Sosa Lusitani, Societatis filij, ad Euangelium Ibiragiaris populis prædicandum profecti, è Carigis feris hominibus, ac barbaris, sagittis transfixi, & genibus flexis orantes, interfecti sunt. Erat Petrus vir nobilis, & fortis, qui in Brasilia, antequam Societatem esset ingressus, Christiani nominis amplificandi studio quodam incitatus, vt à Christianis vim barbarorum auerteret, barbaris ipsis quæ poterat damna inferebat. Societati deinde nostræ, in Brasilia omnium se primus adiunxit: & vt præteritæ vitæ culpas redimeret, & illatum illis populis damnum, quoad posset resarciret, vitam suam Brasiliorum saluti, laboresque dicauit. Itaque annos quinque quos posteà vixit, eximia humilitate, obedientia, perfectionisque desiderio, prudenter in ipsorum vtilitate, strenueque consumpsit: multumque & vitæ exemplo, & Brasilicæ linguæ cognitione, & rerum vsu profecit: quoad exeunte anno 1554. quo suprà diximus modo, necatus est. Alter Ioannes Sosa & ipse inter primos, qui nostrorum ea in Prouincia institutũ secuti sunt, simplex, & rectus, excellentique pœnitentiæ, humilitatis, & charitatis virtute

præditus, à foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tam glorioſum exitum aſſumptus eſt. Res autem noſtræ ita ſunt apud populos illos amplificatæ, vt in pagis oppidisque Saluatoris, Sancti Vincentij, Parauningæ, Portus ſecuri, Spiritus ſancti, Illeos, Pernãbuci, & aliis nonnullis domicilia habeamus: ad quæ conſtituenda, & noſtros moderandos, Emanuelem Nobregam Ignatius præpoſitum Prouincialem creauit.

IOANNES NVGNES AETHIOpiæ Patriarcha creatur, & in Indiam mittitur.

CAPVT XIII.

Flebant hæc in Braſilea, cum Ioannes Nugnes Patriarcha Aethiopiæ deſignatur. Eius rei ratio fuit huiuſmodi: Sunt Aethiopes inter Chriſtianos veteres in primis, qui partim à Beato Matthæo Apoſtolo, partim ab Eunucho Candacis Reginæ Aethiopum, à Philippo baptizato, Chriſti fidem acceperunt. Sed Moyſis legem vel primi illi retinuerũt, vel abiectam repetiuerunt eorum poſteri: & Chriſtianæ fidei ſinceritatem, Iudaicis ceremonijs inquinarũt. Nã & baptizantur, & cir-

& circumciduntur, & Iudaismum cum Christiana religione ita confundunt, vt cum vtrique esse velint, neque Christiani, neque Iudæi planè sint. Et à Patriarcha Alexandrino, varijs Neotericorum Græcorum erroribus infecto, credendi regulam petunt. Propter lōginquitatem porrò terrarum, & interfusas Barbarorum nationes, iampridem nullo commercio cum nostris hominibus, aut communicatione iungebantur: donec Lusitani nauigatione in Aethiopiam delati, ad Regem (Præste Iannem vocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis ita demeruerunt, vt aditum in Aethiopiam suis aperirent, & commercij locum darent. Quibus rebus permotus Dauid Aethiopiæ Rex, Emanuelis Lusitaniæ Regis (qui clarissimis victorijs Christianam Religionem ad Orientem magnopere amplificauit) amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanū Episcopū, vniuersalis Ecclesię pastorem. Optare idcirco atq; omnibus precibus ab ipso petere, vt, qui omnium magister est, eos in Aethiopiam doctores mittat, à quibus ipsi ad

rectam

rectam ſinceræ fidei normã inſtituantur. Regem ipſum Luſitaniæ rogat, vt ſuam autoritatem apud Pontificem interponat. Acta res eſt à Luſitano Rege diligenter ſanè, ſed perturbatione temporum impedita, & ad Iulium III. vſque protracta. Qui rei magnitudine adductus, & Ioannis tertij Luſitaniæ Regis, qui patri Emanueli non magis in regno, quàm in amplificandæ Religionis ſtudio iam ſucceſſerat, precibus, Ioannem Nugnem Luſitanum (eum quem ſuperioribus annis in Mauritania Chriſtianis captiuis redimendis operam nauaſſe diximus) Aethiopiæ Patriarcham cum ſumma poteſtate conſtituit. Andream Ouiedum Caſtellanum, Melchioremque Carnerium Luſitanum, Epiſcopos creat, & Patriarchæ adiutores, & ſucceſſores adiungit. Quos honores Societas poſtquam humiliter modeſteque repudiauit, accipere demum coacta eſt: & quidem magna ipſius Societatis commendatione, quod ampliſſimis honoribus repudiatis, eos tamen dicere Pontifex Societatem accipere, qui præter labores pro Chriſto, capitisque pericula, nihil haberent ſplendoris aut fructus, quo alicere ad ſe homines

Lib. 3. c. 18.

poſ-

possent, Patriachæ, & socijs Episcopis, nouē alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Lusitanos, Castellanos. Quos omnes Ioannes idem optimus Rex perbenignè complexus, cùm alijs muneribus, tum vestibus sacris, ijsque omnibus, quæ ad pontificium cultum, & cæremonias pertinent, regio sumptu donatos, cum magna classe in Indiam misit, vt inde ad Claudium Regem, Dauidis iam mortui successorem in Aethiopiam traijcerent.

CAESAR AVGVSTAE SEDITIONE ab aduersarijs concitata, nostri vrbe cedunt: mox honorificè reuocantur.

CAPVT XIIII.

SVb idem tempus, Cæsarauguſtæ gra uis in nostros tempestas cōcitatur. Eam, quòd omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta est, maximā iudico, exitu verò etiam lætissimam, paulò latius explicabo. In vrbe enim Hispaniæ nobilissima, atque amplissima, cognita iam multis, & probata Societate, per viros professione religiosos gestaretes est, Cæsarauguſtæ igitur

ædes

ædes amici quidam suo & ciuitatis etiam ære nostris emerunt, ad Collegium Societati constituendum. Magnus eò concursus fieri cœpit ciuium, qui ex cõsuetudine nostrorum egregium fructum percipere videbantur. Permolestum hoc accidit Monachis Augustinianis (qui per id tempus laxius viuebant, nunc verò obseruãtiores sui instituti sunt) tametsi eorum cœnobium à domo illa nostra longius abesset. Curio item D. Magdalenæ grauiter admodum tulit, nostros suæ paroeciæ esse vicinos. Archiepiscopus autem Cæsaraugustanus vir professione religionis, genere, autoritate clarissimus, minus nobis propitius existimabatur: cuius potestate, quam habebat amplissimã, suo ad omnia arbitratu eius Vicarius vtebatur. Qui quidem propter Curionem (quem diximus) D. Magdalenæ, quocum non solum amicitia, sed sanguine etiam esse cõiunctus vulgo credebatur, à nobis erat alienior. Ergo Augustiniani illi Patres, nostros illa in ciuitate esse grauiter dolent. Vicarius doloris socius adiungitur. Aliquorũ Ordinum viri religiosi solicitati cum illis sese coniungunt: denique communi consilio contra nostros conspirant.

Caus

Causa honesta quæritur : optima visa est sacelli institutio, quæ in parte quadam ædium parabatur à nostris, vt eo videlicet vterentur, tantisper dum nouum illis templum Deus ædificaret. Hoc sacellū aduersarij institui posse negāt, quod intra certos fines (canas vocant) illud contineri dicerent, & ipsorum priuilegijs à Sede Apostolica impetratis nostros excludi. Re diligenter inuestigata, compertum est sacello nihil obstare. Nam & nostra priuilegia posterius impetrata illorum priuilegijs derogabant: & reuera longius domus nostra distabat, quam vt limitibus illis ac finibus comprehenderetur. Itaque ratione vbi nequeunt, de possessione nostros vi & potestate deturbare contendunt. Nostri Archiepiscopum adeunt, oratorium aperiendi facultatem petunt, priuilegia Apostolica, quibus id fieri liceat, ostendunt, sacellum ornant atque instruunt, Proregem ac primam nobilitatem inuitant. Paratis omnibus, in ipso sacrosanctum mysterium peragēdi articulo, Augustinianus quidam monachus Augustinianorum Conseruator, quod contra priuilegium suorum esset, ne in sacello sacrum faciant nostris interdicit. Viris

pijs,

pijs, Deum timentibus, prudentibus, literatis ea de re consultis visum est, & prohibitionem eiusmodi esse inanem ac nullam, & multis alijs de causis haud pertimescendam. Cum ergo nostri in incœpto perseuerarent, Archiepiscopi Vicarius edictum proponi, & nostris valuis affigi iubet, quo omnibus Curionibus ac illius ciuitatis Vicarijs mandat, ne suos nostro in sacello Missam, aut diuina officia audire permittant, excommunicationis pœnam in rebelles atque inobediētes ferant. In summa, eò demum progressa res est, vt nostris diras omnes atque execrationes publicè imprecarentur: in numero impiorum ac sceleratorū eos haberent: ab ijs omnes decederēt: aditum eorum, sermonemq; defugerent. Nam & sacrificijs populo interdictum est, si quis aditu nostris aut congressione iungeretur: & homines nobilissimi atque amplissimi, quòd Vicarij decreto nō stetissent, eiecti de templis, atque exturbati sunt. Quibus quidem in templis omnibus fere concionatores nostrorum nomen dilacerarūt: Archiepiscopus sua potestate dānauit: omnes omniū Ordinū conuentus, Sacerdotum item cœtus, publicè

ana-

anathematizarunt: eo ritu, atque ijs cæremonijs, quæ in huiusmodi rebus adhiberi solent grauissimæ. Interdictū etiam publicatū est, quod tamdiu vim obtineret, quamdiu nostri in illa essēt ciuitate. Quibus rebus fiebat, vt vulgus nostros quasi piacula quædam diffugeret, atque exterminatos ex sua ciuitate cuperet, quos tot diris execrationibus videbat notatos. Præsertim cum aduersarij inuidiæ flammam ventilarent, & rudib. atque imperitis religionem obijcerent, si quis fortè sermone nostros, & communi salutatione non indignos existimaret adhuc. Denique detestationem nostrorum proscribūt, publicè in cippis, ac vrbis triuijs proponunt: expingunt nostros ea specie, atque habitu, agnosci vt facilè possent. Error quo omnis absit, ipsorū nomina adscribunt. Cacodæmones horribili forma ipsos raptantes adpingunt: flammas subijciunt: probrosas appellationes addunt: plura etiam affingunt, quam fieri solent in perditissimos Ecclesiasticæ disciplinæ contemptores. Immò verò longius prouecta est impudens: ac cæca quorundam temeritas, atq; eò vsque prolapsa, vt Petrum Augustinum, Oscensem Episcopum, virum

virum nobilitate atque virtute eximium, ciuem Cæsarauguſtanum, eodem habitu, atque forma expingerent, quod noſtrorum eſſet Conſeruator. Noſtri domi ſe continere, pueri cateruatim irruere, ianuam, tecta & feneſtras ſaxis impetere; omnia clamorib' replere. Si quem verò domo exire grauis aliqua cauſa compuliſſet: illū quaſi monſtrum aliquod inuiſum, inſequebatur puerorum turba inſultantium. Et hæc quidem vulgo: quæ tamen hominibus prudentibus, & ſuo momento res æſtimantibus, grauia videbantur, & Chriſtianis moribus indigna. Intelligebant enim, ex nullo ſuo peccato conflatam eſſe noſtris inuidiam; neque tamen aut contra Archiepiſcopi niti autoritatem audebant: aut furenti ſe multitudini obijcere: aut Religioſos viros ſui officij admonere, & cō citatæ ſeditionis coarguere. Erat enim tumultus ſeditioſæ plebis, & imperiti vulgi clamoribus concitatus, non cordatorum virorum ac nobilium in noſtros conſpiratio, aut in Societatis noſtræ perniciem conſenſus. Nam nobiliſſimi quique viri atque grauiſſimi à nobis ſtabant. Quamobrem, cùm ad ædes noſtras magna manu perditi homines

mines aliquando cateruatim irruerẽt, rumorque increbuisset, nostros in discrimine vẽrsari, isque ad multos nobiles atque egregios ciues, qui pilę palmariæ lusum vel exercebant, vel spectabant, esset perlatus, repente illi ludo relicto, nonnulli etiam seminudi, vt erant, domum nostram armati conuolarunt: vt nostros & ab iniuria defenderent, ac periculo eriperent, & autoritate, atque armis etiamsi opus esset, imperitæ plebis clamores atque impetum sedarent, vimque operarum, vi depellerent. Ergo cùm armatam nostri in se ciuitatem viderent, & in contentionem, atque discrimen adduci, conniuere Archiepiscopum, ardere eius Vicariũ, Monachos instare, vulgus vrgere, turbari omnia, ac misceri: neq; Põtificiam autoritatẽ, quã Sedis Apostolicæ legatus, neq; Regiam, quã seuere interposuerat Sereniſſima Ioanna Caroli v. filia, Hispaniarum Gubernatrix, neque vlla ratione tantam tempestatem sedari, aut mitigari potuisse: quod Diuum Gregorium Nazianzenum, Constantinopoli, minori causa feciſſe legimus, in tanta rerum perturbatione, facere ipsi statuerũt: & ea vrbe decedere, quã nulla quidem sua culpa, sed pro-

Rufin. hist. eccles. lib. 1. c. 9.

propter se tamen videbant turbatam. Ergo in Senatum veniunt: cum vnus suo & sociorum nomine alloquitur: docet nostros ciuium rogatu, & Patrũ suorum iussu Cæsaraugustam venisse: in ea tot annos ita esse versatos, vt, quantum in ipsis fuerit, offenderint neminem: pro Societatis instituto curasse se, ne pietatis vllum officium ab ipsis, aut obsequium desideraretur. Negligenter quidem, & minus strenuè se laborasse (quod & agnoscerent, & dolerent) sed bona certe fide, ac voluntate, magnoque salutis illorum desiderio. Quoniam verò neque omnium vna mens sit, neque idem de rebus iudicium, hoc suum studium probare se multis non potuisse, quorũ opera tanti motus sint concitati: rem eum in locum venisse, quem vident: sibi nefas esse: id committere, vt proter se discordia, aut perturbatio vlla in ciuitate sit. Non est, inquit, dissensionis Deus, sed pacis. Si propter nos orta est tẽpestas, tollite nos, & mittite in mare. Quod in nobis est, pacẽ, cum omnibus habere volumus: pacẽ inquirimus, pacem persequimur: quã vbicunque gentium, Deo duce, nos consecuturos, & facultatem pro Christo laborandi, nobis

1. Cor. 10.
Ionæ 1.

bis non defuturam ſperamus. En ædiũ veſtrarum claues, Vrbe hac cedimus, ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans, caritatem impediat, & per iliã inquinentur multi: loci enim perexigua iactura eſt, permagna caritatis: quã ne amittamus, libẽter ciuitatem amittimus. Nẽque tamẽ (niſi noſtra nos fallit opinio) veſtram omnium in nos beneuolentiam amittemus: quam tam benignam, tam paratam experti ſæpe ſumus, eamque & agnoſcimus, & grata memoria conſeruabimus. Et quoniam ad remunerandum, nobis nihil aliud ſuppetit, Deum aſſiduè precabimur, vt cuius in nos caritatis ipſe autor fuit, eius vobis fructum quam cumulatiſſimè retribuat. Nobis ſtat abire. A vobis, qui publicam perſonam geritis, etiam atq; etiam petimus, vt quæ noſtra culpa contracta ſunt in veſtra ſalute procuranda, nobis ignoſcatis: conſilium noſtrum probetis, ac perſuaſum habeatis, mutare nos ſolum, non voluntatem. Quæ quidem, vbi placatis fluctibus licebit vti (quod breui futurum in eo confidimus, qui poſt tempeſtatem tranquillum facit) nihilo minus quam hactenus fuit, veſtris cõmodis obſequẽs erit. Ad hęc Magi- *Heb* 12.

ſtratus, ſibi & perturbationem ciuitatis moleſtam eſſe, & noſtrorum volũtatem gratam: palam eſſe, quorum opera plebs tumultuetur, noſtros velle ſui ſimiles eſſe: vt quorum manſio ciuitati plurimum vtilitatis attulerit, eorũ ex vrbe diſceſſus, non minus admirationis adferat. Conſeruaturos ſe huius beneficij memoriam, & haud ita multo pòſt teſtificaturos, quod fuerit ipſorum de noſtris iudicium. Dimiſſo Senatu, domum noſtram Senatores aliquot veniunt, noſtram paupertatem adſpiciunt: quæ de abũdantia noſtrorum, ac delicijs acceperant, eorum falſitatem re comprobãt: quidam etiam, quod auditis fidem habuiſſent, ſuæ facilitatis, erroriſque veniam lacrymis petunt: ſupellectilem ſcribunt, proficiſcentes noſtros proſequuntur, pecuniam offerunt, gratias noſtri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod in Ducis Villæ formoſæ ditione eſt, ſe recipiunt. Porrò Iona præcipitato de naui, ſtetit mare à feruore ſuo. Hoc enim facto, nonnihil aduerſarij mitigantur: multum de cõtentione remittunt: amici Societatis animos ſumũt: qui noſtros vexandi vèl autores fuerant, vel miniſtri, cùm pœnæ metu, tum

Ionæ. I.

tum verò conſcientiæ angore cruciantur, quòd intelligerent ſe longius progreſſos, quam æquitatis & religionis ratio patiebatur. Ad ſummam (quoniam poſteriora conſilia, vt eſt in prouerbio, ſapientiora ſunt) Archiepiſcopus ſua ipſe decreta refigit, & mutat: quam noſtri habeant à Sede Apoſtolica facultatem, in templis promulgari iubet. Per certum hominem noſtri euocantur: venientibus Magiſtratus vult obuiam procedere. Quod cùm appropinquantibus renunciatum eſſet, viros quoſdam pernobiles, ſuiq; amantiſſimos (per quos res agebatur) noſtri multis, & ſupplicibus verbis rogant, obtecrantque, ne ſe tanto pudore afficiant, & præterita ex ignominia gaudium quod cœperint, præſentis honoris dolore commutent. Vbi ne tertio quidem recuſantes, quicquam proficiunt (quòd illi publicas cõtumelias, publico honoris teſtimonio obliterandas dicerent) obediẽtię iure cõpulſi ad Vrbem accedunt. Fiunt eis obuiam ad portã omnes magiſtratus, Senatꝰ, & ex pręcipua nobilitate viri clariſſimi, magna hominum vis, ipſe deniq; Archiepiſcopi Vicarius. Eos in mulas paratas cogunt aſcendere: ciues facilè primi la-

mi latus eorum cingunt: celeberrima atque frequentissima via domum deducunt, in qua à Prorege, fideique Inquisitore expectabantur. A Petro Augustino Oscēsi Episcopo (quem & Augustinum à Castello, virum grauem, doctum ac prudentem, in ijs rebus præcipuos Societas propugnatores habuit) Missæ sacrificio Pontificali ritu peracto: summa bonorum lætitia, suis sedibus postliminio restituuntur. Hic tempestatis Cæsaraugustanæ finis fuit: quo ex tempore, magnum hoc Collegium incrementum accepit, & tam propensum totius ciuitatis studium, & erga se beneuolentiam semper deinceps expertum est, vt crebritate ac magnitudine beneficiorum, nobilissimi ciues testari velle viderentur, non sua culpa sed vulgi, fluctus illos tunc fuisse excitatos. Consecuta porrò tranquillitas votis Ignatij atque verbis respondit. Nam simul atque procellosum illum in nos turbinem commotum audiuit, gaudio exultauit: & singulari quadam cum lætitia significauit, tanto vberiores atque suauiores fructus Cæsaraugustæ Societatem nostram producturam, quāto per patien-

tiam

tiam & malorum tolerantiam, altiores egisset radices.

IN BELGAS NOSTRIS PATE-fit aditus. Varijs Collegijs Societas augetur.

CAPVT XV.

REditus nostrorum in Cæsaraugustanam vrbem, eam in Hispania de nobis suspicionem compressit, quã exitus mouerat. Itaq; à tempestate & procella illa, & quidem tam turbulenta, non solùm imminuta non est de Societate bonorum opinio, verùm etiam aucta, & cõfirmata: ex quo Collegia nonnulla per id tempus constituta sunt. Muriæ in primis D. Stephani Almeidæ, eius vrbis, nouæque Carthaginis Episcopi: in Monte Regio (quod oppidum est in Gallecia) eius ipsius oppidi Comitis beneficentia: Ocaniæ Ludouici Calataiudij benignitate: in oppido præterea Montilla, institutum Collegium est ab optima atque clarissima Catharina Fernãdez à Corduba Plieghi Marchione, quæ tanta beneuolentia Societatẽ cõplexa est, vt eius tuendæ atque ornãdę, proprias partes sibi desumpsisse videretur.

retur. Itaque præter hoc Collegium, quod suis sumptibus ædificauit, & Cor dubense, quod eius opera atque autho ritate inchoatum est in oppido etiam Marchenæ integerrima femina D. Maria à Toleto, eius filia, Arci dux matrem imitata, præclarum nobis Collegium constituit.

In Belgica verò prouincia, Germaniaque, crescebat Societas, & fundebat se quotidie latiùs. Nam iam inde, ab illo nostro discessu Parisiensi, de quo suprà commemorauimus, semper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt: qui & Louanij Adriano ab Adriano, & Coloniæ Agrippinæ, Leonardo Keselio Rectore, literarum studia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad nostrorum institutum applicabant. Ciuibus verò Tornacēsibus per Bernardum Oliuerium, & Quintinum Karlat, nota esse Societas cœpit: multique vel nostris se adiungere, vel nostros apud se habere cupiebant: non sine magno hæreticorum dolore, quorum venenum multis locis iam tū sparsum, longi' in dies progrediebatur. Quod Ignatius animaduertēs, Petrum Ribadeneirā eò misit, vt Constitutiones, nostris cōmu-

Lib. 3. c. 7.

nica-

nicaret: & quòd nulla religio per illius Prouinciæ leges, absque Regis concessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cum Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda transigeret. Ille verò, multis licet repugnantibus, Societatis approbationē à Rege, & Collegia ædificandi potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueroæ, Feriæ Ducis studio atque autoritate. Qua facultate expeditior nostris patuit via: impedimentis, quæ obijciebantur, sublatis. Ei Prouinciæ Ignatius Bernardum Oñuerium Prouincialem præfecit: qui tamen morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori verò, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salmeron Societatis nomen primus inuexit. Et Ingolstadiense Collegium auctius factum est, & Pragæ (quæ vrbs totius Bohemiæ Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viennensis Collegij fructu permotus, Collegium nostris constituit: vt Hussitas, VVicleffistas, & alios hæreticos, qui Regnum Bohemiæ de-

populantur, suis laboribus propulsarent, & Societatis exercitijs, ad Catholicæ fidei veritatem conuerterent. Eius Collegi fundamēta posuit Petrus Canisius, quem Ignatius in Germania Præpositum Prouincialem instituit.

Porrò in Italia Senis Collegium inchoatum est, Francisci Mendozæ Cardinalis opera: cuius rogatu, Ignatius quattuor ex nostris in eam vrbem misit, vt ciuitatem luctu & mœrore confectam consolarentur, & belli ruinis prostratam, pijs laboribus recrearent.

Vibonæ etiam (quod oppidum est in Sicilia) Isabella Vega, Ioannis Vegę Proregis filia, Vibonensis Dux, præclarum nobis ædificauit Collegium, & certis fundis stabiliuit. Germanus etiam eius frater Ferdinandus Vega, Catinam (quam ciuitatem pro patre gubernabat) nostros accersiuit: eosque patris autoritate, & benignitate ciuium, in certo domicilio collocauit. Tāta enim fuit patris Vegæ, & filiorum eius pietas, & in Societatem beneuolentia, vt inter se de ea augenda certarent

(..)

IGNA-

IGNATIVS OBDORMIT IN Domino.

CAPVT XVI.

HIc erat Societatis ſtatus, cum Ignatius annis grauis, morbis ſæpe vexatus, perturbatione temporũ, & nouis Eccleſiæ calamitatibus mœrens, euolandi ad Chriſtum deſiderio languens, petere à Domino vehementius cœpit, vt educeret de cuſtodia animam ſuam, ad confitendum nomini eius. Nam etſi corporis infirmitatem, animi robore ſuſtentabat, & magna patientia, conſtantiaque, peregrinationis ſuæ moleſtias perferebat: tam incenſo tamen Deum videndi, & eo fruendi tenebatur deſiderio, vt de ſua migratione (vt ſuprà demonſtrauimus), non poſſet, præ gaudio, ſine lacrymis cogitare. Cùm autẽ in Vrbe caſtra eſſent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulũ IIII. Pont. Max. & Hiſpaniarum Regem Philippum, armorum ſtrepitus exaudirentur, & tumultu ac trepidatione plena eſſent omnia, in vineam ſeceſſit paulò remotiorem, vbi abſque interpellatione, tantum malum liberius deflcret. Ibi cæli grauitate, caloribus maximis,

ximis, ſolito cœpit habere deterius: cognouitque velocem fore tabernaculi ſui depoſitionem. Paucis certè antè menſibus ad Leonoram Maſcarenam ipſemet Ignatius epiſtolam ſcripſit, in qua illud erat: Hæc eſt poſtrema epiſtola quā ad te ſcribam, rogabo Dominū pro te in cælo breui (vt ſpero) ardētiùs. Ex vinea domū reuertitur, quo ipſo tēpore multi ex noſtris ægrotabant grauiter. Ignatius igitur, cùm nudiuſtertius ſacratiſſimū Chriſti corpus antea ſuſcepiſſet, ac nihil ineſſe periculi ſuſpicarentur medici, 3. Kalend. Auguſti, hora à meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere, vel ſcribēdarum literarum, vel negociorum, nouem annos fuerat vſus) ad ſe vocato, ac nihil minus ſuſpicanti, ſolus ſoli, maxima animi tranquillitate, inſtare ex hac vita ait ſuæ migrationis diem. Ei mandat, vti Pontificem Max. conueniat: benedictionem ab ipſo, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac vita, lætiorque diſcedat. Se, ſi vt ſperat, Domini miſericordia, in montem ſanctum eius venerit, non cominiſſurum, vt eam curam Deum pro Pontifice deprecādi intermittat, quam in carne poſitus, & de ſe ipſo ſolli-

ſollicitus, diligenter ſanctéque coluerit. Benedictionem ſuam libentiſſimè impertitus eſt Pontifex, cum magna amoris ac doloris ſignificatione. Sed quòd neq; morbus grauis videbatur, neque vllum acciti medici nuntiabant vitæ periculum, ipſe autem Pater de ſua conſuetudine nihil immutauerat, & familiariter de negocio quodam conficiendo ea ipſa nocte cum noſtris egerat (quanquam Ignatij verba ipſos habebant ſollicitos) vt conſultius tamen aliquid facerent, poſterum diem Patres expectare conſtituunt. Qui vbi illuxit, ſuauiſſimè illum animam agentem offendunt: accurunt, iuſculum porrigunt, negat ſumendi tempus eſſe, & manibus iunctis, oculis in cælum defixis, Ieſum corde, Ieſum ore implorans, placido vultu ſanctiſſimè migrauit ad Dominum pridie Kalendas Auguſti, 1556. hora poſt ſolis ortum prima. Vir verè humilis, qui cùm obitum ſuum præſciret, neque Vicarium generalem creare, neque filios ſuos accerſere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: vt illi ſpes omnes ſuas in Deo conſtitutas haberent, ab illo penderent, ipſum nihil fuiſſe, nihil eſſe arbitrarentur:

Quod quamuis pugnare videatur cum quorundam aliarum Religionum Fũdatorum factis, qui sub mortem filios suos ad se vocarũt, & ad omne genus virtutis cohortati sunt : haud tamen pugnat cum Spiritu diuino, qui illos ad eiusmodi exempla edenda permouit. Diuersa ergo ac dissimilia sanctorum gesta, non aduersa atque contraria inter se sunt. Deus enim qui illos instinctu suo incitauit, vt charitatis suæ affectum erga filios suos demonstrarent, idem afflatu etiam suo Ignatium impulit, vt humilitatis studio paternum affectum silentio premeret: vt in illis magis charitas, in Ignatio humilitas magis eluceret. Cuius tamen mortui, vel verè potius viuentis patrocinium, filij eius omnes senserunt. Nã eius ex obitu, suauissimus quidam in vniuersa Societate doloris sensus est consecutus, lacrymæ cum lætitia, desiderium spei plenum, vigor spiritus passim excitatus: sic vt omnes vbiq; laborandi pro Christo, patiendique grauia & difficilia, nouo quodam desiderio ardere viderentur. Vir etiam (quod facilè iudicari possit) Dei munere, ac prouidentia, ijs tẽporibus datus Ecclesiæ, ad resistendum conatibus hæreticorum.

corum. Itaque eo ipso tempore, quo Lutherus per summum scelus ab Sedis Apostolicæ obedientia desciuit, & funestum Catholicæ Ecclesiæ bellum indixit. Dominus noster (vt suprà demonstratum est) fortissimum hunc ducem excitauit, atque nefarijs eius conatibus oppositit: vt exercitum per vniuersum orbem terrarum conscriberet, atque eos milites cogeret, qui nouo ac salutari voto summi Pontificis obedientiæ se obstringerent, & vita atque doctrina Lutheranorum impetus propulsarent. Nam illi quidem pœnitentiam oppugnant, Sanctorum inuocationem è medio tollunt, sacrosancta Ecclesiæ Sacramenta subuertunt, delent imagines Sanctorum, reliquias illorum & beatissima ossa desijciunt ac persequuntur, euertunt templa, indulgentias peccatorum irridẽt, fidelium animas, quæ igne purgatorio expiantur, piorum suffragijs priuant, denique quasi furiæ quædam cælum terræ miscent, & quantum in eis est, iustitiam, pacem, Christianam omnem religionem exstinctam cupiunt. Ignatius verò eiusque filij ijs omninò contraria, dictis, factis perseueranter docẽt: hortãturq; omnes ad dignos pœ-

Lib. 2. c. 18.

nitentiæ fructus, ad orationem, ac rerum diuinarum iugem meditationē, ad pium frequentemque Sacramentorum vsum, ad honorem sanctorum imaginibus, ac reliquijs habendum, & tum se ipsos, tum alios iuuandos condonationibus peccatorum ac indulgentijs, quæ ex locupletissimo meritorum Iesu Christi D. N. & Sanctorum thesauro in Ecclesia recondito, per eius Vicarium dispensantur. Denique omnia eius consilia & studia, vel ad conseruandam, vel ad reuocandam per se & suos fidei Catholicæ sinceritatem spectasse, compertum est. Eius corpus Kalend. Augusti, in templo nostro, ad dexteram aræ maximę, humili tumulo cōditum est. Mortuus est ætatis suæ anno 65. post conuersionem verò suam 35. Quod omne tempus in summa paupertate traduxit: in pœnitentijs, peregrinatione, studijs literarum, persecutionibus, carcere, vinculis, laboribus maximis, quos pro Christi amore, & animi excellenti virtute suscepit, & admirabili constantia peruicit: Societatis verò à Sede Apostolica confirmatæ, anno 16. quā toto propemodum terrarum orbe propagatā vidit. Duodecim prouincias constitu-

tas

tas reliquit, Lusitaniæ, Castellæ, Bæticæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Siciliç, Germaniæ tum superioris, tum inferioris, Galliç, Brasiliæ, & Indiæ quç ad Oriẽtem est: in ijs nostrorum vel Collegia, vel domicilia fere centum.

DE IGNATIO VIRI GRAuissimi quid senserint.

CAPVT XVII.

QVo tempore Ignatius sanctissimè migrauit è vita, Iacobus Lainnes æger Romæ sic erat, vt de eius vita medici diffiderent. Mortuo igitur Ignatio, ingressi sunt Iacobi cubiculum ex primis Patribus aliqui, vt illum inuiserent, & Ignatij obitum celarent, ne ex eo videlicet grauiori aliqua mœstitia amantissimus filius afficeretur. Ex vultu tamen (qui index est animi) facilè Iacobus cõiecit, quod Patres illi occultabãt. Itaq; ad eos cõuersus: Est ne mortuus (inquit) sanctus Pater? est ne mortuus? Vbi mortuum audiuit, sublatis illico manibus, oculos in cçlum coniecit, & se Ignatio ardentissimè cõmendauit Et simul: Te Pater çternç (inquit) supplex ego, humilis, at

que

que abiectus homuncio oro atque obsecro, vt qui nobis Ignatium seruum tuum, Patrem, Magistrum ac Ducem dedisti, & minimæ huius Societatis fidelem ministrum atque institutorem, quique hodie purissimam illius animam ex miseræ carnis ergastulo misericorditer collegisti, eius precibus me quoque ex vinculis huius mortalitatis eripias, vt indignus filius sanctissimum Patrem sequar, & cum illo vnà (vt spero) te fruar in perpetuum. Sed res secus longè accidit. Nam statim meliusculè habuit, & redditus est sanitati: quam Ignatius illi à Deo impetrasse creditus est, vt pro ipso Societatem gubernaret. Quod multo antè ipse Ignatius Iacobo futurum prædixerat. Nec mirum sanè, Iacobum Lainem in eo articulo temporis, Ignatio se ita commendasse, de cuius adhuc viui sanctitate tam præclaram habebat existimationem. Memini enim cũ de principijs, propagatione, & fructu nostræ Religionis, deq; Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornasset, auxisset, ab innumerabilibus & maximis periculis defendisset, familiariter loqueremur, sæpissimè Iacobum mihi dicere solitum: Quid mirum

rum Petre: *Complacuit sibi Dominus in anima serui sui Ignatij*. Quod scilicet aiebat, significans nimirum, copiosam hāc gratiam à Domino propter Ignatium in filios eius deriuari. Idem Pater Iacobus, quo tempore ad Concilium Tridentinum à Paulo Tertio Pontifice Maximo primū missus est, vehemēter optauit, & cùm nonnullis grauissimis viris, & autoritate ac dignitate clarissimis egit, vt Ignatius ad Cōcilium mitteretur: non vt cum hæreticis disputaret, aut controuersas de religione quæstiones differeret: sed (vt mihi ipsemet Pater Iacobus dicebat) vt Concilium ipsum precibus apud Deum, & eximia apud homines prudentia sustineret. Illeidem pater Lainez magni semper fecit Petrum Fabrum eumque quasi cælestem quendam ac verè spiritalem magistrum, & ad regendas, atque ex scrupulorum angustijs explicandas animas, apprimè eruditum suspiciebat. Et meritò quidem. Sed tamē aiebat Iacobus mihi, talem quidem esse Fabrum, si per se, ac seorsim spectaretur: sed tametsi cum Ignatio componeretur, balbutientem pueruluum sibi videri, præsene sapientissimo. In quo certè nulla Fabro fiebat iniuria.

iniuria. Ipse enim Faber hoc & agnoscebat & prædicabat; & Ignatium tanquam patrem ac magistrum suum, de interioribus animi sui moribus ac difficultatibus consulebat, & interrogabat: ab illius ore, tanquam infans ab vberibus matris pendebat: illum quasi perfectissimum omnium virtutum exemplar omnibus proponebat, si qui ab ipso consilium peterent, de perfectione consequenda. Monebat enim omnes, & seriò ac grauiter hortabatur, vt si celeriter & compendio (vt ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam assequi cuperent, vnum Ignatium sibi ante oculos ponerent, in illum intuerentur, illum imitarentur. Sic enim breui futurum, vt omnes perfectæ virtutis numeros explerent. Et quoniã, quod istorum Patrum de Ignatio esset iudicium dicere cœpi, alios etiam testes addam grauissimos atq; certissimos. Claudius Iaius (viuente adhuc Ignatio) acerbissimo stomachi dolore in itinere correptus est; & cũ nulla medicina, nullum præsens adesset remedium, Deum rogare cœpit, vt per merita serui sui Ignatij, ipsum molestia illa liberaret, & simul atque preces fudit, liberatus est. Hoc idẽ Nicolao

colao Bobadillæ accidit. Hic cùm ardentissima febri repentè aliquando æstuaret, Ignatio iam mortuo sese cōmendans, statim morbo leuatus est. Simōni Roderico vitam precibus Ignatij prorogatam suprà scripsimus. Itaque eam de Ignatio habebat opinionem Simon, quam de vitæ suæ parente habere par erat. Franciscus Borgia Societatis nostræ tertius Præpositus Generalis, atque illustre humilitatis & totius sanctitatis exemplū, vim verborum Ignatij admiratus. *Loquebatur* (aiebat mihi) *tanquam potestatem habens*: Longum esset persequi cæteros, ac recensere quid optimi quique atque sapientissimi totius Societatis Patres, qui vel vitam cum morte commutarunt, vel superstites adhuc sunt, & intimam consuetudinem habuerunt cum Ignatio, de eius sanctitate senserunt ac prædicarunt. Vnum certè Franciscum Xauierum (vt alios omittam) præterire non debeo, virum omninò Apostolicum, & ad illustrandas luce Euangelij tot barbaras ac feras gentes à Deo missum, & miraculorum numero & magnitudine admirabilem. Bernardus igitur ille Iaponius (de quo suprà mentionem fecimus) *Lib. 2. c. 9.* *Lib. 4. c.*

nar-

narrabat mihi, à Franciſco Xauierio, cùm de Ignatio loqueretur, ſæpè ſe eas voces audiuiſſe. Magnus Sanctus eſt, Bernarde, Pater Ignatius, magnus omninò Sanctus. Quaſi Sanctum certè Franciſcus ipſe venerabatur Ignatium. Itaque epiſtolas in genua procumbens præ reuerentia ad illum ſæpè ſcribebat: conſilium petebat, & documenta ad Indorum conuerſionem: & quibuſdam in literis ait, ſe quidem hæc ab Ignatio petere, ne ſe id facere prætermittat, grauiter à Deo puniatur, propterea quod ſpiritu illo, & luce conſilij ſanctiſſimi Patris ſui ac Magiſtri, ad tot gentium ſalutem non eſſet vſus. Contrà verò omnium tempeſtatum vim, & periculorum incurſus, nomine ſe atq; Ignatij interceſſione muniebat: appẽdebatq; collo quaſi ſcutum firmiſſimum Ignatij nomẽ, manu ipſius Ignatij ſcriptum, & ſuæ profeſſionis vota. Et ne teſtes domeſticos tantùm proferre videar (quanquam ij certiores ſunt) paucos aliquot exteros adducam locupletiſſimos, atque autoritate ſingulari. Marcellus ſecundus, Pont. Max. Ignatij ſemper cupidiſſimus, tanti ſemper fecit eius cùm alijs de rebus, tum de pertinenti-

bus

bus ad Societatem iudicium, vt in ijs quidem, plus apud se ponderis haberet diceret solam Ignatij authoritatem, quàm omnes in contrarium rationes, vt Libro tertio demonstratum est. Io- *Lib.3.* annes tertius Lusitaniæ Rex eximius, *c.15.* & ijs virtutib. quæ Regis propriæ sunt cumulatissimus, qui ab ipso initio, Societatem & ornauit munificētissimè, & defendit acerrimè, magnam curam adhibuit vt res omnes Societatis cognosceret, & erga Ignatium studium suum testaretur. Itaque Ludouico Gonsali (qui Ioanni Principi filio suo à confessionibus fuerat) in Vrbem proficiscenti mandat, vt omnia Ignatij dicta factaque curiosè obseruet, & ad se diligenter perscribat: & quid de toto homine ipsi videatur, ipsum Regem certiorem faciat. Fecit Ludouicus quod fuerat iussus, & post exquisitam rerum omnium perquestigationem (vt ab ipsomet accepi) scribit Regi; Se quidem circumspexisse omnia, & diligentissimè Ignatium obseruasse, prout Rex iusserat, & ita virtutum illius magnitudine atque excellentia captum esse, vt vel aspectus tantūmodo ipsius, & oris compositio, ac corporis motus vehementer ipsū Ludouicū

ad

ad Dei amorem inflammaret. Quocirca vel ex solo Ignatij intuitu, permultum ad virtutem se capere adiumenti. Gaspar Quiroga, qui viuit adhuc, S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, & fidei supremi consilij Præses, summa fuit amicitia cum Ignatio, necessitudineque coniunctus, multaque cum illo Romæ, & grauia tractauit negotia. Is laudandi Ignatium finem non facit, à religione, sanctitate, atque prudentia, cæterisque præclarissimis virtutibus: tantam verò animi, vultusque constantiam, & tam æquabilem ac perpetuum tenorem in omni vita, quantus in Ignatio fuit, se in nullo mortaliū vidisse affirmat. Multi principes viri, & tum Ecclesiastica, tum sæculari dignitate præstantes, ad Societatem post Ignatij obitum literas scripserunt: in quibus & mortuum Patrem laudabant, & viuentes ac mœrentes filios consolabantur. Exijs vnus Ioannes Vega fuit, qui tunc quidem pro Philippo Rege Siciliam gubernabat, posteà verò Regij Consilij Præses, in Hispania decessit è vita. Is (vt diximus) Romæ legatus Caroli v. Cæsaris apud Pontificem Maximum cùm esset, magnam cum

Lib. 3. c. 19.

Ignatio

Ignatio contraxerat familiaritatem, ſummaq; beneuolētia illum deinceps proſecutus eſt. Mortuo igitur Ignatio, ad Iacobum Lainem, Vicarium iā tūc Generalem literas ſcripſit, quarum caput vnum de Hiſpano ſermone in Latinum tranſlatum hic ſubijciam, quod tanto viro dignum, & à noſtro propoſito non alienum eſſe iudicaui:

Triduo (inquit) aut quatriduo anteq̄ mihi reddita eſt epiſtola, quā Pater Polācus tuo nomine de Beati Patris Ignatij obitu ad me miſit, nūtiatum erat nobis illum è vita migraſſe, ſed obſcurè. Itaque magno tenebamur deſiderio, omnia certius cognoſcendi, & intelligendi, quis fuiſſet ſanctiſſimi viri exitus, quis ſtatus ſit ſanctæ veſtræ Societatis ac Religionis. Non enim dubitabam (quod in hac epiſtola vidi, & in ea etiam quæ ad Patrem Hieronymum ſcripta eſt) quin & illius vitam finis glorioſus clauſiſſet, & vos veſtramque Sodalitatem diuina protectio prouehat. Sed tamen per magnam ex hac exacta & diligenti rerum geſtarū narratione, conſolationē atq; ædificationem accepi, quæ tamen cū certo quodam doloris ſenſu fuit coniuncta. Non enim poſſumus non dolere

lere eorum obitum ac iacturam, quos in hac vita dileximus. Benedictus Deus, qui seruum hunc suum è custodia corporis eductum ad se vocauit eo tempore, quod ipsi opportunius indicauit: quique illum ita instruxit, & gratia sua communiuit, vt tot suę virtutis monimenta, tot sanctitatis trophæa relinqueret, quę nulla consumet vetustas, non dies, non aër, non aqua corrumpet, nulla vis labefactabit atq; cõficiet, quemadmodum alia videmus diruta & absumpta, quæ vanitate & ambitione fuerant constituta. Ego verò mecum ipse cogito, qua pompa, quo triumpho, in cælo à beatissimis illis mentibus exceptus is sit, qui tot clarissimas victorias de gentibus immanitate barbaris, multitudine infinitis reportauit, qui vel per se, vel per milites suos, lumen fidei ac religionis ijs populis ac notationibus inuexit, qui sedebant in tenebris ac vmbra mortis: qui mortalium plurimorum infidelitatem vicit, feritatem emolliuit, ignorantiam depulit, perditam vitam profligauit. Itaque merito sanè atque iure optimo, illius vexillum apud vexilla Sãcti Dominici, ac D. Frãcisci, & aliorum Sanctorum in cælo collo-

collocabitur, quos Deus elegit, vt non solùm carnis illecebras, & mundi blãdimenta ipsi vincerent, sed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarent. Quàm sincera porrò erit ista Ignatij gloria? quã sine aliorum Sanctorum inuidia ille triumphat? quam dispar, quam dissimilis, quàm contrarius speciosis, sed fallacibus huius mundi triũphis, quos fugaces & breues, miseria & inuidia plenissimos videmus, ac Reipub. vehementer pernicioſos? Quæ omnia magnam nobis cõsolationem afferre debent, & tristitiam, quam ex morte Ignatij pro naturæ nostræ imbecillitate cœpimus vel mitigare vel tollere: nostrosq; animos mœrore perculsos excitare, atq; spe erigere, vt cõfidamus illum iam regnantem, & verè viuentem cum Deo, neque suæ religionis, neque amicorum oblitum, manum nobis porrecturum, filijs suis promptius etiam opem laturum: denique eos apud Deum habiturum cõmendatissimos, qui Deum ipsum in Ignatio agnouerunt ac venerati sunt. Hæc ille. Ioannes Auila, vir excellenti virtute, prudẽtia, doctrina, & cùm in vniuersa Hispania, tũ potissimũ in Bætica Pro-

uincia (quã verbo Dei illustrauit) notissimus, cùm Patrem Ignatium cũ socijs in mũdum à Deo missum audiuit, ciusque propõsitum atque institutum intellexit, se quidem dixit, hoc idem quod ille afferebat, iam diu animo concepisse, & magno labore atq; studio cõquisiuisse atq; indagasse, sed peruastigare tamen, atq; deprehẽdere haud potuisse. Itaq; euenisse sibi aiebat, quod puero ad rãdices montis agenti, qui onus aliquot magni ponderis diu multumq; versat, & in fastigiũ montis toto conatu subuehere molitur, neq; tamen præ vitium infirmitate potest: quod onus si vir aliquis, corporis mole & robore Gigas, sustulerit, minimo negotio transferet scilicet quò volet, & in cacumine montis collocabit. Atque hac similitudine, pro sua modestia, vir excellens, se quidem pusillum, Ignatium verò Gigantem nominabat.

DE STATVRA CORporis eius.

CAPVT XVIII.

STatura fuit modica, vel potius brevi, cũ eius fratres procera fuerint, & quæ iustam excederet. Facie honesta

nesta: fronte læta, atq; exporrecta: depressis vi lacrymarum oculis: palpebris cōtractis, corrugatisq; aurib. mediocrib. naso & à sūmo eminentiore, & ab imo diductiore: colore viuido, ac temperato: caluitio, totoq; ore venerabilis: vultus illi iucundè grauis, & seuerè iucundus: quiq; trāquillitate quadam, ac serenitate exhilararet intuentes, grauitate componeret. Ex altero crure nonnihil claudicabat, sed honestè, & quod ambulandi moderatione tegeretur. Callosos pedes, & nuditate, crebrisq; itineribus exasperatos habuit: & crus alterum ex vulnere (vt dixi- *Lib* 1.
mus) imbecillum semper, ac tenerum: *c* 1.
vt vel leuem contactum absq; dolore non ferret. Quo magis mirandum est, tantùm terrarum pedibus illum obire potuisse.

Principio maximis fuit viribus, prosperaq; valetudine: quam ieiuniorum, pœnitentiæq; magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque sæpè morbo tentatus est, maximeque stomachi dolore per omnem vitam grauissimo, inedia & vacuitate cōtracto. Fuit enim tenuissimi vulgarisq; victus, & tam sobrius, vt tres interdum dies integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque

caruerit. Gustatum ita amiserat, vt nullam ferè ex cibo delectationem perciperet. Quapropter egregij medici negabant illum naturaliter ea corporis affectione, tamdiu potuisse viuere. Vestitus eius vilis, & neglectus, sed mundus: cultus ipse, sine cultu. Nam quod de sanctissimis viris Nicolao, ac Bernardo memoriæ proditum est, paupertas semper ei placuit, sordes nunquam.

Et quoniam staturam Ignatij atque oris & totius corporis habitum constitutionemque descripsimus, non erit alienum proposito nostro illud etiam adijcere. Nullam nos habere imaginem, quæ ipsum ad viuum referat: quod non obliuione tamen aut incuria factum est. Sed cùm Ignatius neque pictam, neq; fictam imaginem suam pati posset, neq; quippiam quod vanitatem haberet, aut vanitatis vmbram, vt hoc fieri promitteret, qui ab ipso perere auderet, ex omnib. nostris inuentus est nemo. Ignatio inscio aliqua ad eam rem tentata sunt, sed frustra. Itaque imagines eius quę circumferuntur, ex quadam ductæ sunt post ipsius mortem effictæ. Quarum tamen omnium (meo quidem iudicio) proximè

ximè ad veritatem accedit ea quam Ildefonsus Sanctius, Philippi II. Regis pictor (qui exprimendis ad viuum rebus maximè excellit) me præsente & commonente, ex prototypo Romano Mantuæ Carpentanorum depinxit, hoc ipso anno salutis nostræ M. D. LXXXV.

VITÆ IGNATII LOIOLAE

LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS de vita Ignatij, & morte diximus, quæ nobis ad continuationem quādam historiæ, seriemq; cōtexēdā pertinere visa sunt. Nunc operæpretium me facturum arbitror, si aliqua de eius virtutibus separatim dixero. Quanquam enim in ijs, quæ de Ignatio explicata à nobis sunt, omniū virtutū

illius eminent insignia, & probatissimi integerrimiq; animi lumen elucet: interdum tamen ipsa rectè facta, aliarum rerum narratione obscurantur: & vt maximè appareant, implicata tamen cum alijs & coniuncta minus delectant & permouent, & agendi verissimam rationem docent, quam cùm seorsum spectantur, neque ponderesolùm, sed numero etiam lectorem excitant. Tenuia verò quædam cur recensuerim, dicerem, nisi religiosis hominibus, & parentem nostrum Ignatium imitandi cupidissimis, hæc scriberem. Quibus persuasum nimirum est, paruanon esse, sine quibus maiora constare nequeunt: & in perfectionis acquirendæ studio, Qui spernit modica, paulatim decidere: contraq;, iuxta Christi Domini nostri sententiam, Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelem esse. Et quoniam vos ego, fratres, intueor, vos meus hic, qualuscunque est, conatus spectat, commemorandus

Eccl. 19.

Lucæ 16.

morandis Ignatij virtutibus, illum ordinem sequar, quem Ignatius ipse in Constitutionib. tenuit, cū perfectā Præpositi Generalis formam describeret. Nam nihil minus quàm de se cogitās, suis coloribus se mihi videtur pinxisse. Neque tamen omnia persequar, quæ mihi comperta sunt, sed pauca quædā ex multis excerpam, quæ vel illustriora, vel ad exemplum commodiora videbuntur. Sic enim & breuitati, & lectorum vtilitati seruiam.

DE ORATIONIS GRATIA, ET familiaritate cum Deo.

CAPVT PRIMVM.

VT igitur de ea, quæ primo loco in Constitutionibus ponitur, deuotionis virtute dicam, quæ Deo hominem iungit, & ex perēni illo diuinitatis fonte haurit, quæ in alios effundat: singularem quandam orationis gratiam Ignatius habuit.

Ex quo primùm diuina luce illustratus est, & à sæculi vanitate ad Deum conuersus, omnes contendit neruos,

vt iugiter cum Deo ac familiariter versaretur, & in oratione totus omninò esset.

Sacris initiatus, cùm recitandis horarijs precibus, diuinoque officio persoluendo occuparetur, tanta diuinæ consolationis copia perfundebatur, tanta lacrymarum affluentia, vt in singulis penè verbis hærere, ac preces interrūpere, & in Psalmis legendis multum diei tempus ponere cogeretur. Ergo, præ lacrymis, excæcatus ferme est. Qua de causa socij, vt omittere diuinū officium Ignatio liceret, à summo Pōtifice impetrarunt.

In rebus grauioribus, etiam si rationes probabiles multas haberet, nihil tamen consueuit prius constituere, quàm rem Domino in oratione commendasset. Hoc tamen studiosius faciebat, cùm scribebat Constitutiones ac regulas Societatis.

Conscripserat aliquando Regulas quasdam Ignatius, ad modestiam religiosam, & totius corporis motum decorumque pertinentes. Eos vt promulgaret, Romanæ domus Ministro iussit: cessauit ille aliquantulum, ac fuit negligentior. Et mihi Ignatius hac ipsa de re agens: Ego, inquit, in meditā-

dis

dis regulis, scribēdisq; diutius laboro. Ministri autem vt obseruentur, remissiores sunt, quasi paruo mihi cōstent. Certè vel hasce quas publicare iussi, antea quam perscriberem, septies & eò amplius orationem Domino, & lacrymas fudi. Quid de constitutionibus, alijsq; maioris momenti regulis credere par est? Has ipsas regulas postea domi nostræ promulgare P. Iacobū Lainē Ignatius iussit, & ad obseruationē earū nostros adhortari: atq; exhortationi Iacobi Patres fratresq; qui domi erant antiqui & noui, vt ad vnū omnes interessent præcepit. Quod nouum admodum atque insolens fuit. Dum cōcio fit à Iacobo, ingens exauditur fragor, domus tota concutitur, tectum sub quo eaipsa hora considere in horto primarij Patres à cœna consueuerant (erat enim Augustus mensis, & calores maximi) repentè cōcidit: quos sine dubio ruina oppressisset, nisi præter morem, consuetudinemq; in concione illos adesse Ignatius voluisset. Quo tectum collapsum videns, Deo, quòd eōs domesticos seruasset, gratias egit: Mihiq; videtur (inquit) Deus hoc facto significare voluisse, iliusmodi regulas sibi esse non ingratas.

In cōstitutionibus scribendis, alijsq; magni momenti rebus statuendis, Deum semper (vt diximus) consulebat. Consulendi autem modus hic erat: Exuebat imprimis se omni affectu, qui tollit sincerū de reb. iudicium, abdicabatque à se omnem propensionem animi: deinde auxilium Domini, ac gratiam vera videndi ac persequendi petebat: tum rationes vtraque ex parte considerabat perattentè & grauiter, earumque momentum ac pondus æstimabat, atque inter se etiā componebat. Postremò recurrebat ad Deum iterum; & quæ cogitasset atque inuenisset, eius in conspectu ponebat: vt ipse confirmaret, quæ in ipso operatus esset.

Patrem Iacobū Lainem qui omnium Sanctorum vitas, ortus omnium Ordinum, progressionesq; legerat, scisciratus est aliquando Ignatius, quod eius esset de regulis illorum Patrum, constitutionibusque iudicium, qui authores ipsarum Religionum atque parentes extiterunt: num scilicet, quæ literis mandassent, posterisq; suis tradidissent, ea omnia per reuelationem accepissent; an ex his suo sensu quædam, iudicioque statuissent? Cui Iacobus pro-

proprius fidei esse respondit, grauissima quæque & maxima instituti cuiusque quasi fundamenta à Deo, qui omnium Religionum fons est. Patribus illis tradita fuisse diuinitus: reliqua quæ minora sunt, & naturā ipsam Religionis propriè non attingūt, Deum prudentiæ eorum qui leges condiderunt, iudicioque reliquisse. Sicuti etiā feciſſe videmus cum Pastorib. ac Principibus Ecclesiæ, in ijs quidem quæ ad eius pertinent gubernationem. Tunc Ignatius, tecum planè sentio. Ex quo conijcere licet, quæ propria sunt, ac præcipua nostrę Societatis firmamenta, ea Ignatium diuinitus accepisse: cum verò de re aliqua leuiori deliberabat, in qua diuinam lucem non haberet, P. Lainem scisciatum fuisse, vt videlicet illius consilium exquireret, & apud se statueret, vtrum posset pariter rem illam præscribere absque Dei reuelatione, atq; alias cælesti lumine colluſtratus scripsisset.

In horas singulas sese colligebat, & à reliquis animum in Deum auocabat: conscientiamque suam discutiebat diligentissimè. Quòd si negocium intercederet grauius, vel occupatio aliqua tāta quæ piæ cōsuetudini impe-

dimentum adferret: proxima hora, vel certè primo quoq; tempore, interpositam moram compensabat. Non tamē externarum rerum occupatione vsq; adeò distringebatur Ignatius, vt deuotionis illius cursus retardaretur.

Vidimus frequenter illum ex tenuissimis rebus ad Deum, qui in minimis etiam maximus est, ascendentem: ex plantulæ, frondis, floris, fructus vnius aspectu, ex vermiculi alicuius, aut bestiolæ consideratione, supra cælos attollentem se, & ad ea, quæ à sensibus remota sunt, penetrantem: capientemque è singulis vtilissima documenta, ad totius informationem vitæ.

Atque hoc familiare nostris optabat esse, vt Deum in rebus omnib. præsentem cernerent: & mentes suas non in oratione tantùm ad cælestia attollerent: sed vniuersas res, atq; actiones singulas in Deum referrent: neque minorem deuotionis spiritum in actione, quàm in ipsa meditatione sentirēt. Et hanc quidem orandi consuetudinem assiduam, cùm in alijs, tum verò in hominibus piè occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

Tam feruenter orabat, vt ex intentione

tione animi morbum aliquando contraheret. Anno verò, 1550. quod ipso Christi Domini nostri die natali, duo sacra continenter fecisset, in extremum vitæ discrimen adductus est.

Neque verò, in sacrificio Missæ solum ita intendebat animum, sed in minis etiam rebus, quæ ad Deum pertinerent: cùm mensę benedicebat: cũ, confecto prandio, gratias Deo agebat: in reliquis demum rebus, ita se vocabat animum, seseque colligebat, vt Deum veluti præsentem cernere videretur: semperque ante orationem præparabat animam suam, & quasi in cubiculum cordis intrabat: & ita mens inflammabatur interior, vt facies etiam accenderetur, & rota (quod sæpe animaduertimus) quodammodo ignescceret.

Deum sæpissimè alloquens, ex intimo corde dicebat, Quid ego, Domine, extra te volo, aut quid velim? Et quoniam voluntatem suam ad diuinam voluntatem accommodabat, idē volebat omninò, quod Deus, idē nolebat: in omnibus rara quadam illum consolatione, atque æquabili mulcebat Dominus.

Præ-

Præsentem diem cum hesterno conferens, & cum profectu profectum, lõgius se quotidie progressum, & ardentioribus inflammatũ studijs in dies reperiebat: vt suum illum, quem Manresæ habuit statum (quemq; primitiuam suam Ecclesiam studiorum tempore solitus est appellare) extrema iam ætate, prima fuisse rudimenta diceret: & ea quotidie in se Deum expolire, quorum Manresæ lineamenta duxisset.

Cùm in singulis precationibus vberrimè fleret, & continua lacrymarũ fluxio, lætitiam spiritui eximiam, magnam corpori debilitationem adferret, & suauitatem spiritus potiorem longè corporis sanitate duceret, vereretur que ne si lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa consolatione, & spiritali fructu detraheretur: ratione tandem, consilioque medicorũ victus, à Deo petijt, vt liceret sibi lacrymis imperare. Cuius rei tantam à Deo facultatem accepit, vt lacrymas ad arbitrium suum regeret, & illarum habenas vel adduceret, cùm vellet, vel remitteret: tam constanti & æquabili diuinæ consolationis gratia, vt cum arcesserẽt lacrymæ, deuotionis tamẽ vireret fruct': & cohibitus fletus, circũfluẽtem

tem visitationis diuinæ copiam nihil omnino reprimeret.

Ardenti desiderio tenebatur, ex hoc carcere & vinculis euolandi ad Christum, vt quoties de morte sua cogitaret, temperare sibi à lacrymis, præ lætitia, non posset. Dissolui enim, & esse cum Christo, multò magis melius sibi existimabat. Neque verò, vt summum suũ bonum consequeretur tantũ, & in beatissima illa visione conquiesceret, Christi vidēdi desiderio flagrabat: sed (quemadmodum amici expetere præsentiam amicus solet) vt iucundissimo, multoque felicissimo illius perfrueretur aspectu. *Philip. 1.*

Atque ex hoc fortasse moriendi desiderio, iugique meditatione mortis, admiratio illa nascebatur, quam Ignatio cuiusuis hominis sermo mouebat, qui se post tres quattuórve menses aliquid facturum diceret: cui (si quem nactº esset eiusmodi) tacita quadam, beneuolaque reprehensione admirãs, aiebat, Iesu bone, tam diu te victurum putas?

Dũ ægrotaret, admonitus à medico, ne se angoribus daret, neve tristiorib⁹ rebus occuparetur: cogitare attentè secũ cœpit, num res tã noua & acerba

sibi

sibi posset accidere, quæ se molestia aliqua afficeret, & perpetuam animi securitatem perturbaret. Hæc cogitanti, illud (qd maximè insidebat animo) solū occurrit: si quo modo Societas nostra dissolueretur. Progressus est longiùs, & vt se excuteret ac diligentius pertentaret, quæ sibi ex se, quam diuturna hæc molestia futura esset: Statuebatq; si hoc nulla sua culpa euenisset, post quartam horæ partem, quā in oratione posuisset, seseque collegisset, se, si quid ex ea re cepisset molestiæ, facilè depositurū, etiā si vniuersa (inquit) Societas deleatur, & tāquam sal aqua dissoluatur.

In diuinis rebus P. Iacobo Laini aliquoties dixit, habere se passiuè magis, quam actiue: qui supremus gradus ab ijs traditur ac perfectissimus, qui de cōtemplandi ratione scripserunt. Itaque Arcopagita Dionysius de magistro suo Hierotheo loquens, Erat (inquit) patiens diuina.

De diuinis nom. c. 2. p. 1. in fine.

Obseruauit aliquoties illum idem P. Iacobus orantem in hunc modum. Ascēdebat in solarium, vnde liberè in cælum posset suspicere: ibi aliquantisper corpore immotus, fixis in cælum oculis stabat: tum genu flexo, Deum adora-

adorabat: deinde capite aperto, in scabello humili sedebat, propter corporis imbecillitatem: continuo lacrymarum riuuli profluebant: idque suauiter, moderateq;, & sine vllo vel singultu, vel strepitu, vel corporis motu.

Nullus quantuuis strepitus (si nulla eius culpa accideret) Ignatium obturbabat orantem: leuissimus interpellabat, si vitari diligentia potuisset. Ita nō strepitus, sed negligentiæ culpa, quam sustinere sibi videbatur, molesta erat precanti. Orantem in cubiculo Ignatium, ostio clauso, importunè ianitor interpellauit aliquando, cui semel atque iterum pulsanti nihil respondit Ignatius: cùm molestus esse pergeret, & perseueranter obtunderet, ostium aperuit, Et quid (inquit) tibi vis? Cui ianitor: En, inquit, Pater, literæ, quas qui reddidit, tua ex patria allatas dicit, simulque literas in manus Ignatio tradit: qui recluso ostio, literas in lucē tem caminum (erat enim hiems) cremandas coniecit, & continuo ad intermissam orationem redijt.

Defectus suos, culpasque quantumuis leues agnoscēs, deflensq; dicebat cupere se, vt pro pœna, sibi Dominus abūdantis illius cōsolationis copiā adimeret,

meret, quo cautior, solicitiorque esset: sed tãtam misericordiam Dei in se esse, gratiæque suauitatem, vt quo plus ipse deficeret, atque emendationẽ hac ratione percuperet, eo Dominus liberalior in ipsum esset, & dulcedinis suæ thesauros largius effunderet. Itaq; dicebat: Persuaderi sibi non posse, hæc duo simul coniuncta, in vllo hominũ tã valde reperiri, quã in se: vt in Deum videlicet æquè quis esset ingratus, & à Deo tam multa tamque magna beneficia quotidie acciperet.

Propter magnam suã imbecillitatẽ, donatum se à Deo gratia deuotionis dicebat, & ad nullam rem, ingraueſcente iam ætate, & corpore grauiter affecto, idoneum, nisi vt vni Deo vacaret, & deuotioni sese penitus daret.

Illam in primis consuetudinem tenuit, vt Reges eosq; Principes, ex quorum felici gubernatione vniuersæ trã. quillitas pendet Ecclesiæ, diligentissime Deo, assidueque commendaret: id, quæ mox subijciam, exempla demonstrant. Anno Domini 1555. 21. die Martij, cùm Iulius III. Pont. Max. eo morbo affectus esset, quo etiam extinctus est, orationes pro salute Põt. domi instituens Ignatius, dixit se quidẽ pro-

Pont.

Pont. antequam ægrotaret, semel quotidie preces cum lacrymis Deo fundere solitũ esse: post morbũ verò, semel atq; iterũ id se in dies singulos præstitisse. Leonora Mascarena, femina primaria atq; clarissima, & de Ignatio ipso optimè merita, Ignatium per literas rogauit, vt Philippum II. Hispaniarum Regem, quem ipsa educauit à puero atque eduxit, suis precibus apud Deum haberet commendatissimum. Cui respõdit Ignatius: Se quidem, pro Philippo adhuc Hispaniarum Principe semel orasse quotidie: postquã verò Carolus pater onus in illum reiecerat, & tot Regnorum clauũ tenere, & gubernacula tractare cœperat, ad quotidianas statasque preces, alteras etiam sediebus singulis addidisse.

Illud etiam minimè prætereundum videtur, quòd quamuis ipse tam excellẽti esset orationis spiritu ornatus, pluris tamen interdum facere videbatur spiritum mortificationis, quam spiritum orationis, etsi ita connexi ij spiritus, iugatique inter se sunt, vt seiungi, distrahiq; difficulter possit. Ex quo, cum religiosum quendã virum vt laudaret quidam ex nostris Patribus Ignatio diceret, Vir est multæ orationis:

Igna-

Ignatius, voce commutata, Vir est (inquit) multæ mortificationis. Eam porrò mortificationem intelligebat, non modo quæ in corporis afflictatione posita est, sed multò etiam magis, quæ in propriæ voluntatis ac iudicij expugnatione consistit. Quocirca in hominibus potissimùm honoratis, atq; splēdidis, sui contemptum, omnisque fastus, existimationis, atque excellentiæ conculcationem, ac victoriam, corporis macerationi longè anteferebat: quod videlicet sit difficilius spiritum comprimere, quàm carnem affligere. Quanquam rebellis caro sæpè affligēda est, vt spiritus comprimatur.

Qui prolixiori oratione vtuntur, & multas horas in rerum diuinarum meditatione collocant, ijs magnopere cauendum esse sentiebat, ne præfracti nimis ac duri fiant, & in proprio sensu pertinaces: ne ve ex re omnium fructuosissima, & Dei communicatione pręstanti vitiū ipsi contrahant, fiatque sua ipsis culpa venenū, quod præsens animæ est omniū morborū medicina. Solēt enim quidā difficili admodū ingenio esse, & in proposito obfirmati: ad quorū naturā; si orādi studiū nudū accesserit, & meditādi tantū quædā assidui-

siduitas, absque mortificatione, suiq; vincendi cura, ita capite exsiccantur interdū atq; obdurescūt, vt dimoueri de sētētia, flectiq; nō possint. Sūt rurs' qui quicquid in oratione sētiūt, sibi à Deo immissum putēt, sensumq; suum, sensum esse Dei, à quo discedere nefas sit: itaque & sentiendi regulam & agendi, sensum quem habent in oratione certissimam statuentes, ad eam omnes vitæ actiones dirigunt. In quo falluntur sæpè. Ipsi enim non rarò iudicium sequuntur suum, atque animi impetum pro instinctu diuino habent: vitiumq; naturæ speciosa quidem, sed falsa excusatione tegunt: prolabunturque frequenter in maximos errores, quibus orationi, rei præclarissimæ, ac mortalibus vtilissimæ, infamiam inferunt apud imperitos, existimātes rei id esse, non personæ vitium. Neq; enim ad sensum nostrum (quantumuis pius videatur ac diuinus) detorquere quæ certa sunt, sed contrà, sensus cogitationesque nostras (tanquam dubias & fallaces) ad rectissimā fidei & sanctorum patrum normam, atq; exploratissimā debemus exigere. Nō enim dubijs perspicua tolli, sed illustrari perspicuis dubia & confirmari par est.

DE

DE CARITATE ILLIVS erga proximos.

CAPVT II.

EX ijs quæ hactenus diximus, facilè elucet, quibus diuini amoris facib. arderet Ignatius: quo erga proximos fraternæ dilectionis igne esset inflammatus. Vbique enim suæ charitatis argumēta, & cęlestis incendij certa vestigia relinquebat: Cū eius omnia consilia, studia, labores in Dei gloriā, & hominum salutem referrentur, & in eo vno consumerentur, vt vitia radicitus è Christiana Republica reuellerentur, virtutes insererentur, conseruarentur, augerētur. Sed hoc ijs exemplis fiet magis perspicuū, quæ hic apponam.

Lutetiæ, cùm quidam pellicis amore nefario teneretur, neque ab illo Ignatius hominem posset vlla omnino ratione diuellere, aliquando resciuit, illum extra oppidum iturum, eò fortasse, vbi tum pes eius deliciæ erāt. Ignatius igitur in lacum frigidissimum, viæ qua transiturus erat, adiacentem sese cōiecit: corpore q; gelidis aquis immerso, capite tantū extans, ad illum iam appropinquantē, Perge, inquit, miser, per-

perge ad tuas fœtidissimas voluptates: impendentē capiti tuo ruinā nō vides? instantem pestē non perhorrescis? Hic ego pro te tādiu me macerabo, donec iustissimum Dei furorem in te paratū auertam. Exterritus homo, & hoc tam insigni charitatis exemplo perculsus, resistit, pedem refert, familiaritatē illam scelere copulatā statim discindit.

Dicebat se, si quid ad animarum salutem pertineret, paratissimum esse, nudis pedibus, cornibusque onustum per plateas incedere: nullum denique recusare habitū, aut ridiculum ac probrosum vestimenti genus, quod esse vtile hominibus posset: quod reipsa comprobauit, si quando sese occasio obtulit.

A Erate iam affecta nominatim rogatus, vt moribūdum hominem iuuaret, tametsi corpore erat morbis fracto, peneque consumpto, essentque permulti, qui labore illū leuare possent: tamen operam suam ei, qui peteret, negandam non existimauit. Ergo totam noctem homini adfuit, in extrema illa pugna, & ancipiti cōtentione dimicāti. Religiose, sāctequ; morē illū retinuit, vt nulli malu p malo redderet, sed vinceret in bono malū, & malefacta benefactis

ctis non tantum exæquaret, sed etiam obrueret. Qua de causa cùm sæpius appetitus esset à multis, & ad iustam indignationem prouocatus: ne minimam quidem commoti animi significationem dedit: neque eos à quibus grauiter est lacessitus, vel leuiter, cùm facilè posset, est vltus: quod quidem ijs exemplis quæ mox subijciam, planum fiet.

Romæ anno 1546. Religiosus quidã eruditus, ex amico inimicus factus, inuidia existimulante, grauiter in Ignatium exarsit: qui etiam iactare cœpit, omnes nostrę Societatis homines, qui in Hispania essẽt, à Perpinniano Hispalim vsq;, igni se traditurum: idq; Ignatio, qui suis verbis renuntiaret, misit. Cui Ignatius per eundem, scripto ita respondit: Tu quidem quotquot nostri in Hispania sunt, eremandos te curaturum dicis: ego verò id dico, & opto, vt & tu charitate flagres, & amici tui, ac necessarij, non solum qui in Hispania, sed qui in vniuerso orbe terrarum sunt, Spiritus sancti igne inflammentur, & ardeant: vt perfectionis culmen adepti, diuinam gloriam augeãt magis, & illustrent. Quod si quid, contra me (bone Pater) habes, Iudices Ro-

mæ

mæ sunt, Gubernator & Vicarius, qui nunc, summi Pontificis imperio, res nostras cognoscunt, vt sententiam de illis ferant: ad illos referas, quæso, ante quam sententiam pronuncient, vt ego, si quid debeo, solus exoluã, & corpore meo poti⁹ satisfaciam (quod mihi quidem erit iucundissimum) quàm alij, qui in Hispania sunt, nulla sua culpa, pœnas indebitas pendant. Romę apud S. Mariã de Strata, 10. Augusti 1546

Lutetiæ contubernalẽ Ignatij quendã fuisse diximus, qui cõmissa sibi pecunia Ignatiũ defraudauit, & in eas angustias hominem coniecit, vt magno studiorum suorũ incõmodo, quotidie mendicare cogeretur. Huic igitur pecuniæ fraudatori gratiam hunc in modum Ignatius retulit. In Hispaniam ille Lutetia decedẽs, dum opportunam Rhotomagi nauigationem expectat, in morbũ periculosum incidit, qui vsqueadeò mitem Ignatiũ, ac singulari præditum charitate esse intelligebat, vt ad illũ de sua aduersa valetudine amicè scriberet: & quasi esset beneficio à se aliquo affectus, opẽ ab illo sibi auxiliumq; postularet. Oblatã occasionẽ Ignatij charitas auidè arripuit, vt libẽ- *Lib. 2. c. 1.*

2. Cor. 12. Rom. 12. ter se impenderet, ac superimpenderetur ipse, pro anima illius, & carbones ignis non quidem vindictę, sed diuinę caritatis in caput eius congereret. Rhotomagum quærendi iuuandique hominis causa confestim ire statuit, & magna spiritus alacritate, ac robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atq; ita ieiunus percurrit, vt ne aquam quidem gustaret. Porrò in hac Ignatij deliberatione, & Rhotomagensi profectione, eximia quædā acciderūt. Quorum aliqua, breuitatis studio in priori editione prętermissa, nūc exponam. Primum illud: deliberanti Ignatio profectionē, & cū in modū quē diximus, Rhotomagum abire statuenti, magnus repentè metus, magnaque est iniecta religio, quasi hoc esset tentare Deum. Sed cùm in templo Diui Dominici feruentius orasset, Deumque esset precatus, vt vias suas dirigeret, timore illo atque anxietate liberatus est: & nouo diuini spiritus robore, mirum in modum animatus. Alterum est, quòd eo ipso, quo profectus est die, cùm è lecto surgeret, & se in viam dare vellet, tanto subitò horrore correptus est, vt neque satis pedibus consistere, neque vestimenta induere

posse

posse videretur: sed hanc perculsi animi trepidationem diuina virtute vicit, & ante lucem ex vrbe Parisiensi egressus est: sic tamen vt tres ipsas leucas ad oppidum Argentueil vsque tam lentè atque grauatè conficeret, ac si pedes haberet plumbeos. Sed hæc tentatio, & totius corporis gratuitas eatenus durauit, quoad superato quodam collis iugo, & aspero adscensu, in planum atque spatiosum campum tandē euasit. Vbi mirificè à Domino recreatus est, & tanta, tamque noua & subita luce perfusus, & spiritus ardore incensus, vt omni prorsus molestia, corporisque grauitate depulsa, quasi ceruus quidam, per latam illam planiciem sic curreret, vt volare magis quā ambulare; magis rapi, quam se mouere videretur. Deūq; suauissimè alloquebatur, & tā validis [illegible] moribus, ex vulnerato amore corde, [illegible] pellabat, vt satis liqueret, Deū ipsum, a quo ita tractabatur, illius profectionis Ignatio fuisse autorem. Et quamuis dæmon impedire voluit hanc profectionem, & vano metu discutere; Deus tamen & Ignatium ad repugnandum illius conatibus virtute sua communiuit, & victoriæ præmijs etiam in hac

vita benignissimè affecit. Rhotomagi debilitatum hominem offendit, iacẽtem erigit, confirmatumque iam, ad primos illos suos socios in Hispaniam cum literis cõmẽdatitijs mittit, infidelitatem suam detestantem, admirãtem Ignatij charitatem, gratias Deo agentem, quòd in terris is vir esset, sibiq́ue eum ostendisset, qui beneficijs maleficia vlciscereturr, officio cum offensa certaret.

Lutetiæ item Parisiorum, quidam vsque adeò in Ignatium concitatus, vt scalas iam ad eum occidendum ascenderet, vocem audit dicentem sibi: Infelix, quid facis? qua voce perterrefactus, à proposito destitit. Hic autem exsuscitator eius acculationis posteà fuit, quę contra Ignatium, eiusque socios Romæ primum conflata est. Quẽ vt beneficiis vinceret, ipsis Societatis inimicis detrecantibus, in Societatem admisit. Neque tamen in sancto proposito ille diu permansit. Quoniã adulterinæ plantationes, non dabunt radices altas, nec stabile firmamẽtum collocabunt.

Quominus est mirãdum, ita in suos fuisse beneuolum, qui alienorum etiã fuerit amantissimus. Nam cùm frater qui-

quidam grauissimè agitatus, tentationi inconstantiæ succubuisset, & Deum fontem aquæ viuæ relinquere, & ad cisternas dissipatas quæ continere nō valent aquam, redire omnino statuisset, neq; huius mortiferi vulneris causas aperire vellet: Ignatius peccatum aliquod in sæculo admissum causam arbitratus, quod explicare frater verecundia prohiberetur, ipsū conuenit, & vitam suam, quam degisset in vanitate sensus sui, familiarissimè exposuit, vt illum sui minus puderet, & de Deo sentire in bonitate disceret. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. Alias item, cùm ex primis nouem socijs molestissima tentatione quidam, periculosissimaq; laboraret, & eò res esset adducta, vt non multum ab extrema pernicie abesse videretur; tres integros dies nihil omnino gustans, lacrymisque Deum pro illo assiduè orans, hominem in Societate seruauit. Acerbior item extitit alius quidam Pater, impetu quodam animi abreptus in Ignatium, ac contumacior: pro quo in Missa orans Ignatius instantius, & magnam vim lacrymarum profundens, clamabat ad Dominū: Ignosce Domi-

Ierem. 2.

Sap. 1.

Eccl. 4.

ne: parce Domine: Cui Dominus: Sine me, ego enim pro te vindictam sumã ego (ni resipiscat) vltor existam. Accidit autem postea, vt ille Pater in templo quodam, Sanctorum reliquias aliquando venerabũdus intueretur: & inter beatissima ossa, quasi hominis aspectum videret, truci vultu flagellũ intẽtantis, nisi Ignatio paruisset. Quod ille ipse Ignatio, Ignatius mihi narrauit. Eo viso, quanquam homo tumorem compressit, animosque submisit, multis tamen posteà, magnisque molestijs affectus est, vt verissimum fuisse constaret, quod Ignatio fuerat à Deo significatum.

Ex multis virtutibus quæ in vita illius eminent, iucundissima fuit deceptorum beneficiorum memoria, atq; remuneratio. Fuit enim non in Deum tantum, sed etiam in homines propter Deum re ipsa animoque gratissimus. Nam cũ Societatis per vniuersum orbem terrarum propagatæ vnum sit corpus, coagmentatum ex diuersis mẽbris, & diuina charitate conglutinatum, cui⁹ corporis ipse caput erat, quidquid benefic: in singula eius corporis membra vbiuis gentium conferebatur, id totum ad vniuersum

corpu

corpus pertinere iudicabat, ſuiq; muneris eſſe ducebat, id pro ſua virili remunerari, & parē, quoad poſſet, gratiā referre: præſertim naſcentis Societatis initio, quādo neq; tā nota erat hominib. neq; tā probata quā nūc eſt, nec ex ſuis in noſtros benificijs, vllā remunerationē, niſi à Deo ſperare homines poterāt. Multa ſunt, eaq; præclara, quæ à me afferri poſſunt ad virtutem hanc Ignatij declarandā, & grati animi pietatē: ſed ea pro meo inſtituto ſummatim attingam. In omnes de Societate benemeritos ſingulare eius erat ſtudium ac beneuolētia, in maiores maior. Quos noſtrorum orationibus vbiq; eſſe voluit quàm commendatiſſimos: de felici noſtrarum rerum ſucceſſu ſingulatim faciebat certiores: inuitabat, inuiſebat, conſilio, opera, reque iuuabat per ſe & ſuos. Denique multa faciebat, ſibi alioquin inſuauia, atq; etiam moleſta, eam vnam ob cauſam, vt illis gratificaretur. Et quamuis plura præſtaret, quam acciperet, & beneficia accepta gratiſſima viciſſitudine exæquaret beneficijs, atque interdū etiam vinceret, tamen datorum immemor, memor acceptorū, in rependenda gratia nunquam ſatis ſibi feciſſe vi

debatur.

Vt pacem cum omnibus charitatẽq; conseruaret, à litibus quantũ licuit, & plus etiam fortasse quàm per alios licuit, atq; ab omni cótentione forẽsi maximè abhorruit: multa multis de iure suo concedebat, immò verò iniuriam sæpè accipiebat, fraudemque patiebatur, ne litigare cogeretur. Dicebat enim, non solum hoc liberale esse, & Christiano homine dignum, verum etiam fructuosum: quòd rerum temporalium iacturã, si quam pro eius amore feceris, soleat Dominus abundanter compensare. Itaque cùm refectorium Romanæ domus esset obscurum, neque vicinus in medio communique pariete fenestram sine vllo suo detrimento aperiri pateretur, quanquam ius nostrum erat perspicuũ, ne tamen Ignatius iudicio contenderet, ac in ipso Societatis nascẽtis initio litigiosus videretur, cæco potius ac perobscuro triclinio octo aut eo amplius annos vsus est, nullumq; verbum cum homine cõmutauit, donec empta ea illius domo, quæ cœnaculo luminibus officiebat, impedimentum sublatum est.

DE

DE HVMILITATE CAPVT III.

MIrum sanè est, quàm ardenter ac cupidè Ignatius humilitatem, ab ipso suæ conuersionis initio, tanquam virtutum omnium matrem ac fundamentum complexus sit. Itaq; viliſſimo habitu ac seminudus incedebat, & tanquam mendicus cum mẽdicis hoſpitabatur: ignot⁹, abiect⁹, cõtemptus viuebat: lucem, honorem, hominumq; æſtimationem fugiebat: laceſſitus iniurijs, calumnijs oppugnatus, carcere & catenis pro Chriſto vexatus, incredibili lætitia replebatur, vt tota eius in vita videre est. Cui sanè vitæ, doctrina etiam illius de humilitatis virtute, omni ex parte respondet.

Summa spectantibus ab imis censebat incipiendum, ne alta saperent, sed humilibus consentirent. Itaque quos aliquò primùm mittebat ad vineam Domini, suis laboribus excolendam, eos sic instituebat, vt humilitate ac contemptione sui, viam sibi ad ardua atque excelsa munirent: quòd tum demum reliquum ædificium stare posse diceret, si humilitatis esset fundamento constitutum. *Rom. 12.*

Sic Franciſcum Xauier, & Simonem mittens in Luſitaniam, monuit vt oſtiatim mendicarent, perque contemptionem ac deſpicientiam ſui, aditum ſibi ad fructum animarum, & Dei gloriam patefacerent. Alfonſum Salmeronem, Paſchaſiumque Broetū in Hyberniam proficiſcentes, vt Sedis Apoſtolicæ nomine, Nuntiorum perſonam ſuſtinerent; vt dictum eſt, pueros erudire, & Chriſtianæ vitæ documenta tudibus populis tradere iuſſit. Et Iacobum Lainem atque eundem Salmeronem à Paulo III. Pont. Max. ad Concilium Tridentinum deſtinatos, vt ſententias ſuas in theatro illo orbis terrarum grauiſſimo atque eruditiſſimo dicerent, ita inſtituit, ac commonefecit Ignatius, vt initio xenodochia obirent, miſeris hominibus ægrotantibus inſeruirent, egenorum haberent curā, pueros Chriſtianis inſtitutis prius imbuerent, & tum demum vocati iuſſique maiora capeſſerent, & ad ſententias dicendas aggrederentur. Quod ita vt iuſſit, factum eſt, & tam felici quàm ſcimus ſucceſſu:

Lib. 3. c. 4.

Paupertatem, matrem noſtram vocabat: ignominioſumq; affirmabat eſſe atque indignum, ſi religioſi homi-

nes

nes aut pecunioſi eſſent, aut habentur.

Illud Dei miſericordia eſt conſecutus, vt per multos annos antequam è vita decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit. Immò verò vſque adeò erat diuina luce perfuſus, ſuiq; perfectè cognitor atque contẽptor, vt nullum ſe vitium diceret min⁹ extimeſcere, quàm vanitatis & gloriæ inanis: quę ex ignoratione plerunque, & cæco amore ſui ortum habet, & vel cedros ipſas libani ſolet euertere.

Obſeruaui aliquoties ego illum, cũ de propagatione Societatis, vel fructu, in ſermone familiari mentio incidiſſet, vel de alia re quacunque, quæ cùm virtute illius, ac laude implicata videretur, colligentem ſtatim ſe, obortisque lacrymis pudore quodam ſuffundi.

Cùm P. Laines à quodam ex noſtris audiuiſſet, intutelam Ignatiũ Archangelo à Deo datum: ipſum & Patrem, verũne eſſet, familiariter interrogauit: à quo verbis reſponsũ nullũ accepit, ſed vult⁹ mutatione, ac rubore oris. Sic n. eſt verecũdat⁹ (vt verbis Laines vtar) ſic expauit, vt virgo ſolet caſtiſſima, à viris ſola deprehẽſa. Idẽq; ſæpè accidit, vt de

ijs rogatus, quæ cum eius laude coniũcta essent, non aliter quàm verecundia silentioque responderet.

Illum dicentem audiui, domesticos omnes, exemplo sibi ad virtutem, atq; incitamento esse, neq; quenquam prẽter se vnum, sibi displicere.

Mihi aliquando dixit, illud sibi à Deo pendum esse, vt eius ipsius mortui cadauer volucribus & feris laniandum abijceretur. Nam cùm ego, inquit, ster quilinium & detestabilis omnino sim, quid aliud meis criminibus dignum expetam?

Vbi perspicua res non esset, atque euidens, facilè aliorum iudicium sequebatur, & se, cùm superior esset, inferioribus exæquabat.

Ludibrio omnibus se cupiebat esse: etsi animo indulgere suo voluisset, nudº, despicatº, & oppletus sordibº, vt insanus haberetur, per vicos ambulasset. Sed hunc humilitatis affectum, proximorum vtilitas reprimebat, & charitas: cui vt fructuosius deseruiret, autoritatis etiam suæ, ac personę rationem habuit.

De rebus suis rarò loquebatur, id que magna aliqua causa excitatus: vel ad sanandos eorum animos, & mœro-

re li-

re liberandos, qui ab ipso consilium peterent, ac medicinam: vel ad acuendos socios, & aduersus omnes difficultates suo exemplo confirmandos, idque parcè, & nascentis Societatis initio: qua iam constituta, mira taciturnitate sua omnia contexit.

Sed eius humilitas cùm in multis alijs se ostendit, quæ narrata à nobis sunt, tum maximè in illa honoris fuga elucet, & dignitatis recusatione, quam summa omnium consensione electus, ne vel Præpositus Generalis esset, adhibuit, vel cùm iam esset, vt honorem deponeret. Quod certè eo admirabilius est, quod Ignatius tam grauiter & asseueranter se ex animo, & coram Deo, non esse idoneum ad regendum alios, testatus est, longissimeque ab ijs virtutibus abesse, quæ in eo, qui cæteris præsit, necessariæ sunt. Cùm tamen constet, omnibus virtutibus ita illum fuisse cumulatum, vt qui ad alios gubernãdos accesserint, cum ijs præclarè agatur, si sint eas virtutes, quas ille, consecuti.

Et quoniam Obedientia, Humilitatis filia est, & custos religiosarum omnium, ac Regina virtutum, illiique Ignatius in Societate primas defere-

bat, vt arbitror, non erit inutile, quid de Obedientia ille senserit, hoc loco exponere.

DE OBEDIENTIA QVID senserit.

CAPVT IV.

PErfectæ obedientiæ Ignatij haud multa sanè habemus exẽpla: neque enim obtemperare alijs Societatis Præpositis poterat, qui Societatis ipsius autor, & quoad vixit, primus Præpositus Generalis fuit. Illa tamen apertè ostendunt, quàm excellẽter omnes obedientię expleſſet numeros Ignatius, si aliorum subditus fuisset imperio. Paruit cõfessario suo semper in rebus grauissimis. Dedit operam, quantum salua conscientia potuit, vt munus Præpositi Generalis aut non susciperet: aut susceptum deponeret. Summo Pontifici obsequentissimum semper se prębuit, & in rebus arduis ac periculi pleniſſimis itidem se præbuisset. Admirabilem nobis de obedientię virtute atque pręstantia doctrinam reliquit. Denique multis argumentis docuit, hanc præclarissimam virtutem maximè sibi cordi esse, & intimis

timis eius sensib. insitam penitus, atq; infixam.

Optabat filios suos cùm omnibus virtutibus excellere, tum maximè obedientia, in eamq; omnem operam studiumq; conferre. Hanc enim aiebat, præclarissimam esse virtutem ac nobilissimam, omni victima, sacrificioq; 1. Reg. 15. præstantiorem: humilitatis filiam, nutricem charitatis, iustitiæ comitem, religiosarum omnium virtutum ducem ac magistram: inimicam propriæ voluntatis; fraternæ beneuolentiæ, & concordiæ matrem; tranquillitatis portum, & securæ mentis iuge conuiuium. Dicebatque vt nonnullæ Religiones, aliæ alijs rebus Societati præstant, sic optare se, vt hæc Societas, obedientiæ virtute, cæteris antecellere niteretur. Eius porrò dignitatem atq; præstantiam sic explicabat: Quemadmodum in hominum vita, duæ sunt hominibus propositæ ad beatitudinem viæ, altera peruulgata & communis, quæ diuinis præceptis seruandis continetur: altera illorum tātùm, qui Christi cōsilia toto pectore cōplectuntur, quæ via Religionis est: sic in ipsa Religione duo sunt obedientiæ genera, quorū alterū imperfectum est, alterum

rum perfectum, & omnibus absolutũ numeris, in quo vis obedientię elucet, hominisque Religiosi virtus maximè apparet. Imperfecta obedientia, malè oculata est; perfecta, sapienter cæca: illa iudicium suum de imperatis rebus sibi seruat; hęc iudicium proprium nõ habet: illa in alteram propendet partem, hæc in neutram potius mouetur: illa mandatis paret, iudicio repugnante; hęc iudicium iudicio, voluntatem superiorum suorum subijcit voluntati.

Quocirca docebat Ignatius, eam obedientiam imperfectam esse, quæ præter executionem non habet volũtatis & iudicij consensum. Nõ obedientia quæ in executione solum posita est, obedientiæ non meretur nomen: quę verò ad actionem voluntatem adiungit, efficitq; vt ille qui obedit, id ipsum velit quod qui iubet, nondum perfecta est, si eò non progrediatur vt id ipsum non solũ velit, sed etiam sentiat, quod superior sentit, & quod iubetur, bene iuberi existimet: sic, vt præter executionem, sit eiusdem voluntatis & sententiæ, inter eum qui iubet, & qui obedit, consensio. Hæc obedientia rectissima est, & omnibus expleta numeris,

meris, maximeque excellens, qua veluti captiuamus intellectum in obsequium obedientiæ, & id rectum credimus, quodcunque sit à superioribus nostris præscriptum: neque rationes præscripti exquirimus, aut sequimur, sed obedientiam auidè arripimus, nulla alia de causa, nisi quia obedientia est. Tunc mortui nobis sumus, vt Deo viuamus: neque in vllam partem impetu animi, atq; inclinatione ferimur, sed indifferentes sumus, & vt mare, nullo vento mouente, tranquillissimi. Nam illi alij, quorum vel voluntas obmurmurat, vel ratio obstrepit, obedientiæque contradicit, nondum sunt illud consecuti, quod Dominus in Euangelio ait, Nisi granum frumenti cadens in terrã, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Isti enim adhuc moriuntur, nec dum planè mortui sunt: & quia cæci non sunt, peccatum interdum habent: & videntes cæci fiunt. Affirmabatque Ignatius, eos qui voluntate tantum obediunt, ratione repugnante, vnum tantummodo in religione pedem habere: atque in magna plerumque incommoda incidere, & grauissimis perturbatæ conscientiæ

Galat. 2.

Ioan. 12.

Ioan. 9.

ſcientiæ moleſtijs implicari, multumque ab eo ſpiritu degenerare, quem in ipſo Religionis ingreſſu primùm habuiſſent, qui niſi ſtudiosè teneatur, labitur ſenſum, & effluit. Quapropter omni contentione elaborandum eſſe dicebat, vt id quod ſequimur, aſſequamur: & perfectionis viam ingreſſi, perueniamus ad id, quod in Religione perfectiſſimum eſt. Id adipiſci haud fore difficilè, ijs rationibus: Prima, ſi nos Deo totos penitusque commiſerimus, & diuinæ illius prouidentiæ, vniuerſum orbem terrarum gubernanti, habuerimus fidem: qua vnicuiq; dat gratiam ſecundum menſuram donationis Chriſti: & ſuperiori, vt regat inferiori, vt obediat, facultatem tribuit. *Epheſ. 4.* Altera, ſi vocationis noſtræ ductum ſequemur, ac ſpiritum; & non quis ſit, ſed cuius perſonam gerat, quicunque tandem ſit qui nos regit, perſpexerimus. Tertia, ſi fallacibus argumentis, quæ contra obedientiam obijciuntur, prudenter excluſis, ea exquiremus diligenter quæ ſunt veriſſima, & pro ſuperioris faciunt volũtate. Quarta ſi eorum exempla, qui in ſimplici perfectaq; obedientia, præter cæteros excelluerunt, ante oculos ſemper habueri-

buerimus: maximeque illius, qui propter nos Patri factus est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Si deniq; oratione instructi, humilitate ornati fuerimus: neq; opinionibus inflati, neq; amoris proprij, neque existimationis (quæ veræ obedientiæ pestes sunt) cupidi, sed demisse de nobis sentiente, nostriq́ue iudicij atq; ingenij agnoscentes infirmitatem, non plus sapiamus, quàm oportet, sed sapiamus ad sobrietatem. Hæc sunt Ignatij præcipua quædam de virtute obedientiæ præcepta, quibus erudiebat suos, & ad omnem præclarissimæ virtutis excellentiam splendoremq; conformabat. Sed quoniam vno anno antequam moreretur, hac ipsa de re quid sentiret, expressit, illud minimè prætermittendum videtur: Nam admirabili, illa de obedientia, atque diuina epistola non contentus, quam ad fratres nostros Lusitanos scripsit, scribæ qui excipe-ret, ad se accersito, Scribe, inquit, quid ego de obedientia sentiã, vt hoc ipsum testatum Societati relinquam: vndecimque breuissimis capitibus rem vniuersam complexus est, quæ ego de Hispanico sermone in Latinum ad verbum penè cõuersa, hic attexam: vt

Phil. 2.

Rom. 12.

res

res vtiliſſima, maximeque Religioſis hominibus neceſſaria, ex ore tanti viri planius intelligatur. Sic igitur habent:

1. In ingreſſu Religionis, vel poſt ingreſsū, reſignatus (hoc eſt, propria exutus, atq; ab aliena pendens voluntate) omninò eſſe debeo in conſpectu Dei, ac Domini noſtri, eiuſq; qui loco Dei mihi præeſt.

2. Optare debeo, vt ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi mei proprij iudicij, & intellectus inuigilet.

3. In quibus rebus peccatum non eſt, in ijs omnibus volūtatem illius ſequi, non meam debeo.

4. Tres ſunt obediētię gradus: primus eſt, cùm fit obediētia; propterea quòd aliquid in virtute ſanctæ obedientiæ præcipitur: & hic quidem bonus eſt. Alter, cùm fit quod ſimpliciter mandatur: & melior eſt. Tertius eſt, cùm obedientiam præuenimus; & id facimus, ad quod ſuperiorem propenſum cernimus: tametſi nihil ille præcipiat: & hic quidem cæteris longè perfectior eſt.

5. Non debeo cogitare, qui me gubernat, ſummuſne, an medius, an infirmſit, ſed deuotionem meam omnem in

obedien-

obedientia collocare, & illud magni pendere, quòd loco Dei Domini nostri præsidet. Nam personarum si distinguas gradus, perit obedientiæ vis.

6. Si quãdo tempus inciderit, quo mihi videatur à Superiore meo quid præcipi, quod contra conscientiam meã sit, Superiori verò aliud videatur, illi potiùs quam mihi credam, si quidem aperta ratio nõ repugnat. Quod si hoc in animum inducere non possum, at certè meũ iudiciũ, sensumq; relinquã, & ad vnius, aut duorum, triumve iudicium rem totam reijciam, vt quod ab illis iudicatum sit, id sequar. Hoc si recuso, longissimè à perfectione absum, & ab ijs virtutum officijs, quæ veri Religiosi sunt maximè propria.

7. Denique meus esse non debeo, sed eius, qui me creauit, quique illius locũ tenet, vt me duci tractariq́ue instar mollissimæ certæ sinam, quæ sequitur fingentis manum. Vt in scribendis, accipiendisve literis, & contrà, in colloquio cum fratribus, aut silentio, id mihi salutare credam, quod iussus fuero; deuotionemq; meam in eo quod præcipitur, totam constituam.

§. Ita

8. Ita me instituã, quasi corpus mortuum, quod neque voluntatem neque sensum habet. Secundò, non aliter quã paruulam quandam statuam, quam quoquouersum velis, haud repugnantem vertas. Tertiò, talem me fingam ac præstabo, qualis baculus in manu senis est, vt me ad arbitrium suum vtatur, ibique ponat, vbi eum adiuuare maximè possim: sic ego paratus ad omnia sim, ad quæ mea opera Religio vti velit, nihilq; recusem, quod sit imperatum.

9. Neque petere, neque rogare, multò minus flagitare debeo à Superiore, vt me aliquò potissimùm mittat, vt in hoc potiùs, quàm in illo munere exerceat; sed cogitationes meas siue desideria simpliciter exponere, atque ad illius pedes abijcere: vt ille constituat, atque imperet; ego, quod ab illo constitutum fuerit, atque imperatum, id optimum putem.

10. In rebus tamen leuibus, ac bonis, facultas peti potest, vt ad Stationes Vrbis obeundas, ad spiritales gratias petendas, & his similia: dum eo tamen animo sis, vt quod cõcessum negatumve sit, id optimum credas.

11. In

11. In his præterea, quæ ad paupertatem ſpectant, nihil meum ducam: ſed ita me comparem, vt quarum rerum vſum habeo, earum me veſtitu cultuque ornatum, quaſi ſtatuam exiſtimem, quæ ornatum detrahenti, nihil omninò aut reſiſtit, aut repugnat. Hæc ille.

Neque verò noſtrorum tantùm obedientiam, ad hoc exemplum exigebat, verùm etiam aliarum Religionū homines, ſi qui fortè de obedientia ſuperioribus præſtanda, conſilium ab Ignatio peterent. Ipſe verò expletę huius cumulatæque obedientiæ magiſter, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societate nondum conſtituta, ſpes omnis Hieroſolymam nauigandi, noſtris Patribus erepta eſt, P. Iacobus Laines, Ignatio dixit, habere in votis ſe in Indiam, ad ſalutem ſylueſtrium illorum hominum, atque efferatorum, proficiſci. Cui Ignatius, Aſt ego, inquit, nequaquam. Cauſam rogatus, Nimirum, quia cùm obedientiæ voto ſimus obſtricti, ſummoque Pontifici integros nos ad eius voluntatem obtulerimus, vt quocunque terrarum velit, ſuo nos arbitrio mittat, indifferentes eſſe debemus, ac medij, &

medij,& in neutrã potius partem pendere. Immò verò, si me hoc tuum desiderium teneret, in contrariam partem flectere conarer animum: vt in ea æquabilitate tandem statuque consisterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam est necessarius.

Cùm verò Præpositus esset Generalis, aliquoties dixit: Si summus Pontifex imperaret, vt ostio Tyberino scapham, vel nauigium quodcunque primùm inuenisset, clauo, malo, velis, remis, cæterisque armamentis spoliatum conscenderet, & ita absque vllo commeatu mare traijceret, sed id non solùm æquo sed etiam libenti animo facturum. Cùm autem quidam summus vir, huncillius animum admirãs, Ignatio diceret, quæ isthæc esset prudentia? Respondit Ignatius, Prudentia, Domine, non tam est parentis, quàm imperantis.

DE MORTIFICATIS affectibus.

CAPVT V.

APpetitus omnes sic Ignatius Dei gratia, studio, laboreque perui-

peruicerat, & obedientes rationi effe-
cerat: vt non quidem ἀπαθὴς & absque
omni animi affectione esset (hoc enim
hominis naturæ est alienum) sed certè,
vt ab omni commotione animi, mo-
tuque turbulento vacuus videretur. E-
ratque id consecutus, vt cùm calidus
natura, corporisque constitutione bi-
iosus esset: propter summam tamen
enitatem, quam in omni sermone, vi-
tæque consuetudine adhibebat, frigi-
dus ipsis medicis, lentusque potius vi-
deretur. Sed eo, quod in interiori affe-
ctu vitiosum erat, edomito, actio, vbi
opus erat, vigebat: neq; animi summa
moderatio vim efficiendi vlla ex parte
minuebat.

Vidimus persæpè illum affabiliter,
hilareque, & magna animi æquitate
colloquentē cū suis, accersere aliquē,
quem obiurgare vellet: primoque illi-
us aspectu commutare vultum, ad se-
ueritatem componere, & quasi iratus
esset, grauiter hominem corripere, &
castigare. Statim tamen atque ille ex-
cesserat, ne puncto quidem temporis
interiecto, ad suam illam tranquillita-
tem, iucunditatemque sermonis, sere-
no vultu, explicata fronte, redijsse;
perinde ac si nunquam aut ille inter-

ueniſſet, aut quenquam ipſe obiurgaſſet.

Itaque apparebat nihil animo fuiſſe commotum, ad ſeueram illam obiurgatoris perſonam & ſuſcepiſſe cùm vellet, & depoſuiſſe. Quod in reliquis eius actionibus videre fuit, vt ex illis perluceret moderatio animi, & tranquilliſſimus ſecuræ mentis ſtatus.

Eundem tenorem ſemper tenuit in rebus gerendis, & perpetuitatem in omni vita. Nam quamuis corpore aliter atque aliter affectus eſſet, & propter valetudinis varietatem ad res tractandas vel magis vel minus aptus, animo tamen idem ſemper erat: vt ad aliquid ab eo impetrandum, aut conficiendum, obſeruare tempus & opportunitatem, nihil eſſet neceſſe. Nam ſiue illum ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio peracto, ſiue prandio conuenires, è lecto ſurgentem, aut ab oratione, perinde erat: ſiue res lætæ, ſiue triſtiores eſſent: denique in nulla rerum diſſimilitudine ac varietate, varius ipſe, ſuiq́ue diſſimilis fuit. Quę animi ęquabilitas, perpetuaq́ue conſtantia in corpus etiam (vt paulò antè diximus) redundabat.

Cùm

CVM in mensa, aut in sermone aliquo familiari cum Ignatio vnà essemus: si cui nostrum imprudenti verbum aliquod excidisset: si quid factum dictúve esset, quod minus probaret, statim colligebat animum, fingebatque vultum ad seueritatem, vt veli-pso Pātris aspectu admoneretur, qui deliquerat. Quod in rebus sæpè leuissimis fecit, quarum culpa propter tenuitatem, sensus nostros, aciēq; fugiebat. Neq; enim solùm apud se ipse erat, sed suos etiam volebat esse.

A consanguineorum molestissima cura negotijsque longissimè abfuit: & quasi esset sine patre, sine matre, sine genealogia, vt Melchisedech, vel omninò mundo, & omnibus mortuus quæ mundi sunt, nihil quod ad eorum carnem pertineret & sanguinem, ad se attinere iudicabat. Spiritum fouebat quoad poterat, & vt in virtute maiores indies progressiones facerent, oratione, studio, opera curabat: omniaque quæ in eos conferebat officia, veræ charitatis, ac religiosi spiritus moderatione definiebat. Quocirca cum eius fratris neptem Loiolæ familiæ hęredem, multi nobiles atque opulentes viri cuperent vxorē ducere:

magni Principes atq; clarissimi, quorum multa in Ignatium, Loioleamq; familiam beneficia extabant, per litteras rogarunt Ignatium, authoritatem suam interponeret, & ad suos scriberet, cupere se vt fratris neptis in honestissimo matrimonio collocaretur; & certo cuidam nobilissimo viro, & necessitudine & vicinitate coniuncto, opibusque præstanti nuberet, quem illi ipsi nominabant. Ad quos Ignatius rescripsit, matrimonium illud sua nihil interesse; se iam tot ante annos sæculo mortuum, curis illius omnibus nuntium remisisse: non esse æquum id repetere, quod pridem omiserat, & aliena seque indigna tractantem, induere iterum tunicam quam exuerat, rursas inquinare pedes quos lauerat.

Sed præstat ipsiusmet Ignatij epistolam, de hac ipsa re ad Ducem Naiaræ scriptam apponere: vt tanti Patris verbis excitemur ad perfectionem, & admirabili exemplo magis etiam accendamur, sic enim ait:

LITERAS tuas 21. Februarij scriptas heri mihi reddidit D. Ioānes Gueuara. Nulla autem excusatione vtar, quamobrem ad te hactenus non scripserim. Est enim illa maximè idonea

& per

& per se manifesta, quòd quicumque sæculo renuntiant, vt Christum perfectius sequantur, omnia etiam quæ sæculi sunt, debent repudiare atque obliuiſci, vt cælestia studiosius meditari, atque ardentius possint concupiscere. Itaque ista vrbanitatis officia fugiunt, vt quæ Dei sunt, impensè curent. Sed si vlla mihi sese obtulisset occasio, ad Dei gloriam, inseruiendi, eam verò libentissimè arripuissem: & pro mea tenuitate etiam ostendissem, quam me tibi, ac vniuersæ familiæ tuæ obstrictum putem: quotque & quàm magnis maiorum tuorum beneficijs, me deuinctum intelligam. Quod vnum mihi reliquum fuit, vt te Deo commẽdarem, præstiti sanè hactenus, & præstabo diligenter; Deumque precabor, vt te tuaque omnia, quam felicissimè conseruet, & singulari quadam gratiæ suæ protectione, ad ipsius nominis gloriam tueatur ac gubernet. Quod ad matrimonium, de quo ad me scribis, attinet, illud certè eiusmodi est, & à mea minima professione vsque adeò alienum, vt ab eo, quasi meis institutis omninò contrario, ac vehementer repugnanti, mihi temperandum statuam. Possum enim tibi omni asse-

neratione affirmare, totos decem vndecimve annos, ad nullum ex Loiolea familia, ne literam quidem me scripsisse. Persuasi enim mihi, cùm sæculo vniuerso nuntium remisi, illam quoque propter Christum me semel reliquisse: neque debere me eam repetere, aut vllo modo propriam existimare, quam tam certo, tamque considerato iudicio reliqui. Sed si tu tamen ad maiorem Dei gloriam fore iudicas, vt duæ istæ familiæ & dominatus in vnum coëant, & coniungantur; & ad eum finem quem omnes semper ante oculos debemus habere, in rem vtriusque futurum putas, Ozaetæ Dominum, & Martinum Garziam, consanguineos meos, & ad te euocandos censeo, & cum ijs ipsis transigendum. Ab ijs enim duobus, res illius quidem partis pendet, quod Ioanni Gueuaræ copiosiùs exposui. Itaque rem totam sapientiori tuo iudicio relinquo: Deumque precor, vt nobis voluntatis suæ lumen ostendat, eamque perfectè adimplendi, abundantem gratiam tribuat. Romæ 26. Augusti, 1552.

Si sensum animi sui, eamque voluptatem, atque adeò vtilitatem, quam ex cantu magnam capiebat, sequi, suoque indul-

indulgere genio voluisset (mirificè enim recreabatur eius mens musica, atque incitabatur in Deum) se chorum in Societate instituturum (me audiente) esse dicebat; sed illud se prætermisisse, quòd Deo magistro atq; autore didicisset, præclarũ quidem in choro canendi esse munus, atque sanctissimum, sed minimè ad illud nos à Deo esse vocatos. Aliam nostri instituti rationem, alia propria nostræ Religionis esse munia.

DE MODESTIA ATQVE efficacia sermonis.

CAPVT VI.

SI is qui in verbo non offendit, perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totũ corpus, vt beatus Iacobus ait; meritò sanè in perfectis viris haberi Ignatius debet, qui lin guæ suæ (quam nullus hominum domare potest) frænũ iniecit, maximeq; excelluit moderatione verborum. *Iacob.3.* *Ibidem.*

Si quid audiret eorum quæ ad iram vel ad turbidiorem aliquem motum incitare homines solẽt, statim sese colligebat, iungebatq; cum Deo: & quid responderet, accuratè meditabatur.

Ex quo illud consequebatur, vt neque rationem inconsiderantia vlla præcurreret, neque non retineret animi tranquillitatem. Quanquam hoc non in huiusmodi rebus seruauit solùm, sed perpetuum illi in omni sermone fuit, vt nihil temerè loqueretur, sed cogitato & prudenter.

Vndecim annis antequam moreretur, amicissimo cuidam viro ac nobili, suam operam in quodam negotio est pollicitus: posteà se promisisse pœnituit: & hac de re, me præsente agens, adiecit: Vndecim duodecímve sunt anni, ex quo non memini me ita verbo lapsum, neq; quippiam promisisse, cuius posteà me pœniteret.

Constat illum per triginta, & eo amplius annos, ne fatuum quidem aut stupidum appellasse quenquam, aliove contumelioso verbo affecisse. Quod in obiurgationibus sæpè obseruauimus, vt sermonis grauitate adiuncta, acerbitas tamen omnis abesset: neque verbo morderet quenquam, sed rerum seuera explicatione compungeret. Neque enim quenquam, cùm asperius etiam obiurgaret, vocabat aut non obedientem, aut superbum, aut inertem, & pigrum: sed quid cuique inesset vitij,

rei

rei explanatione ostendebat.

In laudando parcus fuit, in vituperando parcissimus. Superlatiuis (vt vocant) vix vtebatur nominibus De alijs nunquam detraxit: detrahentibus, aures nunquam patefecit. Alienorum vitia, etiam publica, & quæ in ore omnium versarentur, in sermone quotidiano ipse non vsurpabat: & In illa ne alij incurrerent, cauebat. Si quid tamen alijs excidisset, ipse vel eleuabat, vel etiam excusabat factum, aut animum certè, & voluntatem. Quod si rei atrocitas excusandi, minuendique omnes aditus præcluderet, eò perfugiebat: Nolite ante tempus iudicare. Deus solus intuetur cor. Domino quisque suo stat, aut cadit: cùm grauissimè, ego quidem certè hoc non fecissem. Vt illud Domini præceptum penitus in eius animo insedisse videretur? Nolite iudicare & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. *1. Reg. 16.* *1. Cor. 4.* *Rom. 14.* *Matth 7.*

De erratis verò domesticorum, mirum silentium, neque, si quid minus decenter ab aliquo admissum esset, cuiquam aperiebat, nisi fortè vt emendaret: & tunc quidem tam modestè ac mansuetè, tam existimationi illius qui peccauerat amicè, vt si vnus testis satis es-

tis esset ad remedium, duos nō adhiberet: nudamq; culpam poneret ante oculos, nulla adhibita contentione, aut reprehensione verborum.

Audiui ego ex ipsomet Patre, Confessarium aliquando à se quæsitum, vt vnam tantum culpam confiteretur. Ea erat, quod erratum cuiusdam tribus Patribus aperuisset, cùm duo ad remedium adhibendum sufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, vt vno illo errato diuulgato, nihil eius existimatio apud tertium illum Patrem læderetur. Et ita loquebatur de omnibus, vt singuli bonam de ipsis opinionem illum habere intelligerent, seq; illi cordi esse.

Eius autem sermo, sententiarum erat grauitate plenus, non verborum copia; simplexq; potius, & aperta videbatur narratio, quam aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res vt erāt, referebat: auditorib. vt cōsequentia cernerent, rerumque momenta ponderarent, suum iudicium relinquebat. Atque hunc in modum, magnam habebat ad persuadendum vim eius oratio: & tamen propensionem animi sui neutram in partem apertiebat. Illud erat in sermone prudētiæ,

quòd

quòd quæ grauia essent, & aliquid pōderis haberent, in ijs multum hærebat, eaque leuibus prætermissis, narratione ipsa ponderabat.

Tanta eius erat in sermone grauitas atque efficacitas, vt non tam humana videretur, quàm diuina : quocumque enim volebat, impellebat homines, non verborum vlla vel copia vel elegantia, sed vi sententiarum ac pondere. Peruicaces ac ferreos etiam emolliebat, flexibilesque ad omnia reddebat & tractabiles, suoque imperio sic obedientes, vt se ipsi, suamque mutationem sæpè mirarentur. Neq; solum nostri, sed etiam alieni: neque gregarij tantummodo homines, atque infimæ notæ, sed maximi etiā viri, ac præstantissimi : ira cùm essent aut alijs turbidioribus motibus concitati, ad lenitatem eius sermones ac mētis tranquillitatem flectebantur. In certamen verò disputationemque si quando cum illo descendissent, superiorem in ipso vim agnoscentes, facilè illi concedebant, animosque submittebant, Domino verbis eius dante virtutem. Quod quamuis multis exemplis illustrari posset, duo tamen in præsentia adduxisse sufficiat. Quo tempore Romę tam

multa falsa in Ignatium à calumniatoribus, sociosque coniecta sunt, Ioannes Dominicus de Cuppis. S. R. E. Cardinalis, sacrique Collegij Decanus, Quirinum Garzonium, hominem nobilem, familiarem suum ac necessarium (qui Ignatium, sociosque hospitio benignè exceperat in vinea sua apud Cœnobiũ Sanctæ Trinitatis) seuerè monuit, ne se consuetudine Ignatij implicari aut circumueniri pateretur: nihil cum illo, illiusque socijs haberet commune, ne ex eorum coniunctione aliquid dedecoris in eius nomen, infamiæque redundaret. Quirinus contrà, Ignatium, se, sociosque diligenter obseruasse ait, nihilque omnibus vestigijs indagantem, in eorum vita deprehendere potuisse, quod sanctitatem non saperet, quòd non ad amussim quadraret Ecclesiasticæ disciplinæ. Ad quem Cardinalis: Falleris Quirine, falleris, nec mirum: neque enim tam multa tu de istis hominibus audire potuisti, quàm ad me perlata sunt: qui speciem quidem habent pietatis, sed factis eius abnegant veritatem. Lupum in specie lupi facilè vites: lupum autem ouilla pelle indutum, neque agnoscas facilè, neque declines.

clines. Perturbatus homo ad Ignatium venit: quid nam à Cardinali audierit, narrat: quid sibi faciendũ sit, consilium petit. Ignatius verò læto vultu hominis mœrorem abstergit, & verbis bono animo esse iubet. Cardinalis, ait, errorem suum, optima ex mente & rerũ ignoratione profectum, cognita veritate libenter deponet, offensionemq; in beneuolentiam vertet. Neque existimes tantũ virum, Quirine, solum in ea esse sententia, quæ tamen non propria ipsius est, sed eorũ qui vel maleuolẽtia adducti, vel zelo fortè Dei, sed nõ secũdũ sciẽtiã, ea spargũt in vulg⁹, & in aures Principũ etia instillãt, quæ aut cõfixerũt ipsi, aut cõficta ab alijs vera putant. Quoniam simulata & falsa, à synceris & veris secernere atque internoscere, haud proprium illorum officiũ est. Orabimus Dominum, in silentio & spe erit fortitudo nostra: Nos tacebimus, ille pro nobis loquetur. Cùm autem Cardinalis ea sæpè repeteret, atque inculcaret Quirino, rogatus ab ipso est, Ignatium vt alloqueretur, & ab ipsomet rationem dictorum, factorũque omnium reposceret: & de certis atque exploratis ferret iudicium. Neq; enim sapientis esse viri (qualis ipse es-

set) inauditum quenquam & indefensum condemnare. Audiam, inquit Cardinalis, si veniat ad me, & ita tracta bo, vt dignus est. In summa, dies dicitur, Ignatius ad Cardinalem venit, remotis arbitris, ipso etiã Quirino pro foribus cubiculi expectante, duas fermè horas Cardinalis Ignatiusque colloquuntur. Quo in colloquio, tanta spiritus Domini, verborumque Ignatij vis fuit, vt se Cardinalis ad eius pedes abijceret, suppliciter veniam peteret, abeuntem comiter beneuoleque prosequeretur: eleëmosynam panis, vinique certam, ipsi in hebdomãdas singulas sociisque decerneret: quam etiam ad extremum vsque vitæ diem perliberaliter tribuit. Postremo ex inimico amicus, ex aduersario, eximius repentè patronus factus est. Quod Quirinus ex ipso tum Cardinali, ego ex Quirino posteà accepi: qui nõ sine magna admiratione, & iucundissima recordatione, inter alia virtutis Ignatij documenta, hoc mihi solebat referre.

Huic persimile est illud: Cõpluti habitauit vir nobilitate atque dignitate excellens (cuius nomen de industria silentio prætereo) sed idẽ morib. dissolu-

tis-

tis. Huius ex vita, hominis scilicet Ecclesiastica dignitate pręstantis, magna offēsio erat in populo. Multi fortè prę-euntem illum sequebantur ruentem in præceps. Ignatius igitur sub vesperā domum illius ingreditur, loquendi cū illo facultatem petit, quæ postquam facta est, in cubiculo, solus solū hominem aggreditur, suauiter ac fortiter admonet, arguit, obsecrat, increpat cum omni patientia, & à perditæ vitæ rationibus, ad meliorem conatur mētem traducere. Hic homo principio furere & insanire, & magnis clamoribus se exturbaturum Ignatium, & præcipitem eiecturum dicere. A quo imperterrito, cum seueritate vultus & tranquillitate, ac veritatis robore premeretur, mitius agere cœpit: iracundiam deinde temperauit, vocis contentionem remisit, aures clausas aperuit veritati. Quid verbis opus est? Famuli qui initio domini sui clamores minaces ac iracundia plenos audierant (etenim Ignatij voces non exaudiebātur) illud vnum expectabant & in id parati erant, vt iussi hominem abriperent, ac deturbarent, & in malam crucem abire permitterent. Sed ita Ignatij sermo in domini animum influxit,

sic

sic illum constrixit ac obligauit, vt ad cœnam etiam inuitaret, ipsisq; famulis, alijsque qui aderant, & in exteriori cubiculo rei exitum operiebantur, demirantibus, blandè, amicè, beneuolè ac reuerenter Ignatiũ acciperet. Qui quo plus hominem demereretur, cœnam etiam non recusauit: qua exacta, quod pluuiosum esset ac tenebrosum cælum; mulam, famulosque cum facibus præsto esse dominus iussit, vt Ignatium domum reducerent. Sed ille, mula reiecta, quos vitare nulla ratione potuit famulos, vix domo egressus declinauit, & per angiportũ, & occultas vias digressus, præeuntes delusit: mirantesque quanam Ignatius euanuisset, ad dominum suum redire compulit: qui magna deinde beneuolentia Ignatium prosequutus est.

In communi consuetudine, negotijsque cum alijs contrahendis, parcè loquebatur, & considerate: prolixè, ac libenter vsque ad finem audiebat, sine interpellatione. Neq; ex vna in aliam rem fortuitò, & casu deuoluebatur, sed consultò transibat, transitionemque præmunitione molliebat.

Viros graues, autoritateque prestantes, nunquam autores proferebat, nisi magna-

magnarum rerum, in quibus nihil aut dubitationis ineſſet, aut vanitatis.

In depellendis moleſtijs, animiq́ue perturbationibus ſedandis, ſermo illius familiaris valebat plurimum. Scimꝰ quendam veniſſe ad Ignatium, qui adhuc viuit in Societate, ita perculſum animo, tam acerbo, eoq́; diuturno mœrore confectum, vt nunquam reſpiraret, aut tranquilla mente conquieſceret. Et cùm triſtitiā animi ſui aperuiſſet vno Ignatij verbo in hodiernum diem omni moleſtia liberatum.

Alium etiam in Societate ſuperſtitē nouimus, qui inani quodam terrore correptus, vel vmbram ſuam formidabat. Cui Ignatius pauciſſimis verbis, & vanum metum ademit, & mentis ſecuritatem reſtituit.

Poſſem equidem alia hic exempla referre magis interiora ac propria, quibus conſtaret, quanta verborum eius vis eſſet, ad animos hominum immutandos, tranquillandas cōſcientias perturbatas, ægras ſanandas, afflictas conſolandas, roborandas, atque erigendas infirmas & abiectas: ſed malo tacere, ne de me loqui videar. Hoc eſt certiſſimum, tam excellenti à Deo Ignatium gratia fuiſſe donatum, vt non rarò ad ſe ve-

se venientium, paucis verbis, non solum præsentem morbum depelleret sed sanaret in perpetuum, neq; tantũ ægritudinem animi, sed ægritudinis etiam quasi radices euelleret.

Antequam Catechumenorum domus Romę esset instituta; domi nostrę erudiebantur, qui ex Hebræis sacrum baptismа petebant: in his quidam Isaac nomine, insanire ita cœpit aliquando, & quasi furijs agitari, vt è domo nostra se proripere statim vellet, & baptismi petitionem abijcere; neque aut retineri à nostris verbis, & blanditijs, aut vlla alia ratione posset ad sanitatem reuocari. Cui Ignatius ad se adducto, furentique, illud tantùm: Maneto nobiscum Isaac. Quibus verbis placatus omnino eius animus continuò est sibique restitutus, lætusque domi in sententia permansit, baptismumq; suscepit.

Energumenum quendam sermone suo liberauit, qui (vt arbitror) in sanctissimo quodam cœnobio viuit adhuc, mihi familiariter notus, antequã à diabolo liberaretur, & pòst.

Energumenus hic de quo loquimur, iuuenis quidam fuit Cãtaber natione, Matthęus nomine, qui etiam si noster

non

non fuit, cum nostris tamen Romę habitauit. Qui anno Domini 1541. quo tempore in cœnobiū D. Petri de Montorio se recepit Ignatius, vt diuinā voluntatem exquireret, deliberaretque, vtrum onus Præpositi Generalis susciperet, an reijceret, à dæmone correptus est, graviterque vexatus. Nam & se vehementer collidebat, & tanto pondere veluti defigebat, vt octo aut decē homines robusti illum humi iacētem vix loco dimouere possent. Et cùm esset omnino literarum rudis, & maternam tantum linguam callens, varijs tamen linguis tunc loquebatur expeditè, scienterque. Prætereà os primum inflabat, cui signum crucis à Sacerdote impressum, confestim tumorem ab ea parte depellebat: sed ita vt in inferiorem descenderet, gutturq; occuparet, quē idē crucis signū admotū veluti deprimebat: in pectus deinde, stomachū, ventrem defluebat. Nam omnes istæ corporis partes, alia alij succedens, repentè turgebant, tumore (quasi crucis virtutem fugeret) delabente in inferiora membra. Hic igitur adolescens, quem ego tunc obseruaui aliquoties, vel dæmon potius in adolescente, cùm à nobis audiret Ignatium

tium breui domum editurum, & ipsũ ex obsessi hominis corpore exturbaturũ, validè sese decerpens clamabat. Ne mihi nominetis Ignatium, quem ego inimiciſſimũ habeo, omniumque hostem infestiſſimum. Reuertit domum Ignatius; quod ipso absente accidiſſet, à nobis didicit; Matthæum accersit, remotis arbitris alloquitur; quid dixerit, fecerit ve, mihi compertum non est. Iuuenẽ certè illico sibi redditum constat, & ab illa dæmonis tyrannide liberatum. Qui (vt puto) in sanctiſſima Italiæ Camaldulensi Eremo adhuc viuit, & appellatur frater Basilius.

Et quoniã de dæmonis in Ignatium odio (quem ipse hostem suum omniũ atrociſſimum nominabat) mentionẽ fecimus, non erit abs re, illud quoque quod est persimile, adscribere. Patauij miles fuit quidam Italus natione, homo simpliciſſimus, qui Ignatium de facie non nouerat, neque eius (quod sciam) nomen audierat. Hunc dæmon iuuasit: qui sacris precationibus dum excantaretur aliquando, de Ignatio loqui cœpit, eumque suis coloribus pingere tam scitè & appositè, vt P. Laines (de quo hæc audiuimus) vehementer miraretur: addebatque diabolus frendens

dens ac stridens Ignatium omnium qui viuerent, sibi esse inimicissimum. Mortuo verò recens Ignatio, Drepani (quæ ciuitas est in Sicilia) puella quædam virgo quæ à dæmone vexabatur, interrogata à quodam Sacerdote(multis magnisque viris præsentibus)Ignatiumne nosset, & vbi nam ille esset?respondit,Ignatium inimicum suum,vita iam perfunctum, in cælo esse inter alios sacrarum religionum Fũdatores. Quæ tamesi,quòd à dæmone profecta sint,certam non habent fidem;tamen quoniam Dominus veritatem ab illo sæpe exprimit inuito,hæc quæ & veritati,& Ignatij moribus consonant, nõ sunt quasi falsa repudiãda. Nam homo habens dæmonium immundum, exclamauit voce magna dicens : Sine, quid nobis & tibi,Iesu Nazarene? veni sti perdere nos?scio te quòd sis sanctus Dei.Et alibi: Exibant autem dæmonia à multis clamantia &dicentia,Quia tu es filius Dei. Voluit itaque Dominus, vt dæmon ipsum vel inuitus agnosceret,& Dei filium esse testaretur. Atque alia ijs similia legimus in Sanctorum virorum historijs,quæ ad eorum laudem pertinent. *Luc.4.* *Ibi Lucas.*

SE-

SEVERITATEM QVOMODO *cum benignitate temperauerit.*

CAPVT VII.

EX multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud postremo loco numero, quòd difficilē illā seueritatis cū lenitate coniūctionem, tā perfectè obtinuerit. Formidabilis contumacibus, in obsequentes mitissimus: spōte tamen sua, ad lenitatem semper quàm ad seueritatem propensior.

Nouitium quendam vacillantem in proposito, ollasque Aegypti suspirantem, vt ab ea mente deduceret, ac firmiorem redderet, humanissimè aliquando est allocutus, sed frustra: tum vt reliqui Patres idem præstarent, iussit. Ad quorum voces cùm aures illius obsurdescerent, & nihil animus lenissimis admonitionibus, salubribusque consilijs flecteretur: renuntiatum est Ignatio, obfirmatum pertinacia illum esse, ac summo mane postridie (nox enim erat) constituisse discedere. Tum Ignatius: Haud ita sanè, neque enim apud nos ille pernoctabit: hominemq; dimitti continuò iussit: vt cui inutilis

benig-

benignitas extiterat, vtilis eius exẽplo, cæteris esset seueritas.

Authoritatẽ retinebat in primis omnium virtutum exemplo, deinde maximè prudentię opinione, & rerum gerendarum vsu: tum in rebus periculosis, quæque vel exemplo inficiunt, vel contagione serpũt, seueritate, qua magna præcipuè in eos vtebatur, qui vel obstinati & insanabiles, vel ceruicis inobedientia duræ, vel seditiosi, & fraternæ pacis, concordiæque perturbatores viderentur, vel opinionibus certè turgidi, atque inflati, & cedere nescij. Hos omnes in religione pernicios os censebat esse. Quocirca neque illos, si tales sciret, in Societatem admittebat: neque cognitos postea retinebat; si illis curandis nihil profecisset. Atque vt quisque doctissimus erat; ac nobilissimus, ita solertissimus erat Ignatius, si quid in illo esset vitiosum, quod aut doctrinæ, aut generis opinione commendatum, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatẽ posset.

Illud etiam augebat authoritatem, quòd in leuibus erratis, grauia interdũ exempla statuebat. Nam & in nonnullos q ad afflictã valetudinẽ ex morbo con-

confirmandam, inscio ipso, pila palmaria in vinea luserant, grauiter animadvertit: & in quendam nouitium non Sacerdotem, manus interdum sapone lauantē: & in alios etiam, pro minimis delictis magnas nonnunquam pœnas constituit. Ne videlicet ex minimis maxima fierent: etsi minus deformitate ac magnitudine nocerent; imitatione certè serperent, atque exemplo. Magnumque Religioni detrimentum inferri existimabat, cum quarumlibet nouarum rerum inductione, tum verò illarum potissimum quæ ipsum Religionis statum immutare possunt, sensimque peruertere: & quidem maximè in ipso Religionis initio.

Beneuolentiam verò suorū multa Ignatio conciliabant: ipsa eius sapientiæ in primis opinio, qua imbuti hominum animi, ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebant enim omnes, se illi filios esse charissimos. Præterea, cùm singulorum & animi & corporis facultatem nosset, quantum quisque oneris ferre poterat, tantum cuique imponebat, vel aliquanto etiā minus: ne ponderis magnitudine opprimerentur, sed potius cum gaudio

illud

illud perferrent,& non gementes.

Si quid porrò ab illo noſtrorum aliquis peteret, quod negandum ſtatueret,negabat:ſed ſi rei ac perſonæ ratio poſceret, cur negaret, cauſas proferebat. Sin concederet, cauſas nihilominus addebat, cur negari poſſet: vt & qui non acciperet, minus ferret moleſtè,& qui acciperet,gratius quod dabatur haberet.

Cùm maximè cuperet, vt indifferẽtes ſui eſſent, & in his rebus quæ ad obedientiam pertinent,neutram in partem mouerentur: explorabat tamen diligenter,acuteque perſpiciebat, quò quemque natura duceret, quam in partem cuiuſq; propenderet animus:& ad illius ſe honeſta cupientis, inclinationem accommodabat: cùm id intelligeret laborioſum eſſe,quod natura fit repugnante; neque violẽtum quicquam eſſe diuturnum.Itaque in eo ſapientiæ illius ſplẽdor erat maximus,quod maximè diſiuncta tam artificiosè conungeret: & indifferentiam cum profeſſione cuiuſque copularet:in alterouue exigendo elucebat ſeueritas,in altero præſtando eminebat humanitas.

Si quid à quopiam eſſet commiſſum, quod pœna expiandũ iudicaret,ſtudioſe da-

quam ex morbis ſuorum capiebat. Nã in eos præcipuè, qui valetudinis imbecillitate tentarentur, aut grauiùs ægrotarent, eximia erat illius & charitas, & ſollicitudo. Itaque iubebat, ſtatim vt aliquis in morbum incidiſſet, ad ſe referri: obſonatorem domus bis quotidie ſibi renunciare, num præfecto infirmorum emiſſet, quæ ad illorum ipſe vſum poſtulaſſet. Quòd ſi pecunia ad ſumptus non ſuppeteret, ſtanneas lances, vel quadras perpaucas, quæ in domeſtica ſuppellectile fortè reperiebantur, vendi primùm, deinde lectorum ſtragula diſtrahi iubebat. Et cùm præclaros adoleſcentes ſumma ingenij ſpe, doctrinæque præditos, aut laborũ magnitudine debilitatos, aut etiam extinctos in ipſo Societatis noſtræ exordio animaduerteret (quod ſpiritus quodam impetu longiùs noſtri progrederentur, quã moderationis & diuturnitatis ratio patiebatur) domum in remoto loco Romæ exædificandam curauit: in qua, qui literarum ſtudijs inuigilarent, interdum laxarent animũ, & aliquid de ſumma illa ſtudendi, meditandique contentione remitterẽt. Sed cùm inopia pecuniæ obſtaret, nonnullique id dicerent, viuendi tum

quidem tempus esse, non laborioſe ædificandi: nunquam de ſententia deduci Ignatius potuit, pluris ſibi eſſe dicēs quam omnes theſauros, cuiuſuis fratris ſalutem. Illudque addebat, Cùm homo ægrotat, rarò aliquid boni poteſt in aliorum vtilitatem facere: quando verò ſanus eſt, poteſt multa bona facere.

Cùm grauiſſimè ipſe langueret, & ad illum ſubleuādum, Patrum, qui Romæ tum quidem eramus, prēcib. temporarium Vicarium admittere cogeretur: omnibus, quæ domeſticus Miniſter ad ſe referri ex præſcripta ſui officij regula deberet, in Vicarium reiectis: illa tamen excepit, quæ ad curam, ſalutemq; eorum qui ægra eſſent valetudine, pertinerent. Hæc enim ad ſe tū etiam referri volebat.

Patrem Iacobū Lainem cum Ignatio iter vnà facientem, acerbiſſimus quidā dolor inuaſit, quem vt leuaret & mitigaret Ignatius, quem vnicum ex eleēmoſyna denariū acceperat, eo equum conduxit: in eum Lainem palliolo ſuo tenui attritoque inuolutum, impoſuit: & vt magis hominem animaret, ipſe, tanquam Helias alter, tanta animi alacritate, atq; pedum velociтate

tate antecedebat, vt Laines præeuntem illum equo vix consequi posset.

Dicam quod ęgrotanti mihi accidit. Cùm de nocte sanguis mihi ex brachio esset missus, custodesque, qui excubias agerent, Ignatius apposuisset, reliqui quieti se dedissent, ad multam noctem, alijs dormientibus, bonus sollicitusque pater vigilabat. Bis tèrve misit, qui brachium exploraret, circumligatum ne esset commodè: ne fortè, soluta vena, sanguis effluèret, & subitum (quod nonnullis euenit) interitum adferret.

Mirabili Dei prouidentia factum esse dicebat, vt tot ipse morbis esset obnoxius, vt ex suis doloribus aliorum dolores æstimare disceret.

Et hoc quidem misericordiæ erat, & benignitatis. Illud tamen seueritatis, quòd ægros volebat omnem sui curam deponere; dicto audientes esse; patientes, tractabiles, minimè querulos, aut morosos; cælũ ad arbitrium suum non mutantes, neque ea de re medicũ consulentes: denique qui scirent, se superioribus suis curæ esse, & nihil minus sibi, quam de se, curandum. Qui secus facerent, in eos vbi conualuissent, grauiter animaduertebat. Si quem

verò cerneret difficili, immoderatoq; ingenio,& propter contumaciam carnis,robustamque naturam, minus se ad spiritus, mortificationisque legem accommodantem:illum verò,vt spiritus saluus fieret, facilè patiebatur suprà vires etiam aliquando laborare: & si in morbum incidisset, haud ita grauatè ferebat,adhibebatque cum medicinæ modum, quem & paternæ charitatis ratio,& illius spiritalis salutis poscebat.

DE MAGNITVDINE ANIMI.

CAPVT IX.

CONstantiam Ignatij,fortitudinẽ, magnitudinemque animi multa declarant.

Cum morbo sæpe tentaretur, & doloribus torqueretur,nullum vnquam gemitũ edidit, nullũ afflicti animi signũ: sed placidè, vt remedia adhiberentur, admonebat:tulitque triduo aliquando sedatissimè dentiũ dolorẽ grauissimũ, neq; vllam tamen doloris significationem dedit. Aliàs item,ad morbũ, quo laborabat, curandum, quidam ex nostris lineum panniculum ceruicibus Ignatij

gnatij circumponens, & consuens, auriculam etiam illius incautè perforauit, acuque traiecit. Ad quem Ignatius moderatissimè illud tantum: Vide, inquit, frater quid facias. Quanquā quid mirum, tam patienter illum Christianæ iam militiæ ducem, acus tulisse vulnus, qui vanitatis adhuc miles, secari crus sibi tam fortiter pertulit?

Romæ anno 1543. P. Petrus Codacius, magni vir animi, Christique paupertate diues, ac de vniuersa societate optimè meritus (qui primis illis, difficillimisque temporibus, ad subleuandam Societatis nostræ tum nascentis inopiam, singulari Dei beneficio nobis donatus est) cùm in conducta domo viueremus, extruere aliam, in qua nunc habitamus, est aggressus, magna potius diuinæ prouidentiæ spe, quam præsenti pecunia fretus. Ad ædificationem cœmenta, calcem, reliquamque materiam comparauit. Sed cùm soluere creditoribus non posset, illosq; diem ex die iuberet expectare, missi tandem domum à magistratu apparitores sunt, qui Codacium pignoribus ablatis coërcerent, & in domesticam supellectilē inuolarent. Ea erat tenuis sanè, ac peranguſta, quæque no-

ſtram paupertatem ſatis per ſe indicaret. Miniſter domus cum ſatellitū turbam irrumpentem aſpiceret, miſit repētè, qui curriculo Ignatium moneret de noſtræ domus exſpoliatione. Cui apud viros nobiles amiciſſimosque ludenti, qui miſſus erat cùm rem ordine in aurem inſuſurraſſet, nihil omnino commotus: Bene, inquit Ignatius, habet, ſat eſt: ſermonemque ſuum, quem fuerat exorſus, pertexuit. Quo ſermone omni poſt horam confecto, placido vultu Ignatius ad amicos; An neſcitis, inquit, quem paulò ante nunciū acceperim? Quem? illi. Cum rem ſubridens aperuiſſet, & (quaſi nihil ad ſe pertineret) æquiſſimo eſſet animo, perturbātur illi, rem indignam dicūt, ſeque in omnes partes verſant, vt tam graui malo remedium inueniāt. Sed eadem tranquillitate Ignatius, eodemq; vultu, Nihil eſt, inquit, opus. Nam ſi lectos auferent, terra nobis cubile erit: pauperes enim ſumus, & vitam pauperib⁹ dignā agemus. Quod ſi ego præſens fuiſſem, nihil amplius ab illis certè poſtulauiſſem, quàm vt ſcripta mihi quædam relinquerent, cætera ſuo arbitratu auferrent: id ſi negaſſent, ne ego haud magnopere contēdiſſem. Quid plura?

Hic-

Hieronymus Salla, homo nobilis, & vicinus & amicus noſter, ſuam authoritatē interponit: res noſtras eodem loco futuras, ſuam fidem obligat: Satellites nihil omnino de reb. noſtris attingunt. Poſtridie amicus Societatis quidam ſacrę Theologię Doctor, cui Hieronymus Arzius nomen fuit, huius quidem rei omnis ignarus, ſed diuino afflat⁹ inſtinctu, Ignatium accerſit, ducentos aureos coronatos in manum Codacio dat: illis ęs alienum diſſoluit, & hoc tam illuſtri exemplo diſcit, quā ſit extremis etiam rebus ac deſperatis, ſperandum in Domino.

Atque in hac firmiſſima in Deum ſpe, pecuniæque deſpicientia, Ignatij altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, reque pauperrimus: animo, Deique fiducia opulentiſſimus. Quapropter nullum, qui ad inſtituendum noſtrum aptus, vocatusque à Deo videretur, à Societate vnquam excluſit propter noſtrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter vſurpabat: Nos quidem Deo ſeruiamus: ille certiſſimè reget nos, & nihil nobis deerit. Iactemus cogitatum noſtrum in Dominum, & ille nos enutriet. Speremus in Domino, & faciamus bonitatem,

Pſal. 22. *Pſal 36.* *Pſal. 34.*

tem, & pascemur in diuitijs eius. Et cũ quidam non ex externis modò, sed etiam ex domesticis vehementer mirarentur, qua fretus spe, tã multos Ignatius nullis certis reditibus fũltus, Romæ haberet, quibus alendis, magnæ facultates vix sufficerent, idque familiariter ex ipso quærerent. An nescitis (inquit) quãtas vires spes in Deum habeat? vel ignoratis, parum illi esse loci, vbi omnia abundè suppetant? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur, vbi nostra esset in Deũ spes? Spes enim quæ videtur, non est spes. Nam quod quis videt, quid sperat? Rom. 8.

Atque ita sanè euenit sæpissimè, vt nostra paupertas ex spe contra spẽ sustentaretur: eiusq; rei multa sunt, eaq; clarissima exempla, quæ si persequi omnia velim, longus nimis sim, pauca tantùm subijciam, ex quibus similia intelligantur.

Quo tempore bellum inter Paulum IIII. Pont. Max. & Philippum Regem Catholicum gestum est, magna erat in vrbe annonæ caritas, & domi nostræ rerum omnium penuria: itaque nonnulli ex nostris suadebant Ignatio, vt familiã suam quæ Romæ erat, diuideret: & partem nostrorũ ad alia Col-

legia,

legia, vbi cōmodius alij possent, amandaret, Ignatius verò hoc ipso tempore Antonium Labacum, architectum apprimè nobilem atque excellentem, qui filium habebat in Societate, ad se accersiri iubet, cum eo, de solo eligendo ac designando & duobus Collegijs Romano & Germanico ædificandis agit diligenter; iubet vti formam exemplarque delineet, rationes sumptuum subducat, ac rem totam perscribat. Atque hoc facto declarauit Ignatius, illa Dei opera altissimis fixa esse radicibus, & supra eam petram esse fundata, quæ neque imbrium vi, neque fluminum exundatione & concursu obrui possunt, neque ventorum impetu labefactari.

Aliàs item, Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S. R. E. Cardinalibus propter obitum Pauli III. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia nostri premebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æstimantes. Ignatius verò, eo ipso tēpore, familiam suam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis candidatos in Societatē admisit: multis eius animum admirantibus, quibus quod

consecutum est, admiratione noua admirationem ademit. Nam hoc ipso tempore cùm aliquando Ioannes Crucius, domesticus obsonator, homo simplicissimus, & feruens spiritu, ex Diui Ioannis Laterauensis templo, vesperi domum reuerteretur, ad amphitheatrum, quod vulgo Colosseum dicunt, in hominem incidit, qui in manum illi centum nummos aureos silẽtio tradidit. Eius aspectu plurimum Ioannes cõmotus est, & horrore quodam perfusus: tradita enim homo pecunia, ex oculis mirantis subitò euanuit.

Aliàs etiam, dum idem item Ioannes summo mane obsonatum it, obuiam illi factus est quidam, qui marsupium aureis nummis plenum in manum dedit. Et quòd nondum planè illuxisset, quis esset, agnosci non potuit. Obsonator certè noster, dæmonem suspicatus, eiusque timens insidias, in templum Diuæ Mariæ supra Mineruam, quod proximũ erat, se repentè coniecit, precatusque Deum est, vt se dolo & fraude omni liberaret. Pecuniam domum allatam, adulterinã nonnulli suspicabantur; & à diabolo, vt nobis imponeret, pręstigijs quibusdã adumbratam.

tam. Sed tam ē vera, & recens, & aurea fuit: eaque debita soluta sunt. Eodem penè tempore, in alia nostris difficultate versantibus, dum in propæculo loco, apertam arculam tomento, & scrutis vilissimis refertam, Pater Ioannes Polancus domi perscrutatur, & scripta quædam diligentius inquirit; recentes nummos aureos, fulgentesque in ea, casu reperit, quibus subuentum præsenti necessitati est. Nam illud diuinæ quidem prouidentiæ signum, minus tamen mirandum est, in summis rei familiaris angustijs fuisse, qui nostræ necessitatis insci, pecuniam vltrò offerrent, vel etiam benignè domum deferrent: qua ratione nostram sæpè inopiam subleuarunt.

Atque hac quotidiana experientia Ignatius confirmatior, & indies singulari in Deum spe erectior euadebat, cùm tot argumentis disceret, se, suosq; illi curæ esse: & vbi maiores rerum ad vitam necessariarum angustiæ timeri coperant, ibi diuinam prouidentiam largius omnia suppeditare, & benignius sibi præsto esse. Illud propterea quòd sit maximè insigne, & Romæ nostris omnibus vulgatissimum, addendum duxi: Anno salutis nostræ 1555. 16. Septem-

ptembris, Ioannes Polancus pecuniam ad sumptus Collegij Romani necessarios, neque mutuam, neque fœneratitiam, neque vlla alia ratione diligentissimè conquisitam inuenerat. Rem ad Ignatium placidissimè detulit. Ille verò in cubiculum se abdidit, orationi se dedit, Deum precatus est, vt præsenti subueniret inopiæ. Post orationem Iacobum Lainem, Christophorum Madridium, ipsum denique Polancum ad se vocat; ipsis quid à Polanco acceperit, exponit; seque rem tota Deo commendasse ait; & se quidem neque Prophetam esse, neque filium prophetarum, sed tamen pro certo habere, Deum reb. prouidentissimè consulturum. Et ad Polancum conuersus; Tu (inquit) Polance, in sex proximos mēses Collegij res curato, & illi sumptus necessarios suppeditato, ego te istarum rerum cura posthea liberabo. Permirum fuit; eo ipso die, qui tamen iam vergebat in occasum, duobus ex locis, ab hominibus nostræ inopię atque difficultatis ignaris, sponte pecunia missa est, qua ex illis tunc angustijs exire licuit. Profectus sum ego Octob. mense proximo in Germaniam inferiorem, & mense

Martio

Martio insequentis anni 1556. cum sex mensium spatium ab Ignatio definitum, aut effluxisse iã, aut appetere videretur, Romam ad Martinum Olauium scripsi, me vt de rei exitu faceret certiorem. Ille verò rescripsit, pridie eius diei, quam à me literas accepisset, magnam pecuniæ summam eleëmosynæ nomine Romam nostris allatam, æs alienum penè dissolutum. Polancum anxia illa rerum necessariarum cura liberatum, solutiore animo esse, res omnes fluere, & supra opinionem omnium, quàm vnquam antea copiosius abundare: itaque verba Ignatij re ipsa & felicissimo successu adeò esse comprobata, vt ipse maiora miracula non requireret, ad habendam fidem Ignatio: sed cæleste tantùm lumen, quo illustratus mẽtis oculis videret, quę corporeis oculis cernebat.

Quid illud, quod ex superiori narratione perspici potuit? quòd antequam socios cogeret Ignatius, se desertũ ab omnibus, quam cuiusquã patrocinio defensum, in tot, tantisq; contentionibus esse maluit? Socios autem cùm haberet, coniectas in se calumnias iudicio est persecutus: hominumq; vel imperitorum ignorantiã, vel perditorũ, amen-

amentiam, nihil contra veritatem valere passus est? Quorum alterum, robusti fuit animi, magnæque constantiæ: alterum etiam charitatis, eximiæq; prudentiæ.

Illud etiam præstantis animi signi est, quod multi obseruarunt in Ignatio. Nam cùm fracto corpore esset, morbisque confectus, & multis auxilijs necessariò indigeret, ad tam multa, & magna negotia, tamq; varia conficienda, quæ in constituenda Societate, ac propaganda, quotidie noua occurrebant: si tamen diuinæ gloriæ ratio, aliorumque id poscceret maior vtilitas, libentissimè sanè optimũ quemque, sibique maximè necessarium ab se dimittebat. Fecitque non semel, vt quibus in Societatis administratione plurimum Romæ vteretur, eos ferme omnes, alium alio amãdaret, solusque remaneret, qui tantam rerum molem suis humeris sustineret.

Infirmissima valetudine, affectaque iam ætate, ac propemodum extrema, ipsum ego Ignatium dicentem audiui, se quidem, si ex vsu Ecclesiæ Christi futurum esset, vt Roma vel in Hispaniam vsque suis pedibus iret, non modò æquo, sed etiam libenti ac magno animo,

mo, iter illud suscepturum, & vt sperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo.

In aduersis sustinendis, & magnis difficultatibus explicandis, ita erat excelso animo, & erecto, vt morbo sæpè oppressus, si quis nodus existeret, ad quem expediendum, virtute illius esset ac prudentia opus, statim quodammodo conualescceret: & animo corpus regente, sanus fortisq; videretur. Ex quo illud iam nostris tritum erat, quoties ex morbo decumberet, optandum esse, vt aliquid eiusmodi existeret, ad quod explicandum Ignatius è lecto surgere, & morbum depellere cogeretur.

Adijt aliquando Ignatius ad salutandum principem virum nostri studiosum, à quo minus officiosè, quàm par erat, exceptus est. Causam Ignatius arbitratus est, quod minus eius opera, ad res Societatis, atque patrocinio vteretur. Erat enim, aut videri volebat Societatis nostrę percupidus, molesteque forsitã ferebat, quod alios ad nostram defensionem, se prætermisso potius adhiberemus. Tunc Ignatius mihi, Dicam (inquit) illi, & apertè dicam, me ante 30. annos à Deo dicisse, vt in ijs effici-

efficiendis quæ Dei sunt, omnia auxilia conquiram: sed ita, vt non in externis adiumentis spem meam, sed in ipso Deo bonorum omnium effectore, constitutam putem. Quòd si inter hæc subsidia efficiendique instrumenta, se vnum esse vult, libenter eo vtemur: sed ita demũ, si intelligat nos ab vno Deo pendere, Deo non hominibus niti.

Erat autem vt in rebus arduis suscipiendis strenuus, ita in susceptis retinendis constantissimus, animique firmitate singulari: cuius constantię causæ multę erant. Circumspiciebat enim omnia attentissimè, animoque collustrabat, antequam quicquam aggrederetur. Orabat multũ, flebat, gratiam flagitabat à Domino, cuius sæpenumero diuina luce perfusus, voluntatem intelligebat, neque se ab ea diuelli vllo modo patiebatur. Præterea adhibebat eos in consilium, quorum curæ commissa erant, eorumque exquirebat iudicium, quibus illa potissimum essent cognita, atque explorata, quæ in deliberatione versabantur. Atque hunc in modum prudenter susceptum negotium, perseueranter vrgebat.

Com-

Compluti aliquamdiu habitauit in hoſpitali domo, quam vocant Altozanæ, quæ quidem domus, id temporis, lemuribus, nocturniſve laruis infamis vulgo ferebatur: eaque pars Ignatio ad habitandum data, quæ maximè putabatur infeſta. Ibi cùm aliquando primis tenebris eſſet, horrore quodam perfuſus eſt; quaſi dæmonum truculentus aliquis, terrificusque obijceretur aſpectus. Sed continuò ſe recepit, inanemque terrorem animaduertens, in genua procubuit, & magna animi vocisque contentione appellare, prouocareque dæmones cœpit: Si tradita, inquit, à Domino, in me vobis poteſtas eſt, præſto ſum: poteſtatem datam in me, neque repugnantem neque verò recuſantem conuertite: ſin poteſtatem nullam habetis, quid miſeri atque imbecilles furitis, laruisque vmbratilibus, trepidos puerorum territatis animos, & iniecto vano terrore concutitis? An quibus re non poteſtis, falſa rerum imagine nocere vultis? Quæ ea animi firmitate dixit, vt tunc omnem metum depelleret, & in poſterum aduerſus omnes diaboli impreſſiones ac terricula, multo etiam eſſet erectior.

Dormi-

Dormientem Ignatium strangulare diabolum voluisse, Romæ anno Domini 1541 audiui. Guttur enim quasi manu iniecta stringere, præfocareque conatus est, tam fortiter, vt nullo conatu posset Ignatius Iesu sanctissimum nomen inuocare. Sed cum neruos animi corporisque omnes quantum maximè posset, intēderet, vim vi repellens, in suauissimam tandem vocem erupit, Iesumque clamauit, qua voce diaboli conatus repulsus est. Porrò ex contentione Ignatius (quod postea vidimus atque animaduertimus) per dies aliquot raucus omnino ac sine voce fuit. Huic affine est quod à Ioanne Paulo, qui diu comes Ignatij sociusque fuit, accepi. Dormiebat Ioannes in cubiculo apud Ignatium proximo, & nocte intempesta aliquando è somno excitatus, audire sibi visus est plagarū crepitum, & valentissimorum hominum strepitum, quasi Ignatium diuerberātium, ipsiusque Ignatij gemitus atque suspiria. Ad Ignatium statim accurrit, in lecto sedentem offendit, stragulo ad pectus brachijs compresso, veluti erectum, atque inuictum, & ad verbera excipienda paratum. Cui Ioannes: Quid hoc, inquit, rei est, Pater? quid audio?

dio? quid video? Ad quem Ignatius: Et quid, inquit, audiuisti? Cùm narrasset: abi inquam, dormi. Redijt in cubile Ioannes: paulò post audiuit iursus grauiter pulsari Ignatium, eçdiq;. Ad ipsum recurrit, immotum reperit, sed veluti ex magna lucta animiçque contentione anhelantem, à quo denuò lectum repetere, somno se dedere, neque amplius surgere iussus est.

Otiosum esset persequi singula, quæ ad robur Ignatij, magnitudinemque animi pertinent. Etenim vir ille fuit in magnis cogitandis excelsus, in aggrediendis strenuus, in aduersis sustinendis inuictus, & perseuerans, nullis periculis animum submittens: nulla hominum potentia, aut authoritate, ab eo quod rectissimum duceret, statuçque constantiæ discedens.

DE RERVM SPIRITALIVM prudentia.

CAPVT X.

SIngulari conscientias perturbatas tranquillandi gratia, ac prudentia fuit: vsque adeò vt sæpe qui medicinam ab illo peteret, cùm morbum ipse suum explicare non posset, Ignatius

tius tamen, quasi intima & recondita illius cordis penetrasset, quæ in eius animo versarentur, clarè dilucideque exponeret. Deinde simili aliquo exemplo, quod sibi accidisset, remedioque quod expertus esset, breuiter explicato, facilè afflictis animis omnem mœrorem, atque ægritudinem absterge-bat. Exempla multa sunt, quæ breuitatis causa prætermitto. Certè liquet, initio ita fuisse à Deo exercitum Ignatium, ac probatum, vt probari eum oportuit, qui tot filiorum parēs, qui dux tot militum futurus esset.

Lutetiæ quidem Sacerdos dignitate, professione Religiosus, vita prophanus ac perditus, Ignatio erat propter morum dissimilitudinem maximè infestus. Ad quem sanandum Ignatius, cùm omnes sibi aditus videret occlusos, hanc rationem excogitauit: Dominico quodam die, ad sacratissimum Christi corpus sumendum de more profectus, quòd propè templum habitaret, vbi Eucharistiam sumere volebat, bene mane ad hominem diuertit: rogauitque, vt quoniam confessarium alium nō haberet ad manum, sibi peccata sua confitenti operam daret. Ille exhorruit primùm Ignatij ingressu: dein-

deinde multò magis quòd id peteret miratus est : postremò dedit inuitus, quod honestè negare non poterat. In confessione Ignatius postquam quotidiana & leuiora errata exposuit, addidit se etiã quædam præteritæ vitæ crimina, quorum stimulis maximè vrgeretur, aperire velle, vt eorum recordatione salubri pudore suffusus, veniã à Domino faciliùs impetraret. Hic cœpit delicta iuuentutis suæ, & ignorantias recensere, tanto dolore ac gemitu, tam profusis lacrymis, vt suo fletu, flere hominem cogeret, vehementerque compungeret. Expendebat enim vero iudicio, ac magno verborum & sententiarum pondere exaggerabat, quanta Dei esset, quem offenderat, maiestas, quanta viciſſim sua ipsius vilitas atque abiectio: quanta illius in se liberalitas & mansuetudo, quanta ipsius ingrati animi obliuio, & in tã benignũ Dominum scelus; prorumpebatque Ignatius in lacrymas, & intimũ doloris sensum deficientibus verbis explicare non poterat. Quid multa? cùm in vita præterita Ignatij, Sacerdos vitam suã præsentem expressam, quasiq; suis coloribus expictã cerneret, & alieno ex dolore, eoq; grauissimo, sibi propter maiorẽ

causam

cauſam vehemẽtius etiam dolendum intelligeret, ita commotus eſt, atque animo commutatus, vt quem prius deteſtabatur, admirari Ignatium inciperet, vitamque ſuam deteſtari, cuius ſordibus hactenus impensè oblectabatur. Itaque nauigationis cursu in contraria mutato, vela vertit, funemque reduxit: ſpiritualibus exercitationibus ab Ignatio eruditus, ſacris peregrinationibus ſeſe, ac pœnitentię aſperitatibus penitus dedit, vitamque & Sacerdote & religioſo homine dignam ita inſtituit, ac perſecutus eſt, vt ſui Ordinis viris admirationi çquè eſſet atque exemplo. Certè ipſe quaſi ſalutis ſuæ authorẽ Ignatium, ac vitæ parentem ſemper deinceps coluit, ac dilexit, idque apertè non deſtitit prædicare.

Aliàs item, erat Ignatius Lutetiæ aliquando, vnà cum aſſiduo quodam eius comite, ac cæleſtis diſciplinæ diſcipulo (ex quo ipſo hæc audiuimus) hominem reſpicit quendam horridum ac luridum per viam publicam tranſeuntem, prægrandi ſaxo onuſtum, ac veluti gementem ſub pondere. Diuinitus colluſtratus (ſicut rei probauit euẽtus) de repentè comitem ſuum ſimili ſe habitu induere, atq; hominem ſubſequi,

qui iubet, facereque simulatè, quid-
quid illum verè facientem videret, se
enim è vestigio vtrumque consecutu-
rum. Extra ciuitatem homo ille egre-
ditur, insequitur Ignatij discipulus, in
solitarium locum se confert: quò post-
quam ventum est, rogatus homo à no-
stro, quid sibi vellet? quid quæreret? Su-
spendium, inquit, volo, & acerbissimã
mihi mortem conscisce re. Crucior e-
nim nimis, & tristissimis rebus ac per-
ditissimis ad restim adigor. Nulla e-
nim erit requies, nullus laborũ ac do-
lorum finis, nisi mors, quæ mera ma-
lorum est. Hanc mihi inferre statui, &
eccirco huc veni. Cùm autem alter se
in eadem causa esse diceret, multisque
vitam suam obsessam esse molestijs, ex
quibus exire ipsi non liceret, nisi per
mortem, Ignatius interuenit: & ad so-
cium quasi ad ignotũ conuersus, Quis
inquit tu? Vnde? quò? quid tibi vis? quor
sum saxum, quorsum sordidus atque
incultus habitus? Hic ille titubare, hæ-
rere, & supra modum afflictum se ac
perditum dicere, nullumque despera-
tissimis rebus remedium esse, præter
laqueum Quem blandè consolatus Ig-
natius, sensum sermonis suauitate eò
pellexit, vt se consilij sui pœnitere dice

ret,& fero atque execrando mortis genere reiecto spē suam magnā in Deo, vitæ ac salutis parente, atq; certissimā collocare. Tunc ad hominem (cuius causa omnia ex cōposito fiebāt) Quid, inquit,tibi videtur? Ego enim consilium huius boni viri (Ignatium indicās) sequi decerno: quando hanc mortem, quam mihi inferre parabam, breuem quidem,sed miserrimam, altera sempiterna & teterrima consequetur. Neque enim hæc præsentium ærumnarum mors finis,sed principium impendentium malorum, atque æternorum futura est. Quo exemplo animatus homo ille, & blandissimis verbis delinitus ab Ignatio, & confirmatus idem sibi placere dixit: & à detestabili illa,diraque se occidendi voluntate discessit, Deo gratias agens, quòd miseriæ suæ socium inuenisset, & communis calamitatis depulsorem.

Vituperabat gubernatores aliorum & magistros, qui in spiritali vita cæteros omnes ex se metirentur, & ad eandem, quam vtilem ipsi sibi experirentur viuendi orandive rationem reuocarent Hoc periculosum valde dicebat esse, & hominis multiformis gratiæ Dei dona,variasque Spiritus sancti distribu-

ſtributiones ignorantis ; neque ſatis diuiſiones gratiarum, in eodem ſpiritu intelligentis. Vnuſquiſq; enim proprium donum habet ex Deo, vnus quidem ſic, alius verò ſic. 1. Cor. 7.

Ipſe verò quantum in Dei via quiſq; profeciſſet, non fronte, ac vultu, ſed animo & fructu metiebatur : neque ex facilitate quadam & bonitate naturæ, ſed ex contentione, & ſui cuiuſque victoria, virtutum momenta ponderabat : ſecernebatq; acutiſſimè naturæ motus, & gratiæ.

Itaque adoleſcentem quendam ex noſtris, acri ingenio, & vehementi natura incitatum monens Ignatius, & ad prauos animi motus cohibendos paternè cohortans, vince aiebat te, N. vince. Si enim te viceris, ſplendidiorem, quam alij, qui mitiori ſunt ingenio, habebis in cælo coronam. Et cùm hūc ipſum adoleſcentem Miniſter Romanæ domus, me coram, grauiter accuſaret apud Ignatium, & quaſi minus quietum, morigerum ac tractabilem inſectaretur : Ignatius non vulgi trutina, ſed veritate, & ſpiritalis prudentiæ ſtatera rem æſtimans, reſpondit Miniſtro: Mitius (quæſo) & blandius. Equidem iſtum ipſum, quē tu tā acriter

reprehendendum putas, plus ego in Dei via paucis mensibus profeciſſe arbitror, quam duos illos integro anno. Nominauit autem duos, omnium ex fratribus candidiſſimos, & lenitate quadam ingenij, ac morum ſuauitate maximè amabiles. Ex quo apparet, non illum exteriorem tantum ſpeciem reſpexiſſe, vt de virtutis ſolido fructu iudicaret, & blandam quandam mollemque naturam, qua illi duo præſtabant; ſed rem totam perpendiſſe vera ratione, & conatu, ſtudio, ſuiq; peruincendi labore definiſſe. Quæ nimirum in acriori natura perdomanda, maiorem conatum, contentionemq; deſiderant.

Simplicem hominem, & Spiritu Dei atque amore plenum magis diligebat, quàm eruditum, minusque perfectum. Huic tamen, reliquisque, qui vel naturę, vel fortunæ muneribus antecellerent, maiorem curam adhibebat, propterea eam, quę ab illis in multos redundare poteſt vtilitas.

Quæ religionis, nullis proprijs reditibus, ſed quotidianis eleemoſynis viuunt, eas dicebat neque perpetuas, neque in ſuo inſtituto permanentes eſſe poſſe, niſi aut vitę aſperitate, aut inſigni

ni aliqua vtilitate, hominum beneuolentiam in se allicerent, & benignitatē excitarent. Istæ enim duæ res hominū animos plurimum commouent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum inuitant.

Non temerè quodlibet vtebatur; sed magno delectu, quid cuique committeret, prouidebat: & gubernandi quidem alios, regendique, aut duram aliquam prouinciam vix vlli tradebat, cuius spectata virtus, diuque probata antea non fuisset. Romæ tamen, vt periclitaretur ingenium, & vires aliquorū tentaret, eosque paulatim ad maiora exerceret, rudibus hominibus, atq; inexercitatis in hoc genere officij, interdum est vsus.

Illud diligentissimè cauit, ne quid nostris obreperet, quod candorem fidei quoquo modo inquinaret, & peregrinis omninò, aut nouis opinionibus inficeret. Itaque cùm timeret, ne ex Hebraicæ linguæ necessaria cognitione aliquid discerent, ex quo ad nouas interpretationes perquirendas, nouosque sacræ Scripturæ sensus delaberentur: statuit, vt nostri veterem, vulgatamque editionem, longo tot seculorum vsu comprobatā omninò re-

tinerent : & magno etiam ſtudio tuerentur. Quod Concilium etiam Tridentinum, ſuis poſtea decretis cauit & ſanxit. Adde eodem, quod mali autoris, aut certè dubij, ac ſuſpecti, bonum etiam librum legi in Societate nolebat. Namque aiebat, dum mali autoris bonus liber legitur, primò quidem placet ipſe liber, paulatim deinde qui librum ſcripſit : qui quidem probatus, blandè in animos teneros, atq; molles influit, & lectoribus iam beneuolis, ſuiq́ue amantibus, doctrinam ſuam facilè perſuadet : vt quicquid ſcriptum ab illo ſit, id etiam verum iudicetur. Ita quod infectum veneno eſt, id longiſſimè etiam ſerpit, & dum principijs cautè non obſiſtitur, ægrè vitantur extrema. Hoc de Eraſmo Roterodamo, hoc de alijs eiuſdem farinæ ſentiebat ſcriptoribus : idq́ue multò ante quam Apoſtolicæ ſedis cenſura notarentur. Oportet enim Monachum (vt præclarè ſcriptum eſt à Diuo Baſilio) hęreticum hominem auerſari, genuinos, ac probatos libros legere: reprobatos & apocryphos penitus non contingere : nam ſermo eorum (ait Paulus) vt cancer ſerpit.

Seſſ. 5. ſub Paulo 3.

Baſil. ſermone 3. de exercitatione piet.

2 Tim. 2.

Eam-

Eandem etiam diligentiam adhibuit, vt ſtudium orationis ac mortificationis ex veritate in Societate (vt par eſt) æſtimaretur: eiusque fructus, non falſis atque ſpecioſis titulis (qui imprudentium oculos plerumque excæcant) ſed ſpiritali profectu, & perfecta ſui cuiuſque victoria, tanquam certiſſima regula definiretur: vt ex ijs quæ mox ſubijciam, fiet manifeſtum.

Anno Domini 1553. F. Reginaldus, Dominicanæ familiæ monachus, vir grauis, & vita, ætate, atque prudentia inter ſui Ordinis viros apprimè nobilis, noſtriſque perſtudioſus, Ignatium 23. Maij officij gratia Romæ conuenit, & me ac P. Benedicto Palmio præſentibus, inter alia, Bononiæ in Cœnobio fœminarum ſuæ curæ commiſſo, virginem quandam eſſe dixit admirabilem, & orationis virtute præſtantem: quæ ſæpenumero alienaretur à ſenſibus, atq; extra ſe ita poneretur, vt neque admotum ignem, neque ſtimulos corpori adhibitos ſenſu perciperet: ad omnia denique mortuæ iacere ſimilis, præterquam ad vnam obedientiæ vocem. Excitabatur enim, ac veluti de leuiſſimo ſomno expergefacta ſurgebat ab oratione, ſimul atque

vocem præfectæ monasterij se vocantis audiuisset. Hæc eadem virgo, Domini nostri Iesu Christi cruciatus ferebatur imitari, & quos ille in corpore suo pro nobis dolores pertulit, ipsa suis doloribus ita repræsentabat interdum, vt in Christum ipsum amore transformatam diceres. Nam stigmata habere in manibus videbatur, perfossum latus, caput veluti compunctum spinis atque transfixum, guttatim distillans ac cruore madidum, & id genus alia quædam: eaq; bonus Pater suis ipse oculis se vidisse aiebat, suis tetigisse manibus, alienis oculis atq; manibus fidem negantem. Hæc cùm narrasset, ex Ignatio quæsiuit familiariter, quod eius esset de istiusmodi rebus iudicium? quas ipse non audebat vel probare omninò, vel improbare. Cui Ignatius illud tantùm: Ex omnib. inquit, quæ narrasti, Pater, nihil minus habet dubitationis, quàm illud promptę obedientię signum. Reginaldo à nobis digresso, rogaui ego Ignatium solus solùm, quæ eius recondita esset de proposita quæstione sentētia? Et ille, Propriū, inquit, Dei est Petre, animas hominum sanctificare, in eas influere, suis eas donis complere: idq;

tam

tam copiosè facit nonnunquam, vt animæ Dei gratia circumfluentis plenitudo, in corpus etiã deriuetur, emineatq; foris quod intus est, sed id perrarũ est. Dæmon verò, quoniam vim ipsam nõ habet in animam, simulatis rerum atque adumbratis imaginibus, mortalium mẽtis vanitatis sectatrices, & nouitatis auidas, per corpus sæpè deludit. Idque exemplis etiam mihi notis confirmauit. Virginem autem illam Bononiensem, quam admiratione stupefacti homines intuebantur, pessimũ exitum habuisse audio, fumumque ex fulgore dedisse.

Atque illud quoque persimile est: Anno opinor 1541. Martinus de Sancti Cruce (qui Conimbricensis postea Collegij Rector fuit, Romæque anno 1547. feliciter obdormiuit in Domino) vir tunc nouitius Societatis, ac feruens spiritu, cum sermonem aliquando cum Ignatio haberet (cui sermoni ego quoq; interera) incidit mentio de femina quadã, Magdalena de la Cruz nomine, quæ per id tempus Cordubæ in Hispania, & Religionis professione, & opinione sanctitatis omnium ore celebrabatur. Quam cum magnopere Martinus laudaret, eamque se vi-

disse, cum ea se collocutum diceret, ac multa contulisse, ex quibus eius tum sanctitas, tum prudentia elucceret: Ignatius grauiter hominem obiurgauit, quod fœminam illam eo loco poneret, quodque tanti faceret exteriora quædam signa, & minimè certa sanctitatis indicia pro non dubijs atque exploratis haberet: opinionemque illam deponere iussit fallacem, hominique nostræ Religionis indignam. Quod Ignatij iudicium, aliquot annis pòst, rei exitus comprobauit. Illa enim quæ ab ipsa infantia Deo sacrata fuerat, quæ pœnitentiæ asperitate præclara, orationis assiduitate excellens credebatur, prudentiæ laude singularis; à qua (tanquam futura præsentiret, & conscia diuinæ voluntatis, mente præsaga ventura prædiceret) responsa multi petebant; quæ denique omnium virtutum opinione florebat, & veluti de cælo delapsa virgo colebatur; certis vestigijs deprehensa tandem est, cognitumque est omnibus ac compertum, fraude diaboli atque artificio egregiè illam hominibus impositisse, eamque deceptricem & leuē, & falsa opinione errore hominum à pueritia commendatam, animum vul-

tu,

tu, vitam parietibus, flagitia captiosis artib. dæmonis, pręstigijsq; rex esse. Sed hæc obstructio nec diuturna fuit, nec obducta, ita vt curiosis oculis tandem perspici non posset. Ficta enim fucataque omnia, celeriter decidunt.

Sacerdotem quendam ex nostris ad se (me coram) accersitum acriter corripuit, quod cum nouitio de rebus ab nostro alienis instituto loqueretur; exemplaque virtutum longè posita potius quam domestica afferret; eiusque hominis spiritum miraretur, & probaret maximè, cuius sanctitas peregrino feruore, raptibus ac reuelationibus potissimum constare videbatur. Quæ quidem omnia procul esse à nouitijs debent, quorum animi teneri adhuc & molles, certis, germanis, & in propria cuiusque vocatione, atque instituto, legitimis opinionibus imbuendi sunt; erroribusque qui ferè incautis animis obrepunt, omni cura atque diligentia detractis, ad veras, solidas, atq; expressas virtutes studiosè effingendi atque efformandi. Nam quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu. Quæque seminauerit tyro, metet veteranus.

Bonos

Bonos bene valere cupiebat, malos malè, vt & illi integris ad Dei gloriam vterentur viribus, & isti multiplicatis infirmitatibus accelerarent ad Dominum, vel leuiùs certè remissiusque illum offenderent, iuxta illud Pro-
Psal. 10. phetæ, Contere brachium peccatoris. Si quem ex ijs, qui in ipsius potestate essent, præfractiorem esset nactus, quemque à recta obedientiæ regula perturbatio aliqua animi detorsisset (neque enim mirandum est, in tanta multitudine eiusmodi aliquem reperiri) cùm hoc tam prudenter beneuolentia, patientiaq; certabit, vt vel mitigaretur omninò, & Ignatij charitati succumberet, vel eò tandē erumperet, vt suam ipse cōtumaciam agnosceret, aut inexcusabilem certè efficeret.

Dicebat, à diabolo ita hominem aliquando tentari, atq; opprimi quodammodo, vt de mentis exijsse potestate videatur: & interdum naturæ adscribi, morbo nonnunquam, quod tentationi esset tribuendum.

Diabolum item, cum adoriri quempiam, exagitareque infestius cupit, nocturnum tempus maximè obseruare, in quo ille, quem aggredi parat, è somno suscitatus: vt experrecto, fœda

fœda & impura ſtatim obijciat, antequam à Deo ſanctis cogitationib. occupetur.

Perutile ſentiebat eſſe, cũ quis grauius impugnatur, ſi ſemper aliquem habeat, à quo recta audient ſuſtentetur ac fulciatur: vt vbi oppugnantium dæmonum adeſt copia, ibi etiam propugnantium non deſit multitudo: & conatus conatu, quaſi clauus clauo, repellatur.

Proprium diuinæ bonitatis aiebat eſſe, ea vehementius defendere, quæ à diabolo acrius oppugnãtur: & firmius communire, quæ hoſtis demoliri conatus eſt: laborisque quem repugnando ceperis, magnitudinem, conſequẽtis conſolationis magnitudine compenſare.

Sanandis morbis, qui ijdem videbãtur omnino, diuerſas, interdum etiam aduerſas & contrarias adhibebat medicinas. Nam alium blandè curabat, ac ſuauiter, durè alium, & ſeuerè: exitus tamen oſtendebat, ſemper eam curationem fuiſſe cuique adhibitam, quæ optima cuique eſſet, & accommodatiſſima. Atque huius excellentis, diuinæque prudentiæ ratio non vna erat, neque ſimplex, ſed multiplex & varia.

His vitijs curandis, quæ inueteraue-rant, penitusque in animis insederant, efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes versabat hominem, quem sanare vellet: tam varia, multipliciaq; remedia adhibebat, vt vix quippiam esset tam insitum, quod non euelleret. Modi autem, quibus vtebatur, multi erant. In ijs, crebra examinatio sui ipsius, de ea re, quam emendare quisque vellet, idque statis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret, antequam cibum sumeret, lectumve peteret, fido alicui, certoque homini renũciare iubebat, an examinationem illã ex præscripto feciſſet. Obseruare alios, qui in eodem vitio sint, illosque admonere. Obseruari ab alijs, & moneri. Pœnam certam constituere, quam sibi toties infligeret, quoties deliquisset. Ipse verò Pater, initio suæ ad Deum conuersionis cùm ad risum hominum aspectu commoueretur, verberibus risũ depulit, quibus se toties ad numerum afficiebat, quoties vel leuiter risisset.

Dicebat, innocentiã vitæ ac sanctimoniam multum quidem per se valere, & cæteris reb. omnib⁹ longè præcellere; sed nisi cum prudentia, agendique

cum

cum hominibus modo sit coniuncta, mancam fore atque infirmam, necsatis ad alios gubernandos idoneā: plusque sæpe exquisitam prudentiam cum mediocri sanctitate in gubernatione efficere, quàm cum minori prudentia maiorem sanctitatem. Et hoc quidem si de communi loquamur vsu ac lege. Nam priuilegia sanctorum extra ordinem sunt. Potest enim Deus, & solet amicis atque electis suis beneficia magna sæpe conferre, quæ tanquam extraordinaria, in communem reliquorum ordinem cogenda non sunt.

Præterea, non Dei tantum modo habendam esse rationem docebat, sed etiam hominū propter Deū. Quod sic explicabat: Vt quoniā in hac vita spectatorē non solū Deum habemus & agonothetam, sed etiā spectaculū facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus: prouideamus bona, non solū coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: demusque operam ac connitamur, vt Deo nos quidem primum ac præ cæteris omnibus probemus (de cuius vultu prodit verum iudicium) sed deinceps etiam hominibus propter ipsum Deum. Nemini dantes vllam offensionem, vt nō vituperetur ministerium

1. Cor. 4.

Rom. 12.

Psal. 16.

2. Cor. 6.

rium noſtrum. Item non tantum id reſpiciendum quod Dei zelus per ſe expoſcit, ſed hunc ipſum zelum ad proximorum vtilitates exigendum ac conformādum, Quod tunc demum verus Dei zelus ac ſecundum ſcientiam ſit, ſi aliorum fructib⁹ ſeruiat, & ad Dei gloriam, fratrum etiam ſalutem adiungat: eamque in Deo ipſo intuēs ac perquirens, Deum ipſum in ſe, (vt ita dicam) propter Deum in proximis aliquando relinquat. Miſericordiam (inquit) volo, & non ſacrificium. Et ſi offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ex quo multa facienda, multa fugienda ſunt, hominum non peruerſo iudicio, vt eorum ſaluti conſulamus. Ipſe autem Ignatius nonnulla ſe in noſtra Societate inſtituturū fuiſſe dicebat, Deum tātummodo ſpectantem: à quibus tamē abſtinebat, propter hunc quem ad homines, Dei cauſa, habebat reſpectum.

Patrem Cornelium Brughelman, Flandrum, in recitandis diuinis precibus anxiè nimis laborantem, & totum

ferme

ferme diem scrupulose collocantem, hac ratione sanauit Ignatius. Iussit vt preces ad horologium arenarium recitaret: & in eis vniuerse recitandis non plus temporis poneret, quàm quantũ alij Patres consueuerant: quo tempore consumpto, si qua fortè pars ad totum officium diuinum explendum deesset, eam ille eo die prætermitteret. Cornelius verò, veritus ne quam partem omittere cogeretur, dabat operam diligenter, ne sibi tempus deesset. Vehementius enim angebatur, si quid omnino relinqueret, quàm si quid minus (vt sibi videbatur) attẽtè ac deuotè pronunciaret. Ita scrupulus minor, maiori scrupulo, quasi clauus clauo, exemptus est.

Adolescens quidam Germanus, nostræ Societatis nouitius, tam grauiter aliquando vexatus est, vt de mentis cõstantia deijceretur. Ad illum sanandũ, nihil non tentatum ab Ignatio est, sed nullo successu: Sic enim obfirmato erat animo, vt omnibus consilijs aures occluderet, omnibus machinis impenetrabilis resisteret. Sed miserum adolescentem, fraudulenter circumuentũ ab veteratore humanique generis hoste, atque irretitum videns, conatum

diaboli

diaboli ſuo Ignatius conatu, pertinaciam cõſtantia, calliditatẽ charitate vincendam exiſtimauit. Rogat nouitium, vt aliquot dies domi adhuc maneat, ea conditione, vt Societatis omnibus ſolutus legibus, ſuo arbitratu viuat, dormiat, vigilet, edat, bibat, in otio deniq;, atque in negotio ad ſuam voluntatem ſit: idque ve ita fieret, Miniſtro domus præcepit. Accepit conditionem adoleſcens, ſe ſibi permiſit, liberè cœpit viuere, quaſi exolutus regularum vinculis, quibus ſe dolebat conſtrictum. Sed hac remiſſione animi, hac Ignatij benignitate, quaſi reſpirauit, atque ita immutatus eſt, vt illum ſui puderet, pigeretque, & pœnitentiæ ſuæ pœnitẽtiam agens, ab eius Patris amplexibus deinceps nollet diſcedere, cuius tãtam in ſe experiebatur charitatem.

Doctor erat quidã Lutetiç egregius, quem Ignatius Chriſto cupiebat lucrifacere: multis rebus fruſtra tentatis, ipſum aliquando vno ſocio comitatus (à quo hæc accepimus) domi ſuæ conuenit. Animum relaxantem, & ſeſe honeſto quodam luſu oblectantem offendit. Erat autem luſus globulo-

rum,

rum, qui super mensam certa quadam ratione iaciuntur. Et ille, vt laxamento suo fortè excusationē prætexeret. Opportune, inquit, Ignati aduenis, vt vnà mecum ludas. Negauit Ignatius se lusus illius cōsuetudinem habere, aut artem. Ille instare, vrgere, efflagitare, vt vnà ludat, animi causa. Cùm molestus esse pergeret, & vim propemodum afferret: Ludā, ait Ignatius, tecum, sed seriò, atque ea conditione, vt si vincar, aliquid tua causa faciam; sin vincam, tu viciſſim facias mea. Placuit conditio, & ita conuenit inter illos, vt victus triginta dies victoris iussa faceret, & ad voluntatem illius honesta imperantis se accōmodaret. Lusit Ignatius, rudis, nouus, inexpertus; neq; enim globulos vnquam in manus sumpserat; & ita lusit, vt Doctorem sursum deorsum versaret: neque vnquam in mensa pateretur consistere, vel vnam manum lucrari. Ad quem Ignatij socius identidē dicebat, Domine Doctor, digitus Dei est hic. Victus itaque est, deditque manus, & Ignatij voluntati se ad omnia subiecit. Ignatius verò hominem hortatus est, vt se ad tempus colligeret, & per triginta dies vacaret sibi, exercitationibus spiritualibus (alijs curis

cutis abiectis) se penit⁹ dederet: quod & fecit, magna vitę mutatione, hominūque admiratione.

Feruentes zelo religiosos, & dissoluta omnia reformare cupientes sic interdum reprimebat, vt diceret: Illud in huiusmodi rebus in primis cogitandū, quid à nobis Deus in iudicio exiget: quarumnam rerum rationē reposcet, vt ad Dei iudicium, non ad nostrum sensum vitam instituamus. Exiget nimirum à nobis Deus vitam nostrę vocationi consentientem, & religioso homine ac priuato dignam: vt verè contemptores mundi, spiritu feruentes, orationi instantes simus, & nostri instituti muneribus strenuè vacantes. Reliqua quæ huc non pertinent, neque in nostra potestate sunt, quibus Deus non commisit, eorum ab ijs rationem non poscet. Quamuis etiam desiderio diuini honoris ardere, & precibus instare, & si quando res ferat, homines, in quorum potestate illa sunt etiam vrgere debeamus.

Anno Domini 1554. venit Romā ex Orientis Solis India Andreas Fernādez Lusitanus, probatæ virtutis vir, à Francisco Xauier ad Ignatium missus, vt eum de rerum Indicarum statu

plenius

plenius doceret: ostiumque magnum nostris, ad multarum gentium conuersionem, apertum esse diceret, si qui forte Dei amore inflammati, ac diuinæ gratiæ robore, suique contemptione muniti in eas oras proficiscerentur. Fecit Andreas, à Francisco quod fuerat iussus, sanè diligenter, mandata exposuit; auxilia, nouosque milites postulauit ab Ignatio, responsum tamen certum nullum retulit. Tum Andreas me adhibuit deprecatorem, orans, obsecransque eius vt causam susciperem, quam Deo fore gratissimam sperabat. Negotium suscepi; egi cum Ignatio, qui me audito, aliquantisper sese colligit, & graui seueroque vultu hęc tantum: Non minus, inquit, Petre opus est bonis operarijs atque strenuis, ijs quidem calamitosissimis temporibus, ad Christi fidem in Europa conseruandam, qnam ad illam serendam in remotissimis illis regionibus. Atque vtinam hæc Ignatij verba vera esse, nō tã nostro malo experiremur. Illo enim ex tempore, magnas Ecclesiæ Catholicæ ruinas videmus; multas Prouincias hæreticorum furore conquassatas: serpere quotidie magis contagionis venenum, & incorruptas atque integras etiam

etiam nationes inficere. Opprimat hanc flammā Domini misericordia, & Babylonicum incendium, nostris peccatis excitatum, vento roris gratiæ suæ flante, benignè restinguat.

Atque ex ijs tot tantisque, quas Catholica Ecclesia patitur, calamitatibus ac ruinis, natum puto affectum illum pietatis in Ignatio, & incensum sanctę Inquisitionis tribunali omnibus in rebus obsequendi seruiendique desiderium. Nam cùm animaduerteret auitam Religionem, & Catholicam fidem, Christi sanguine, & Apostolorū doctrina fundatam, à truculentis sacrilegisq; fidei hostibus nostra ętate, omnib. machinis pertinaciter oppugnari; & grauissimos atq; sapientissimos viros, qui cōsilio supremo fidei præsunt, quasi in vigilia quadam stare, luporū rabiem arcere, & sanctissimę fidei propugnationem suscipere: dabat operā, vt eius tribunalis authoritatem ad fidem ipsam tuendam apprimè necessariam, quam maximè posset, per se & per suos conseruaret. Quamobrem, quæcunque ipsi negotia sese offerebant, ad Inquisitionis officium pertinentia, tametsi à summo Pontifice ea impetrare minimo negotio poterat: semper tamen

tamē ad ipsos fidei quæsitores reiecit, per eosque confici voluit, quemadmodū multis exemplis explicare nō esset difficile, quæ breuitatis causa omitto.

Considerans varia, multiplicia, & grauissima nostri instituti ministeria, & quam plena difficultatibus ac periculis sit cum hominibus omnis generis atque ordinis tractatio; illos sentiebat ad Societatem nostram minus habiles, qui non satis essent sæculi officijs & negotijs idonei: illos verò aptos, & nostro instituto congruentes, qui industria & dexteritate quadam etiam in sæculo florere possent, alijsque ingenij muneribus antecellere. Hæc enim illi siue adiumenta naturæ, siue ornamenta, à sæculi vanitate ad Christi veritatem transferentes, vtiliores religioni nostræ (quæ multum in actione etiam sita est) atque accōmodatiores plerumque existunt. Idq; ipsa experientia compertum est.

Vt nihil est quod tranquillum religionis statum magis labefactet atque euertat, quam discordia, ita nihil est quod maiorem religiosis ipsis notam inurat, eosque vulgo magis despectos reddat, quàm si discordes inter se sint, atque esse intelligātur. Nam charitas si abſit,

abſit, quæ vita eſt religionis, mortuæ virtutes omnes religioſæ, ac ſine vita ſint, neceſſe eſt.

Coadiutorem quendam ex noſtris, qui negligētior in re quapiam fuerat, me præſente interrogauit Ignatius: Quid ſpectas? quid quæris in Religione? quem ad finem actiones tuæ referuntur? Ille Deum ſe ſpectare reſpondit, Deum ſe habere finem, cuius cauſa omnia faceret Tum Ignatius, Si Deus, inquit, propoſitus tibi finis eſt, grauiter certè mulctaberis. Nam mundo ſeruire, ac vanitati indulgere, haud magnum ſanè crimen eſt: Deum verò ſpectantem oſcitanter aliquid facere, atq; iguaue, intolerabile eſt. Maledictus, inquit, qui opus Dei facit negligenter.

Perpaucos, ac fortaſſe vix vllum eſſe dicebat, qui perfectè intelligat, quantū Deo volenti in eo operari, ipſe impedimento ſit: quantumque Deus in nobis efficeret, niſi à nobis ipſis impediretur.

Inter commoditates, quas multas ac peregregias deuotus auguſtiſſimū corpus Domini Ieſu percipiendi, ac frequens vſus ſecum affert, illam eſſe eximiam, quod digne communicantem

ita

ita virtute Sacramenti confirmat, vt ne in peccatũ graue labatur, aut si humana imbecillitate victus cadat, breui certè à peccato resipiscat.

Tanti æstimabat persecutiones ac vincula, quibus pro Christo fuerat vexatus atque constrictus, & eo numero ponebat, vt apertè diceret, si quę à Deo creata sunt omnia, altera in parte stateræ collocarentur; in altera, carcer, catenę, probra; vix illa omnia, prę istis, momentum vllum apud se habitura. Neque verò creatam vllam naturam posse lætitiam talem in anima procreare, quæ æquare possit gaudium illud Spiritus sancti, & puriſſimam alacritatem, quam eorum mentibus infundit Dominus, qui multa magnaque pro eius amore pertulerunt Ex quo interrogatus à Patre quodam, quænam esset compendioſiſſima ad perfectionem via: respondit, Si multa aduersa, magnaque pro Christi amore patiare. Pete hanc gratiam à Deo. Nam cui Dominus hoc tribuit, multum tribuit: hoc enim vno beneficio, multa magnaque eius continentur beneficia. Ipse verò Pater, hanc eandem gratiam & postulasse à Domino videtur, & impetrasse, Nam cùm reliqui socijsepa-

rati ab Ignatio essent, & quietissimè sæpe viuerent, simul atque Ignatius ad eos veniebat, & cum ipsis agebat, tempestas aliqua contra omnes, & persecutionis procella repentè excitabatur. Quod Pater Iacobus Lainez sæpissimè obseruauit, & simul ex eo coniecturam se capere aiebat quanta Ignatij vis animi atque constantia, quantum rursus & quàm implacabile dæmonis in Ignatium esset odium, atque inuidia.

Sed quoniam spiritalis prudentia Ignatij, in Exercitiorum spiritualium, & in Constitutionum libris (de quibus anteà diximus) maximè cernitur, è quibus peti possunt quæ ad hunc locum pertinent: hac omissa, quanta fuerit in illo rerum gerendarum prudentia, videamus.

DE PRVDENTIA RERVM gerendarum.

CAPVT XI.

MAgnitudo illius animi cũ summa erat prudentia, constantia cum

rum egregia quadam moderatione coniuncta. Nam etsi in rebus magnis & arduis, ægrè diuelli poterat ab eo quod semel rectum iudicasset, eratque acer & efficax in agendo, non tamen propterea aut nimias celeritates suscipiebat, aut tarditates: sed festinabat lentè; oportunitateque temporũ obseruata, res maturabat, in omnibus excellenti temperatione vtẽs. Ex quo vix vllus eius labor irritus, vix vllũ non perfecturum opus, in magnis etiam atque operosis fuit.

In rebus suscipiendis sæpissimè videbatur nulla humana prudentia vti, sed diuina tantum niti prouidentia: in exequendis tamen, & ad finem perducendis, omnes vias tentabat, vt inchoata perficeret: ea tamen cautione, vt non in humanis subsidijs (quæ tanquam efficiendi instrumenta sumuntur) sed in Deo, bonorum omnium effectore, spẽ efficiendi defigeret: & vt vt res cederet, lætissimo semper, tranquillissimoque animo esset.

Multa instituebat, quorum consilia (quod occulta essent) aut rationi parũ consentanea nonnullis, aut admirabilia certè videbantur: sed tamen eorum exitus, exquisitum spiritum, recon-

ditamque prudentiam declarabant Ignatij : qui ante languorem adhibuſſet medicinam, cuique futura tam ſolerter præuiſa fuiſſent, & præcauta. Atque hæc quidem admirabilis atque diuina prudentia, qua omnibus in rebus vtebatur Ignatius, ex copioſo illo ac cæleſti lumine deriuabatur, quo eius anima illuſtrata, non ſolum præſentia cernere, ſed etiam futura proſpicere videbatur. Apparet enim illi Deum ab initio vniuerſæ Societatis progreſſum, curſumq; diuinitus oſtendiſſe: & quam ſuaues ac vberes fructus, ex arbore, quã ipſe Ignatius plantabat & rigabat, dante incrementum Domino, ſancta Eccleſia perceptura eſſet. Idq; tum ex alijs multis, tum ex ijs quæ ſubijciã, cõiectare licet. Anno Domini 1540. cùm Petrus Maſcarenas, Ioãnis tertij Luſitaniæ Regis apud Pontifi. ẽ Maximum legatus, Ignatium vrgeret, vt ex decem ſocijs, ſex in Orientis Solis Indiam, ad Regis ſui voluntatem mitti pateretur : Ignatius (vt ſuprà ſcripſimus) oratori reſpondit : Si ex decem ſex auferas, quotam obſecro partem reliquo orbi terrarũ relinques? Quaſi pro certo haberet, exiguum illud paucorum ſociorũ ſemen ſpargendum

dum breui, & per vniuersum terrarum orbem disseminandum. Anno item 1549 mecum de Societatis nostrę statu atque incremento loquens, hæc eadē verba mihi dixit : Si decem annos viuemus Pette, mirabilem Societatis quasi cursum videbimus. Viuemus dico? immò verò si tu viues, videbis. Ego enim me tamdiu victurum non puto. Quod vt dixit, ita certè factum est. Nam ipse celerius vitæ laboribus defunctus est, & septem tantum posteà nondum integros vixit annos : & nos intra decem illos ab Ignatio definitos, mirificam Societatis augescentis propagationem, fructum, approbationem vidimus. Accedit eodem, quod me audiente anno Domini 1555. dixit. Nam cùm Collegium nostrum Romanum certas sedes non haberet, sed incertis, ijsque conductitijs ædibus vagaretur & locus certus, & ad Collegium in vrbe constituendum idoneus quæreretur : monuit quidam eius familiaris Ignatium, vt ędes vicinorū professę domo proximas (quæ multæ erant atque amplæ) coëmendas curaret in quibus Collegium ædificaretur multasque attulit commoditates, quas ea res habitura videbatur. Sed Ignatius totum

illud ſpatium vni profeſſæ domui neceſſariũ eſſe dixit. Cùm ille inſtaret, & regentẽ locum multarum domorum profeſſarum capacẽ, & Collegiorũ eſſe diceret: Ignatius, Nunc quidem, ait, ita videtur, ſed erit aliquando tempus, cũ hæc vna domus amplietur, & vniuersũ iſtum ambitum complexa, plus etiam ſoli requirat: citiusq; dixerim duos paſſus ad neceſſarios vſus, adhuc defuturos, quàm vnum pedem ſuperfuturũ.

Neque tamen mirum eſt, Ignatio Dominum præſignificaſſe felicem ſucceſſum eius Religionis, quã ipſe, eodẽ Domino autore, atq; adiutore fundauit: quandoquidem multa alia ei præmonſtrata videmus, quæ longo poſt tempore futura erant. Anno Domini 1527. quo tẽpore Ignatius egenus, abiectus, ac contemptus viuebat, quidam adoleſcens apprimè nobilis & copioſus, Ignatium intuens nudis pedibus, & vili habitu incedentem, iuuenili quadam leuitate commotus, procaciter ipſum irridens atque inſultans; Ardeã, inquit, ego, & flammis incenſus concidam, niſi hic qui flammis conflagret dignus eſt. Quod audiens Ignatius, placido ad eum vultu? Caue (inquit) ne hoc ipſum quod imprecaris, tibi eueniat.

niat. Paucis post diebus in tormentarium puluerem, qui ad publicam lætiam paratus erat in turri domus nobis eiusdem adolescentis, ignis scintilla forte illapsa, magnum repentè excitauit incendiū, quo miser adolescēs, ambustus, ac semiustulatus est: aroremque nimium restinguere cupiens, in aquam se coniecit, mortemque fugiens, in mortem incidit, breuique consumptus est. Anno verò 1541, cùm ægrotantis Stephani Baroëli, Itali, ac tunc nouitij nostri, salus esset à medicis omnibus desperata, pro illo in Diui Petri Montorij rem diuinam Ignatius fecit: qua peracta, dum vterque domum redimus, mihi dixit: Non morietur nunc quidem Stephanus. Qui quidem Stephanus & viuit adhuc, & vitam suam Ignatio planè acceptam fert. Et anno 1543. mihi secundo grauissimè ægrotanti, in morbum me tertiò relapsurum prædixit. Anno item 1555. mittens in Hispaniam Hieronymum Natalem, & Ludouicum Gonzalē summa hyeme nauigaturos, nauim Genuæ statim conscēdere iussit, ac commodam ipsos nauigationem, & secundum habituros cursum Natali præsignificauit. Patri Ia-

cobo Laini prænuntiauit, illum, se mortuo, futurum Societatis Præpositum Generalem; & alia ijs similia prædixit, antequam euenirent; quæ omnia, ita vt dixit, consecuta sunt.

Cùm pietatis opera, quæ ad proximorum vtilitatem pertinent, complecti omnia non posset, magno delectu, publica priuatis; ijs quæ ad tempus fiunt, perpetua; certa semper incertis prætulit, & secura periculosis: neque tã sperabat, quantæ res ipsæ essent, quàm quantum spei ad eas conficiendas ostenderetur.

In huiusmodi autem operibus beneficentiæ ac pietatis, libenti animo operam suam studiumque ponebat, dum in ordinem redacta, legibusque essent ac ratione constituta: posteà vigilia sua alijs tradita, sensim subtrahebat se, & ad alia instituenda transferebat. Negabatque nostris, hisce finibus longius progrediendum: neque committendum, vt se istiusmodi operum ordinaria administratione implicarent: quod à Sodalitatibus ferè ijs, Collegijq; gubernẽtur, quib. satisfacere (quod multorum sint capitũ) sit perdifficile.

Pulcherimũ arbitrabatur esse munus,

nostræ-

noſtræq; Societatis maximè propriũ, verſandi cum hominibus familiariter, & agendi. Sed illud, quo plus habet vtilitatis, ſi rectè fiat: eo etiam plus periculi, ſi ineptè. Nam vt moratus ſermo, & modeſtri prudentisque hominis aſſiduus alios ad Chriſtum maximè allectat & inuitat: ita præcipitis atque inconſiderati, à ſancto plerunque propoſito auertit: & offenſio contrahitur, ex quo quærebatur vtilitas. Multas proinde cautiones cenſebat adhibendas, vt illud munus officij vtiliter exerceretur: quas quidem exemplo magis tradebat, quàm verbo. Eas enumerare omnes, longum nimis eſſet: nonnullas referre, commodum noſtris, vtileque futurum puto.

Qui alijs igitur vtilis eſſe cupit, in primis aiebat ſibi vacare debere: & ardere ipſum charitate, ſi alios velit incedere: ſuperare inanem metum: ambitionem tanquam peſtem fugere: voluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aſpernari: & quicquid vitioſum eſt, à ſe repellere: vt omnib. turbidorum motuum radicibus euulſis, diuinos ſatus, & in ſe aptius accipiat, & in alios vtilius effundat.

Cùm omnia vitia declinanda eſſe, tũ

ea cuique potissimùm, ad quæ procliuior cuiusq; natura sit: ab ijs enim maximas impendere ruinas, nisi diligenter sibi quisq; caueat.

Illis præcipuè, quibus corporis constitutio biliosa esset ac feruentior, magnopere cauendum censebat, si cum alijs iracundis item hominibus, & natura biliosis versarentur: facilè enim dissidia nasci. Proinde, qui talis est, antè se cõparet, ac sæpissimè meditetur, qua ratione huic periculo resistat.

Neque tamen in præferuida, vehementiq́ue natura refrænanda, eiusmodi prouisione animi vtendum censebat solùm: sed in reliquis item vitijs debellandis. Multum enim cohibet, & quasi vinculis quibusdam exultantem naturã constringit meditatio, & cõparatio animi, & assidua accurataq; eorum quæ cogitaueris, dixeris, egeris, commemoratio. Quòd si socium habeas, quicum communicari hoc officij rectè possit, vltro & citro, & ab illo moneri liberè, & illum monere, placidè velis.

Qui ita in se fuerit constitutus, & intelligẽtia necessaria instructus, & agendi modo, ad alios tum iuuandos, tanquã in puluerem, aiebat, & solem posse descen-

descendere. Sed cogitandum tamen, se non cum perfectis hominibus, planeq; sapientibus viuere, sed in medio nationis prauæ atq; peruersæ: animūq̃ue ita suum debere instituere, vt neq; scelerum vlla, & flagitiorum immanitate perturbetur, neque vlla hominum vel fatuitate vel fraude, ipse non retineat, vel cum prudentia columbæ simplicitatem, vel serpentis cum simplicitate prudentiam. *Philip. 2.*

Dicebat, quibus artibus diabolus ad perniciem hominum vteretur, ijsdem nobis vtendum ad salutem. Nam vt ille cuiusque naturam explorans, & animi propensionem pertentans, ad eam se attemperat: & ambitiosis splendida, vtilia cupidis, voluptuosis iucunda, pijs quæ speciem habent pietatis, proponit; & non irrumpit subitò, sed sensim irrepit, & in animæ se familiaritatem insinuat, penitusque, tandem immergit: sic spiritalis, ac penitus artifex, vnicuiusque naturæ cõueniẽter se debet gerere: & in principio multa dissimulare, in multis conniuere, deinceps, parta beneuolentia, ipsos quibuscum agit, ipsorum armis expugnare. Ipse verò in mores hominum, quibuscum versabatur, na-

turamque intrabat penitus, sagacitate quadam non tam humana, quàm diuina. Nam vel ex vno congressu, aut vno sermone, ita intimos illorum sensus perspectos habebat, atque exploratos, vt modium salis cum eis commediſſe, illoque intus & in cute noſſe videretur.

Omnium quidem mulierū familiaritatem, etiam earū quæ spiritales aut sunt, aut videri volunt, vitandam esse dicebat: sed earum maximè, quę ętate, conditione, statu periculosiores sunt. Quarum ex consuetudine plerumque aut fumus sequitur, aut flamma. De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

Factis liberaliorem, quā verbis esse oportere: vt quod in diem crastinum promiseris, id, si fieri potes, hodierno præstes.

In omni sermone, maximeque in pacificandis hominum animis ac reconciliandis, in controuersis rebus definiendis, tractandisque diuinis rebus, eam moderationem cautionēq; adhibendā, vt nihil imprudēter excidat: sed verbum quodcūque nostrum cogitemus ad multorum aures peruenturū.

Concionatoribus, & ijs qui de loco superiore populum docent, scribendū diligen-

diligenter, & multo antè meditādum, quam dicerent: nil temerè asserēdum: à nouis, dubijsque rebus abstinendum: & modestè hominum vitia castiganda potius, quam plausibilia, & quæ aures delectant, persequenda. Ipse verò conciones suas in detestatione vitiorū consumpsit, & in virtutum prędicatione: idq; semper propositum habuit, vt præuaricatores ad cor redirent, & summum Dei, infinitumq; in se amorem agnoscerent.

Si quis quid petat, quod tuæ personę indecorum iudices, ab indignatione temperandum: & id curandum, vt & quod postulatur, neges; & amicum tamen eum, qui postulat, beneuolumq; dimittas.

Religiosi hominis officium affirmabat esse, ab aulica vita (quam, tanquam ad Sirenum scopulos quidam adhærescunt) homines ad Christum potius abducere, quàm in illam quemquam inducere. Ipse verò operam suam ad Principum gratiam aucupandam, vel in eorum aulas intrādum petentibus, respondebat: Ego quidem præstantiorem Dominum nullum scio, quàm eum quem mihi ipse delegi: ad hunc vos si applicare cupitis, libentissimè meum

omne ſtudium præſtabo.

Pauperibus, & egenis eleëmoſynam petentibus facilè tribuebat ex noſtra paupertate quod poterat. Si quis tamē apoſtata vel religionis defertor eſſet (quòd diaboli conatibus aduerſandū diceret, non ſuffragandum) eū ne obolo quidem iuuandum putabat: niſi fortè, vt ad ſanitatem rediret. Nam in hoc genere officij, & huiuſmodi perfugis ad Chriſti caſtra reuocandis, magna voluntate, & ſuam & ſuorum collocabat induſtriam.

Si quis otioſus ad illum veniret, quicum tempus inutiliter terendum eſſet, vbi ſemel illum atq; iterum admiſerat, ſi congreſſum ille ſuū ſæpius requireret, quoties vētitabat, toties ipſe aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de sēpiterno ſupplicio impijs parato, ſermonem inſtituebat. Sic enim aiebat fieri, vt ille vel moleſtus eſſe deſineret; vel certè ſi perſeueraret, eiuſmodi ſermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat prætereà, in rebus gerendis illud in primis tenendum, vt te rebus, non res tibi ſubmittas: hoc eſt, vt rei gerendæ, non tuæ cōmoditatis rationem ducas, negociorumque vtilitati

diligen

diligenter seruias,& tempori.

Denique tam congruenter omnibus, vt omnes lucrifaciat,sapientem hominum piscatorem, Christiq; ministrum se attemperare debere, vt omnia omnibus fiat, & non sibi,sed fratribus viuat in Christo. 1.Cor 9. 2.Cor.5.

Si quid tamen efficere in hominum salutem cupiat, vel si quē ab exitio studeat ad salutem reuocare: vbi diligenter suo perfunctus sit munere, quoquomodo res cedat, æquissime sibi ferendum statuat. Neque si ille,ad quem iuuandum incubuerit, respuat medicinam,demittat idcirco animum: Angelorum tutelariū exemplo (nam & hac vtebatur Ignatius similitudine) qui, quos à Deo suæ fidei commissos acceperunt,mouent quoad possunt,defendunt,regunt,vrgent, ad bonum iuuāt: sed si voluntatis libertate abutantur illi,& inobsequentes atq; obstinati sint, propterea tamen nullo anguntur mœrore,nulla afficiuntur molestia: Curauimus,inquiunt,Babylonem, & non est sanata. Hier.51.

Hæc, & ijs similia erant Ignatij documenta,quibus suos informabat, vt ad spiritales nundinas, animarumque copiosam mercaturam mitteret,

sed

Ruff. hist. eccl. li. 11. cap. 9.

sed factis quam verbis illustrius. Neq; enim (quod de Nazianzeno Gregorio scriptũ legimus) discipulis aliquid imperabat, quod non prius ipse feciſſet. Et cùm singularis prudentia fuerit, idem tamen sentiebat, in diuinis rebus, qui nimis prudentes esse volunt, haud sæpè magna præstare. Nunquam enim se, ad ea, quæ pulcherrima sunt, admouebit is, qui eorum difficultates, & ancipites euentus scrupulosè cogitat, aut anxiè nimis reformidat. Vnde & Sapiens, Prudentiæ tuæ, inquit, pone modum: neq; enim decet, sine modo eam virtutem esse, quæ reliquarum virtutum modus & mensura est.

Prou. 23.

DE VIGILANTIA ET solicitudine.

CAPVT XII.

MIrifica in illo sollicitudo ad res conficiendas, atque vigilantia fuit. Non enim solum efficiendi adiumenta excogitabat sapientissimè, sed magna etiã efficacitate vtebatur inuentis: rem cœptam perseueranter vrgens: alios, quibus vtebatur administris, rebus agendis indormire haud quaquam sinens, sed impigros reddens, atque attentos.

Cùm

Cùm ad Principem virum aliquando adire vellet, eiuſque conueniendi copia non fieret, quattuordecim horas ieiunus expectauit, ne bene gerendæ rei occaſio efflueret Conſtatq; per triginta quattuor, & eo amplius annos, nunquam illum quod in Dei gloriam facere ſtatuiſſet, propter vllas tẽporis cæliq; iniurias, ex præſtituta vel die, vel hora, in alium diem, aliamve horam reieciſſe.

DE MIRACVLIS PER eum factis.

CAPVT XIII.

EXpoſita nobis hactenus eſt Ignatij vita: ex qua ſumere quiſque ad imitandum poſſit, quod cuique maximè conuenit. Sed dicat aliquis, ſi hæc vera ſunt, vt profectò ſunt, quid cauſæ eſt, quamobrem illius ſanctitas, minus eſt teſtata miraculis? &, vt multorum ſanctorum vita, ſignis declarata, virtutumque operationibus inſignita? Cui ego: Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Ille enim eſt, qui facit mirabilia magna ſolus, propterea illius tãtummodo infinita virtute fieri poſſunt, quæcunq; naturę vim aut modum

dum

dum excedunt. Et vt ſolus ille hæc poteſt efficere, ita ille ſolus nouit, quo loco, quo tempore miracula, & quorum precibus facienda ſint. Sed tamen neque omnes ſancti viri miraculis excelluerunt; neque qui illorum aut magnitudine præſtiterunt, aut copia, iccirco reliquos ſanctitate ſuperarunt. Non enim ſanctitas cuiuſque ſignis, ſed charitate æſtimanda eſt. Quod docet D. Gregorius his verbis: Probatio ſanctitatis non eſt ſigna facere, ſed vnumquemque vt ſe diligere: de Deo autem vera cognoſcere, de proximo verò meliora quàm de ſemetipſo ſentire. Nam quia vera virtus in amore eſt, non autem in oſtenſione miraculi, veritas demonſtrat, quæ ait: In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Qui enim non ait, in hoc cognoſcent, quia diſcipuli mei eſtis ſi ſigna feceritis, ſed ait, ſi dilectionem habueritis adinuicem; apertè indicat, quia veros Dei famulos non miracula, ſed ſola charitas probat. Teſtimonium ergo ſuperni diſcipulatus eſt, donum fraternæ dilectionis. Et idcirco paulo antè idem ſanctiſſimus Doctor dixerat, in hominibus charitatis humilitatem,

Lib. 20. Moral. c. 9.

Ioan. 13.

non

non autem signa virtutum, esse venerandam. Itaque & Ioannes Baptista, quo inter natos mulierum maior non surrexit, signum (vt ait Euangelista) *Ioan.10.* fecit nullum: & permulti alij sanctissimi viri, lumina Catholicæ Ecclesiæ, & ornamenta, in hominum ignoratione iacuissent, & tenebris, si miraculorum lux, ad illorum gloriam illustrandam necessaria fuisset; quorum tamen vita & doctrina mundum vniuersum illuminat. Et contrà, in extremo die multi dicent: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Et ne illos fortè mentiri credamus: ipse Dominus (vt notat Augustinus) ait: Surgent pseudochristi, & pseudoprophetę, & dabunt signa magna, & prodigia; ita vt in errorē inducantur (si fieri potest etiam) etiam electi D. Hieronym. sic ait: Prophetare, & virtutes facere, dęmonia eijcere, interdū nō eius meriti est qui operatur, sed vel inuocatione nominis Christi hoc agit; vel ob cōdēnationē eorū qui vidēt & audiūt, cōceditur, vt licet homines despiciāt signa faci-

Matth.7.

Matt. 24.

In Matth. c.7. verba.

facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt miracula. Nam & Saul & Balaã & Caiphas prophetauerunt, nescientes quid dicerent: & Pharao & Nabuchodonosor somnijs futura cognoscuat. Et in Actibus Apostolorum filij Sceuæ videbantur eijcere dæmonia. Sed & Iudas Apostolus cum animo proditoris multa signa inter cæteros Apostolos feciſſe narratur. Certè ex Paulo constat, & prophetiæ donum, & omnis scientiæ cognitionem haberi, & montes transferri etiam sine charitate posse. Non ergo ita exigenda miracula sunt, quasi ab illis sanctimonia cuiusque necessario pendeat, sed ad veram rationem res tota reuocanda. Nam etsi sæpenumero Deus sermonem suorum declarat sanctitatem signis atque miraculis, nõ tamen id sempiternum (vt diximus) est, neque necessarium. Quæ enim miracula Diui Augustini, quæ Chrysostomi, Athanasijque legimus? quæ vtriusque Gregorij Nazianzeni, & Nisseni? sanè pauca: quibus tamen propterea non auderemus Gregorium illum anteponere, qui Thaumaturgus, hoc est, miraculorum patrator appellatus est. Vnde D. Augustinus scribens Clero, seniori-

1. Cor. 13.

Epist. 137.

bus,

ribus, & vniuersæ plebi Ecclesiæ Hipponensis, & docens, neminem posse Dei consilium perscrutari, quare in alijs locis miracula fiant, in alijs nō fiāt; postremò concludit: Sicut enim quod Apostolus dicit, Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habēt dijudicationem spirituum: ita nec in omnibus memorijs Sanctorum, ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult. Hæc dixerim, non vt miraculorum vim eleuem, sed vt prudens lector intelligat, rem totam Deo committendam: qui dona sua vnicuique distribuit, prout vult. Potuit ille, pro sua occulta sapientia, nostræ hoc imbecillitati dare, ne miracula vnquam iactare possemus. Potuit vtilitati, vt authore instituti nostri minus illustri, à Iesu potius, quàm ab illo, nomen traheremus: & nostra nos appellatio sacra moneret, ne ab illo oculos vnquam dimoueremus: quem non solum, vt communem humani generis liberatorem ac Principem, sed etiam, vt præcipuum Ducem colere, atque imitari debemus, minimam hanc Societatem sui nominis glorioso titulo decorantem. Potuit hoc etiam tribuere temporibus, quibus hæc miracula

1. Cor. 12.

necessa-

neceſſaria non ſunt. Mihi verò tantum abeſt, vt ad vitam Ignatij illuſtrādam, miracula deeſſe videantur; vt multa, eaque præſtantiſſima, iudicem in media luce verſari. Quod item videri credo, non plebi imperitæ, res populariter æſtimanti, ſed graui cuiuis homini, & certo iudicio eas ponderanti. Nam ſiue initia huius Societatis, ſiue inſtitutum ſpectemus, ſiue propagationem, conſecutasque ex ea vtilitates, miracula certè nulla deſiderabimus: cum tam multa ijs rebus miracula ineſſe deprehendamus, per quæ Deus, & hoc opus ſuum eſſe, & radicis naturam, ex trunco oſtendit, & fructu. Quid enim admirabilius, quam militarem hominem, ferro & caſtris aſſuetum, à ſpiritu Dei alienum, ita immutatum, vt non ſolùm ipſe Chriſto militaret, ſed ſacræ militiæ anteſignanus eſſet, & princeps? Quid inuſitatius, quā tot homines ingenio, ſtudio, ætate florentes, ab Ignatio egeno ac deſpicato, nulla magna vel literarum ſcientia, vel ſermonis elegantia & copia, huc adduci potuiſſe, inſtitutum vt vitæ curſum abrumperent, ſpes ſuas prodigerent, paupertatis, dedecoris, atque ignominiæ ſeſe telis obijcerent, & tot labo-

rum

rum, periculorumque offerrent incursibus? Illud verò & nouum & mirum fplanè videatur neceſſe eſt, niſi ab eo dactum intelligatur, cuius virtute, credentium multitudo erat cor vnum, & anima vna: Hiſpanos, Gallosque homines, ita inter ſe conueniſſe, atque triſtiſſimo tēpore, & inter ipſos Hiſpaniæ, Galliæque Reges, bellis infeſtiſſimo, tam amicè conſociatos fuiſſe, vt quorum antea tāta fuiſſet nationum, voluntatumque diſſenſio, tam ſingularis repentè exiſteret ſtudiorum, animorumque conſenſio, vt diſſimilium morum tanta eſſet ſimilitudo, & vitæ concors atq; perpetua cōiunctio. Nam inſtitutum ipſum ſatis apertè authorem ſuum indicat: quod neq; ſubtilitate excogitari, neq; prudentia humana conſtitui, neq; induſtria gubernari tam ſapienter vnquam potuiſſet, niſi ille, qui ſapientiæ omnis fons eſt, Ignatij mentem afflatu ſuo, inſtinctuq; diuino, & ad Societatem ſtabiliendam inſpiraſſet, & ad tam ſalutares leges, quibus ipſam temperauit, conſcribendas impuliſſet. Neq; verò hoc dubitationem vllam habet, aut habere fas eſt, cùm inſtitutum ipſum, & à ſummis Pontificibus multis confirmatum, & Act. 4.

ab

ab œcumenico, sacroq; Concilio Tridentino tam luculẽter comprobatum videamus. Quod quidem cùm finito tempore nouitiatus, vt superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad professionem admittant, aut è monasterio eos eijciant iussisset, statim adiecit: Per hęc tamen sancta Synodus, non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio clericorum Societatis Iesu, iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possint. Nam quid ego de propagatione dicam? quæ tanta est, vt & admirationem omnibus rectè considerantibus moueat, & digitum Dei hic esse ostendat, sine quo nullo modo fieri res tanta potuisset? Etenim ab eo tempore, quo Societas à Paulo III. Pont. Max. anno 1540. confirmata primum est, pauci anni fluxerũt: quo quidem tempore, nõ solum per vniuersa Christiani orbis regna disseminata est, verum etiam his finibus egressa, disiunctissimas prouincias, regiones incultas, barbaras immanesque nationes peragrauit: & apud illas domicilia etiam constituit. Nam vt Hyberniam, Angliam, Scotiam, Cyprum, Alexandriam, Mauritaniam

ritaniam, Insulas Fortunatas, ad Christianam religionem pro virili portione dilatandam, à nostris aditas præteream: vt de Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, Gallia, Hispania, superiori atque inferiori Germania, nihil dicam: vt Austriam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, omittam (in quibus ita hæc Societas, hactenus creuit, vt octodecim prouincias, præter quatuor alias, vltra Oceanum constitutas habeat:) certè videmus & in Orientis Solis Indiam penetrasse nostros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Chersonesius est) Maluccasque Insulas, sedes suas collocasse: & in Occidentis item indiam, quæ Hispaniarũ Regi paret, esse delatos: & in Brasilea terra, latissima quidem atque salubri, sed hominum antropophagorum feritate formidabili, magna passim cum vtilitate versari. Nam in Iaponem, vastissimam regionem, & permultis insulis distinctam, nostraque ætate primùm à Lusitanis patefactam, & repertam nostri omniũ Christianorum (quod quidem ex veterum scriptorum monumentis constet) primi lustrarunt: & in potentissimum latissimumq; Sinarum regnũ, vt in illud

vnius veriq; Dei nomen inueherent, sunt ingressi. Ad Meridiem verò, Aethiopiam, Congum, Angolam. Monomotapam, aliasq; exterioris Africæ oras, remotissimasque prouincias obierunt, ac percursarunt. Et in hodiernum vsq; diem, in illarum quibusdam ita peregrinantur, & viuunt, vt neque maris interiecti immensitas, neque terrarum asperitas, neque vel syluestris cultus, victusque inopia, neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, discendique difficultas, neque indigenarum agrestis natura, & truculenta, innataque crudelitas, neque intentata supplicia, sociorumque ante oculos profusus sanguis, ab Euangelij prædicatione quicquam eos deterreat. Itaque tantus est vbique terrarum ex nostrorum hominum consuetudine atque vsu fructus consecutus, vt minimè pœnitendus videatur. Nam vt de India primùm loquar, Certè, quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. Sciſſæ sunt enim in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, est in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, ortus

Esa. 52.
Rom. 15.
Esa. 35.

est

ſt viror calami & iunci. Et idolorum
nultitudine ſublata, atque illudenti-
m dæmonum præſtigijs extinctis,
nius iam DEI cultus efflorescit:
Crucisque trophæum in vrbibus, in
ijs, in deſertis etiam, atque aſperis
ocis collocatum, dæmones aſpectu
uo terret, homines recreat, pios con-
olatur, impios ad ſalutem inuitat. De-
ique habitantibus in regione vmbræ
nortis veritatis lumen ortum eſt.
Ac tot miracula, & tanta per Ignatij
ilios edita ſunt (quippe ad plantan-
lam in nouo atque inculto ſolo fidem
pprimè neceſſaria) vt neque maio-
a, neque illuſtriora requiramus. Si-
quidem & dæmonia multa, Chriſti
antum nomine inuocato, ab humanis
orporibus eiecta, illuminatos cæcos:
eproſos mundatos: omni propemo-
dum morborum genere multos mor-
ales liberatos: mortuos denique con-
ſtat reuocatos ad vitam: fontes diuini-
us repertos ad Chriſtianorum ſitim
ſedandam: & contrà, arefactos am-
nes ad infidelium damnandam per-
fidiam apud Maluccas verò inſulas,
cùm ab ea fide, veraque religione, quã
ſem el ſuſceperant, ad ſuperſtitionem
multi, atq; impietatem defeciſſent, cæ- Sap. 5

lum & terram, omnemque creaturam armatam ſcimus contra inſenſatos: & ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, tonitru, turbine, & fragore ingenti perterrefactos infidelium animos: arbores radicitus reuulſas: diſturbatas domos: animalia paſſim extincta: poſita flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim. Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea. Et quod omnium maximum, ac præſtantiſſimum eſt, multa (vt modeſtiſſimè dicam) hominū millia, qui in ſumma barbaria, & feritate nati, atq; educati ſunt, importuna illa morum feritate depoſita, iugum ſuaue Chriſti ſubierunt: & Chriſtianæ diſciplinæ legibus eruditi, ad manſuetudinem ſe, ac humanitati propiorem cultum reuocarunt. Vt autem nemini dubium eſſe poſſit, hoc Dei opus eſſe, in memoriam reuocemus illa verbera, ignominioſum illud ſupplicium, quod in collegio D. Barbaræ à Goueano, Doctore in Ignatium fuit conſtitutum: & intelligamus ex ſeruili, probroſaque illa ignominia, Ignatio magno eius deſiderio flagranti parata, ſummam Dei Opt. Max. gloriam, cū incredibili innumerabili-

Pſal. 106.

Lib. 2. *c.* 3.

um

um populorum salute coniunctam diuinitus efloruisse. Sed quid mirum, si Deus se in omnibus Deum ostendit? cuius etiam proprium infinitæ bonitatis est, quo se quisque propter ipsius amorem magis summittit, atque abijcit, eò magis illum extollere, atque ornare. Quamobrem Deo Optimo Maximo, maximas gratias agere omnes, & habere in commune debemus, qui præsentes Ecclesiæ Catholicæ ruinas, sua benignitate resarcit: & nostrum, ex continuis illius calamitatibus dolorem, & luctum magna hac consolatione leuat: quod exeuntium hæreticorum iacturam, intrantium in Ecclesiam gentium reparat multitudine: estque hoc in tanto mœrore solatij, quod plus nobis Dei bonitas adiecit, quam diaboli ademit inuidia. Sed vt ad ea veniamus, quæ collocata in omnium oculis sunt: videmus certè, & apud hæreticos, non parum per huius Societatis homines, in fide, veraq; doctrina profectum esse: & apud Catholicos multum, in religione, ac pietate. Nam & in Germania, & in Gallia, & in reliquis prouincijs, quibus hæresis, certissima pestis animorum, liberi⁹ grassatur, multi, nocte falsitatis de-

pulsa, se ad veritatis lumen ab errore reuocarunt: multos nostrorum prædicatio & doctrina nutantes in fide confirmauit: labantes sustinuit: iacentes erexit: deuios, atq; præcipites reduxit in viam: & à diluuij (quibus suffocabantur) aquis, in sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (qua vna salus cõtinetur) arcam, fidemq; traduxit. Et optimorum adolescentium, qui errorem cum ipso nutricis lacte suxerunt, in nostris Collegijs institutio, & ad pietatem informatio, maiora nos etiam sperare in posterum iubet: & quotidiana Catholicorũ cũ hæreticis altercatio satis ostendit, multis locis, illorum vel languere animos, vel debilitatos esse impetus, atq; compressos. Nec mirum sanè. Nam cũ aliquorum Ecclesiasticorum vel ignorantia, vel peruersitate, vel negligentia (cùm enim dormirent homines, inimicus homo superseminauit zizania) nõ suis lacertis & viribus fortes illi hactenus fuerint: & dum quorundam hominum vitam nobis obijciũt, dum insciti-
Mat. 13. am exprobrant, dum funestas sacrilegasque faces, veris interdum criminationibus cõtectas in nos contorquẽt, incautos simplicium animos, nescientes discernere doctrinam à vita, fidem

à per-

à persona, potestatem à moribus, venenis suis infecerint: quid mirum est, si hoc tempore veritas, inculpatæ vitæ, exquisitæque doctrinæ stipata studijs, in falsitatis castra inuadere, & perrumpere importunam eius audaciam, atque temeritatem valeat, quæ vel sola & nuda, tantam semper vim & potestatem habet, vt facilè se per seipsam defendat, & glorioſam reportet de hoste victoriam? Cùm præsertim, & qui dormiebant, sint excitati: & qui vigilabant, facti sint etiam acriores. Itaque hoc vnum Ecclesię hostes propositum habent, vt ijdem IESVITARVM hostes sint: & bellum aduersus eos gerant, quos bellum à se Catholicæ Ecclesiæ indictum, non ignaue propulsare animaduertunt. Quorum inflammatum in nos odium, non obscurum arbitramur diuinæ in nos beneuolentiæ signum: vituperationem, laudem, insectationem, gloriam & triumphum nostrum ducimus. Quos tamen diligimus, vt proximos; amamus, vt nostros aliquādo fratres; vt pretioso sāguine quasi agni immaculati, & incontaminati Iesu Christi consperſos beneuolentia prosequimur. Prætermitto eas vtilitates, quas Ca-

tholici integriq; populi, filiorũ Ignatij opera & industria perceperunt: tum quòd sint in promptu, & magis sit animaduersione opus, quã explicatione: tum verò quòd à me sine pudore commemorari non possint quę in hoc genere diuina bonitas per minimam hanc Societatem effecit. Ipsi soli (cuius sunt) honor & gloria.

Et hæc quidem ad alienos. Quid illa, quæ ad domesticos, hoc est, ad nos pertinent, & interiora quidem magis sunt, non minus tamen certa diuinæ virtutis sunt signa? Primùm (vobis, fratres, quibus hæc nota sunt, loquor) quàm multæ, quàm variæ, quàm eximiæ vocationes, ex omni penè natione in nostra Societate sunt eorum, qui singulari quodam diuinoque afflatu excitati, omnium externarum rerum amputata vanitate, ad Christi crucem in hac Societate complectendam, adducti sunt? Quod item de reliquis sanctissimis Religionibus credo. Deinde, quàm præclara est illa, quæ apud nos floret, dissimilium rerum similitudo? Quàm eximia hominum disparium, & vel natura vel fortuna, vel industria, & consuetudine, inæqualium æqualitas!

Quàm

Quàm conſpirans, & planè conflatus inter ſe diuerſarum nationum conſenſus? Quàm copulata omnium inter ipſos charitatis beneuolentia? Quid mirifica illa ſcientiæ & humilitatis, prudentiæ & obedientiæ, adoleſcentiæ coniunctio & caſtitatis? grauitatis in ſuperioribus, comitatisque Societas? quãta alienæ ſalutis cura? Quantum publicæ vtilitatis ſtudium? quanta ſollicitudo, ac procuratio? Quàm læti peregrè venientium noſtrorum fratrum congreſſus? quam iucundi eorundem digreſſus abeuntium? vt ſiue manendum in aliquo ſit loco diutius, ſiue longè gentium abeundum, lætiſſimo ſemper animo ſint, & terrarum affectu, locorumque poſito, eorumque, quibuſcum viuunt, intemperato amore reiecto, Dei tantum gloriam, & ſalutem proximorum ſpectare videantur. Agnoſcamus Dei gratiam fratres, & gratiſſimus: atque hoſce mores in Societate hactenus fuiſſe gaudeamus: & futuros ſemper ſperemus: & vt ſint, quantum poſſumus, animo connitamur.

Hæc mihi magna miracula, & certiſſima ſunt, quæ cum attentiùs conſidero, neque pluta, neq; maiora ad virtutem

tutem Ignatij declarandam requiro. Nam si ex fructu arbor agnoscitur, vt ait Dominus: si neque de spinis colligi vuæ possunt, neque de tribulis ficus: si fons de eadem foramine, dulcem simul, & amaram aquam manare nequit: certè fateamur necesse est, & truncum, ex quo tam suaues, tantique fructus percipiuntur, optimum, ac suauissimum esse, & fontem nobilissimum, ex quo commoda in Christi Ecclesiam tam multa redundarunt. Præsertim si attendamus, quibus temporibus hæc, & locis gesta, & à quibus personis sint, quàm acerbè prætereà, & grauiter impugnata. Gesta sunt enim nostris temporibus, hoc est, hæreseon numero, errorumque nouitate, calamitosis: morum leuitate, perditis: Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, infeliciſſimis. Ex quo hæc Societas, odiosa hæreticis semper visa est: Catholicis quibusdam minus interdum necessaria: nonnullis fortè & suspecta etiam, & inuisa. Gesta sunt autem non in angulis, non in deserto loco, sed in omnium gentium oculis, in celeberrimis vrbibus, clarissimis academijs, in ore, atque luce hominum, vel potentia, & authoritate, vel pruden

Mat. 7.
Lucob 3.

tia, &

tia, & consilio, vel doctrina, vitæque integritate sine controuersia principum. Effecta sunt autem ab Ignatio, primisque socijs illius, ac filijs. In quos si animum paulum intendas, magnæ te admiratio capiet perspicientem, nihil illos ex se attulisse, quod intuentium posset in se oculos, sua specie conuertere. Neque enim illi aut stirpis ac generis opinione commendati, aut amicorum copia fulti, aut excellentis doctrinæ præsidio subnixi, primum ad nos venerunt: sed abiecti, pannosi, obscuri, & ad speciem contemnēdi, & ad sensum, cogitationemque viles. Quid de persecutionibus dicam, grauissimisq; tempestatibus, quas hæc Societas nondum nata, in parente suo pertulit? vt verò exijt in lucem, ac primùm emersit, ab omni penè hominum genere, ad hunc vsque diem passa est? Quibus iactata procellis non hactenus est? quibus non telis appetita? vt mihi quidē (quod Diuus Hieronymus de Catholica Ecclesia scribit) persecutionibus etiam creuisse videatur. Ex quibus omnibus eam Deus eripuit; & victoriam dedit per Dominum nostrum Iesum Christum. Accidit enim illi, quod reliquis ferè san- 2 Tim. 3

ctiſſimis Religionibus vſu venit, quibus donatum eſt, vt in mundo preſſuram habeant, & non ſolum in Chriſtũ credant, ſed etiam, vt pro illo patiantur. Sed vt modum huic meæ narrationi ponam, ijs miraculis, magnis, conſpicuis, vtiliſſimis, nulla alia Ignatij (meo quidem iudicio) ſunt comparanda. Itaque quæ narrata ſupra à nobis ſunt. quanquã ſine miraculo fieri multa non potuerunt, & tot dierum ieiunatio, viribus nihilominùs debilitatis: octo dierum raptus, & à ſenſibus deſtitutio: tot tantæque diuinarum rerum illuſtrationes: P. Simonis periculosè laborantis ſanatio, & ſanitatis futurę prædictio: dæmonis expulſio, & alia quædam vim naturæ modumque exuperant: & illa etiam quæ addi poſſunt, quorundam, qui vel magnis periculis, vel morbis grauiſſimis expediti ac liberati ſunt, ad veſtrum illius aliquando contactum: omnia hæc tamen quanquam magna, certa, atque admirabilia ſunt, ſuperioribus illis cum proximorum vtilitate, & cum puriſſima atque ſanctiſſima Ignatij vita conjunctis, inferiora multis partibus iudico, & minora miracula ad ſanctitatem Ignatij declarandam. Idque

Ioan 16.
Phil 1.

ſan-

sanctissimis Augustino atque Gregorio Magno authoribus. Ex quibus D. August. sic ait: Domini nostri & Saluatoris Christi Iesu miracula omnes quidem audientes & credentes mouent, sed alios atque alios, aliter & aliter. Quidam enim corporalia eius miracula stupentes, maiora intueri nō norūt. Quidam verò ea quæ gesta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis mirātur. Nemo ergo dubitet qui Christianus est, etiam nunc mortuos suscitari: sed omnis homo habet oculos, quibus videre potest mortuos resurgere, ita vt resurrexit filius huius viduæ, qui modò ex Euangelio recitatus est. Vnde autem videant homines resurgere mortuos in corde, nō omnes habent, nisi qui iam resurrexerunt in corde. Amplius est resuscitare semper victurum, quam resuscitare iterum moriturum. Hæc Augustinus. Gregorius verò Augustinum secutus in lib. Dialog. Cum Petrus Diaconus dixisset: Quid alij sentiant ignoro: Ego autem præcunctis miraculis hoc potius existimo esse miraculum, quo ad vitā mortui redeunt, eorumque animæ ad carnem ex occulto reuocātur. Respondet Gregorius: Si visibilia attendimus, ita

Aug. ser. 44. de verbis Domini. Serm. 44. de verb. Dom.

Lib. 3. Dialog. c. 17.

neceſſe eſt, vt credamus: ſi verò inuiſibilia penſamus, nimirum conſtat quia maius eſt miraculũ prædicationis verbo atque orationis ſolatio peccatorẽ conuertere, quam carne mortuum reſuſcitare. In iſto enim reſuſcitatur caro iterum moritura. In illo verò anima in æternum victura. Cum enim propono duos, in quo horum exiſtimas maiori factum virtute miraculum? Lazarum quippe, quem iam fidelem credimus fuiſſe, carne Dominus ſuſcitauit Saulum verò reſuſcitauit in mente. Minus eſt ergo quempiam in carne ſuſcitare: niſi fortè per viuificationẽ carnis, ad vitã reducatur mentis, vt ei hoc agatur per exterius miraculum, quatenus conuerſus interius viuificetur. Et homil. 29. tractans illa Domini verba: Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequẽtur, &c. docensq; ſanctã Eccleſiam quotidie ſpiritualiter facere, quod tunc per Apoſtolos corporaliter faciebat, ſubdit: Quæ nimirum miracula tanto maiora ſunt, quanto ſpiritualia tanto maiora ſunt, quanto per hæc nõ corpora, ſed animæ ſuſcitantur. Nam corporalia illa miracula oſtendunt aliquando ſanctitatem, non autem faciunt. Hæc verò ſpiritualia quæ aguntur in men-

Homil. 29. in die Aſcens.

in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciūt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui, nisi boni non possunt. Nolite ergo fratres chatissimi amare signa quæ sunt cum reprobis hominibus cōmunia: sed hæc quæ modo diximus charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta, & de quibus apud Dominum eò maior fiet retributio, quo apud homines minor est gloria. Hactenus Gregorius. Diuus Eulogius matyr Cordubensis, libro primo Memoralis sanctorum, latè prosequitur hanc quæstionem, & respondens nonnullis tepidis ac mollibus Christianis, qui Martyres non putabant eos qui à Sarracenis pro Christi fide eo tempore interfecti sunt, propterea quod nulla edebant miracula, post multa sic ait: Miracula denique dum aut propter fidem credentium, aut propter futuram credulitatem astantium Dei prouidentia operatur, non tam nos in eorum admiratione debemus stupere, quam prouida compensatione intueri, si eorundem effectores signorū, expulsis vitijs, morū honestate præcellant: si seculo mortui, Deo viuant; si propter illam veram charita-

charitatem quæ cuncta chariſmatum dona exuperat, omnes affectiones mũdi pro nihilo penſant: ſi acceptam virtutem non ad ſuam gloriam, ſed ad beneficium referunt collatoris: ſi attẽtis auribus cordis, veri magiſtri admonitione percepta, non quia dæmonia eis ſubijciantur tripudiant, ſed quia nomina ſua ſcripta ſunt in cælis exultant. Et idcircò hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorum authoribus, potius quam ipſe ſignorum effectus eſt admirandus, & quod ſit magis præuium ſpecimen eundi ad regnum quærendum, non verò quod ſigniferos ac notabiles nos oſtentet. Quia ſanctitas & timor Domini, cultusque regni cæleſtis non niſi ab idoneis & perfectis procedunt. Signa verò atque prodigia & ſancti & reprobi faciunt. Quæ nihil aliud quam notitiam vanam etiam aliquando hominum conferunt. Hinc prouenit, vt qui fuerit hominibus notus, niſi fuerit iuſtus, ad æterna ſupplicia perueniat condemnandus. Ille autem qui cæleſti gratia illuſtratus, ſub notitia ſui creatoris vixerit ſanctus, etſi mortalibus ſit ignotus, in futuris tamen ſanctorum gaudijs erit annumerandus. Hũc vſque Beatus Eulogius.

Hæc

Hæc habui maximè, quæ de Ignatij vita moribusque conscriberem : tum ne parentis nostri (quod in omnibus humanis rebus fere fit) paulatim memoria consenescceret, tum etiam vt in perpetuum haberent nostri homines, vnde omnium domestica peterent documenta virtutum. Quod ego si assecutus fuero, erit cur Deo gratulemur, authori bonorum omnium : sin minus, nostros certè qualescunque labores, vobis, fratres charissimi, quorum præcipuè gratia suscepti sunt, non ingratos fore confido.

FINIS.

HVIVS

HVIVS OPERIS CAPITA.

LIBRI PRIMI.

ORTVS Ignatii, antequam à seculi nitate conuerteretur. CAP. I. Pag. 18.

Qua ratione à seculi vanitate ad Deum conuersus sit. II. 22.

Ex patria in montem Serratum proficiscitur. III. 30.

In Serrato Monte vestitum mutat. IIII. 35.

De vita ab eo Manresæ instituta. V. 37

Scrupulis angitur, & probatur à Deo. VI. 40

Post tentationes illustratur. VII 46

De Exercitiorum spiritualium libro. VIII. 57

In grauem morbum incidit. IX 62

Nauigat Hierosolymam. X. 64

Hierosolymis loca sancta perlustrat. XI. 73

Reuertitur in Hispaniam. XII. 76

Studia literarum aggreditur. XIII. 81

Compluti in carcerem coniicitur, & absoluitur. XIIII. 85

Salmanticæ rursus comprehenditur, & liberatur. XV. 92

In Parisiensem Academiam studiorum causa contendit. XVI. 100

LIBRI SECVNDI

Capita.

Sudiorum illius labor & fructus. 1. 102
Ex charitatis officijs in inuidiam vocatur. II. 111
Virgarum periculo liberatur. III. 117
Quos socios sibi asciuerit. IIII. 121
Lutetia in Hispaniam, inde in Italiam discedit V. 125
Venetiis accusatur, & innocens declaratur. VI. 133.
Socii Lutetia in Italiam ad Ignatium veniunt. VII. 136
Veneta ditione passim operantur. VIII. 141
Aeger Ignatius aduentu suo Simonem sanat ægrotum. IX. 144
Academias Italiæ inter se distribuunt, & adeunt. X. 148
Ignatio Dominus Iesus apparet, & vnde Societatis nomen inditum sit. XI. 151
Vrbem ingreditur: in Casinate monte animam socii cælum intrantem videt. XII 156
Romæ simul omnes de Societate constituenda deliberant. XIII. 159
Magna Romæ in nostros tempestas exoritur, & sedatur. XIIII 164

Ignatius,

Ignatius, sociisque partim in Vrbe, partim foris Ecclesiæ nauant operam. XV. 172.
Mag. Franciscus Xauier, & Mag. Simon in Indiam destinantur XVI 174
Societas à Paulo III *Pontif. Max. confirmatur.* XVII. 178
De fidei Christianæ apud Indos propagatione. XIX. 214.

LIBRI TERTII Capita.

Ignatius præpositus generalis eligitur. I. 234
Ignatij Generalatus initia. II. 242
Franciscus Xauier in Indiam proficiscitur: Simon in Lusitania remanet. III. 246
Alfonsus Salmeron, & Paschasius Broet. in Hiberniam legantur. IIII 247
De Collegijs Conimbricensi, & Goensi, ac Romana domo. V 249
Patauinum Collegium. VI. 256
Confirmatur denuo à Pōtifice Max. Societas, & augendi numeri sit potestas. VII. 260
Collegium Complutense. VIII. 262
Ignatius in Vrbe pietatis opera instituenda curat. IX 264
Variis locis Collegia instituuntur. X. 271
De morte Petri Fabri. XI. 275
Vniuersi ordinis Carthusiensis erga Societatem charitas & beneuolentia. XII. 282

Ignatius benefaciens malefacta recipit. XIII: 285.
Ignatius Societatem feminarum cura liberat. XIIII. 289
Ne ad Ecclesiasticos honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summa vi apud Pontificem nititur. XV. 293
Varia Collegia. XVI. 306
Magistri Generalis ordinis Prædicatorum de Societate publicum testimonium XVII. 309
In varias Africæ regiones penetrant nostri. XVIII. 313
Sicilia Societatem complectitur. XIX. 316
Nostri in Brasileam nauigant: & pro Christo Antonius Criminalis occiditur. XX. 322
A Iulio Pontif. Max Societas confirmatur. XXI. 325
Societatis Iesu institutum & forma describitur. XXII. 341.
Noua Gregorij XIII *constitutio, & instituti Societatis Iesu confirmatio.* XXIII. 371
Collegia cur habeat Societas ad instituendam iuuentutem. XXIIII. 391

LIBRI QVARTI Capita.

Abdicare se Generalatu conantem Ignatium Socij prohibent. I 438
Cōstitutiones ab Ignatio perscribūtur. II. 441

Romani collegij institutio. III. 444
Collegia aliquot in Hispania nostri instituũt: ab Archiepiscopo Toletano vexantur. IIII. 449.
Prouincialis in Italia declaratur Laines: Viennæ moritur Iaius. V. 453
Collegij Germanici instituendi initium, & causæ. VI. 456
Francisci Xauier obitus. VII. 461
Corsica lustratur à nostris. VIII. 478
In exercitia spiritalia inquiritur: in Hispaniis distribuuntur prouinciæ. IX. 480
Varia Collegia. X. 483
Sorbonensis Collegij in Societatem decretũ. XI. 486
Petrus Correa, & Ioannes Sossa à Barbaris trucidantur. XII 490
Ioannes Nugnetius AEthiopiæ patriarcha creatur & in Indiam mittitur. XIII. 492
Cæsaraugustæ seditione ab aduersariis concitata, nostri vrbe cedunt: mox honorificè reuocantur. XIIII. 495
In Belgica nostris patefit aditus: variis Collegijs Societas augetur. XV. 507
Ignatius obdormit in Domino ann. 1556. pri. Kal Aug. XVI. 511
De Ignatio viri grauissimi quid senserint. XVII. 517
De statura corporis eius. XVIII. 528

LIBRI QVINTI
Capita.

De orationis ſpiritu Ignatij. I. 533.
De charitate illius. II. 548
De humilitate. III. 559
De obedientia quid ſenſerit. IIII. 564
De mortificatis affectibus. V. 574
De modeſtia, atque efficacia ſermonis. VI. 581
Seueritatem quomodo cum benignitate temperauit. VII. 596
De commiſeratione. VIII. 600
De Magnitudine animi. IX. 604
De rerum ſpiritualium prudentia. X. 619.
De prudentia rerum gerendarum. XI. 648
De vigilantia & ſolicitudine. XII. 662
De miraculis per eum factis. XIII 663

RE-

RERVM ME
MORABILIVM
INDEX

A.

A B aula auocare homines, religiosi officium est, non in aulam inducere. Pag 659

Abdicare sese magistratu conatur Ignatius. 439

Abstinentia Ignatij. 31 37

Abundantiam nostris falso obiectam Cæsaraugustani deprehendunt. 504

Accusatorum Ignatij quis finis. 171

Admonitor generalis. 367

Adriani VI. benedictionem accipit Ignatius. 68

AEgrotorum curandorum in Ignatio solicitudo 490 491

AEthiopum religio quæ. 492

In AEthiopiam nostri mittuntur. 494

Affectum Ignatij mortificatio. 574

Albertus dux Bauariæ duo collegia nostris constituit. 311

Albinus Bedæ in schola succedit. 413

Alexan-

Alexander Magnus Aristotelem præceptorem habet. 402. *Leonidis vitia imitatur* 404.

Alexander Farnesius Cardin. templum nostris Romæ ædificat. 253 *Collegium Montis Regalis alit,* 486

Alphonsus Fonseca Archiep. Tolet. Ignatium viatico benigne iuuat. 91

Alphonsus Salmeron Ignatium sequitur 123 *In Hiberniam mittitur.* 247. *Angliæ Regis manus effugit.* 248 *Pedes in Italiam rediens Lugduni in carcerem conijcitur. ibid. in Concil. Trident.* 278. *Ingolstadij docet.* 320. *Neapolitanũ collegium promouet.* 455. *in Poloniam ex Societate primus prouicisci tur.* 509

Andreas Lipomanus Patauium collegiũ fundat. 256 *& domum Venetam* 319

Andreas Ouiedus Episcopus creatur, & in AEthiopiam mittitur. 494

Angoli adolescentes in cœnobiis à D. Gregorio aluntur. 413

Angolæ Rex nostros humaniter accipit, & in carcerem trudit. 315

Antonius Araoz Pintiæ. 274 *Barcione.* 306 *Prouincialis in Hispania.* 307 *Prouincialis Castellæ.* 483

Antonius à Corduba collegium Cordubæ instituí curat. 482

Antonij Criminalis mors & virtutes 322. 323.

Antonius eremita Bassani. 146 *De Ignatio humiliter sentiens à Deo castigatur.* 147. 148.
Apostatas pecunia non iuuandos, sed ad religionem reuocandos censet Ignatius. 660
Apostoli propter Dei verbum, viduarum curam in Diaconos reijciuntur. 147
Archiepiscopus Maguntinus & Treuerensis collegiorum nostrorum fundatores. 434
Aristoteles de puerorum educatione. 401
Assistentes Generalis qui, & quod eorum officium. 367.368.
Authoritatem Ignatio quæ concilient. 497
Augustinus à Castello Cæsaraugustæ nostros defendit. 506
Augustinus Pedamontanus hæreticus Romæ à nostris refutatur. 164 *Posita larua se prodit.* 141
Augustiani publicum gymnasium Ticini habent. 414

B.

Bartholomæus Bustamantius nouitiorũ moderator. 485
Bartholomæus Guidicionius Cardinalis principio Societatis confirmationi repugnat, postea fauet. 179
Basilius monachos puerorum magistros esse vult. 411 412. *eosq; in Cœnobijs educari.* 414.

Beda

Beda scholam habet. 413
In Belgicam Prouinciam qua ratione nostri primùm ingressi. 259
In eadem Belgica nostris constituendi collegia fit potestas. 509
S. Benedictus pueros suis in cœnobijs instituit. 413.
Benedictini monachi docēdo florēt. 413 414.
Bernardus Iaponius Romam ad Ignatium venit. 474
de Francisco Xauier testimonium 475
Bernardus Oliuerius inferioris Germaniæ primis Prouincialis moritur. 509
Benenolentiam suorum Ignatio quæ concilia bant. 600
S Bonauentura opportuno tempore datus Ecclesiæ. 372
In Brasileam nostri nauigant. 322
In Brasilea nostrorum domicilia. 491
Brasileæ Emanuel Nobrega Prouīcialis 492

C.

CAEsaraugustæ magna in Societatem tempestas excitatur. 495
Cæsaraugusta nostri excedunt, & reuocantur. 504
Cæsaraugustana tempestate Societas crescit. ibidem.

Cæsarauguſtanus Archiepiſcopus edicta ſua in Societatem reuocat. 505
Caluiniſtæ orbis terrarum incendium. 210
Cardinalibus tribus Societatis confirmandæ negotium datur. 179
Carolus Archidux Auſtriæ Græcienſis Collegij author. 433
Carolus Borromeus Cardin. Mediolanenſis Collegij fundatori 434
Carolus Lothoringus Cardin. Pontemoſonij Collegium conſtituit ibid.
Carolus Quintus Auguſtus Panormitanum collegium ſtabiliuit. 319
Carthuſianorum in noſtros charitas. 283
Caſtellanorum in Indiam nauigatio. 221
Caſtellanorum nauis totum orbem circumdedit. 222
Caſtitatis votum Ignatij. 32
Catharina Fernãdez à Corduba Plieghij marchio Montillæ collegium ædificat. 507
Catechumenorũ domus Romæ Ignatij opera ædificata 266 S. Mutheæ item. 269. & S. Catharinæ de Funariis. 27
Catholicorum Regnum in noui orbis inuentione fœlicitas. 22
Charitas Ignatij eiusq; exempla 548 erga peccatores ibid. aduerſus inimicos. 550 erga tentatos 555 in homines de ſe benemeritos. 557 in ægrotos. 601. 602. in omnes fugiendo lites. Charitas vera proximi etiã propte

propter Deum rationem habet. 119. 637
Chorus ad constituendam religionem non necessarius. 346
Chorum nō habuit ordo S. Dominici suo principio. ibid.
Chorum non habet Societas, & quare 346. 347. 348.
Chorum instituisset Ignatius, si animo suo indulgere voluisset. 580 581
Christus Dominus Ignatio apparet. 70. 76. 151.
Christus Ignatio se fore propitium spōdet 153
Christi Ascēsionis vestigia in mōte Oliueti. 75
Claudius Iaius Ignatij socius. 124. Brixiæ. 172. Ingolstadij. 320. Viennæ. 454 moritur, eiusque virtutes. 454. 455.
Clemens Alexandrinus Catechista. 411
Coadiutores Societatis. 362
Cocum egit Ignatius 243
Cogitationum Dei & mūdi differentis. 22. 23
Collegia Ignatio viuente erecta Abulēse 481 Barnionense 399. Bibonense. 419. Billomiense. 401. Bononiense. 306. Burgense, 449. Cæsaraugustanum. 306. Catinense, 510 Colonienſe. 508. Complutense. 262. Conchense. 484. Conimbricense. 250. Cordubense 481. Eborense 480. Ferrariense. 453. Florētinum ibid Gandiense. 274. Genuēse. 485. Germanicū 456. Goēse 252. Granatense. 484. Hispalense 483. In-

golstadiense 321. Lauretanum 485. Leuaniense 508 Lutetianum 486 Messanẽse. 318 Metinense. 450. Montillanum. 507. Montis Regij in Gallecia. ibidem. Montis Regalis in Sicilia. 486. Murcianum. 507. Mutinense. 478. Neapolitanum. 453. Ocanense. 507. Ognatense. 449. Panormitanum. 318. Parisiense. 487 Patauinum. 256 Perusinũ 478 Pintianum. 274 Placentinũ 484. Pargense. 509 Romanum. 444. Salmantinũ 307 Senense 510. Syracusanum. 486. Tyburtinum. 319 Tornacense. 508. Valentinum. 273 Viennense. 454. Vlyssipponense. 481

Collegia alia Auinionense, Bransbergense, Chamoritanum, Claudiopolitanum, Dilingense, Græcense, Hallense, Legionense. Maguntinum, Malacense, Mantuanum, Materense, Mediolanense, Monachiense, Ploscense, Pontemessotanum. Rigense, Talabricense, Taurinense, Tercerense, Toletanum Treuerense, Turnonense, Villagarciense, Villaretanum. 433 434

Collegij Germanici instituendi causæ. 456

Collegium Marchetanum. 406

Collegium Romanum multorum collegiorum quasi fons est. 447

Collegia ad instituendam iuuentutem cur habeat Societas, 391 latissimè. eorum fructus. 415 causæ huius fructus. 418

Colle-

Collegia Societatis reditus in communi habere habent, & quare. 363 429
Collegiorū Societatis fūdatores. 430 *& deinceps.*
Collegiorum fundatoribus quam gratiam Societas referat. 436
Collegia Societatis fundare vtiliſsimum & Deo gratum. 430
Collegia ſeminaria olim à concilijs inſtituta 409 *& nouiſsimè à Concilio Trident.* 409 410.
Colloquium Ignatij cum Sum. Pontif. 295. *cū quodam Cardinali* 509 *cum eccleſiaſtico viro.* 590
Compendioſa ad perfectionem via quæ. 647
Concionator quidam hæreticus Romæ tempeſtatem in noſtros commouet. 165. *Parmæ Societatis amicos vexat.* 261
Concio prima Ignatii. 127
Conciones Ignatii quales. 143 243
Concionatoribus quid tenendum ex Ignatio. 659.
Concordia nihil valentius ad res arduas. 162
Conſtitutiones condendi authoritas. 331
Conſtitutiones Ignatius ſcribens mirificè illuſtratur à Deo. 441
Conſtitutionum præcipua diuinitus Ignatius accipit. 537
Conſtitutiones Ignatii in primo generali conuentu comprobantur. 441 *à ſede Apoſtolica*

stolica confirmantur. 38
Consuetudinis nostrorum cum externis praecepta ex Ignatio. 655
Conuersio Ignatij ad Deum ex lectione bonorum librorum ortum habet. 23
Corsicam lustrant nostri, & vexantur. 478
Crucis Christi thesauri. 98 99.

D.

Decretalis Innocentij 111. Cùm infirmitas, Ignatii opera renouata. 365
Decretum Sorbonicum in Societatē. 486.487 *euanescit.* 490. *ab Inquisitorib. Hispaniæ damnatur. ibidem.*
Defectus suos Ignatius quomodo deploret. 543 621.
Dæmon Ignatium terrere conatur. 617 *suffocare item.* 504. *verberat.* 618.619
Dæmon Ignatio apparet, & qua specie. 51. *illustrationes falsas immittit & repellitur.* 82.105
Dæmon Ignatium timet, & quid de illo dicat. 596.
Dæmon qua hora maximè infestus. 634.
Dæmon verbo Ignatij expulsus. 594.595.
Dæmon cum Luthero disputat. 209.
Dæmonem se nosse ait Lutherus. ibidem.
Dæmonis arte quomodo ad salutem aliorum vtendum. 657.
Deus Ecclesiæ suæ defēsores sēper mittit. 186

Deus hæreticorum iniurias interdum dissimulat, & quare. 199
Dei prouidentia religionibus instituendis maximè elucet. 182 183.
Dei in Societate instituenda consilium. 183.
Deus vehementius defendit, quæ diabolus acrius oppugnat. 635
Discordia religiosum statum auertit. 48
Doctrinæ Christianæ explicandæ votum. 240.
Doctrinam Christianã in patria tradit Ignat. 127. *Romæ.* 243
Doctrinæ nouitas vitanda nostris ex Ignat. 628.
Dominicani patres chorum initio non habẽt. 346. *pueros instituunt.* 414
Dominicani ordinis Magistri Generalis de Societate testimonium. 310
Domus nouitiorum & professorum. 362
Domus probationis prima Messanæ. 318
Domus probationis Conimbricæ. 481. *Simanticæ.* 485
Domus professorum Romana mater Societatis. 253.
Domus professorum Pinciæ 274. *Toleti* 452 *Venetiis*, 319. *Vlyssippone.* 251. & 431.

E.

EVcharistiæ summendæ frequẽter vsus à nostris reuocatur. 160

Eucharistiam percipiendi crebro vtilitas maxima, ex Ignatio. 647
Emundus Campianus Societatis martyr. 232
Eleemosynã ad Hierosolymitanum iter acceptam integram nostri restituunt. 160
Eleemosynam sæpe nostri diuinitus accipiunt 609 610
Eleemosynis conquisitis ingentem egenorum turbam Romæ nostri alunt. 173
Elisabetha Angliæ Regina. 204
Elisabetha Rosella Ignatium in templo refulgentem videt. 65. *victu benignè alit.* 81. *Romam venit.* 289
Epistola Ignatii ad Ducem Naiaræ. 578 *ad Elisabetham Rosellam.* 291 *ad patres Societatis.* 438 *ad religiosum quendam minas intentantem* 550 *de obedientia.* 566
Epistolas ex patria allatas Ignatius in ignem coniicit 543.
Epistola P. Fabri ad Iacobum Lainem. 279
Ioannis Vegæ de inorte Ignatii. 204
Epistolas scribit Xauierus ad Ignatium in genua procumbens. 521 522
Erasmi Roterodami libros reiicit Ignatius & in Societate legi vetat. 83. 628.
Euerardus Mercurianus Perusiæ. 478
Examen conscientiæ Ignatii. 537
Exercitiorum spiritualium liber. 57. *eius approba-*

approbatio per Sedem Apostolicam 62. Examinatio Salmāticæ 96 descriptio ab inquisitore Dominicano 114. ventilatio in Hispania 480

Exercitia spiritualia ad eligendum statum maximè vtilia. & quare. 57. 58

Ex malo corrupto qua ratione mala incorrupta possint nasci. 404

F.

FOEminarum curam à Societate depelliit Ignatius. 289

Fœminarum familiaritas periculosa, ex Ignatio. 658

Ferdinandus Imperator Claudium Iaium Episcopum Tergestinum creari studet & Petrum Canisium Viennensem. 300. collegium Oenipontanum & Tragense, & Viennense constituit. 432.

Fiducia Ignatii in Deum, 70. 607

Franciscanæ familiæ in Societatem beneuolentia. 312

Franciscus Blancus Archiepiscopus Compostellanus, Compostellanum & Malacense collegia constituit. 434

Franciscus Borgia Dux Gandiæ collegium ædificat. 274 Societatem ingreditur, ac

Fabro succedit. 281. *multos ad Societatem adducit.* 282. *collegiũ Romã. inchoat.* 444 *Hispalense item* 483. *Commissarius in Hispania. ibid. præpositꝰ tertiꝰ Generalis.* 440 *de Ignatio quid sentiat* 325.

Franciscus Mendoza Card. 98. 307. 449. 510. *Franciscum Michaelius, Vrbis præfectus, nostros calumnia licerat.* 287

Frãciscus Romæus Prædicatorii Ordinis Magister Generalis Societatem suis commendat. 309.

Franciscus Strata Louanii 229 *Salmanticæ.* 308. *Burgis.* 450 *Aragoniæ prouincialis.* 485.

Franciscus Villanoua Compluti. 263. *Cordubæ.* 481.

Franciscus Xauerius Ignat sequitur. 123. *in Indiam destinatur.* 176. *ex Lusitania in Indiam soluit.* 246. 462. *de Ignatio quid sentiat.* 522. *epistolas genibus flexis ad Ignatium scribit. ibidem.*

Francisci Xauerii commendatio ex Bernardo Iaponio. 475. *corporis incorruptio & trãslatio* 476. *labores* 462. *miracula.* 474 *mors.* 471. *obedientia.* 177 *Prophetiæ spiritus* 476. *Virtutes.* 470. *per somnum visio.* 177 178

Fuluius Corneus Cardinalis, Perusini Collegii fundator. 434.

Fundatores collegiorum Societatis qui sint. 433. 434.

quam gratiam eis referat Societas. 436. omnes nostri pro illis apud Deum sunt deprecatores. ibiaem.

G.

GAspar Contarenus Cardin. Societatis institutum Pont. Max. Ignatij nomine proponit. 178

Gaspar Quiroga Card. Toletan Talabricæ & Toleti collegia fundat. 434. de Ignatio quid sentiat. 524.

Generalis Præpositi prima electio. 236

Germanicum collegium, eiusque instituendi causa, 277. laborat, & sustentatur ab Ignat 459. excitatur & stabilitur à Greg. XIII. 460. de Collegio Germanico Ignatij vaticinium. ibidem.

Gomezius Figueroa, Dux Feriæ, Societatem fouet. 509

Gratis sua ministeria Societas impendit. 330. & quare. 344.

D. Gregorius Magnus pueros canentes corrigit. 426. Anglos adolescentes alit in cœnobijs 413. ne Diaconi cantores eligantur statuit. 347

D. Gregorius Nazianzenus versus ad pueros docendos scribit. 425. Constantinopoli excedit. 501. nihil præcipiebat quod prius nõ fecisset. 662.

Greg. XIII. Põt. Max. seminaria passim ædifi-

cat 431 collegium Rom fundat 432.448
in Iapone alterum inchoat. 432
Societatis institutum declarat & confirmat noua constitutione. 373
Gubernatio Societatis quæ. 366. ex Monarchia & Aristocratia constat. 368
Guilielmus Dux Bauariæ Catholicæ fidei propugnator. 320
Guilielmus à Prato Episcopus Claramontanus, collegium Billiomense ac Lutetianum nostris fundat. 486
Gutietius Carauaialius Placentinus Episcopus Collegium nostris ædificat. 484
Gymnasia literarum in cœnobijs habentur. 412.

H.

HAbitum peculiarem cur non sumpsit Societas Iesu. 344
Hæretici nostri temporis quæ damna nobis intulerint. 192. 193 & deinceps copiose.
Hæreticorum sectæ variæ, & inter se pugnantes. 195
Hæreticorum crudelitas. 194. impietas. 196 rebelliones 203. conspirationes in Principes catholicos. 202
Hæretici Turcas in Christianos solicitant. 203.
Hæretici Sutorem Regem creant. 206 naturam peruertunt. 208

Hæreticorũ spiritus est Satanæ spiritus. 209.
Hæreticorum præteritorum Lutherus teterrimus. 310
Hæreticorum in Societatem odium. 677
Henricus Card. Eborense collegium constituit. 480
Henricus Lusitaniæ Regis filius primus nauigationem in Indiam tentauit. 218
Hieronymus Domenech Valentinum collegium instituit. 273 *in Belgio.* 229. *in Sicilia.* 319. *Siciliæ Prouincialis.* 247
Hieronymus Natalis Messanæ. 317. *eius naufragium,* 454. *Commissarius Generalis in Hispania.* 483
Hieronymo Natali prædicit Ignatius tutam nauigationem in Hispaniam. 653
Hieronymus Veralus Nuncius Apostolicus innocentiam Ignatii Venetijs defendit. 135 *vota nostrorum Patrum excipit* 141
D. *Hieronymus de infãtulæ educatione præcepta tradit.* 403. *puellæ se magistrum & nutritium spondet.* 428. *sacram scripturã passim tractari ab imperitis conqueritur.* 191.
Hierosolymis loca sancta perlustrat Ignatius. 74.
Hierosolymitanam profectionem Ignatius & socij vouent. 124. *ab ea diuinitus excluduntur.* 142
Hispaniarũ ex conseruata religione felicitas. 210. *Hono-*

Honores Ecclesiasticos nostri quos reiecerint 294. *vel admiserint.* 494.
Hozius Hispanus Venetijs Ignatio se adiungit. 133 *Patauij in carcerem truditur.* 150 *eius mortui animam cælos intrantem Ignatius videt.* 158
Humilitas Ignatij 559 *copiosè In eius morte resplendet.* 513 *in Generalatus recusatione.* 263
Humilitate aditum ad excelsa muniendum ex Ignatio. 560

I.

Iacobus Goueanus verbera Ignatio parat. 117. *Nostros in Indiam mittendi Regi Lusitaniæ author est.* 174 175
Iacobus Laines Ignatio adiungitur. 123 *Vicetiæ ægrotat* 145. *Romæ Theologiam profitetur.* 157. *Parmæ ac Placentiæ.* 172 *Venetijs.* 226. *Tridenti in Concilio* 278. *Genuæ* 455. *Perusij* 478 *in Sicilia* 318. *in Africa* 453. *Italiæ prouincialis ibidem.*
Iacobus Laines de Ignatio quid senserit. 517
Iacobum Lainem præpositum Generalem Societatis futurum Ignatius prædicit 518. & 453. *Dolore correptum quomodo Ignatius tractauerit.* 602.
Iacobus Mironus Conimbricæ & Valentiæ. 273. *Lusitaniæ prouincialis.* 483

Iaponij iuuenes obedientiam Gregorio Pont. Romæ offerunt. 220. *ab eo benigne accipiuntur, ibid. à Sixto* V. *honoribus & muneribus aucti dimittuntur.* 432
Iesus Dominus Ignatio apparet. 152
Ignatij abstinentia 31. 38. *admiratio.* 541. *adolescentia.* 19. 20. *æquabilitas & constantia.* 541. *ætas.* 515. *castitatis votum.* 28 *charitas erga proximum.* 548. *commiseratio in ægrotos.* 601. *conciones.* 144. 243 *conscientiæ examinatio.* 347. *deuotio.* 245 *Exercitiorum liber.* 57. *fiducia in Deum* 65. & 495. *genus.* 19. *gratitudo.* 555. *Hierosolymitana nauigatio.* 65 *humilitas.* 512 559. *illustrationes diuinæ.* 46 142. 442. *lacrymæ.* 143. 441 534. 540. *magnitudo animi.* 604. *mansuetudo.* 597. *miracula.* 668. 669. *morbi, & in eis patientia.* 20. 21. 61. 404. *obedientia.* 44. 238. *de obedientia religiosa iudicium* 566. *obitus.* 513 *oratio.* 534. *orandi modus* 542. *ortus.* 18. *parentes & patria. ibid. paupertatis studium* 67. *pœnitentia.* 36. *persecutiones* 77. 88. 95. 115. 134. 164. 285.
Ignatij præcepta de consuetudine cum externis. 654. *profectio in Serratum montem.* 30 *profectus in spiritu quotidianus* 538. *prudentia spiritualis.* 619. *prudentia rerū gerendarum.* 649 *reditus in Hispaniam.* 76. 125 *scrupuli* 40 *sermonis modestia et*

effica-

efficacitas. 577. seueritas & suauitas in disciplina. 599 socij 86. 121. statura 5 8 studia. 81. 86. 106 tentationes. 43. 78. vestitus mutatio. 38 vestitus. 34. 77 87. 529. victus. ibidem. vigilantia 662. vocatio ad Deum. 23 vocationis tempus. 185. 515.

Ignatij gesta Barcinone. 81. Bononiæ. 132. Cōpluti. 85. in Casinate monte 156. Ferrariæ 70 Hierosolymis. 73 Lutetiæ. 101. Manresæ 37 Patauij. 70 in patria & Hispania reliqua 127. Rothomagi. 115. 554. Romæ 69 156. Salmanticæ. 92. in Serrato monte 3. Venetijs. 71 77. Vicetiæ. 143

Ignatio Petrus Apost. sanitatem affert. 21

Ignatio B. Maria apparet. 26. 28. 49.

Ignatio Dominus Iesus se ostendit. 152

Ignatio Societatis cursus significatur à Deo 650.

Ignatius Luthero à Deo oppositus. 186. 212. 515.

Ignatij iudices ijdem innocentiæ testes. 166

Ignatius ex cæli aspectu excitatur in Deum. 28.

Ignatium desertum Christus consolatur. 70.

Ignatio orante cubiculum concutitur. 26.

Ignatium terrere conatur diabolus. 617. suffocare item. ibid. verberat. 618.

Ignatius Lutetiæ multos ad religionem adducit 112. Cornelium Flandrum in recitādis precibus scrupulose hærentem explicat.

639. Doctorem Theologum ludens Christo adiungit. 641. hominem à suspendio diuinitus liberat 623. Nouitium Germanum domo abire parantem retinet 639. Religiosum quendam perditum mirabili artificio ad sanitatem reducit. 620
Ignatius aduersus mortẽ qualis. 63. 131. 440. 551. 541.
Ignatij liber Constitutionum. 441. Exercitiorum. 57. de Trinitate. 48
Ignatij de vero ac spirituali profectu iudicium. 624. de religiosa quadã fœmina stigmata habente. 629. de Magdalena item de la Cruz Cordubensi. 631.
Illustratio insignis Ignatij. 50
Imago Ignatij nulla perfecta, & quare. 530. quæ maximè ad veritatem accedat. ibidem
Inquisitori Lutetiæ bis se sistit Ignatius 114. 115
Inquisitionis Romanæ initium. 262. & Hispanæ. 211. eius necessitas. 212. Ignatij ad inquisitionem respectus. 644
Instituti Societatis formula. 329
Institutum Societatis à multis Pont. Max. cõfirmatum, & à Concil. Trident. laudatum 374. à Gregorio XIII defensum. 379. copiosè explicatur. 341. 374.
Instituti Societatis firmamenta diuinitus accipit Ignatius. 537.
Ioannes Au. l. 1 de Ignatio quid sentiat. 527

Ioannes Codurius Ignatij socius. 124. *eius patria obitus, virtutes, gloria.* 241.242
Ioannes à Corduba nostros explorat, & collegium instituit. 282
Ioannes Crucius noster obsonator pecuniam diuinitus accipit. 610
Ioannis Dominici de Cupis Card. cum Ignatio colloquium. 588
Ioannes Moronus Card. instituendi collegij Germanici author. 436
Ioannes Nugnez in Mauritania. 313. *Aethiopiæ Patriarcha designatur, & Goæ moritur.* *ibid.*
Ioannes Sosa pro Christo occiditur. 491
Ioannnes Silicius Archiep. Tolet. nostros exercet. 450
Ioannes Tertius Lusitaniæ Rex nostros in Indiam mittendos curat. 175 249. *in Brasileam item* 322. *Conimbricense & Goense collegium constituit.* 249. 250 *patriarcham Aethiopiæ in Indiam mittit.* 494 *Ignatij res diligenter inuestigat.* 523.
Ioannes Vega in Sicilia Societatis collegia instituui curat 317. *Aphrodisium expugnat.* 454. *de Ignatio quid sentiat* 524. 525
Iulius tertius Pont. Max. Societatem confirmat. 306

L.

Lacrymæ primæ Ignatij 37. *copiosæ.* 143 *præmortis desiderio.* 441. *in regularum scriptione.* 534. *Lacry-*

Lacrymas Ignatius ad arbitrium suum regit. 540.
Leonora Mascharenas. 89. 512. 545.
Liber Ignatij de Trinitate. 47.
Librum bonum suspecti auctoris in Societate legi vetat Ignatius, & quare. 628
Libellum de imitatione Christi probat Ignatius, & moribus exprimit. ibid.
Litium futigans Ignatius. 558
Loiolarum familia. 19
Ludouicus Calata iud. Ocanensis collegij fundator. 507
Ludouicus Gonzalez in Mauritania. 313. de Ignatio quid sentiat. 523
In Lusitaniam nostri proficiscuntur. 176 251
Lusitanorum nauigatio. 218
Lusitanorum Regum in Societatem beneficentia 249. 433. in Christiana Religione amplificanda felicitas. 219
Lutetiæ Societas vexatur. 487

M.

Magdalena Austriaca Hallensis collegij fundatrix. 433.
Magdalenæ Vlloæ in Deum pietas, & in nostros beneficentia. 435
Magistri aliorum quales ex Ignatio. 624
Marcelli 11. Pont. Max. de Ignatio iudicium. 302. 523.

Maria virgo Ignatio apparet. 27.49
Mariæ virginis patrocinium. 35
S. Maria à Strata templum nostrum Romæ. 253.
Maria Manrique Barcinonensis Collegij funda trix. 435
Maria Mendocia complutense collegium reditibus stabiliuit. ibid.
Maria à Toleto Archidux Marchenæ collegium ædificat. 508
Martini Garziæ fratris ad Ignatium oratio. 30.
Martinus Lutherus quo tempore, & vbi natus 186. eius hæresis origo & progressus. 188. & deinceps.
Martinus Lutherus omnium hæreticorum teterrimus. 209
Martino Luthero Ignatius à Deo oppositus. 186 515.
Martinus Olauius Ignatio eleemosynam tribuit. 85. Romanum collegium illustrat. 446. cum Marcello 11. de dignitatibus in Societatem non admittendis disputat, 203
Martyres Societatis septuaginta septem. 229
Ignatij familia Dei familiam esse ostendunt. 232
Matthæus Ori quæsitor Dominicanus. 113. 167.
Mendicitas impedimentum affert studiis. 107.

Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius 267

Michael Hispanus Romæ nostros accusat. 164 *exilio mulctatur. ibid. Ignatium occidere volens diuinitus terretur.* 553. *in Societatem ab Ignatio admittitur, & discedit.* 554.

Michael Tortensis Salmanticæ. 307. *Bethicæ Prouincialis.* 483

Minorum in publico conuentu decretum de Societate. 394

Miracula non necessario sanctitati coniuncta 663. *copiose.*

Miracula Ignatij multa & magna quæ sint. 668.

Miracula per Ignatij filios apud infideles. 672.

Missæ sacrificium primùm Ignatij. 151

Missam quæ deuotione Ignatius faciat. 539

Modestiæ regulas scribit Ignatius 417. *Illis promulgandis mirum quid accidit. ibidem.*

Mores nouos induci in Societatem Ignatius non patitur. 599

Mores Societatis. 678

Mortificatio perfecta Ignatij quæ. 546

Mortificatio quanti facienda ex Ignatio. 545 *honoris difficillima.* 546

Mysteria fidei Christianæ quàm fixa in mente Ignatij. 51

N.

NEgligentem in quodam ministerio quendam quomodo arguit Ignatius. 646
Nicolaus Bobadilla Ignatij ductum sequitur. 123 in Calabria. 175. in Germania. 249. à profectione Indica Ischiade impeditur. 176.
Nouitij Societatis duos annos probantur. 551. & quare. ibidem quibus præceptis eruditur. 353. qua cautione tractandi. 383.
Nouitium quendam Ignat. abire volentem qua arte retinet. 639. alterum eijcit. 597.

O.

DE Obedientiæ voto Patrum consultatio. 161.
Obedientiæ laudes ex Ignatio. 564. eius gradus & perfectio. 566. eius adipiscendæ adiumenta. 569.
Obedientia perfecta Ignatij. 573.
Obedientiam ab ægrotis exigit Ignatius. 602.
De Obedientia Xauerius quid senserit. 474.
Obedit Ignatius apprimè confessario. 30. 238 Pontifici Maximo. 431
Oratio Ignatij. 38. 534. magis passiua quàm actiua.

actiua. 542. quotidiana pro principibus Christianis. 544. assidua 358. intẽsa ibid. tranquilla. 543.

Orat. Ignatius semper antequam res graues decernat 534. studiosius cum scribit regulas. ibid.

Orandi modus Ignatij cum de rebus grauioribus deliberat. 536

Orantis exterior compositio. 542

Orantis Ignatij cubiculum contremiscit. 26

Oratio & mortificatio coniunctæ esse debent. 546.

Oratio prolixa absque discretione periculosa, ibidem.

Orbis nouus diuinitus patefactus. 222 multis miraculis illustratus. 224. ab alijs religiosis viris diligenter excolitur. 227

Orbis noui indicia quædam apud veteres. 216.

In Orbe nouo quam latè propagata fides. 221 222.

Ordines SS. Dominici & Francisci quo tempore instituti. 187

Orphanorum domus Romæ ab Ignatio constitutæ. 271

Otthomanici imperij ortus, & amplificatio. 185.

Ottho Trusses Cardin. Augustanus. 276. 433.

P.

Paschasius Broet, Ignatij socius. 124.
Nuncius Apostolicus Hiberniæ. 247
Galliæ Provincialis. 487
Patres grauissimi Societatis pueros docent. 424.
Paulus Iaponius qua ratione ad Christum conuersus. 468
Paulus tertius Pontifex Maximus Societatem primus confirmat. 178. 254
Paupertas mater nostra ab Ignatio appellatur. 560
Paupertatis studium in Ignatio. 67.
De Paupertate Societatis multis precibus statuit Ignatius. 442
Paupertatis conseruandæ in Societate peculiare votum. 364
Peregrinandi nostrorum ratio. 250
Peruigilium armorum Ignatij. 34
Petrus Apostolus Ignatio affert sanitatem. 21.
Petrus Augustinus Oscensis Episc. Societatē defendit. 500. 506
Petrus Canisius ex Germanis ad Societatem primus se adiungit. 277. Ingolstadij. 320. Pragæ. 509. Prouincialis in Germania. 510.
Petrus Correa pro Christo occiditur. 491
Petrus Faber Ignatium sequitur. 121. in Italiam cum socijs venit. 136. Vicetiæ cum Igna-

Ignatio. 143. Romam cum eodem profe-
ſcitur. 152. in gymnaſio ſapientiæ docet.
156 Parmam mititur. 172. in Germani-
am. 235. in Hiſpaniam. 249. Romæ mori-
tur. 275 eius pueritia, vita, illuſtrationes
& virtutes. ibid. de Ignatio quid ſentiat.
520.

Petrus Guerrerius Granatenſis Archiep. So-
cietati fauet. 484. & collegium fundat.
ibid & 484. 434.

Petrus Marchina collegium Conchenſe pro-
mouet. 484.

Petrus Maſcharenas orator Regis Luſitaniæ.
175.

Petrus Ortizius Lutetiæ Ignatium ſuſpectum
habet. 113. Socios eius Romæ fouet. 140.
exercitijs ſpiritualibus ab Ignatio erudi-
ditur. 157 Societatis amiciſſimus. ibid.

Petrus Quadratus, collegij Metimnenſis fun-
dator. 450

Petrus Ribadeneira in inferiorem Germani-
am ab Ignatio mittitur. 508

Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicæ reli-
gionis acerrimus propugnator. 211

Philippus Archintus vrbis vicarius de Socie
tate benemeritus. 254

Pietatis opera quatenus curanda noſtris. 654

Prædictiones Ignatij quædam. 652

Præpoſitus Generalis Societatis perpetuus.
163. 366. eius authoritas. 333.

Probationes & experimenta Societatis determinantur. 163
Profectus in spiritu vnde metiendus ex Ignatio. 625
Professi Societatis. 364
Professio prima Patrum. 238
Protogenes scribendi ludum aperit, & miraculis claret. 411
Prouinciales primi ab Ignatio designantur. 306.
Prudentiæ spiritualis Ignatij exempla. 419
Prudentia rerum gerendarum. 648
Prudentia quantopere ad gubernationem necessaria. 637
Prudentia suum modum habeat. 662
Puerorum institutio quanti facienda. 393
Pueros deprauare student hæretici. 403
Pueros Christi odio conatur imbuere Maximinus Imperator. 446

R.

Regulas quomodo scribit Ignatius. 535
F. Reginaldi Dominicani de Virgine quadam interrogatio, & Ignatij responsio. 629
Religiones à Deo opportuno tempore semper institutæ. 188
Religiones ex eleemosynis viuentes quam ratione excitare hominum benignitatē possint. 625

Reuelationes veræ & falsæ. 53.
Reuelationes diuinas cur Ignatius adhuc tyro tam multas accepit. 54
Risus tentationem initio verberibus depellit Ignat. 636.
Rodolphus Pius Carpensis Card. Societatis protector. 316.
Romana domus mater totius Societatis. 253
Romani collegij initium, progressus, fructus. 442. *multorum collegiorum quasi fons.* 447.

S.

Salmanticæ nostri vexantur. 306
Sententia qua Ignatius sociiq; innocentes declarantur. 168.
Simon Rodericus, Ignatij socius. 123. *in Indiam destinatur.* 176 *in Lusitania remanet.* 246 *Lusitaniæ prouincialis.* 306.
Societas Iesu cur dicatur. 152. *Religio clericorum est.* 365
Societas ad defensionem ac propagationem fidei potissimum instituta. 211
Societatis admonitor generalis quis 368. *asperitates.* 345. *Assistentes, eorumq; officium* 368. *chorus.* 346 *copiosè. Coadiutores spirituales & temporales.* 361. *Collegia.* 362. *Domus Nouitiorum & Professorum.* 362 *finis.* 342 *fructus* 674. *& deinceps. gradus.* 361. *gubernatio* 365. *habi-*

tus. 344 *ministeria.* 332. 342. & 375. *miracula.* 668. *mores.* 678. *nouitiatus.* 351. *paupertas.* 374. *persecutiones.* 681. *personæ quæ admittuntur, vel excludūtur.* 350 *præcepta ad suos instituendos.* 354. *Præpositus Generalis.* 364 *propagatio* 670. *scholastici.* 362. *vota simplicia ante professionem.* 355. *copiosè. vota solennia professorū* 366. & *alia vota simplicia ibid.*

Ad Societatis ministeria qui sint apti ex Ignat. 646

Sorbonensis collegij in Societatem decretum. 486. *Stanislaus Osius Card. Brasbergensis collegij fundator.* 436

Spiritus Dei cum spiritu mundi in Ignat. pugna. 24.

Statura Ignatij. 529

Stephanus Alnicida Epist. Murciæ collegium instituit. 507

Stephanus Baroellius sanatur Ignatij precibus. 653

Stephanus Battorus Poloniæ Rex tria collegia nostris instituit. 433

Studia Ignatij. 102. *quibus incommodis ad nostram vtilitatem affecta fuerint.* 107

Stultus haberi cupit Ignatius. 562

T.

TEntationes Ignatij. 40. 79. 82. 105

Theatini qui. 134.

Theatinorum nomen vnde nostris ibid.
Thomas Cottamus martyr. 232
De Trinitate liber Ignatii. 48
Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit. 47
Turnonensis Card. Turnonense collegium nostris donat 434. 443
D. Thomas Aquinas in Casinensi cœnobio educatur. 413 *quo tempore à Deo datus Ecclesiæ.* 372

V.

VAnam gloriã initio timet Ignatius. 43. 63. *postea vincit.* 502
Venetiis cum Ignatio Socii se coniungunt. 137
Venetus Senatus re explorata nostros probat. 228.
Venetus Senator diuino instinctu Ignatium conquirit. 71
Verba Ignatii ignita. 250 *impolita, sed fortia.* 243 *considerata.* 582 *in laudando parca, in vituperando parcissima.* 583 *simplicia ibid. ad persuadendum efficacia. ibid.*
Verbera Lutetiæ Ignatio parantur. 115 *multum Ecclesiæ vtilitatis afferũt* 174. 674.
Vestitum Ignatius mutat. 34.
Vestitus Ignatii. 530

Victo-

Victoriæ Tolfæ in Societatē liberalitas. 446
Victoria nauis. 222
Vigilantia Ignatii. 662
Virginum pudicitiæ Romæ consultum ab Ignat. 270
Visionibus diuinis illustratur Ignatius. 47 copiosè. 152.442
Viso horribili confirmatur in proposito Vacillans quidam Pater. 147
Voto se deuinciunt Parisiis Ignatius *sociiq́ue* 124 *votum idem renouant.* 125
Vota castitatis & paupertatis nostri nuncupant Venetiis. 140
Vota simplicia nostrorum qualia ante professionem 344.345 copiosè.
Vota solennia professorum. 364 *& alia vota simplicia, ibid.*
Votum quartum solenne propriũ Societatis. 332.364 *vnde originem habeat.* 125.
Voto se obstringit Ignatius *non admittendi dignitatem extra Societatem, vt falsam suspicionem depellat.* 305

X.

Xenodochii ministeriis probandi Nouitii. 163
Xenodochiis ministrandi probatio vnde initium habuit in Societate. 138

Xistus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX.

Xistus V. *Pontifex Maximus collegium nobis in Iapone perpetuis reditib. stabiliuit.* 432

Z.

ZEloferuentes quomodo Ignatius reprimat. 642

FINIS.

ALFREDO FARNESI
ROMA
Piè di Marmo 19-20
Legatore di Libri

Digitized by Google